

Domžale

Odmz-V 908(Domžale)

BERNIK F.

Zgodovina/2

27:262.2

0080690218

COBISS

KNJILJNICA DOMŽALE

218/69

NE
IZPOSOJAMO
NA DOMI

1952
1953

1954

THE
INTERNATIONAL
MA DOMI

ZGODOVINA
FARE DOMŽALE

Svojim faranom doma in na tujem
v spomin na veliko dobo
farne in dobrodelne ljubezni

Spisal

FRANC BERNIK

župnik v Domžalah.

DRUGA KNJIGA.

S slikami.

NE
IZPOSOJAMO
NA DOMI

Samozaložba.

Natisnila Misijonska tiskarna v Grobljah.

1939.

NIHIL OBSTAT!

V Ljubljani, dne 25. maja 1939.

Alojzij Stroj
cenzor ex offio.

908(497.12 Domžale)

IMPRIMATUR!

Škof. ordinariat v Ljubljani, dne 27. maja 1939, št. 2109.

212/69 Ign. Nadrah,
gen. vikar.

NE
IZPOSODJAMO
NA DOMI

POJASNILO.

Knjiga »Zgodovina fare Domžale« je izšla l. 1923.

Opisala je dogodke iz leta 1908, od ustanovitve fare, do leta 1923.

Ugodno je bila sprejeta.

V kratkem času je bila razprodana.

Mnogi so si jo še zaželeli, a jim ni bilo več mogoče postreči.

Večkrat se je izrekla želja, naj bi se vnovič natisnila.

Samoumevno se za to nisem mogel odločiti.

Vendar sem si štel v dolžnost, da na drug način ustrezem tej opetovano mi izraženi želji.

Sklenil sem izdati novo knjigo, ki naj ne bo ponavljanje, ampak *nadaljevanje* prejšnje.

To sem sklenil predvsem iz *dušno-pastirskega* razloga.

Zlepa ni fare, ki bi imela tudi sedaj še, navzlic vsem izseljevalnim težkočam in oviram, toliko svojih faranov v Ameriki, kakor Domžale.

In večina teh je še vedno v prav lepi, tesni zvezi s svojim domačim krajem.

Dokaz temu je, ker pri vsakem važnejšem delu v domačem kraju z ljubeznijo in požrtvovalnostjo pomagajo, navzlic težkim časom, ki jih tudi oni preživljajo.

Če ti na nas ne pozabijo, pa bi mi smeli nanje pozabiti!

Posebno še duhovnik, ki je bil z njimi, dokler so bili še doma, kot njihov dušni pastir v tesni zvezi, ki so mu in mu morajo biti tudi sedaj še prav velikokrat v mislih, vedno pa pri srcu!

To je vzrok, da si drznem tudi to knjigo izročiti javnosti.

Naj kot ljuba prijateljica ne samo doma, ampak tudi v daljnem tujem svetu obišče vse, ki se za Domžale zanimajo, naj jim prinaša obilo novic in tudi lepih slik, katerih si še prav posebno zažele, in naj se prav po domače ž njimi pogovori!

Bódi kjerkoli in karkoli, spomin na kraj in čas Tvoje prve mladosti Te vsekdar prijetno poživi in osreči!

Ima pa brez dvoma tudi ta knjiga, ki opisuje dogodke iz leta 1923 do 1939, marsikaj zanimivega povedati, kar je vredno, da se ohrani spominu!

D o m ž a l e , dne 3. aprila 1939.

Pisatelj,

I.

Domžale.

1. Krajevne spremembe.

Najvažnejša sprememba v razdobju 1923—1939 se je izvršila, ko so bile Domžale z ukazom Njega Veličanstva kralja Aleksandra I. z dne 31. marca 1925 povzdignjene v *trg*.

Slavnostna proslavitev trga se je vršila v nedeljo 9. avg. 1925 na kar najslovesnejši način, kar je obširneje popisano v knjigi »*Z nekdanje Goričice*«.

Od takrat se je vaško lice Domžal postopoma in hitro začelo umikati trškemu, da ne rečemo kar mestnemu.

Z vso odločnostjo je *občinski zastop* novega trga začel z *razširjanjem in uravnavanjem cest*, kar je bilo glede na izredno velik promet po teh cestah gotovo najnujnejše, dasi samoumevno združeno s prav velikimi težavami.

Kar tri starodavna, zgodovinsko važna trška znamenja so se radi tega morala podreti in popolnoma odstraniti: Svahkanovo nasproti istoimenski hiši Ljubljanska cesta št. 89, Polževo ob hiši Industrijska cesta

št. 15 in znamenje ob vrtu gostilne pri »Novi pošti« na križišču Kolodvorske ulice in Savske ceste.

Oskrbela se je javna *električna razsvetljava* trga takoj, ko je 3. jan. 1932 bila na Črnučah slovesno otvorjena velika transformatorska postaja in je tudi v Domžalah v vsej moči zagorela velenjska električna.

Tudi za prepotrebno *kanalizacijo* trga se je že precej storilo.

Posebno pa se je poseglo v zunanje lice kraja, ko se je glasom sklepa občinskega odbora in potrdila sreskega načelstva v Kamniku leta 1929 opustilo dosedanje imenovanje kraja po vaseh *Zgornje Domžale, Spodnje Domžale, Stoba, Študa* in se je vpeljala *razdelitev trga v ulice in ceste*, za kar so se takoj oskrbele tudi enotne napisne tablice za vse ulice, ceste in hiše.

Po tej novi razdelitvi je zavzela

»*Ljubljanska cesta*« vse hiše ob nekdanji Dunajski cesti od začetka Stoba tja do Bistriškega mostu,

»*Savska cesta*« od »Ljubljanske ceste« ob cesti proti Dragomlju in Savi,

»*Industrijska cesta*« od Rodice mimo Medićeve tovarne preko »Ljubljanske ceste« ob tovarni »Universale« do mostu, ki vodi čez Bistrico proti Ihanu,

»*Taborska cesta*« ob nekdanji »mali cesti« mimo kaplanije preko »Ljubljanske ceste« proti Mengšu,

»*Stobovska cesta*« ob zunanji (mengoški) strani Stoba,

»*Rojska cesta*« vse hiše na nekdanji domžalski »gmajni«, na drugi strani pa vse hiše nekdanje »Češminove« vasi,

»Študljanska cesta« vso Študo,

»Radio-cesta« ob cesti, ki pelje iz »Savske ceste« k Radio - postaji,

»Kolodvorska ulica« od »Ljubljanske ceste« mimo kolodvora proti Zornovi tovarni naprej ob desni strani Mlinšce,

»Šolska ulica« od osnovne šole proti Grobljam,

»Bistriška ulica« od »Ljubljanske ceste« ob Senicovem vrtu preko »Industrijske ceste« do Bistrice,

»Cerkvena ulica« od Društvenega doma pod cerkvijo do »Savske ceste«,

»Krakovska ulica« od »Savske ceste« proti Bertonceljevemu mlinu in Škrabarjevi tovarni,

»Mlinska ulica« od »Kolodvorske ulice« proti Skokovi žagi,

»Kamniška ulica« od »Ljubljanske ceste« proti Kamniku,

»Nova ulica« od »Ljubljanske ceste« mimo Rusove žage.

Važno je, da so se pri tem preimenovanju ohranila vsa imena, ki so zgodovinske važnosti za Domžale.

Le pogledjte Vi, Domžalci in Domžalke, ki že več let niste videli svojega domačega kraja, kako globoke spremembe je povzročilo to novo imenovanje ulic in cest v Domžalah!

Naj Vam tu navedemo kar vse *sedanje domžalske hišne posestnike* s starimi in novimi hišnimi številkami ter imena prejšnjih vasi in sedanjih ulic in cest!

Iz tega seznama tudi razvidite, katere hiše so v tem času menjale svoje gospodarje in koliko novih hiš je v tem primeroma kratkem času nastalo.

Hiše, ki pod »prej« nimajo zaznamovane številke, so novejšega časa.

Depalja vas sedaj še ni bila pridružena trgu. V njej so hišne številke ostale nespremenjene. Njenih hiš in posestnikov zato v tem seznamu ne navajamo.

Ljubljanska cesta:

št.	1. Redemšek Franciška	prej	Stob	št.	63.
»	2. Okoren Helena	»	»	»	1.
»	3. Kvas Anton	»	»	»	52.
»	4. Žabnikar Jože	»	»	»	2.
»	5. Habjan Valentin	»	»	»	53.
»	6. Novak Jernej	»	»	»	—.
»	7. Kreč Franc	»	»	»	43.
»	8. Pavlin Marija	»	»	»	62.
»	9. Vidali Franc	»	»	»	4.
»	10. Vidali Franc	»	»	»	3.
»	11. Toplak Franc	»	»	»	51.
»	12. Nemeč Jernej	»	»	»	54.
»	13. Pavli Franciška	»	»	»	55.
»	14. Sršen Anton	»	»	»	5.
»	15. Žankar Marija	»	»	»	6.
»	16. Štajner Franc	»	»	»	7.
»	17. Osolin Ivana	»	»	»	8.
»	18. Juvan Peter	»	»	»	9.
»	19. Šlibar Valentin	»	»	»	10.
»	20. Poznič Jakob	»	»	»	11.
»	21. Habjan Valentin	»	»	»	12.
»	22. Cerar Peter	»	»	»	13.
»	23. Pirnat Anton	»	»	»	14.
»	24. Kušar Jernej	»	»	»	40.

št.	25. Abe Marija		prej	Stob	št.	15.
»	26. Ulčar Franc		»	»	»	16.
»	27. Juvan Franc		»	»	»	59.
»	28. Ogrinc Janez		»	»	»	17.
»	29. Habjan Katarina		»	»	»	18.
»	30. Jašovec Marija		»	»	»	19.
»	31. Lovše Ignac		»	»	»	20.
»	32. Habjan Avgust		»	»	»	21.
»	33. Pečnik Franc		»	»	»	41.
»	34. Juvan Gašper		»	»	»	23.
»	35. Šuštar Ivana		»	»	»	44.
»	36. Otroški dom		»	»	»	24.
»	37. Dobrodelni dom		»	»	»	50.
»	38. Burja Franciška		»	»	»	25.
»	39. Jezernik Marija		»	»	»	26.
»	40. Bregar Anton		»	»	»	27.
»	41. Müller Anton		»	»	»	37.
»	42. Müller Anton		»	»	»	67.
»	43. Gasilski dom Stob		»	»	»	—.
»	44. Flerin Ludvik		»	»	»	28.
»	45. Občinska hiša		»	»	»	49.
»	46. Mlakar Ivan		»	»	»	29.
»	47. Trojanšek Vinko		»	»	»	31.
»	48. Cajhen Matija	prej	Spodnje	Domžale	št.	21.
»	49. Müller Vinko	»	»	»	»	59.
»	50. Vidmar Franc	»	»	»	»	46.
»	51. Društveni dom	»	»	»	»	57.
»	52. Paviljon pri Društvenem domu		»	»	»	53.
»	53. Blatnik Franc	»	»	»	»	54.
»	54. Osnovna šola	prej	Zgornje	Domžale	št.	93.
»	55. Volk Avgust	»	Spodnje	Domžale	»	31.
»	56. Volk Avgust	»	»	»	»	—.
»	57. Prometna banka	»	Zgornje	Domžale	»	156.
»	58. Oset Franc	»	Spodnje	Domžale	»	30.
»	59. Cerar Ivan	»	Zgornje	Domžale	»	76.
»	60. Štupica Josip	»	»	»	»	1.

št.		prej	Zgornje	Domžale	št.	2.
»	61. Jeras Egidij	»	»	»	»	140.
»	62. Kreditni zavod	»	»	»	»	71.
»	63. Janežič Franc	»	»	»	»	142.
»	64. Janežič Franc	»	»	»	»	—.
»	65. Japelj Frančiška	»	»	»	»	89.
»	66. Flerin Ivan	»	»	»	»	103.
»	67. Kleinlercher Friderik	»	»	»	»	146.
»	68. Osolin Mihael	»	»	»	»	100.
»	69. Senica Josip	»	»	»	»	153.
»	70. Mali Martin	»	»	»	»	92.
»	71. Januš Franc	»	»	»	»	110.
»	72. Kosirnik Franc	»	»	»	»	113.
»	73. Potočnik Rudolf	»	»	»	»	133.
»	74. Sokolski dom	»	»	»	»	95.
»	75. Podboršek Ivan	»	»	»	»	84.
»	76. Slokar Emilija	»	»	»	»	105.
»	77. Sicherl Ivan	»	»	»	»	106.
»	78. Gregorič. P. J.	»	»	»	»	81.
»	79. Pirc Katarina	»	»	»	»	25.
»	80. Adamič Josip	»	»	»	»	108.
»	81. Kožar Franc	»	»	»	»	82.
»	82. Kadivec Terezija	»	»	»	»	70.
»	83. Pavli Ivan	»	»	»	»	32.
»	84. Podboršek Filip	»	»	»	»	60.
»	85. Orehek Avgust	»	»	»	»	73.
»	86. Orehek Avgust	»	»	»	»	44.
»	87. Meščanska šola	»	»	»	»	33.
»	88. Kovač Andrej	»	»	»	»	35.
»	89. Habjan Vinko	»	»	»	»	47.
»	90. Trdina Marija	»	»	»	»	36.
»	91. Gabrič Janez	»	»	»	»	37.
»	92. Cerar Dominik	»	»	»	»	115.
»	93. Cerar Marija	»	»	»	»	141.
»	94. Sršen Ivan	»	»	»	»	132.
»	95. Grintal Jakob	»	»	»	»	38.
»	96. Zajec Alojzija	»	»	»	»	

št.	97. Kralj Ferdinand	prej	Zgornje	Domžale	št.	112.
»	98. Pavlovčič Jerica	»	»	»	»	—.
»	99. Kircher Ivan	»	»	»	»	58.
»	100. Petek Ferdinand	»	»	»	»	40.
»	101. Cestarska hiša	»	»	»	»	41.
»	102. Gostič Franc	»	»	»	»	69.
»	103. Grčar Ivanka	»	»	»	»	68.
»	104. Loboda Alojz	»	»	»	»	83.
»	105. Dimnik Anton	»	»	»	»	—.
»	106. Mlakar Franc	»	Stob		»	—.
»	107. Dimic Frančiška	»	Zgornje	Domžale	»	—.
»	108. Praprotnik Alojz	»	»	»	»	—.
»	109. Kircher Ivan	»	»	»	»	—.
»	110. Kvas Viktor	»	Stob		»	—.
»	111. Pezdir Anton	»	»		»	—.
»	112. Oblak Ivan	»	Zgornje	Domžale	»	—.
»	113. Vrenjak Pavel	»	»	»	»	—.
»	114. Kvas Marjeta	»	Stob		»	—.
»	115. Bradeško Ivan	»	Zgornje	Domžale	»	—.
»	116. Grmek Marija	»	Stob		»	—.
»	117. Štajner Franc	»	Zgornje	Domžale	»	—.

Kolodvorska ulica:

št.	1. Kralj Ivana	prej	Zgornje	Domžale	št.	147.
»	2. Erbežnik Franc	»	»	»	»	99.
»	3. Topolovec Anton	»	»	»	»	164.
»	4. Majdič Ivana	»	»	»	»	104.
»	5. Gostič Emilija	»	»	»	»	111.
»	6. Stare Rudolf	»	»	»	»	101.
»	7. Kolodvor	»	»	»	»	97.
»	8. Delbello Avgust	»	»	»	»	—.
»	9. Ravnikar Matija	»	»	»	»	107.
»	10. Breskvar Ivana	»	»	»	»	168.
»	11. Vrečar Ivan	»	»	»	»	169.
»	12. Žvokelj Ferdo	»	»	»	»	62.

št.	13.	Grilj Ant. - Keršmanc Ant.	Zg.	Domžale	št.	17.
»	14.	Cotman Rozalija prej	Zgornje	Domžale	»	64.
»	15.	Janežič Ivana	»	»	»	56.
»	16.	Oberwalder Rajmund	»	»	»	74.
»	17.	Dr. Hočevar Matija	»	»	»	90.
»	18.	Stražar Matej	»	»	»	50.
»	19.	Prelovšek Franc	»	»	»	72.
»	20.	Jezernik Katarina, Bedenk Jera	»	»	»	134.
»	21.	podrta	»	»	»	—.
»	22.	Zajc Karol	»	»	»	126.
»	23.	Zajc Karol	»	»	»	15.
»	24.	Dolsan Vinko	»	»	»	16.
»	25.	Lacijan Ludvik	»	»	»	14.
»	26.	Habjan Jožefa	»	»	»	13.
»	27.	Ogrinc Vinko	»	»	»	12.
»	28.	Bokal Ivan	»	»	»	11.
»	29.	Kavka Mihael	»	»	»	10.
»	30.	Zorn Franc	»	»	»	42.
»	31.	Habjan Josip	»	»	»	51.
»	32.	Zajc & Grčar	»	»	»	—.

Industrijska cesta:

št.	1.	Beden Jakob	prej	Zgornje	Domžale	št.	86.
»	2.	Ručman Ivan	»	»	»	»	59.
»	3.	Pirš Ivana	»	»	»	»	85.
»	4.	Mišvelj Anton	»	»	»	»	61.
»	5.	Ručman Franc	»	»	»	»	48.
»	6.	Medić Franjo	»	»	»	»	34.
»	7.	Kreditni zavod	»	»	»	»	131.
»	8.	podrta	»	»	»	»	27.
»	9.	Slabe Ivana	»	»	»	»	161.
»	10.	Vojska Franc	»	»	»	»	166.
»	11.	Habjan Vincenc	»	»	»	»	120.
»	12.	Habjan Vincenc	»	»	»	»	136.
»	13.	Pavli Anton	»	»	»	»	88.

št.	14. Pichler Kristjan prej	Zgornje	Domžale	št.	—.
»	15. Oberwalder Helena	»	»	»	30.
»	16. Kuralt Ivan	»	»	»	31.
»	17. Kleinlercher Ljudmila	»	»	»	29.
»	18. Rihtar Jernej	»	»	»	28.
»	19. Universale	»	»	»	24.
»	20. Logar Alojz	»	»	»	22.
»	21. Koprivnik Karolina	»	»	»	21.
»	22. Kuralt Ivan	»	»	»	19.
»	23. Fele Franc	»	»	»	18.
»	24. Pavlič Franc	»	»	»	87.
»	25. Pollak Karleto	»	»	»	55.
»	26. Pollak Karleto	»	»	»	145.
»	27. Riedl Vinko	»	»	»	—.
»	28. Cedilnik Ivan	»	»	»	—.
»	29. Rode Matija	»	»	»	—.
»	30. Pogačar Janez	»	»	»	—.
»	31. Močnik Lovro	»	»	»	—.
»	32. Vidmar Frančiška	»	»	»	—.

Savska cesta:

št.	1. Ložar Romana prej	Zgornje	Domžale	št.	63.
»	2. Jarc Kristina	»	»	»	78.
»	3. Trška občina	Spodnje	Domžale	»	60.
»	4. Oberwalder Teja	Zgornje	Domžale	»	160.
»	5. Vahtar Terezija	»	»	»	34.
»	6. Pavli Frančiška	»	»	»	52.
»	7. Dolsan Vinko	»	»	»	56.
»	8. Kavčič Neža	»	»	»	64.
»	9. Habjan Jakob	»	»	»	15.
»	10. Habjan Anton	»	»	»	14.
»	11. Ovca Franc	»	»	»	13.
»	12. Ovca Vincenc	»	»	»	8.
»	13. Pavli Valentin	»	»	»	7.
»	14. Ovsec Jakob	»	»	»	9.

št.	15. Prislán Franc	prej	Zgornje	Domžale	št.	6.
»	16. Flis Jakob	»	»	»	»	5.
»	17. Cerar Terezija	»	»	»	»	4.
»	18. Koželj Franc	»	»	»	»	3.
»	19. Šme Franc	»	»	»	»	2.
»	20. Pipan Marija	»	»	»	»	1.
»	21. Narobe Franc	»	»	»	»	47.
»	22. Ulčar Terezija	»	»	»	»	28.
»	23. Pavli Anton	»	»	»	»	22.
»	24. Mihelčič Franciška	»	»	»	»	38.
»	25. Peterka Anton	»		Študa	»	54.
»	26. Kos Franciška	»		»	»	51.
»	27. Mestna hranilnica	»		»	»	53.
»	28. Crnkovič	»		»	»	34.
»	29. Truden Franc	»	Spodnje	Domžale	»	—.
»	30. Plevel Ivan	»	»	»	»	—.
»	31. Ravber Anton	»	»	»	»	—.
»	32. Banko Ivan	»	»	»	»	—.
»	33. Leskovec Franc	»	»	»	»	—.
»	34. Dimc Franc	»	»	»	»	—.
»	35. Pavli Franc	»	»	»	»	—.
»	36.	»	»	»	»	—.
»	37. Sršen Karol	»	»	»	»	—.

Krakovska ulica:

št.	1. Cerar Terezija	prej	Spodnje	Domžale	št.	10.
»	2. Ovca Franciška	»	»	»	»	24.
»	3. Tičar Marjana	»	»	»	»	23.
»	4. Porent Marija	»	»	»	»	—.
»	5. Pavlič Jakob	»	»	»	»	—.
»	6. Šulgaj Josip	»	»	»	»	74.
»	7. Avbelj Marjeta	»	»	»	»	75.
»	8. Bertoncelj Franc	»	»	»	»	55.
»	9. Košak Jože	»	Zgornje	Domžale	»	9.
»	10. Ogrinc Neža	»	»	»	»	46.

št.	11. Ogrinc Neža	prej	Zgornje	Domžale	št.	7.
»	12. Keršmanc Anton	»	»	»	»	8.
»	13. Podbevšek Franc	»	»	»	»	4.
»	14. Jerman Franciška	»	»	»	»	66.
»	15. Škrabar Alojza nasl.	»	»	»	»	65.
»	16. Škrabar Alojza nasl.	»	»	»	»	—.
»	17. Šme Janez	»	»	»	»	67.
»	18. Kalan Franciške nasl.	»	»	»	»	54.
»	19. Škrabar Alojza nasl.	»	»	»	»	—.

Taborska cesta:

št.	1. Pavlič Amalija	prej	Spodnje	Domžale	št.	37.
»	2. Čelan Ivan	»	»	»	»	48.
»	3. Oberwalder Tomaž	»	»	»	»	43.
»	4. Kovač Jožefa nasl.	»	»	»	»	39.
»	5. Osolnik Anton	»	»	»	»	68.
»	6. Godbeni dom	»	»	»	»	—.
»	7. Osovník Franc	»	»	»	»	—.
»	8. Prelog Karol	»	»	»	»	33.
»	9. Župnišče	»	»	»	»	25.
»	10. Flis Rudolf	»	»	»	»	56.
»	11. Flis Karol	»		Stob	»	38.
»	12. Mežnarija	»		»	»	46.
»	13. Kaplanija	»	Spodnje	Domžale	»	27.
»	14. Teran Anton	»	»	»	»	19.
»	15. Brojan Valentin	»		Stob	»	36.
»	16. Občinska hiša	»		»	»	49.
»	17. Pavlin Janez	»		»	»	39.
»	18. Vojska Franc	»		»	»	35.
»	19. Juvan Tomaž	»		»	»	34.
»	20. Flis Marija	»	Spodnje	Domžale	»	50.
»	21. Flis Vinko	»		Stob	»	33.
»	22. Müller Vinko	»	Spodnje	Domžale	»	20.
»	23. Janežič Mihael	»		Stob	»	32.
»	24. Juvan Franc	»	Spodnje	Domžale	»	40.

št.	25. Varšek Anton	prej	Spodnje Domžale	št.	67.
»	26. Kosirnik Jožef	»	»	»	61.
»	27. Rozman Kati	»	»	»	35.
»	28. Flis Janez	»	»	»	29.
»	29. Mlakar Valentin	»	»	»	36.
»	30. Cotman Franc	»	Zgornje Domžale	»	114.
»	31. Jezernik Jožef	»	Stob	»	—.
»	32. Šuštar Ernest	»	»	»	—.
»	33. Smole Franc	»	»	»	—.
»	34. Kurent Anton	»	Spodnje Domžale	»	—.
»	35. Končan Marija	»	Stob	»	—.
»	36. Cenčič Ignac	»	Spodnje Domžale	»	—.

Nova ulica:

št.	1. Okoren Ivana	prej	Zgornje Domžale	št.	122.
»	2. Rus Josip	»	»	»	152.
»	3. Repanšek Ivana	»	»	»	159.
»	4. Repanšek Ivana	»	»	»	149.
»	5. Prometna banka	»	»	»	157.
»	6. Mahnič Ivana	»	»	»	123.
»	7. Osolin Mihael	»	»	»	—.
»	8. Kralj Alojz	»	»	»	—.
»	9. Šimic Jožef	»	»	»	—.

Rojška cesta:

št.	1.	prej	Zgornje Domžale	št.	—.
»	2. Rustia Vladimir	»	»	»	—.
»	3. Petek Ivan	»	»	»	—.
»	4. Erman Maks	»	»	»	138.
»	5. Cerar Marija	»	»	»	139.
»	6. Šme Pavla	»	»	»	116.
»	7. Zupanc Blaž	»	»	»	127.
»	8. Kokalj Viktor	»	»	»	162.
»	9. Čad Jernej	»	»	»	128.
»	10. Cotman Alojz	»	»	»	154.

*Fresko-slike
v 6 vdolbinah presbiterija
1. »Zdrava Marija!«*

2. Marija pri Elizabeti.

3. Jezusovo rojstvo.

št.	11. Pichler Alojz	prej	Zgornje Domžale	št.	—.
»	12. Ladstätter Rudolf	»	»	»	77.
»	13. Stegner Katarina	»	»	»	75.
»	14. Velser Marija	»	»	»	117.
»	15. Kavka Ivan	»	»	»	118.
»	16. Remšak Viktor	»	»	»	151.
»	17. Močnik Leopold	»	»	»	119.
»	18. Zupanek Anton	»	»	»	—.
»	19. Javoršek Katarina	»	»	»	98.
»	20. Osenk Ana	»	»	»	109.
»	21. Narobe Marija	»	»	»	91.
»	22. Razpet Andrej	»	»	»	—.
»	23. Žagar Mihael	»	»	»	—.
»	24. Jeretina Jožef	»	»	»	—.
»	25. Kosič Terezija	»	»	»	—.
»	26. Hribar Franc	»	»	»	—.
»	27. Osredkar Mihael	»	»	»	—.
»	28. Zajc Ivan	»	»	»	—.
»	29. Deisinger Urška	»	»	»	—.
»	30. Sršen Frančiška	»	»	»	—.
»	31. Siard Josip	»	»	»	—.

Stobovska cesta:

št.	1. Ovca Ivana	prej	Stob	št.	48.
»	2. Jeretina Jernej	»	»	»	60.
»	3. Košir Karol	»	»	»	65.
»	4. Dolar Franc	»	»	»	—.
»	5. Košir Ivana	»	»	»	42.
»	6. Klopčič Franc	»	»	»	22.
»	7. Obkircher Kristina	»	»	»	64.
»	8. Tönig Josip	»	»	»	61.
»	9. Hribernik Martin	»	»	»	66.
»	10. Habjan Peter	»	»	»	57.
»	11. Habjan Alojz	»	»	»	58.
»	12. Jezernik Ivan	»	»	»	—.

št.	13.	Škrlep Josip	prej	Stob	št.	—.
»	14.	Pavlin Franc	»	»	»	—.
»	15.	Končan Marija	»	»	»	—.
»	16.	Jeretina Jakob	»	»	»	—.
»	17.	Jerman Ivana	»	»	»	—.
»	18.	Kalčič Ivan	»	»	»	—.
»	19.	Škrlep Ignac	»	»	»	—.
»	20.	Vode Jožef	»	»	»	—.
»	21.	Mazovec Franc	»	»	»	—.
»	22.	Pavlin Amalija	»	»	»	—.

Šolska ulica:

št.	1.	Marinko Marija	prej	Spodnje Domžale	št.	49.
»	2.	Habjan Franc	»	Zgornje	»	137.
»	3.	Urbanija Alojz	»	Spodnje	»	44.
»	4.	Rozman Josip	»	Zgornje	»	165.
»	5.	Janežič Alojzija	»	Spodnje	»	45.
»	6.	Bolhar Jernej	»	Zgornje	»	144.
»	7.	Janežič Vinko	»	»	»	155.
»	8.	Končan Antonija	»	Spodnje	»	41.
»	9.	Mesec Karol	»	Zgornje	»	148.
»	10.	Sršen Rudolf	»	Spodnje	»	58.
»	11.	Hrovat Karol	»	»	»	62.
»	12.	Ferk Franc	»	»	»	73.
»	13.	Kvas Ivan	»	»	»	—.
»	14.	Gabrič Matija	»	Zgornje	»	—.
»	15.	Sitar Josip	»	»	»	—.
»	16.	Hribar Neža	»	»	»	—.
»	17.	Berglez Marija	»	»	»	—.
»	18.	Štiftar Zorka	»	Spodnje	»	—.
»	19.	Petkovšek Marija	»	»	»	—.
»	20.	Dekleva Ferdo	»	Zgornje	»	—.
»	21.	Flis Franc	»	»	»	—.
»	22.	Pogačar Franc	»	»	»	—.
»	23.	»	»	»	»	—.

št.	24.	Merhar Milan	prej	Zgornje	Domžale	št.	—.
»	25.	Januš Franc	»	»	»	»	—.
»	26.	Košir Peter	»	»	»	»	—.

Cerkvena ulica:

št.	1.	Jenko Jakob	prej	Spodnje	Domžale	št.	26.
»	2.	Cesar Helena in Katarina	»	»	»	»	63.
»	3.	Zabret Franc	»	»	»	»	51.
»	4.	Ahčin Franc	»	»	»	»	16.
»	5.	Remc Cecilija	»	»	»	»	76.
»	6.	Zajc Frančiška	»	»	»	»	—.
»	7.	Končan Franc	»	»	»	69+	72.
»	8.	Tavčar Mihael	»	»	»	»	66.
»	9.	Lavrič Franc	»	»	»	»	42.
»	10.	Rozman Dioniz	»	»	»	»	32.

Kamniška ulica:

št.	1.	Turk Marija	prej	Zgornje	Domžale	št.	135.
»	2.	Osolin Mihael	»	»	»	»	167.
»	3.	Chalupnik Antonija	»	»	»	»	124.
»	4.	Šubelj Franc	»	»	»	»	125.
»	5.	Erjavšek Marija	»	»	»	»	—.

Bistriška ulica:

št.	1.	Kralj Franc	prej	Zgornje	Domžale	št.	96.
»	2.	Sicherl Josip	»	»	»	»	—.
»	3.	Šmon Marija	»	»	»	»	79.
»	4.	Šmon Valentin	»	»	»	»	80.
»	5.	Rozman Ivanka	»	»	»	»	—.
»	6.	Vrankar Srečko	»	»	»	»	39.
»	7.	Kadivec Ivan	»	»	»	»	163.
»	8.	Kozina Josip	»	»	»	»	43.
»	9.	Nemec Valentin	»	»	»	»	—.
»	10.	Kožar Jakob	»	»	»	»	—.
»	11.	Rebula Maksa	»	»	»	»	—.

Radio - cesta:

št.	1. Rihtar Marija	prej	Spodnje Domžale	št.	71.
»	2. Varšek Lovro	»	»	»	70.
»	3. Radio - postaja	»	Stob	»	—.
»	4. Bolta Alfonz	»	Spodnje Domžale	»	—.

Mlinska ulica:

št.	1. Kovač Janez	prej	Zgornje Domžale	št.	49.
»	2. Likar Marjeta	»	»	»	3.
»	3. Pavli Frančiška	»	»	»	121.
»	4. Brecljnik Ivan	»	»	»	102.
»	5. Seljak Silvester	»	»	»	94.
»	6. Šmon Franc	»	»	»	5.
»	7. Žitko Marija	»	»	»	158.
»	8. Ogrinc Ana	»	»	»	6.
»	9. Skok Demeter	»	»	»	143.
»	10. Bolhar Jernej	»	Spodnje	»	—.
»	11. Gregorc Franc	»	»	»	12.
»	12. Zajc Franc	»	»	»	11.

Študljanska cesta:

št.	1. Žargi Janez	prej	Spodnje Domžale	št.	65.
»	2. Kvas Jakob	»	Študa	»	35.
»	3. Volk Avgust	»	»	»	26.
»	4. Narobe Marjeta	»	»	»	32.
»	5. Kos Jernej	»	»	»	21.
»	6. Žle Janez	»	»	»	22.
»	7. Remc Frančiška	»	»	»	20.
»	8. Roš Valentin	»	»	»	23.
»	9. Willmann Roza	»	»	»	48.
»	10. Bahovec Josip	»	»	»	24.
»	11. Bahovec Josip	»	»	»	55.
»	12. Rahne Franc	»	»	»	19.
»	13. Ložar Pavel	»	»	»	17.

št.	14. Brillli Frančiška prej	Študa	št.	16.
»	15. Loboda Marija	»	»	15.
»	16. Loboda Marija	»	»	43.
»	17. Tršan Jakob	»	»	50.
»	18. Velkavrh Anton	»	»	29.
»	19. Cerar Karol	»	»	30.
»	20. Jesihar Angela	»	»	40.
»	21. Mejak Marija	»	»	44.
»	22. Bahovec Josip	»	»	41.
»	23. Štempelj Marija	»	»	25.
»	24. Kokalj Andrej	»	»	52.
»	25. Bolte Marija	»	»	42.
»	26. Ložar Janez	»	»	37.
»	27. Stare Ivan	»	»	31.
»	28. Svetlin Janez	»	»	11.
»	29. Peterka Franc	»	»	6.
»	30. Grčar Jakob	»	»	7.
»	31. Hranilnica in posojilnica Kamnik	»	»	5.
»	32. Klopčič Vinko	»	»	4.
»	33. Narobe Jože	»	»	10.
»	34. Erklavec Frančiška	»	»	1.
»	35. Dimc Leopold	»	»	14.
»	36. Klemenc Mihael	»	»	12.
»	37. Loboda Franc	»	»	33.
»	38. Peterca Ivan	»	»	13.
»	39. Čad Franc	»	»	28.
»	40. Narobe Matej	»	»	45.
»	41. Žvab Ivan	»	»	38.
»	42. Žendar Franc	»	»	47.
»	43. Banko Anton	»	»	3.
»	44. Kepic Albin	»	»	2.
»	45. Močnik Miha	»	»	39.
»	46. Štupica Josip	»	»	27.
»	47. Erklavec Jakob	»	»	46.
»	48. Rahne Franc	»	»	8.
»	49. Zajec Marija	»	»	9.

št.	50. Gabrič Franc	prej	Študa	št.	36.
»	51. Willmann Roza	»	»	»	49.
»	52. Žle Ana	»	»	»	—.
»	53. Dimc Anton	»	»	»	—.
»	54. Martinčič Ivana	»	»	»	—.
»	55. Loboda Ivan	»	»	»	—.
»	56. Moder Ivana	»	»	»	—.

Skupno je bilo leta 1939 v Domžalah 457 hiš, v Depalji vasi 46 in na Podrečjem 18, v fari Domžale torej 521.

Od teh je bilo sezidanih od leta 1923 dalje 129.

Število prebivalstva je ostalo do leta 1931 skoraj na isti višini kot prej.

Po zadnjem ljudskem štetju v letu 1931 je bilo o polnoči od 31. marca do 1. aprila 1931 prisotnih v občini Domžale: po spolu 1089 moških in 1237 ženskih, skupaj 2326 oseb; po državljanstvu 2202 jugoslovana, 124 tujih; po veroizpovedi 2322 rimokatolikov, 1 pravoslaven, 2 evangeljska, 1 žid; po narodnosti 2234 jugoslovanske, 86 nemške, 6 raznih; po materinem jeziku 2227 slovenskih, 1 srbohrvatski, 91 nemških, 1 madžarski, 6 raznih.

V občini Depalja vas, ki spada sedaj tudi k občini Domžale, k fari Domžale pa že takoj od njene ustanovitve, je bilo 107 moških, 123 ženskih, skupaj 230 oseb, vsi rimokatoliki, vsi Slovenci.

Na Podrečjem je bilo 27 moških, 32 ženskih, skupaj 59 oseb, vsi rimokatoliki, vsi Slovenci.

Skupaj je torej bilo leta 1931 v Domžalah navzočih 2615 oseb.

Od takrat pa se je z naraščajočo industrijo število prebivalcev precej pomnožilo, tako da se po zanesljivih občinskih podatkih bliža že kar številu 3000.

2. Gospodarske spremembe.

Ni dvoma, da imajo gospodarske razmere ob vsakem času velik splošen in krajeven vpliv.

Prav v tem oziru so pa Domžale v razdobju 1923—1939 doživele spremembe, kakor morda noben drug kraj v Sloveniji in morda ne v vsej državi.

Propadla je svetovnoznana domžalska *slamnikarska veleindustrija*, propadla cela vrsta domačih *trgovskih podjetij*, silna *denarna kriza* je hudo zadela takorekoč vse prebivalce, zavladata je *rubežen*, oglasil se je *boben*, in precej uglednih in občespoštovanih hiš je prisiljenim potom prešlo v druge roke.

a) PROPAD VELEINDUSTRIJE.

Ko se je leta 1907 ustanavljalo »Kitarsko društvo v Domžalah«, zadruga za izboljšanje pletenja kit iz slame in ličja, ki se rabijo za slamnike in za prodajo kit, je Dr. Janez Krek kot takratni državni poslanec pisal iz dunajske državne zbornice piscu teh vrstic: »Prijetelj, bodi previden! Preko Ladstätterja ne moreš! On obvlada svetovni trg!«

Dr. Krek teh besedi gotovo ni zapisal kar tjuvendan! Na kraju, kjer je bil, je imel dovolj prilike, da se je sam osebno prepričal, kako izredna industrijska moč so bila takrat domžalska slamnikarska velepod-

jetja Peter Ladstätter in sinovi, Jakob Oberwalder & Co., Bratje Kurzthaler, Bratje Oberwalder.

Saj so v letih svojega viška zaposlovala do 1000 delavstva v Domžalah, kjer so imela svoje glavne tovarne, imela pa so svoje trgovske hiše, filiale, po vseh večjih mestih prejšnje države in tudi izven nje.

Po vsej Evropi so imela kupčijske zveze, v posebni meri tudi s Francijo in Anglijo.

Nihče, ki je njihovo takratno sijajno stanje imel priliko osebno spoznavati in opazovati, si nikdar niti misliti ni mogel, da bodo ta cvetoča velepodjetja v kratkem času tako tragično preminula!

Teh velepodjetij danes ni več!

Propadla so!

Kakšni vzroki so povzročili njih padec?

1. Predvsem nove popolnoma spremenjene poveljne razmere.

Na mesto prejšnje skupne velike države, v kateri so imeli po vseh njenih delih odprte trgovske možnosti, so stopile majhne narodne države, katerih vsaka je skušala svojo samostojnost kar najbolj zavarovati z vsakovrstnimi uvoznimi in izvoznimi obtežitvami.

Za domžalske tovarne je bila s tem zveza z njihovimi podružnicami, katerih skoraj vsaka je bila v drugi državi, silno otežena.

Ni kazalo drugega, kakor da so se te filiale osamosvojile in postale samostojna, od Domžal neodvisna podjetja.

Tembolj, ker je vsaka država hotela tudi industrijo in trgovino ponaroditi (nacionalizirati).

In tu so nastale velike medsebojne težave!

Poprej edini v skupnem premoženju in skupnem dobičku, so si postali njih lastniki naenkrat drug drugemu nasprotni, v želji, da bi vsak kar največ zase obdržal.

In to tudi najbližji sorodniki!

Pri denarju padejo navadno vsi obziri.

Nastale so dolgotrajne pravde, ki so požrle ogromne vsote, katerih nekatere še danes niso končane!

2. Nepoznanje resničnega položaja.

Tovarnarji se v novih popolnoma spremenjenih razmerah niso uživali v svoj dejanski položaj.

Tudi v teh spremenjenih razmerah so še nadalje vzdrževali svoje veliko in drago število uradnikov in nadzorstvenega osebja, da je bilo ob gotovih časih skoraj več uradništva v tovarnah, kakor delavstva.

Živeli so v upanju, da bo kmalu boljše, pa je bilo zanje vedno slabše!

3. Glavni vzrok pa je bil pomanjkanje lastnega denarja in uporaba bančnega denarja.

Jasno je, da velepodjetja skoraj ne morejo delati brez bank.

Tudi to je jasno, da se vsako večje podjetje prve čase zadolži.

Toda domžalska velepodjetja so bila stara, utrjena podjetja, ki so že imela veliko lastnega kapitala.

Kdo bi bil mogel misliti, da so ta poprej tako solidna podjetja zašla v dolgove, da ne delujejo več s svojim, ampak s tujim, bančnim denarjem!

Vse te tovarne, dasi med seboj v veliki konkurenci, so imele svoje tekoče račune pri dunajski »Credit - Anstalt«.

To prejšnje čase ni bilo nič posebnega, ker je ta banka bila v središču takratne države in je imela ogromen delokrog in veliko članstva.

Ko pa se je »Credit - Anstalt« morala razdeliti v »Kreditne zavode« po raznih novonastalih državah, so bile naenkrat vse te tovarne pred svojim skupnim upnikom »Kreditnim zavodom« v Ljubljani.

In ko je tudi »Credit - Anstalt« prišla v velike denarne težkoče, in je radi njih moral trpeti tudi njihov otrok »Kreditni zavod« v Ljubljani, je samoumevno moral ta tudi napram svojim domžalskim dolžnikom odločneje nastopiti.

4. K vsem tem vzrokom pa se je pridružila še prav velika osebna nesreča.

21. sept. 1930 se je smrtno ponesrečil šef domžalskega tovarniškega podjetja P. Ladstätter in sinovi, Hans Ladstätter, najbolj sposoben med vsemi, ki edini je imel popoln vpogled v dejanski položaj in tudi voljo, preokreniti, dokler je še bilo mogoče.

Isti dan pop. ob 5. so se na povratku iz daljše trgovske poti po Angleškem, Francoskem in drugod odpeljali z Dunaja z brzovlakom v Budapesto: *Hans Ladstätter*, njegov bratranec *Fric Ladstätter*, sošef tovarne »Girardi & Ladstätter« v Florenci na Laškem in njegov bratranec *Pavel Ladstätter*, sošef tovarne slamnikov v Budapesti. Na kolodvoru v Budapesti so najeli avtotaksi in se z njim odpeljali v hotel ob Do-

navi. Tik pred hotelom — bilo je ob 1/4 11 ponoči — je na asfaltnih tleh avto zdrsnil na tir električne železnice, ki je v istem hipu pridrvela, zadela v avto, ga vsega razdejanega z nesrečnimi žrtvami nad 20 m naprej vlekla ob strašnem kriku ponesrečencev. Gasilci so morali priti na pomoč, da so dobili žrtve izpod železnice. Hans, neoženjen, star 47 let, je bil na mestu mrtev. Fric, star 40 let, je umrl ob prevozu v bolnico, Pavel je bil hudo ranjen na glavi in v bolnici takoj operiran. Vendar je ostal pri življenju. Ponesrečenca Hansa in Frica so s pogrebnim avtom prepeljali v Domžale, kjer sta bila oba 28. sept. pokopana v rodbinski grobnici.

Tovarna P. Ladstätter in sinovi je že l. 1931 prišla na rob propada. Dosegla je s številnimi upniki »tiho poravnavo« s 40% plačila svojih obveznosti, s »Kreditnim zavodom« pa poravnavo s 40% v 6 mesecih.

Da bi se zmanjšali režijski stroški, sta na zahtevo »Kreditnega zavoda« isto leto morali domžalski tovarni Oberwalder in Kurzthaler, katerim se je pridružila še mengeška tovarna Stemberger, opustiti lastno obratovanje in vse skupno obratovati pod nadzorstvom Kreditnega zavoda v prostorih Oberwalderjeve tovarne pod skupnim imenom »Združene tovarne Oberwalder, Kurzthaler in Stemberger«. Tudi Ladstätterjeva tovarna se jim je morala še isto leto pridružiti.

22. februarja 1933 je deželno sodišče v Ljubljani razglasilo konkurz nad tvrdko »P. Ladstätter in sinovi«, 10. julija istega leta je na javni dražbi vse

premakljivo in nepremakljivo premoženje te največje tvrdke prešlo v popolno in nepreklicno last »Kreditnega zavoda«.

In tako je šlo naprej tudi pri drugih tovarnah do popolnega konca.

Senior-šef tvrdke »P. Ladstätter in sinovi«, *Kri-zant Ladstätter* je kot zasebnik umrl 13. marca 1934 v 92. letu starosti v Lienzu na Tirolskem, kamor se je rodbina 1932 preselila, ko je vse njeno nekdanje posestvo v Domžalah, tudi njena stanovanjska hiša, prešlo v last banke.

Bivši šef tvrdke »Jakob Oberwalder & Co.« *Jakob Oberwalder*, star 74 let, je 29. oktobra 1937 umrl v Domžalah brez vsega premoženja.

Šef tvrdke »Bratje Kurzthaler« *Hans Kurzthaler* se je leta 1932 preselil iz Domžal v Linz. Njegova domžalska tovarna, hiša, vila in vse drugo posestvo je prešlo v last »Kreditnega zavoda«.

Šef tvrdke »Bratje Oberwalder« *Josip Oberwalder* je ostal v Domžalah. On in njegova tvrdka ni imela ne s »Kreditnim zavodom« ne s kako drugo banko težav. Pač pa je postala žrtev nacionalizacije podjetja in s tem združene ločitve podjetij na Dunaju in v Domžalah. Med njim in njegovimi dunajskimi sorodniki so nastala velika nesporazumljenja, iz tega silne tožbe, ogromni pravdni stroški, rubežen, zastoj in ustavitev tovarne v Domžalah, ki še danes ne sme obratovati, ker tožbena zadeva še vedno ni končana.

b) PROPAD DRUGIH DOMŽALSKIH PODJETIJ.

Slamnikarstvo:

1. majnika 1927 je stopil v konkurz slamnikarski tovarnar Franc Cerar. 27. marca 1929 je bila na javni dražbi prodana njegova tovarna, Ljubljanska cesta 36, 37 in vse drugo posestvo.

V oktobru 1927 je bila prodana »Nova tovarna«, Ljubljanska cesta 55, 56, dotlej slamnikarska tovarna tvrdke »Mellitzer, Kleinlercher & Co.«

1927 je bila na javni dražbi prodana hiša slamnikarja Valentina Mačka, Kamniška ulica 3.

Mlini:

9. maja 1927 je vsled prezadolžitve prodal mlin in vse posestvo Franc Mihelčič, Študljanska cesta 3.

1927 je bil ponovno prodan nekdanji Lesjakov mlin, Študljanska cesta 46.

24. aprila 1928 je vsled prezadolžitve prodal svoj mlin in posestvo Elija Beno, Študljanska c. 10.

Lesna trgovina:

Skoraj prav vsi lesni trgovci, ki jih je bilo precej v Domžalah, so propadli in deloma s seboj v propad potegnili tudi druge, ki so jim porokovali.

21. januarja 1928 je vsled prezadolžitve prodal Anton Skok svojo hišo Ljubljanska cesta 58, ker je porokoval lesnemu trgovcu Andreju Slokarju.

3. julija 1933 je bila prodana ključavničarskemu mojstru Mihaelu Kremžarju hiša, Savska cesta 5, de-

lavnica in stroji, ker je porokoval lesnemu trgovcu Avgustu Korenjaku.

6. avgusta 1934 je bila na javni dražbi prodana hiša Andreju Flerinu, Kolodvorska ulica 2, ker je bil porok lesnemu trgovcu Ferdinandu Vodetu.

Razni trgovci:

Trgovec s konji Franc Habjan, Ljubljanska cesta 40 je bil vsled prezadolžitve prisiljen 1927 prodati hišo in vse posestvo.

L. 1930 je potom javne dražbe vsled prezadolžitve prišla v last Prometne banke hiša trgovca s poljskimi pridelki Ivana Pirša, Nova ulica 5.

15. febr. 1933 je bila na javni dražbi prodana hiša trgovcu Josipu Kuraltu, Ljubljanska cesta 60.

27. avg. 1931 je bila na javni dražbi prodana hiša in pletilna delavnica Antona Jenkota, Taborska cesta 8.

28. febr. 1933 je bilo sodnijsko dovoljeno in uvedeno poravnalno postopanje usnjarju Francu Podgoršku, Rojska cesta 2. Prevezela je banka.

1936 je bila na javni dražbi prodana hiša čevljarskemu mojstru Vinko-tu Weit-u, Ljubljanska c. 95.

1936 je bila na javni dražbi prodana hiša trgovcu z obleko Josipu Rapetu, Ljubljanska cesta 78.

1938 je bila vsled prezadolžitve na javni dražbi prodana hiša trgovcu Jakobu Menartu, Ljubljanska cesta 57.

c) DENARNA KRIZA.

25. sept. 1931 se je po vseh denarnih in bančnih zavodih naše države začel izvajati »tihi moratorij«.

Nobena posojilnica, tudi domžalska, vlagateljem ni izplačala naenkrat več kot 200 Din.

Posojila so bila ustavljena in se niso več dajala.

Gotovine je povsod silno primanjkovalo.

Podjetja so začela odpuščati delavstvo, obrati so se začeli ustavljati, ker brez denarja niso mogli naprej.

Ljudstvo se je vse prestrašeno spraševalo: »Kaj bo iz tega?«

Ob sklepu leta 1931 so bile gospodarske razmere zelo žalostne. Delavstvo je bilo brez zaslužka, cene kmečkim pridelkom so bile tako nizke, da se delo ni več izplačalo. In še za to majhno ceno pridelkov ni bilo mogoče prodati, ker ni bilo denarja.

Domžalska hranilnica je izplačevala vlagateljem kmalu že le po 100 Din na teden, pozneje že le po 50 Din na 14 dni, kar pa je na leto redno zneslo po 400.000—500.000 Din.

In še po to majhno vsoto je prihajalo vsako uradno uro, dvakrat na teden, po 60—80 oseb! Hvaležni so bili, da so vsaj to malenkost redno dobivali, ker drugod mnoge hranilnice sploh nič več niso mogle izplačevati. Kako tudi! Vlagal sploh nihče ni, pa tudi obresti večina dolžnikov ni mogla plačevati.

Domžalski hranilnici je v teh težkih časih omogočal vsaj omejena izplačila — prečudno naključje!
— Dobrodelni dom v Domžalah!

Dočim so druge hranilnice imele svoj odvišni denar naložen pri Zadružni zvezi v Ljubljani, kjer pa je ta denar vsled vesplošnega takratnega položaja »zmrznil«, je domžalska hranilnica imela svoj denar naložen kot posojilo pri Dobrodelnem domu, ki ji je redno vsako leto plačeval obresti in tudi večjo vsoto kot plačilo glavnice.

Spočetka se je trdilo in tudi verjelo, da bo ta kriza kmalu minula!

Prazno upanje! Še leta 1938 ni popolnoma minula.

30. avgusta 1933 je Zadružna zveza v Ljubljani sporočila domžalski hranilnici: »Mi bi bili pripravljene na hranilno knjižico Vaše zadruga, ki jo je N. N. kot plačilo pri nakupu blaga izročil trgovcu Derendi, na vaš račun izplačevati mesečno 100 Din in ne več. Za gotovino je silno težko!«

Zveza hranilnic je torej mogla izplačevati na račun naše hranilnice, ki je pri njej imela takrat naloženih 171.000 Din, od tega denarja samo po 100 Din na mesec!

Kaj čuda, da so v takih razmerah skoraj vse hranilnice napram vlagateljem iskale državne zaščite!

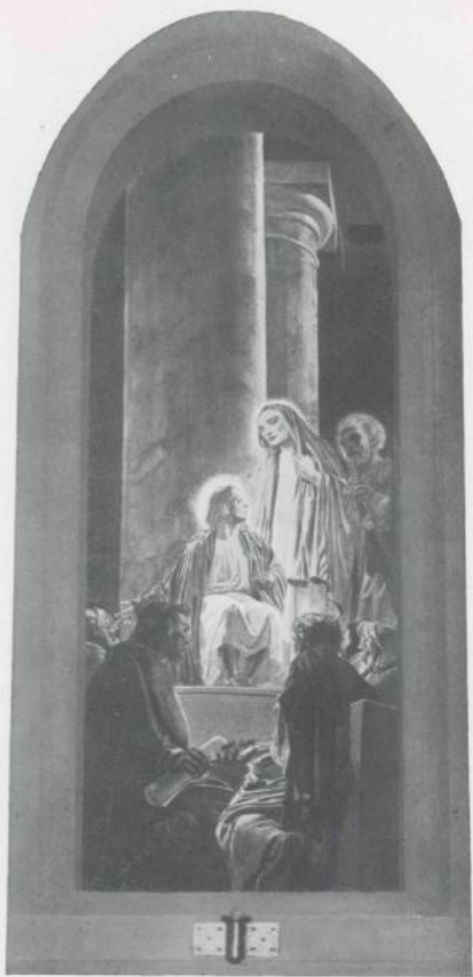
2. maja 1938 je na občnem zboru Zadružne zveze v Ljubljani ravnatelj Gabrovšek rekel v svojem poročilu: »Od 336 članic, denarnih zadrug, je prosilo za zaščito 321 zadrug!«

Torej samo 15 hranilnic se je v teh hudih letih denarne krize moglo obdržati brez državne zaščite, med njimi — domžalska!

4. Marija daruje Jezusa.

5. Dvanajstletni Jezus v templju.

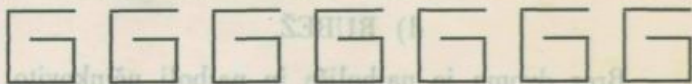
6. Marijina smrt.

d) RUBEŽ.

Brez dvoma je najboljše in najbolj učinkovito, če je ta odstavek, ki je gotovo najbolj zopern in najbolj nepriljubljen, a za pojasnitev gospodarskega stanja Domžal vsekako pomemben in podučljiv, najkrajši.

Naj zadostuje torej navedba pretresljivega dejstva, da je *samo v letu 1938*, ko je bil višek krize že prekoračen in so se razmere že precej izboljšale, bilo v Domžalah *zarubljenih 244 strank* za skupno vsoto *Din 594.581.—*

II.

F a r a.

1. Razširjenje.

19. dec. 1926 je došel župnemu uradu v Domžalah dopis škofijskega ordinariata v Ljubljani z dne 13. dec. 1926 št. 4921, s katerim se dovoljuje, da se iz župnije Dob izločijo in priklopijo župniji Domžale naslednje hiše: 1. Peter Germovnik, Podrečje hišna št. 21, 2. Kalan Franc Podrečje št. 23, 3. Semeja Franc, Podrečje št. 26, 4. Kokalj Janez, Podrečje št. 25, 5. Kuralt Jožef, Podrečje št. 18. Ta odlok stopi v veljavo dne 25. dec. 1926. Anton Bonaventura, škof.«

S tem je domžalska fara prekoračila svoje dosedanje meje in stopila čez most, ki vodi čez Bistrico v Ihan ter v svoje področje dobila vse hiše, ki so in še bodo ob vznožju Šumberka prav do Podrečja in do poti, ki loči občini Dob in Ihan.

Zato bi ta novi del domžalske fare najbolje in najprimerneje imenovali »Podšumberk«, da ga tako ločimo od ostalega Podrečja, ki spada pod dobsko faro.

Že leta 1908, ko se je ustanavljala domžalska fara, so posestniki teh hiš zaprosili, da bi spadale te hiše k njej, češ da imajo v Domžale čisto blizu, dočim jim je pot v Dob čez hrib Šumberk zelo odročna in obtežena.

Takrat je temu nasprotovalo županstvo na Podrečjem in se je radi tega morala prošnja, ki je bila istočasno s prošnjo za ustanovitev domžalske fare tudi zanje vložena, zadnji hip umakniti.

Sedaj je bila zadeva brez težav rešena.

Občinsko so pa seveda še nadalje ostale te hiše v dosedanji občinski zvezi, ki je sedaj, ko je bila 1933 leta ukinjena občina Podrečje, občina Dob.

Iz 5 takratnih prosilcev je bilo leta 1939 na tem kraju že 18 hišnih posestnikov s skupno 98 prebivalci.

2. Smrt za faro zaslužnih mož.

KANONIK DEKAN IVAN LAVRENČIČ.

3. febr. 1930 je umrl v Kamniku v 73. letu starosti častni kanonik dekan *Ivan Lavrenčič*, veliki prijatelj in pospeševalec domžalske fare.

27. jan., 7 dni pred smrtjo, na svoj godovni dan, je zbral okrog sebe še vso dekanijsko duhovščino na sodalni konferenci, ki jo je še sam vodil. Bil pa je že zelo slab. Kri je bruhal.

V Kamniku je bil od leta 1902.

Prej je bil več let dekan v Šmartnem pri Litiji, kjer se je pod njegovim večim vodstvom sezidala ve-

ličastna nova farna cerkev, ki bi bila v kras in ponos vsakemu mestu.

Bil je vzoren duhovnik, očetovsko dober predstojnik, goreč boritelj za verski in gospodarski preporod ljudstva.

Storil je veliko dobrega.

Bil je več let tudi deželni poslanec za kamniški okraj.

Domžalska fara mu je bila prav posebno pri srcu.

Blagoslovil ji je novo pokopališče, z vsemi močmi podpiral ustanovitev fare, blagoslovil je nove orgle ter ji vedno in ob vsaki priliki pokazal svojo veliko naklonjenost.

Pokopal ga je 5. febr. knezoškof Dr. Anton Bonaventura Jeglič ob navzočnosti nad 80 duhovnikov.

MENGEŠKI ŽUPNIK FRANC KUŠAR.

13. febr. 1931 se je v mengeškem župnišču izvršil strahovit, vnebovpijoč zločin: župnik *Franc Kušar* je bil zvečer v pisarni napaden, zaklan in okraden. Prerezan mu je bil vrat, zaboden je bil v sence, lice in brado. Popolnoma je izkrvavel. V mlaki krvi so ga dobili drugo jutro ob pol 6. vsega razmesarjenega po obrazu in krvavega — mrtvega. Vznak je ležal na tleh pisarne blizu vrat v kotu, še oblečen in obut.

Kot blisk se je razvedela ta grozna vest vsepovsod.

Pogreb se je vršil 16. febr. dopoldne. Vodil ga je ob navzočnosti nad 50 duhovnikov in ogromno ljudstva knezoškof Dr. Gregorij Rožman.

Morilec je hitro, že 18. febr., prišel v roke pravice. Bil je to šele 19 let star fant Ivan Lakner. Kot mladoletnik je bil obsojen na 20 letno ječo. Zaprt v Mariboru je hotel iz ječe pobegniti in je pri tem umoril jetniškega paznika, radi česar je bil 25. 2. 1935 obešen.

Župnik je umrl v 71. letu starosti, v 47. letu duhovstva, v 31. letu župnikovanja v Mengšu.

Do ustanovitve domžalske fare leta 1908 je bil skozi 8 let kot mengeški župnik tudi župnik *mengeške podružnice Goričica-Domžale*.

Pota božje Previdnosti so res čudovita! Duhovnik, katerega vse življenje je bila sama miroljubnost, pobožnost in delavnost, je moral zadnji trenutek svojega življenja prestati tako strašen boj s človeško zlobnostjo!

NADŠKOF DR. ANTON BONAVENTURA JEGLIČ

2. julija 1937, na prvi petek v mesecu, zjutraj ob 3/45, je v samostanu v Stični, zadet od kapi, umrl *posvetitelj* cerkve M. B. na Goričici, sedanje domžalske farne cerkve, *nadškof Dr. Anton Bonaventura Jeglič*.

Ob 4. zjutraj je vstal kot vsako jutro in se pripravljaj za sv. mašo. Ko ga ni bilo ob navadnem času iz sobe, pogleda njegov zvesti strežnik Jože v sobo. Dobi ga ob umivalniku ležečega na tleh, še gorkega. Opat ga mazili s sv. oljem. In že je bil mrtev.

V nedeljo poprej, 27. junija, se je še udeležil tabora mož in fantov v Celju in je ob navzočnosti nad

15.000 mož in fantov imel navdušen govor. Na predvečer smrti je bil izredno čvrst.

Ob treh pop. je bilo truplo prepeljano v Ljubljano in v veliki dvorani škofijske palače dejano na mrtaški oder. Člani fantovskih odsekov, ki jih je veliki pokojnik tako srčno ljubil, so imeli častno stražo, med njimi 13 domžalskih, po 6 in 6 skozi pol ure.

Velikansk je bil pogreb v ponedeljek, 5. julija. Navzočih je bilo 13 nadškofov in škofov, nad 700 duhovnikov, 200 zastav, ljudstva ogromno. Slovesni rekviem je imel papežev nuncij nadškof Pellegrinetti, žalni govor mariborski škof Dr. Tomažič. Pokopal ga je knezoškof Dr. Rožman, poslovilni govor ob grobu je imel notranji minister Dr. Anton Korošec.

Iz Domžal so se z župnikom udeležili pogreba: 15 fantov v krojih in s praporom, Marijine družbe z zastavo, kat. izobraž. in podporno društvo z zastavo, veliko drugih ljudi.

P. ŽIGA AHČIN O. F. M.

Tudi njegovo ime bodi ohranjeno na tem mestu, ker je kot *domžalski faran* še posebno proslavil svojo rojstno faro s svojim vzglednim življenjem in gorečim dušno-pastirskim delovanjem.

Rojen je bil 19. jan. 1893 v Spodnjih Domžalah h. št. 16 (pri Menačenku). V frančiškanski samostan je vstopil 4. nov. 1912, redovne obljube je napravil 13. sept. 1917, v mašnika je bil posvečen 16. julija 1921, slovesno novo sv. mašo je imel skupno s svojim bratom Ivanom 17. jul. 1921 v Domžalah. Več let je

goreče deloval kot katehet v Kamniku. V Brežicah je bil v samostanu 9 let. Zadnjih sedem let je bil katehet na obeh ondotnih šolah, deški in dekliški, in je imel nad 20 ur šole. Bil je tudi mestni kaplan in vikarij samostana.

Veliko je trpel radi bolezní. Že kot dijak je bil rahlega zdravja. Po vstopu v samostan je v Gorici tako zbolel, da je bilo vsak hip pričakovati smrti. Kot duhovnik je dolgo časa trpel hude bolečine vsled rane na želodcu. Na kliniki v Zagrebu se je podvrgel smrtnonevarni operaciji. Polovico želodca so mu odrezali. Ozdravil je. Leta 1934 je šel v Lurd Brezmadežni se zahvalit. Od takrat se je razmeroma dobro počutil. Slepíč ga je pa spravil. Bil je sicer operiran v brežiški bolnici, a prepozno. Drugi dan je v silnih bolečinah umrl, 13. avgusta 1935 zvečer ob 1/26.

Pokopan je bil 16. avg. dop. ob 10. v Brežicah ob navzočnosti nad 20 duhovnikov, zastopnikov oblasti, izredno veliko ljudstva.

Iz Domžal se je udeležilo pogreba z župnikom nad 30 oseb.

Bil je blag, neomadeževan duhovnik, izvrsten katehet, izredno priljubljen spovednik in pridigar.

3. Cerkveni ključarji.

4. nov. 1931 je v Domžalah, Ljubljanska c. 44, po šestletni hudi živčni bolezni umrl posestnik in me-sarski mojster *Karol Flerin*, star 65 let, ki je bil od leta 1894 *cerkveni ključar* in sicer do 1908, 14 let,

podružne cerkve na Goričici, od 1908 dalje, 23 let, pa farne cerkve v Domžalah.

Prav velikih zaslug za faro si je pridobil ob napravi pokopališča in ob ustanovitvi fare.

Na njegovo mesto je bil za cerkvenega ključarja farne cerkve v Domžalah imenovan glasom dekreta dekanijskega urada v Kamniku njegov sin *Ludovik Flerin*, posestnik in mesarski mojster v Domžalah, Ljubljanska cesta 44.

22. avg. 1935 je v Depalji vasi 5, zadet od kapi, umrl *Janez Dimc*, zemljak, star 72 let, ki je bil od leta 1922, 13 let, cerkveni ključar.

Njegova velika zasluga za faro je bila, da je kot dolgoletni depaljski župan ob ustanovitvi fare dosegel, da se je Depalja vas pridružila domžalski fari.

Na njegovo mesto je bil za cerkvenega ključarja farne cerkve v Domžalah imenovan glasom dekreta dekanijskega urada v Kamniku *Jakob Habjan*, zemljak v Domžalah, Savska cesta 9.

*P. Žiga Ahčin († 13. 8. 1935)
in njegov brat Dr. Ivan kot novomašnik (17. 7. 1921).*

III.

Cerkvene zadeve.

1. Presbiterij.

a) PREZIDAVANJE.

Potrebno delo.

Presbiterij župne cerkve v Domžalah, ki je bil istočasno z obema stranskima kapelama leta 1893 popolnoma na novo sezidan, ni bil posrečen.

Vsled zaokroženosti zadnje stene je križ tabernakljeve marmornate strehe segal skoraj do srede Marijinega kipa v oltarnem nastavku in je vrh kamnitega okvirja vsled premajhne višine zadnje stene bil naprej nagnjen, kar je zelo kazilo. Delalo je cerkev na videz veliko manjšo, kot je v resnici. Zato se je po dovršeni prezidavi zopet in zopet slišalo od mnogih domačih in tujih obiskovalcev cerkve začudeno vprašanje: »Kako je vendar to mogoče! Saj cerkev ni toliko večja, pa je toliko večja!«

Na oltarju je bil lesen kip »Marija z Jezusom«, ki je bil primeren za prejšnje čase, ko je bila cerkev še mengeška podružnica, a ne sedaj, ko je farna cerkev domžalska, katere *patrona* je *Marija Vnebovzeta*.

Dolžnost fare je bila, da svoji farni patroni da primerno mesto na glavnem oltarju.

Prostor med obhajilno mizo in velikim oltarjem je bil čisto majhen, veliko premajhen za kakršnokoli večjo slovesnost. Ob slovesnosti prvega svetega obhajila je bil vsako leto velik in mučen drenj pred oltarjem.

Zakristija je bila čisto majhna, vhod iz nje k oltarju izredno ozek.

Pred zakristijo je bil ozek prostor z vrati v cerkev za ljudstvo. Na ta prostor med zakristijo in vhodom na prižnico se je ob nedeljah in praznikih nagnetlo vse polno moških, ki so stali tudi po stopnicah na prižnico in se je moral duhovnik, gredoč na prižnico, skozi nje drenjati. Večkrat so med sveto mašo pri vratih prižnice gledali po ljudeh in jih motili.

Zadaj za presbiterijem je bilo na zunanji strani 11 velikih cipres, vsajenih ob dozidavanju cerkve, ki so bile spočetka gotovo cerkvi v lepoto, a sedaj, ko so se tako razrasle, v veliko škodo. Povzročale so vlago v zakristiji in v nad njo ležeči cerkveni shrambi. Bile pa so tudi v veliko potuho tistim, ki so pod njimi v senci ostajali zunaj cerkve.

Izvršitev.

Že od ustanovitve fare se je hotelo to spremeniti. A je vedno prišlo kaj drugega vmes.

Leta 1938 je pa tudi ta prevažna zadeva dozorela.

Ljudem je bilo na prižnici opetovano natančno razloženo, kaj, zakaj in kako se namerava izvršiti.

Oskrbeli so se potrebni načrti, ki jih je po daljšem vsestranskem posvetovanju napravil arhitekt inž. *Ivan Pengov* v Ljubljani, dobila so se potrebna dovoljenja škofijskega ordinariata, banske uprave in referenta za varstvo spomenikov Dr. Steleta.

Odgovornost pred oblastmi je prevzel pooblaščen civilni arhitekt *Jože Platner* v Ljubljani.

Zidarsko delo je prevzel stavbenik *Ivan Sršen* iz Domžal.

21. marca se je pričelo z zidarskim delom, ki je bilo dovršeno 21. maja, točno v dveh mesecih.

Podreti je bilo treba celo zadnjo steno presbiterija, celoten obok nad presbiterijem s precejšnjim delom obeh stranskih sten in v zakristiji vmesno steno, zazidati vhod za ljudstvo iz zakristije v cerkev, napraviti novo steno ob stopnicah na prižnico in razširiti vhod iz zakristije k oltarju.

Zato je bilo treba ves kameniti veliki oltar razdreti in na drugem mestu postaviti.

Na listni strani se je, simetrično z zakristijo, prizidala nova »moška« kapela z novim vhodom v cerkev, na mesto prejšnjega iz zakristije.

Za ves novi zid se je kameniti podstav porabil po večini prejšnji, nekoliko ga je bilo treba napraviti novega.

V to novo kapelo se je postavil dosedanji oltarni kip »*Marija z Jezusom*« z istim kamenitim okvirjem in z obema kamenitima apostoloma od velikega oltarja *Petrom* in *Pavlom* ob strani.

Na obeh straneh presbiterija so bile v starem zidu izkopane po tri vdolbine (niše) za slike.

Napravil se je celoten nov obok nad presbiterijem, ki je sedaj 9,05 m visok, z ravno zadnjo steno in z 2 oknoma na vsaki strani.

V zadnjo steno je prišel v primerni višini na zunanji strani bronast kip »Kristusa Kralja«, 2 $\frac{1}{2}$ m visok. Zamislil in v mavcu izdelal ga je priznani domžalski umetnik akademski slikar *Peter Laboda*, v bron vлил pa *Franc Mostar*, livarnar v Ljubljani.

Z desno roko blagoslavlja faro, v levi pa drži plamenico v znamenje in opomin, da je Kristus Kralj luč sveta.

Za desno steno je bilo treba temelj kopati 4 $\frac{1}{2}$ m globoko, da se je prišlo do žive skale, ker je bilo ob zadnjem dozidavanju cerkve toliko dosutega.

Z delom se je prav zelo hitelo. Vedno je delalo okrog 14 zidarjev in temu primerno število delavcev, večkrat tudi v nadurah.

Vreme je bilo prav ugodno. Ves čas se niti ena ura ni zamudila.

7. aprila se je začelo podirati staro ostrešje.

11. aprila se je začelo staviti novo, ki ga je naredil tesarski mojster *Jakob Pavlič* iz Domžal.

16. aprila opoldne — na Veliko soboto — je bilo vse pokrito.

Isti dan zvečer pa je začelo prav pošteno deževati.

Navzlic često zelo nevarnemu delu se ves čas ni primerila — hvala Bogu in Materi božji! — niti najmanjša nesreča.

Da je navzlic tolikemu zidarskemu delu ves čas mogel veliki oltar ostati na starem mestu in to brez nevarnosti kake poškodbe pri tolikem podiranju in se

je vse nedelje in praznike mogla sv. maša opravljati na njem, je bil ves presbiterij z vključenim velikim oltarjem obdan z močnim lesenim odrom.

Ker se je Najsvetejše ob nedeljah rabilo pri velikem oltarju, je od litanij vsako soboto zvečer do sv. maše v ponedeljek zjutraj bilo hranjeno v tabernaklju velikega oltarja. To pa je vedno povzročalo silno skrb, da ne bi kdo pri tako nezavarovani leseni zadnji steni vdrl v tabernakelj, kar se danes tudi pri najbolj zaprtih cerkvah tako pogosto primeri.

Pa, saj je bila ista nevarnost tudi med tednom, ko je bilo Najsvetejše hranjeno v tabernaklju pri stranskem oltarju!

Neizmerna hvala Jezusu v najsvetejšem zakramentu — prav nič se ni zgodilo!

b) POSLIKANJE.

Slikarsko delo.

Presbiterij je poslikal akademski slikar *Slavko Pengov* iz Ljubljane.

Z delom je pričel 23. junija 1938.

Oder, ki je bil že ob prezidavanju presbiterija postavljen, se je primerno preuredil, tako da je bil slikar popolnoma brez nevarnosti, pa tudi popolnoma zakrit pred ljudmi.

K njemu se je prišlo po dolgi lestvi, postavljeni pri oknu ob zadnji steni na listni strani.

Slikar se je izjavil, da tako dobro in varno prirejenega odra še nikjer ni imel.

Slikati je začel s kronanjem Marijinim na oboku od velikega svoda proti zadnji steni.

Ves čas slikanja sta mu bila na razpolago en zidar in en delavec, dve prav porabni moči.

Vsak dan je do opoldne moral biti na sveže (fresco) ometan in fino izglajen določen del oboka, za kar se je vporabljal samo najboljše, 28 let staro apno.

Ta del je potem slikar še isti dan popoldne do večera moral poslikati.

Večkrat, posebno zadnji čas, je delal tudi do 11. ure ponoči!

Kronanje na oboku je dovršil v 29 delavnih dneh.

V nadaljnjih 15 dneh pa je dovršil očake, preroke, apostole, mučence, spoznavalce, device.

Vsekako tudi po kratkem času izvršitve — rekordno delo!

Seveda je vse detajlne risbe in kartone za vse posamezne skupine in vsako posamezno osebo v naravni velikosti izvršil že prej v Ljubljani.

12. in 13. avg. so podirali oder, ki je stal od začetka prezidavanja, od 21. marca.

Do 12. avg. ni nihče v fari videl slik na oboku razen tistih malo »izvoljenih«, ki so po lestvi prišli k slikarju.

Na Veliki Šmaren, na veliki praznik svoje farne patrone, je že vsa fara gledala Marijo v nebeškem kronanju, kakor si ga je tako posrečeno zamislil umetnik.

S slikanjem veselega rožnega venca v vdolbinah na obeh straneh presbiterija je pričel 2. septembra,

ker je moral tudi zanje poprej doma izdelati v naravni velikosti vse skice in kartone.

28. sept., v 23 delavnih dneh, so bile tudi te slike dovršene, vse zopet »na svežo malto« (fresko).

29. sept. je avto domžalskega posestnika in trgovca Mihaela Osolina pripeljal iz Ljubljane veliko oltarno sliko »Marijino Vnebovzetje«, ki jo je *Slavko Pengov* že prej čez zimo na platno doma izvršil, 30. sept. pa kipar *Karol Hrovat* iz Domžal okvir za to sliko, iz hrastovega lesa, ves umetniško izrezljan in bogato pozlačen.

Isti dan je bila slika obešena.

V dneh od 22. — 26. avg. sta 2 Vodnikova monterja s sodelovanjem 2 zidarjev in 1 delavca in s pomočjo močnega škrbca narazen vzela veliki oltar in ga prestavila na sedanje mesto.

13. sept. je akademski kipar *Alojzij Kogovšek* iz Glinc s »terra nova« prevlekel vso zadnjo stran, okna in vdolbine, da se zabranijo kakršnikoli madeži.

V dneh od 6.-12. okt. je dekorater *Ciril Križnar* iz Št. Vida pri Ljubljani poslikal spodnje dele na obeh straneh presbiterija.

20. dec. je bila postavljena še nova obhajilna miza iz belega carrara-marmorja z zelenimi vložki.

21. dec. pa so kot zaključek vsega tega dela v presbiteriju in moški kapeli bile položene še po tleh lepe keramične plošče po tvrdki *Josip Cihlař v Ljubljani*, ki so bile pravočasno naročene, a so vsled težkih notranjih pretresov z veliko zamudo dospele iz Češkoslovaške.

Tik pred Svetim večerom je bilo vse to delo dovršeno.

Opis slik.

Vse slike presbiterija so posvečene proslavi farne patrone, Mariji Vnebovzeti.

Prične se ta proslava v 3 vdolbinah na evangelijski strani: v prvi z angelskim pozdravom v nazareški hišici »Zdrava, milosti polna!« v drugi Marija pri Elizabeti, v tretji Jezusovo rojstvo.

Na listni strani kaže slika četrte vdolbine Marijo, ko daruje Jezusa v templju, pete Marijo pred 12 letnim Jezusom v templju in šeste Marijino smrt.

Glavna oltarna slika, oljnata, 4,16 m visoka, 3,32 m široka, kaže Marijo, ki jo angeli, vso poduhovljeno, nesejo in spremljajo v nebesa, apostoli pa pred praznim grobom strmeč gledajo proti nebesom in kažejo za Njo.

Na oboku je vprizorjeno Marijino kronanje v nebesih.

Bog Oče in Bog Sin, ki ljubeznivo objema z desno roko križ, držita krono nad Njeno glavo, nad Njo je Sveti Duh v podobi golobčka.

Pet angelov drži venec ob Mariji, dva strmeč in začudeno gledata, kdo je ta, ki prihaja v toliki slavi, dva držita veliko knjigo Njej, ki je sedež modrosti, eden drži lilijo Njej, ki je Mati prečista, drugi tehtnico Njej, ki je sedež pravice, tretji kelih v znamenje tesne zveze med Marijo in sv. mašo, četrti kadilnico v proslavo sv. Trojici, ki na tako čudežen način odli-

*Velika fresko-slika na stropu in oboku:
1. Marijino kronanje v nebesih.*

2. Očaki, Mozes in del angelov.

3. Apostoli, spoznavalci in del angelov.

kuje in povelečuje Kraljico nebes in zemlje, peti oljko Kraljici miru, šesti — nad mučenci — palmo zmage Kraljici mučencev, sedmi — tik ob vhodu v nebesa — meč bolečin, v spomin, da je Marija kot Mati sedem žalosti po trpljenju prišla v povelečanje.

Seveda pa vsi ti angeli niso kakšni majčkenci »putti«, — ti bi se na velikem stropnem prostoru kar zgubili —, ampak velikani, pravi junaki, kakršnih je Bog nekdanj na Ezekijevo prošnjo samo enega poslal v tabor asirskega kralja Senaheriba, ko je ta oblegal mesto Jeruzalem, in je v asirskem taboru tisti hip obležalo — 185.000 mrtvih!

Dva častitljiva starčka ob strani Boga Očeta in angel s harfo ob strani Boga Sina vsi začudeni občudujejo veličastni prizor.

Vse to nebeško kronanje je čudovito plastično vprizorjeno, ne kot slika, ampak kot bi bile vse te podobe v resnici žive in bi se, ne v isti višini na stropu, ampak v raznih višinah kraljestva presvete Trojice dvigale k nebeški Kraljici in jo slavile in povelečevale.

Posebno živo se kaže kraljevska čast Marijina v slikah nad okni in vdolbinami.

Na evangeljski strani, nad oknom pri zadnji steni, pozdravljajo »Kraljico očakov« Noe z golobčkom, Abraham z mečem, starček Izak slep z zastrtimi očmi, Jakob, ležeč na tleh, boreč se z angelom božjim in veličastni Mozes s čudežno palico in ploščami postave.

Njim nasproti, na listni strani slave »Kraljico prerokov« 4 veliki preroki: Izaija, Jeremija, jokajoč nad razdejanjem Jeruzalema, Ezehiel in Daniel.

V sredni skupini na evangeljski strani pozdravljajo »Kraljico apostolov« sv. Pavel, sv. Peter in 4 evangelisti, na listni strani pa, njim nasproti, »Kraljico mučencev« sv. Štefan, sv. Boštjan in veliki mučenec spovedne molčečnosti sv. Janez Nepomuk.

V sprednji skupini na evangeljski strani poveljujejo »Kraljico spoznavalcev« sv. Frančišek Serafinski, ko zamaknjen prejme rane Jezusove na alvernški gori, sv. Rok in sv. Alojzij, njim nasproti na listni strani pa »Kraljico devic« sv. Katarina s kolesom, s katerim so jo hoteli mučiti, pa se je zdrobilo, sv. Lucija v trenutku, ko ji sodnik Paskazij zagrozi, da jo bo dal odvesti na kraj onečaščenja, pa mu ona, vsa navdušena zakliče, držeč eno roko kvišku, drugo pa na svoje srce: »Nič ne moreš škodovati meni, ki sem tempelj Svetega Duha!« in sv. Cecilija, ki ob orglah poje spev nebeškega zmagoslavja.

c) STROŠKI.

Pri prezidavanju.

Deske za celoten oder so stale	Din	3.993.75
Lepenka okrog oltarja	»	506.—
Leseni loki za postavljanje novega oboka	»	1.973.—
Preureditev 3 starih slikanih oken v 2 novi	»	3.010.—
Železni okovi za vseh 6 oken	»	3.608.25
Zidarsko delo	»	54.920.—
Apno	»	4.733.—

Opeka (17.800 komadov) zidna	Din	6.471.25
Opeka (10.748 komadov) strešna »		4.832.—
Cement (15.850 kg)	»	11.729.—
Ostrešje: trami	»	8.362.—
: late	»	1.512.—
: tesarsko delo	»	8.984.—
Žebli, žičniki	»	1.026.25
Vijaki	»	929.—
Vezi	»	1.810.—
Betonsko železo	»	1.456.—
Klanfe, okovanje šablon	»	529.50
Kleparska dela	»	2.346.—
Električna napeljava in preureditev »		2.977.75
Načrti, statični računi, nadzorstvo 2 inženirjev	»	8.750.—
Kamnoseška dela — : portal pri za- kristiji	»	4.977.—
: portal na zunanji strani in podstav	»	3.090.—
: stopnišče pri vhodu v moško kapelo	»	6.433.—
: 2 kropivnika	»	440.—
: omarica za sveta olja	»	2.569.—
: 2 masivna stebra za sv. Ci- rila in Metoda	»	15.160.—
: obhajilna miza iz belega carrara-marmorja	»	28.040.—
Mizarsko delo: trojna vrata, dvo- krilna, hrastova	»	3.915.—
: lesena omarica v zakristiji, pod in zimski poden	»	1.997.—

Kiparsko delo: Marijin tron, kipi Marije z Jezusom, sv. Peter Pavel, sv. Ciril Metod obnovljeni, tapeciranje tabernaklja, vse skupaj	Din	3.635.—
Keramične plošče 56 m ² in položitev	»	17.810.—
8 svetilk za električno razsvetljavo v presbiteriju	»	3.040.—
Kamnoseško podiranje in prestavljanje velikega oltarja	»	1.976.—
Kip Kristusa Kralja, 2½ m visok, narejen iz mavca	»	16.000.—
vlit v bron	»	45.000.—
Štiri slikana okna v presbiteriju à 7.500.— Din	»	30.000.—
	Din	318.540.75

Pri poslikanju.

Velika oljnata slika za veliki oltar	Din	30.000.—
Okvir iz hrastovega lesa, izrezljan, bogato pozlačen	»	17.609.—
Fresco — poslikan celoten obok z veliko sliko na vrhu z Marijo, sv. Trojico, 19 angeli, 3 nebeščani;		
s 3 skupinskimi slikami na evangeljski strani, 14 oseb;		
s 3 skupinskimi slikami na listni strani, 10 oseb, skupaj	»	70.000.—

Šest slik (fresco) v vdolbinah à 5.000.— Din	»	30.000.—
S »terra nova« prevlečena zadnja stena, ves zid ob štirih oknih in šestih vdolbinah z vsem materijalom	»	10.400.—
Dekoratивно fresco-slikanje obeh strani spodnjega dela	»	822.—
Zidarsko delo skozi ves čas slikanja	»	9.855.—
Materijal	»	3.842.—
		<hr/>
		Din 172.528.—
Pri prezidavanju		Din 318.540.75
		<hr/>
Skupni stroški so torej znašali		Din 491.068.75

d) IN DENAR?

Tudi to delo, kot vsa druga v tej knjigi opisana, se je izvršilo izključno samo s *prostovoljnimi darovi*.

Začelo se je zelo srečno.

20. marca 1938, na nedeljo, ko se je potem v ponedeljek z delom pričelo, je prinesel *Vahtar Franc*, Depalja vas 25, zase in za svojo † ženo *Marijo Vahtar* neverjetno velik dar v ta namen — 30.000 Din.

In to se je še enkrat ponovilo!

14. oktobra 1938, v petek, isti dan, ko je bil iz Ljubljane pripeljan v bron vlti kip Kristusa Kralja, dva dni pred slovesnim blagoslovljenjem, pop. ob 5. je župnik osebno po Depalji vasi nabiral prostovoljnih darov. Prišel je k hiši št. 25. Na dvorišču dobi hišnega gospodarja Štefana Sršen-a, njegovo blago

ženko in prejšnjega gospodarja hiše Franca Vahtarja. »Vse polno računov, denarja pa nič!« Tako pozdravi župnik navzoče. Pa pravi Franc Vahtar dobrovoljno in s prijaznim nasmehom: »Čakajte, Vam bom pa jaz malo pomagal!« Gre v hišo in prinese cel šop — »jurjev« in jih ponudi župniku z besedami: »Náte, kar spravite!«

To jih je župnik hitro spravil, to! Ne zato, ker bi se bil bal, da se ne bi ta dobri mož kako premislil, ampak v strahu, da bi se »jurji« ne premislili in ne ušli, ker so v tako slabe — župnikove — roke prišli. Šele doma jih je preštel! In kaj mislite, koliko jih je bilo?

Trideset!

Torej ponovni dar *Franca in Marije Vahtar* — 30.000 Din.

Tako srečnih dni seveda ne prej ne potlej ni bilo! Zelo prijetno je iznenadilo tudi pismo, ki je v času največje denarne zadrege župniku došlo iz New-Yorka: »V najino največje veselje sva zvedela, da ste Vašo že doslej tako prijazno cerkev povečali. Zato se podvizava, da Vam pošljeva malenkost in Vam vsaj nekoliko pomagava kriti stroške«

In kaj je bila ta malenkost? 50 \$ v vrednosti 2.600 Din! In kdo jo je poslal? *G. Schier Henrik*, mož, ki niti ni Domžalec, celo Slovenec ne, pač pa je njegova ženka vrla in blaga Domžalka *Ivanka roj. Dolar*.

Skupno se je nabralo vseh prostovoljnih darov za prezidavanje in poslikanje presbiterija od 1. 1. 1938. do 15. 6. 1939. Din 133.115.—

Če se pomisli, v kakšnih denarnih razmerah se je to delo izvršilo in koliko so v tem času farani darovali poleg tega tudi za poplačilo dolgov pri Dobrodelnem domu, potem se mora priznati, da je že v doslej darovani vsoti poročstva dovolj, da bodo tudi ti stroški čimprej popolnoma poplačani.

e) BLAGOSLOVITVENA SLOVESNOST.

Posvetitev fare Kristusu Kralju.

Vse prenovitveno delo, ki se je leta 1938 izvršilo pri domžalski farni cerkvi, se je izvršilo prav posebno s tem namenom, da se z njim trajno proslavi

*tridesetletnica ustanovitve domžalske fare
(1908 — 1938)*

*in štiridesetletnica posvečenja domžalske farne cerkve
(1898 — 1938).*

Posebno pa je bila temu namenu posvečena *blagoslovitvena slovesnost*, ki se je vršila 16. oktobra 1938, v nedeljo po Žegnanski nedelji.

Do zadnjega je kazalo, da bo najvažnejši del te slovesnosti moral odpasti.

Skoraj ni bilo upanja, da bi bilo mogoče bronasti kip Kristusa Kralja pravočasno izgotoviti.

Pa tudi to se je zadnji hip posrečilo.

Dva dni pred slovesnostjo, v petek popoldne, je pripeljal livarnar *Franc Mostar* iz Ljubljane ta kip v Domžale.

Drugi dan, na preddan slovesnosti, je bil kip vzdignjen in postavljen na odločeno mu mesto.

Kristus Kralj je simbolično zavzel v posest domžalsko faro, dvignil svojo desnico v vedni nepretrgani blagoslov te fare in ji s plamenico v svoji levici pokazal, da je in ostane On sam za vse čase Luč te fare.

Prav nobene daljše priprave ni bilo vsled pravkar omenjene negotovosti.

Zadnji hip, v soboto zjutraj se je osebno sporočilo, kaj vse in kako naj se drugi dan, v nedeljo izvrši.

In se je, kot se lepše ni moglo!

Točno ob 9. dop. je na gričku pri cerkvi začela domžalska godba igrati vesele koračnice.

In že so začeli prihajati od raznih strani, kakor je bilo to določeno, že v pare razvrščeni in se ob kapelici M. B. na Goričici razpostavljati: vsa mladina osnovne in meščanske šole z učiteljstvom, Gasilska društva: Domžale, Stob, Študa, kat. izobraž. in podporno društvo z zastavo, fantovski odsek s praporom, dekliški krožek, narodne noše, Marijine družbe z zastavo, občinski zastop z županom *Ivanom Vrečarjem* na čelu, skoraj prav vsa fara, 10 duhovnikov z dekanom kanonikom *Matejem Riharjem*.

V tem pa se je že pripeljal z avtom v spremstvu tajnika *Prešerna* knezoškof *Dr. Gregorij Rožman*, ki ga je župnik v imenu fare pozdravil.

Začelo se je sveto opravilo.

Najprej je gospod knezoškof zunaj na prostem pred obličjem vse fare blagoslovil kip Kristusa Kralja.

Z zaukazano posvetilno molitvijo je takoj nato vso faro slovesno posvetil Kristusu Kralju.

Vse ljudstvo je ob spremljanju godbe navdušeno zapelo evharistično himno: »Mogočno se dvigni nam spev iz srca: Kristus kraljui, Kristus zmaguj!«

Sledilo je v cerkvi ponovno posvečenje velikega oltarja, ki je radi prestavitve zgubil posvečenje.

Ker pa oltarna miza ni bila pri prestavitvi pravič poškodovana in so svetinje, ki so v njej vzdane, ostale nedotaknjene, je bilo to posvečenje čisto kratko.

Zatem je bila blagoslovljena velika oltarna slika Marijinega Vnebovzeta in vse druge slike v presbiteriju in končno še novosezidana moška kapela.

Nato je imel gospod knezoškof zunaj na prostem na prižnici, postavljeni pri vratih kapelice, krasno pridigo. Pojasnil je nove slike presbiterija, poveličanje božje Matere po njih in prisrčno lepo opominjal vso faro k ljubezni do Marije.

Med škofovo sv. mašo v kapelici je vse ljudstvo ob spremljanju godbe pelo pesmi ljudskega petja.

V cerkvi je bila potem zahvalna pesem »Tebe Boga hvalimo«, blagoslov z Najsvetejšim in za sklep pesem »Povsod Boga«!

S prekrasnim vremenom je tudi nebeški Kralj na najučinkovitejši način poveličal to prelepo slovesnost.

2. Nove orgle.

Naredil in postavil jih je leta 1928 orglarski mojster *Franc Jenko* iz Št. Vida nad Ljubljano.

To so bile njegove prve orgle, ki jih je postavil v Sloveniji, oziroma druge, ki jih je on sploh izdelal, ker je prve postavil leto poprej, 1927, v Beogradu.

a) OPIS ORGEL.

Imajo 2 manuala s sledečimi registri:

Principal 8' (68 piščal), Solicional 8' (68), Oktava 4' (68), Flavta 4' (68), Trobenta 8' (68), Violin principal 8' (68), Dunajska flavta 8' (68), Dolce 8' (68), Dulciana 4' (12), Traversflavta 4' (68), Vox coelestis 8' (68+40), Mikstura 4^a (54+54+54+36), Violon 16' (27), Subbas 16' (27), Burdonal 8' (12), Pianobas 16', ki je kombiniran iz Subbasa in Burdona in v I. manualu še Burdon (68), in Filomela iz Burdona in Flavte,

skupaj 14 registrov z 1132 piščalami.

Zveze so: Manualna II—I, Superoktavna II—I, Superoktavna I, Superoktavna II, Pedalna I, Pedalna II.

Pomožne kombinacije so: Prosta kombinacija, Pedalna mena proč, Pedalna melodija.

Zbiralniki so: Piano (I Filomela, Solicional; II Dolce, Pedal: Pianobas, Zveze: Pedalna zveza za I, za II). Mezzoforte (K Piano še: I Gamba, Burdon; II Dunajska flavta, Dulciana; Pedal: Subbas). Forte (K prejšnjim še: I Principal, Flavta; II. Violinprincipal; Pedal: Violon) Pleno (še: I Oktava 4', Mikstura; II. Traversflavta; Pedal: Burdonal, Suboktavna zveza II in I). Trobenta se pri Tutti posebej potegne. Jezičniki.

Orgle z 19 pojočimi spremeni in vsemi pritiklinami v notranjosti in elektro-ventilatorjem so *stale 150.000 Din.*

b) ORGELSKI PROSPEKT.

Pri sprednji strani orgelske omare, ki se imenuje z latinsko besedo »prospekt«, je bila doslej vesplošno navada, da so se videle orgelske piščali.

To pa ni nič posebnega. Saj je vendar samo-umevno, da so v orglah piščali.

Ta način prospekta je preenoličen, brez pravega napredka.

Je pa še druga možnost, da se namreč na prospektu vprizori kak poseben prizor, iz življenja kakega svetnika ali karkoli za cerkev primernega.

Koliko lepe razlike nudi ta način!

In »razlika mika« tudi pri orgelskih prospektih!

Prav ta način se je uveljavil pri domžalskih orglah.

Glede na 700 letni jubilej, ko je sv. Cerkev proglasila velikega svetniškega pevca sv. Frančiška Seraf. za svetnika, se je pri teh orglah na prospektu upodobil prizor, ko ta oznanjevalec božje ljubezni poje svojo prelepo »sončno pesem« in v njej vesoljno stvarstvo sónce, luno, zvezde, ptičke, ribice, veverice opominja, naj z ljubeznijo slave in povelečujejo svojega Stvarnika.

Načrt za omaro je naredil profesor *Ivan Vurnik*, kip in embleme je izrezljal profesor *Franc Kralj*.

Stala je z vsem skupaj 30.000 Dinarjev (načrt 2.000 Din, kip in emblemi 12.000 Din, les 3.000 Din, mizarsko delo 7.000 Din, barva in barvanje 2.600 Din, strgarska dela 1.800 Dinarjev, ostale potrebščine 1.600 Din).

Skupni stroški pri napravi orgel so znašali 182.135 Din (napeljava elektrike iz zakristije po cerkvi za ventilator z lastnim števcem v zakristiji 1.575 Din, shramba za ventilator in leseni pod na koru 560 Din).

c) POSTAVITEV ORGEL.

5. novembra, v ponedeljek po Zahvaljni nedelji, je orglarski mojster *Franc Jenko* podrl dotedanje orgle, ki jih je naredil in postavil leta 1866 *Franc Goršič*.

Kupila jih je župna cerkev na *Rovih* za ceno 10.000 Din

6. nov. zjutraj je odšlo v spremstvu obeh cerkvenih ključarjev 5 voz, vsi okinčani z venci, smrečicami in zastavicami, v Št. Vid po nove orgle.

Popoldne ob $\frac{1}{4}5$. je slovesno pritrkavanje naznanilo njih prihod. V hipu je bil ves griček poln ljudstva.

Vseh 5 voz je bilo napolnjenih in visoko naloženih s samimi orgelskimi deli. Vse klopi in vsa cerkev do obeh kapel je bila naenkrat zastavljena z zaboji in piščalami, tako da je bil za 2 dni ljudem dostopen le vhod pri zakristiji.

Ljudje so kar strmeli, ko so videli, koliko se za ene same orgle rabi.

7. nov. zjutraj je začel mojster s 3 pomočniki in 1 vajencem postavljati orgle.

13. nov. so bile orgle z vsemi spremeni postavljene.

16. nov. je pripeljal voznik iz Ljubljane kip in embleme.

d) BLAGOSLOVITEV.

18. nov., na 25. nedeljo po binkoštih, dopoldne ob 10. je kamniški dekan *Ivan Lavrenčič* ob asistenci misijonarja *Čontala* in domačega župnika in ob navzočnosti polne cerkve ljudstva slovesno blagoslovil najprej orgle in potem kip sv. Frančiška.

Nato je imel pridigo o vzvišenem namenu orgel pri službi božji, ki je čast božja in spodbuda vernikov.

Med sv. mašo je pel domači pevski zbor, orglal pa profesor *Dr. Anton Dolinar*.

Popoldne ob 3. je bil v cerkvi ob obilni udeležbi domačih in tujih gostov *cerkveni koncert*.

Veliki orgelski strokovnjak stolni kanonik *Dr. Franc Kimovec* je zanimivo govoril o ustroju orgel in njihovih posameznih registrih. Te je sproti s kratkimi značilnimi melodijami pojasnjeval naš največji orgelski virtuoz vodja ljubljanskega stolnega kora profesor *Stanko Premrl*, ki je izvajal tudi vse orgelske točke koncerta, med njimi slovečo Bachovo Tokato v C. duru.

Pevske točke je izvajal domači pevski zbor pod vodstvom profesorja *Dr. Dolinarja*.

Koncert je izvrstno uspel. Vstopnine ni bilo. Prostopoljnih darov za orgle se je pri njem nabralo 6.716 Din.

e) KOLAVDACIJA.

Strokovnjaška preiskušnja orgel (kolavdacija), ki se redno vrši nekaj mesecev pozneje, ko se že bolj očitno pokažejo prednosti pa tudi morebitne pomanjkljivosti instrumenta, se je vršila 13. julija 1929.

Udeležili so se je člani škofijske glasbene komisije: konsistorialna svetnika *D. Hugolin Sattner* in *Stanko Premrl* ter kanonik *Dr. Franc Kimovec*.

O izidu te kolavdacije je izjavila komisija v »Slovincu« 14. julija: »Vsi trije strokovnjaki so bili očarani od lepote glasov, točne funkcije in dovršenosti ustroja. Orgle imajo vsa igralna sredstva, ki jih rabi organist. Delo hvali mojstra!«

3. Kaplanija.

Doslej je bilo kaplanijsko poslopje, ki je bilo za cerkev kupljeno leta 1907, skozi vsa stanovanjska hiša, v kateri sta stanovali 2 rodbini.

Domžalska fara je vsa v najlepši ravnini. Razen župnišča, ki je na majhnem gričku Goričici, nima ne ene hiše, ki bi bila le količkaj v hribu.

Do najbolj oddaljenih hiš ni več kot $\frac{3}{4}$ ure pešhoje. In še za te nekoliko bolj oddaljene hiše v Depalji vasi in Študi pride v slučaju previdenja vsled stare lepe navade in izredne uslužnosti ljudstva voznik po duhovnika.

V fari ni nobene podružnice, nobene zunanje šole.

V primeri s premnogimi drugimi farami v škofiji je domžalska fara prav iz teh vzrokov za dušnega pastirja brez dvoma med najlažjimi.

Je sicer veliko notranjega duhovskega dela, kakor po industrijskih krajih sploh.

Vendar ni tistih zamudnih potov, ki drugje vzamejo toliko časa.

Prav zato je do zadnjega časa en sam duhovnik z lahkoto opravljal faro.

Sedaj je pa tudi v tem oziru nujno potrebna sprememba.

Povzročila jo je ustanovitev meščanske šole.

Kar čez noč se je duhovniku v tekočem šolskem letu nabralo 25 tedenskih ur verouka v šoli: 16 ur v osnovni, 6 ur v meščanski, 3 ure v obrtno - nadaljevalni šoli.

In še vsakih 14 dni po eno uro v gospodinjsko - nadaljevalni šoli.

Pa je letos otvorjen šele prvi razred meščanske šole s 3 oddelki!

Koliko ur bo tedaj, ko bo otvorjena celotna z večimi oddelki.

Zagotovljeno je od škofijstva, da pride za novo šolsko leto v Domžale *kaplan*.

Službeno mesto zanj je bilo *sistemizirano* že ob ustanovitvi fare leta 1908.

Ni dvoma, da bo poslej — v srečo in blagoslov fari — kaplansko mesto v Domžalah trajno zasedeno.

Tako bo tudi kaplanijsko poslopje še tekom tekočega leta prišlo do svojega pravega namena.

4. Mežnarija.

Kupljena je bila za cerkev leta 1916.

Njeni prejšnji lastniki so bili posestniki, ki so se veliko bavili s poljedelstvom in živinorejo. Zato so rabili precej velik hlev, ki je bil s stanovanjsko hišo združen in pod isto streho.

Že ob nakupu je bilo poslopje v slabem stanju.

Za cerkev je bilo kupljeno predvsem radi prostora, ker stoji tik ob cerkvi in je torej kot nalašč primeren za organista, ki naj bi bil obenem tudi cerkovnik.

Pa je bil še drug važen vzrok. Zabraniti se je hotelo, da ne bi na tem važnem kraju kdaj nastala gostilna in bila tako v potuho »bogaboječim« med službo božjo.

Ker v Domžalah od ustanovitve fare in že prej opravljajo organistovsko in cerkovniško službo osebe, ki so obenem posestniki in imajo stanovanje v svoji lastni hiši, zato so v mežnariji skozi vsa leta stanovali ljudje, ki niso imeli lastnega stanovanja, med njimi najdalje, od leta 1919, rodbina upokojenega železniškega sprevodnika Franca Matkota.

V vseh teh letih se je pri hiši popravljalo le, kar je bilo nujno potrebno, ker hiša sploh svojemu namenu ni bila primerna, zraven pa v popolnoma razpadlem stanju.

Vsaakega večjega popravila bi bilo škoda.

Hišo s hlevom bo treba do tal podreti in napraviti novo njenemu namenu primerno, ki naj ima dostojne

4. Preroki in del angelov.

5. Mučenci, device in del angelov.

6. *Del angelov.*

prostore za stanovanje in obenem tudi večjo sobo za pouk cerkvenega petja.

Doslej se to še ni izvršilo, ker za to ni bilo potrebe in je bilo drugih nujnih del čez glavo.

16. jan. 1939 pa bi se bila prav v tej hiši skoraj zgodila strašna nesreča.

Stanovalka v hiši, Marija Matko, in bližnji sosed Tine Brojan sta baš iskala zunaj na dvorišču primeren tram, da bi v veži, ki je bila obenem kuhinja s štedilnikom, podprla obok, zraven v sobi pa so se 3 majhni otročički igrali.

V tem hipu pa silno počí, da se pok sliši daleč naokrog.

Celoten obok v veži se je sesul na tla!

In to brez vsake najmanjše nesreče! Prav nikomur se ni nič zgodilo!

Ko bi se to bilo le par minut pozneje zgodilo, bi bila brez dvoma oba, stanovalka in njen sosed, mrtva. Morda tudi otročički, če bi bili v svoji otroški radovednosti prišli iz sobe in gledali, kako se podpira.

Naj k temu omenimo drug prav podoben dogodek iz leta 1904, ob napravi domžalskega pokopališča, ko so zidarji delali obok v mrtvašnici.

Štirji zidarji, med njimi zidarski mojster so bili pri tem delu, ki je pravkar imelo biti dovršeno. Naenkrat mojster strašno zavpije: »Umaknite se!« Hipno je vsak odskočil v svoj kot! Celoten obok je med silnim pokom padel na tla. Ko duhovnik, ki je v župnišču slišal grozen pok, prihiti med nje, dobi vse štiri blede kot smrt in prestrašene od groze, a nepoškodovane!

Seveda ni potem pustil oboka delati »na prosto ležečega«, kot je to zahteval inženir, ampak na tra-verzo.

5. Pokopališče.

Blagoslovljeno je bilo 6. nov. 1904.

Isti dan je bil na njem pokopan prvi mrlič, 9 dni stari otročiček Martin Osovnik, Sp. Domžale 33.

Leta 1939 mine torej 35 let, odkar se na njem pokopava.

31. dec. 1938 je bilo na njem pokopanih 1373 mrličev, povprečno na leto 40 (40.38).

Odraslih je bilo tega dne pokopanih 895 in sicer na prostoru ob železniškem tiru do glavne pokopališke ceste 519, med cerkvijo in glavno pokopališko cesto 128, na prostoru od pokopališkega vhoda do zidu ob mrtvašnici 161, in v grobnicah ter rodbinskih prostorih 87.

Otrok je bilo pokopanih 478, med temi mrtvo-rojenih 48.

Rodbinskih prostorov je bilo 24, zidanih *grobnic* 9.

Spomenikov na grobih je bilo 189 in sicer 127 kamenitih, 56 cementnih, 6 železnih križev.

Zadnje čase so začeli postavljati na grobe plošče z napisi, betonske in kamenite. 97 jih je in so nekatere prav lične.

V zadevi *lastninstva rodbinskih prostorov in grobnic* je bila važna odločitev škofijskega ordinariata v Ljubljani z dne 21. maja 1932 št. 1885.

Sporočil jo je župnemu uradu v Domžalah na tozadevno vprašanje ob izselitvi tovarnarja Hansa Kurzthalerja iz Domžal, ki je imel na domžalskem pokopališču od leta 1915 plačan a še popolnoma neuporabljen rodbinski prostor.

Ta odločitev se glasi. »Grobница se sme oddati le za 50 let.

Hans Kurzthaler je prevzel grobnico l. 1915, torej ima do nje pravico še 33 let. Svojo pravico sme prodati, *toda le za 33 let.*«

Kurzthaler je nato 30. maja 1932 svoj rodbinski prostor prodal tovarnarju Alojzu Škrabarju za 4000 Din. Po tej odločitvi ni razlike med rodbinskim prostorom in grobnico.

IV.

Dobrodelni in Otroški dom.

1929 — 1939.

1. Naprava obeh domov.

a) LEP ZAČETEK.

27. marca 1929 je bilo na javni dražbi prodano posestvo slamnikarskega tovarnarja Franca Cerarja, Ljubljanska cesta 36, 37.

Obe hiši št. 37 in 36 z gospodarskim poslopjem in vrtom je morala prevzeti hranilnica in posojilnica v Domžalah.

4. aprila je načelstvo hranilnice soglasno sklenilo, da proda obe hiši za isto ceno, kot jih je kupila hranilnica na dražbi 27. marca, za 225.000 Din, župni cerkvi v Domžalah.

To je bilo vsej fari 7. aprila, na Belo nedeljo, zjutraj in ob 10. javno raz prižnico povedano in razloženo, da bo dotedanja tovarna, št. 37, uporabljena za *Dobrodelni dom*, za bolne in hirajoče iz domžalske fare, pa tudi za druge, v kolikor bo prostora zanje, stanovanjska hiša št. 36 pa za *Otroški dom*, za sirote

in nepreskrbljene otroke, za otroški vrtec in dnevno zavetišče.

Obojno se bo otvorilo tekom tekočega leta.

Vodile bodo tako Dobrodelni kakor Otroški dom častite *šolske sestre* iz Maribora.

Zadeva, ki je za industrijski kraj Domžale zares nujna in prav velikega socialnega pomena, kar so tudi farani takoj spoznali in priznali, je s tem stopila v štadij uresničenja.

Hranilnica in posojilnica v Domžalah pa je s tem prišla v zopetno posest nad vse dragocenega zemljišča tik pri Društvenem domu, ki ga je ista že pred leti določila v ta namen, da bi se na tem mestu postavil Dobrodelni dom.

Vse to je bilo na občnem zboru hranilnice 14. aprila povedano in natančno razloženo ter od vseh navzočih soglasno odobreno.

Seveda je bilo predvsem potreba obe hiši za določeni jima namen popolnoma preurediti.

Oskrbeli so se načrti in pravočasno izposlovalo oblastveno dovoljenje.

Načrte je napravil in zidarsko delo prevzel stavebenik *Ivan Sršen* iz Domžal.

1. julija se je pričelo s prezidavanjem *Dobrodelnega doma*.

Kdor je imel kdaj kaj opraviti s prezidavanjem stare stavbe v novo s popolnoma drugačnim namenom, ta bo približno mogel razumeti, kako težavno je bilo to delo.

Tretjino vse stavbe — ob glavni cesti — je bilo treba do tal podreti in popolnoma znova sezidati. Tako

tudi dozidek za kapelo. Radi močvirnosti se je ves stari del stavbe pod podom kar najmočneje betoniral in šele na ta utrjeni beton postavil pod. Razen zunanjih sten so se vse stene in stropi morali popolnoma podreti in novi napraviti, ker so bile prostornine sob vse drugačne. Vsa stranišča, vsi notranji hodniki in velika zunanja betonirana veranda ob celi stavbi so morali biti novi.

Samo zunanja višina je ostala nespremenjena.

Skoraj ves čas dela je bilo treba staro podirati in novo delati.

Često je bilo to podiranje prav zelo nevarno. Pa se je — hvala Bogu! — izvršilo vse brez vsake nesreče.

V pritličju se je napravila prostorna kuhinja z jedilno shrambo, obednica, 4 bolniške sobe, kapela, zakristija in 4 stranišča, v prvem nadstropju 8 sob in 4 stranišča, v podstrešju 2 sobi, 1 stranišče in velika sušilnica za perilo.

9. nov. so zidarji pri Dobrodelnem domu delo v glavnem že dovršili. Le izlikanje stebričkov pri verandi je bilo zelo zamudno. Zadnje tedne je bilo vsega zidarskega osebja, zidarjev in delavcev, kar do 30.

Vreme je bilo za zidanje ves čas prav ugodno. Le par tednov je bilo deževno. A delo se niti en dan ni ustavilo.

Ker je zidarsko delo tako dobro napredovalo, se je poslala 22. oktobra 1929 od občine in župnega urada podpisana *prošnja* naravnost v Beograd na *ministrstvo prosvete* za dovoljenje, da se otvori v Domžalah zasebni otroški vrtec.

15. nov. pa se je poslalo pismo na prosvetnega inšpektorja v Beogradu *Rudolfa Wagnerja*, da posreduje za ugodno rešitev te prošnje in sicer za *takojšnjo rešitev, še preden se izda novi šolski zakon.*

To radi tega, ker je bilo znano, da bo ta novi šolski zakon baš določila glede otroških vrtcev bistveno spremenil.

7. nov. se je poslala škofijskemu ordinariatu v Ljubljano prošnja za dovoljenje, da smejo čč. šolske sestre iz Maribora prevzeti vodstvo Dobrodelnega in Otroškega doma.

10. nov. je že došel sledeči škofijski odlok: »Na vlogo z dne 7. nov. t. l. št. 479 se daje zaproseno dovoljenje, da *šolske sestre* III. reda sv. Frančiška iz Maribora prevzamejo vodstvo ondotnega otroškega vrtca, dnevnega zavetišča in Dobrodelnega doma. Anton Bonaventura, škof.«

Kako zelo so bile škofijstvu te dobrodelne naprave pri srcu, priča pismo, ki je došlo 20. oktobra: »Gospod dekan je obvestil škofijski ordinariat, da je Cerarjeva tovarna prišla v roke tamošnjega dobrodelnega društva. Eno podjetje ste namenili za onemogle, drugo za dnevno zavetišče otrok. Poskrbeli ste, da bodo šolske sestre vodile oba zavoda. To je eminentno socialno delo prav posebno za Vaš delavski kraj. Deus retribuat (Bog povrni)! Pozdrav in blagoslov. Anton Bonaventura, škof.«

Prevažno je bilo sporočilo, ki je došlo župniku 24. nov. iz Beograda od prosvetnega inšpektorja *Rudolfa Wagnerja*: »Na Vaše pismo si Vam dovoljujem sporočiti, da je *bil otroški vrtec v Domžalah dovoljen*

z odlokom ministrstva prosvete OH Vp 84255/29. Odlok je bil pred nekaj dnevi odposlan k prosvetnemu oddelku v Ljubljano. Beograd 22. X. 29.«

1. decembra — na I. adventno nedeljo — pop. ob 3. je župnik *blagoslovil* ti dve stavbi.

Raz verando se je najprej zahvalil Bogu, da je dal vse te mesece zidanja izredno lepo vreme in da se je vse to radi podiranja starega zidovja često zelo nevarno delo izvršilo brez vsake najmanjše nezgode, vsem, ki so in še bodo za stavbi kaj darovali, Hranilnici in posojilnici v Domžalah, ki je ves potreben denar posodila, zidarskemu mojstru Ivanu Sršenu, vsem drugim mojstrom, vsemu delavstvu. Pojasnil je, kako so posamezni deli urejeni, kakšnemu namenu bodo služili. »Bog blagoslavljaljaj vsekdar te prostore, vse, ki bodo v njih delovali, vse, ki bodo v njih iskali pomoči in vzgoje, da bosta ti dve stavbi res v blagor in korist domžalski fari in občini!«

Nato je blagoslovil vse prostore.

Navzlic silnemu dežju — ves dan je kar lilo — je bilo navzočih veliko ljudi, ki so z vidnim zadovoljstvom ogledovali notranje prostore obeh stavb.

9. dec., v ponedeljek popoldne ob 1/23., so se z avtobusom *pripeljale* v spremstvu provincialne prednice č. s. M. Engelberte iz Maribora in č. s. Vide iz Šiške v Domžale 4 šolske sestre: s. Mehtilda Černoga kot prednica in voditeljica otroškega vrtca, s. Nazarija Turšič kot voditeljica dnevnega zavetišča za dečke, s. Alma Zanjkovič kot voditeljica dnevnega zavetišča za deklice, s. Bogdana Janša kot strežnica bolnikov in kandidatinja Minka Ornik kot kuharica.

*Knezoškof Dr. Gregorij Rožman pridiga v Domžalah na prostem
ob blagoslavljanju slik (16. 10. 1938).*

Drugo jutro, v torek zjutraj, je župnik č. sestre pred zornicami spred oltarja pozdravil v imenu fare in opravil sv. mašo v namen, da bi bil njihov prihod v faro na priprošnjo Brezmadežne blagoslovljen in fari v prav veliko korist!

16. decembra, v ponedeljek dop. ob 9. se je v Otroškem domu pod vodstvom č. s. Mehtilde pričel *otroški vrtec*.

Isti dan so se pričeli oglašati in vpisovati tudi za dnevno zavetišče dečki in deklice.

Za otroški vrtec se je določilo plačilo po 1 Din na dan od vsakega otroka, če pa ostanejo čez opoldan notri, pa skupno s kosilom po 3 Din na dan, za dnevno zavetišče pa po 20 Din mesečno.

4. jan. 1930 je bilo *otvorjeno Dnevno zavetišče za dečke* pod vodstvom č. s. Nazarije in za *deklice* pod vodstvom č. s. Alme za šoloobvezne otroke v izvenšolskem času in sicer v zgornjih prostorih Društvenega doma.

17. jan. je došel kot odgovor na tozadevno prošnjo župnega urada od škofijskega ordinariata v Ljubljani odlok, s katerim se »*kapeli Dobrodelnega doma* prizna *značaj in pravica poljavnega oratorija* tako, da se v njej sme maševati vsak dan razen na Veliki petek in Veliko soboto, se sme v njej vedno hraniti Najsvetejše, če je tudi le samo enkrat na teden sv. maša v njej in se sme deliti blagoslov z Najsvetejšim.

19. jan., na II. nedeljo po Razglašenju Gospodovem, pop. ob 2. so bile najprej litanije z blagoslovom v farni cerkvi, na kar je župnik v slovesni procesiji ob ogromni udeležbi ljudstva in ob krasnem pomlad-

notoplem sončnem vremenu *prenesel Najsvetejše v monštranci* med petjem cerkvenega zbora in pritrkavanjem *v kapelo Dobrodelnega doma.*

Tu je imel pete litanije z blagoslovom. Nato pa je v kratkem nagovoru spred oltarja izrekel prošnjo do zakramentalnega Jezusa, naj poslej On kraljuje v tem novem domu in blagoslavlja č. sestre in vse njihovo delo, vse bolnike, ki bodo kedaj bivali v teh prostorih, vse otroke v Otroškem domu, otroškem vrtcu, dnevnem zavetišču.

Za sklep je bilo darovanje v korist Dobrodelnega doma, ki je znašalo Din 4.217.30. Ljudje so šli iz dvorišča v kapelo, okrog oltarja, skozi zakristijo na hodnik, tako da so si še enkrat ogledali vse prostore.

24. jan., v petek zjutraj ob 1/26 je misijonar iz Grobelj č. g. *Martin Ocepek* opravil prvič *sv. mašo v kapeli.*

Ker je bil gospod Ocepek od škofa imenovani redni spovednik č. sester, ga je župnik naprosil, naj on prevzame to obligatno tedensko mašo v kapeli in z njo združi tedensko spovedovanje č. sester, kar je blagi in goreči g. misijonar navzlic svojemu obilnemu vsestranskemu delu s posebno prijaznostjo sprejel.

Na ta način farna cerkev tudi vsled te kapele ne bo nikdar brez redne vsakdanje sv. maše, kar je zelo važno.

Javno pa je bilo s prižnice oznanjeno, da smejo k sv. maši v kapeli samo stanovalci Dobrodelnega in Otroškega doma.

S tem se je takoj spočetka v kali onemogočila razvada, da bi drugi ljudje silili k maši v kapeli.

Otroški dom, ki je bil sprva pritlična stavba in nikakor ne v kras Dobrodelnemu domu, se je v letu 1930 tudi prezidal v enonadstropno hišo.

Zidarji, zopet pod vodstvom stavbenika *Ivana Sršena*, so 2. aprila pričeli z delom. Delalo se je s polno paro. Otroški vrtec se je za ta čas preselil v Dobrodelni dom, kjer še ni bilo nobenega bolnika.

17. maja je bilo zidarsko, tesarsko, pečarsko delo nasplošno dovršeno, napeljana je bila elektrika in vodovod.

S tem prezidavanjem je pridobil Otroški dom v notranjem 12 lepih, zračnih sob, pa tudi po zunanje prav čedno obliko. Tudi to delo se je izvršilo brez vsake nesreče.

29. avgusta je bilo tudi pleskarsko in drugo delo izvršeno.

30. avgusta je župnik *blagoslovil* nanovo prizidane prostore *Otroškega doma*, to je vse prvo nadstropje in podstrešje.

20. oktobra 1930 je č. *P. Matej Vidmar* iz Kamnika s škofovskim dovoljenjem *blagoslovil* v kapeli *križev pot*, ki obstoji iz 14 majhnih lesenih križev.

Zopet nova, prav velika dobrota za č. sestre in bolnike.

b) TEŽKE PREIZKUŠNJE.

1. februarja 1930 je došel župnemu uradu od sreskega načelstva v Kamniku tale dopis: »Kraljevska banska uprava je z odlokom z dne 15. 1. 1930 št. 3327/IV izdala nastopno rešitev tamkajšnje proš-

nje: »Dasi ima po členu 34 zakona o narodnih šolah kraljevine Jugoslavije z dne 5. dec. 1929 ban pravico dovoljevati otvoritev in rešitev narodnih šol, med katere spadajo po čl. 7 tudi šolski vrtci, vendar ne more ugoditi prošnji župnega urada v Domžalah z dne 22. okt. 1929. št. 447 in z dne 4. dec. 1929 št. 551 za dovoljenje otvoritve zasebnega otroškega vrtca v Domžalah, ker se po čl. 164 navedenega zakona ne morejo ustanavljati nove privatne šole.«

Ako je otroški vrtec začel že delovati, je nadaljevanje tega takoj *ukiniti*. Sreski načelnik Dr. Ogrin.«

1. febr. 1930 je prejel župnik od županstva v Domžalah sledeči dopis sreskega načelstva v Kamniku:

»Tuuradno se je doznalo, da je bil v Domžalah pred kratkim otvorjen neki »Dobrodelni dom«.

Poročajte, ako je to resnica in kateremu namenu ta dom služi, kdo ga vodi in na podlagi katerega dovoljenja. Sreski načelnik v Kamniku, dne 25. 1. 1930 Dr. Ogrin.«

Huda stvar!

Otroški vrtec v Domžalah ukinjen!

In to po *novem* šolskem zakonu z dne 5. dec. 1929, dočim je bil *ta otroški vrtec dovoljen še po prejšnjem zakonu*, preden je novi šolski zakon sploh izdan bil in je bil župnik o tem dovoljenju obveščen že 15. nov. 1929 naravnost iz Beograda po inšpektorju prosvetnega ministrstva Rudolfu Wagnerju z natančnim citatom številke tega ministrskega dovoljenja (št. 84.255/29)!

Saj je bil prav to vzrok, da se je s prošnjo za dovoljenje tako pohitelo in jo odposlalo naravnost na

ministrstvo v Beograd, ker je bilo javno znano, da se bo po novem šolskem zakonu delala neprilika ustanavljanju privatnih otroških vrtcev.

Zraven tega pa še ta izreden dopis sreskega načelstva na županstvo o »*nekem*« Dobrodelnem domu, »da je bil pred kratkim otvorjen v Domžalah«, ko so se vendar vsi načrti za ta Dobrodelni dom pravočasno predložili sreskemu načelstvu in je bilo sresko načelstvo o namenu tega doma in o vsem drugem pravočasno in točno obveščeno in ko v Dobrodelnem domu takrat še sploh nobenega hiralca ni bilo in torej še sploh ni posloval!

Težava glede otroškega vrtca je nastala samo vsled tega, ker je prosvetni oddelek v Ljubljani reševal prošnjo po *novem* šolskem zakonu, dočim je bila ta prošnja že ugodno rešena od najvišje oblasti, od prosvetnega ministrstva v Beogradu v smislu prejšnjega šolskega zakona, preden je novi šolski zakon bil izdan.

Seveda se je radi tega takoj, 1. februarja, ukinitil otroški vrtec in dnevno zavetišče.

Nastal je težak, silno mučen položaj!

Pismeno in osebno se je tiste dni vse storilo, da bi se ta neprijetna zadeva čimprej ugodno rešila.

In se je!

20. febr. 1930 se je smel zopet otvoriti otroški vrtec kakor tudi dnevno zavetišče!

Več še!

Zopet se je uresničilo Balaamovo prerokovanje: »Kako naj preklinjam, kar Bog blagoslavlja!«

Po posebni zaslugi banskega inšpektorja prosvetnega oddelka v Ljubljani dr. Franca Kotnika je bil otroški vrtec v Domžalah podržavljen!

Njegova voditeljica č. s. Mehtilda je postala *državna nastavljenka*, za katero od tedaj naprej plačuje mesečno plačo finančna direkcija v Ljubljani.

2. febr. 1931 je glede tega podržavljenja došel župnemu uradu sledeči odlok kraljevske banske uprave z dne 26. jan. 1931:

»V smislu izjave trške občine Domžale na podlagi sejnega sklepa z dne 3. 12. 1929 in na prošnjo župnega urada v Domžalah ter zavezne izjave Hranilnice in posojilnice v Domžalah, reg. zadruga z neom. zavezo z dne 23. febr. 1930 in ker smatram na osnovi § 13 zakona o narodnih šolah to za potrebno, odločam na osnovi § 39 zakona o banski upravi in § 34 zakona o narodnih šolah, da se ustanovi v Domžalah, Ljubljanska cesta h. št. 36 *državno zabavišče (otroški vrtec)*.

Obenem s posebnim odlokom postavljam za *državno zabaviljo* Černoga s. Mehtildo, ki ima po zakonu predpisano kvalifikacijo. Ban Dr. Marušič s. r.«

Prav vsled tega so bili takoj potem otroci vrtca, ki so poprej morali plačevati dnevno po 1 Din, tega *oproščeni* in tudi otroci zavetišča, ki so poprej morali plačevati mesečno po 20 Din, od tedaj naprej *nič ne plačujejo*.

Velika usluga se je s tem izkazala.

Kako naj bi v težkih dnevih denarne krize otroci vrtca plačevali dnevno po 1 Din. Res, da to ni veliko! Toda cel mesec skupaj! In če sta 2, 3 otroci iste rod-

bine v vrtcu! In v zavetišču po 20 Din mesečno! In če ne bi plačevali, kako naj bi se oboje vzdrževalo!

Po podržavljenju vrtca pa je bilo oboje vseh teh skrbi rešeno in obstoj zagotovljen!

Skrbi in težave ob ukinitvi so se torej prav dobro izplačale.

c) STROŠKI PRI NAPRAVI OBEH DOMOV.

1. Dražbeni stroški:

Kupnina obeh stavb	Din	225.000.—
4% taksa od kupnine	»	9.000.—
6% obresti okrajnemu sodišču v Kamniku	»	2.863.—
Ogledna taksa občini, kolek	»	70.—
Prepisni stroški odvetniku	»	1.455.—
	<u>Din</u>	<u>238.388.—</u>

2. Stroški ob prezidavanju Dobrodelnega doma:

Zidarsko delo	Din	95.415.20
Mizarsko delo	»	89.841.—
Ključavničarsko	»	35.948.17
Tesarsko	»	19.731.50
Slikarsko, pleskarsko	»	13.520.—
Pečarsko	»	28.376.20
Betonsko	»	7.905.20
Kleparsko	»	3.883.50
Kiparsko	»	11.729.—
Parquetno	»	3.684.—
Žaluzijsko	»	4.400.—
Električno	»	21.578.30

Materijal: opeka . . . . . »	27.404.50
apno . . . . . »	12.394.50
trami, deske . . . . . »	41.522.80
cevi . . . . . »	3.617.50
cement . . . . . »	27.808.80
heraklit, isola, trstje . . . »	4.591.50
Voznina . . . . . »	14.155.—
Razno . . . . . »	3.873.—
	<hr/>
Din	471.379.67

3. Stroški ob prezidavanju Otroškega doma:

Zidarsko delo . . . . . Din	41.525.70
Mizarsko . . . . . »	22.789.—
Ključavničarsko . . . . . »	13.848.50
Tesarsko . . . . . »	8.957.50
Slikarsko, pleskarsko . . . . »	6.255.—
Pečarsko . . . . . »	6.910.—
Kleparsko . . . . . »	3.280.50
Električno . . . . . »	3.816.02
Žalusijsko . . . . . »	3.974.40
Kiparsko . . . . . »	1.500.—
Betonsko . . . . . »	1.556.—
Materijal: opeka . . . . . »	18.070.60
trami, deske . . . . . »	18.054.48
apno . . . . . »	7.434.—
cement . . . . . »	2.289.—
žebli in dr. . . . . »	5.061.—
vezi . . . . . »	1.996.—
heraklit . . . . . »	3.051.60
Vožnja . . . . . »	5.761.—
	<hr/>
Din	176.130.30

*Nadškof Dr. Anton Bonaventura Jeglič († 2. 7. 1927)
kanonik dekan Ivan Lavrenčič († 3. 2. 1930)
ob slovesnosti dekanove 70 letnice.*

Skupni stroški:

Dražbeni stroški	Din	238.388.—
Stroški ob prezidavanju Dobrodelnega doma	»	471.379.67
Stroški ob prezidavanju Otroškega doma	»	176.130.30
Inventar kupljen leta 1929, 1930	»	68.936.10
Za upravo	» » » »	17.855.84
Plačane %	» 1929	» 15.273.75
Plačane %	» 1930	» 56.513.65
Zavarovalnina	» 1930	» 1.107.20
Tiskovine in dr.	»	2.665.—
Razno	» 1929	» 809.25
Razno	» 1930	» 2.476.74
Kolavdacijski stroški 1930	»	894.—
	<u>Din</u>	<u>1,052.429.50</u>

d) DOLG ZA NAPRAVO OBEH DOMOV.

	Izposojilo	Vračilo	Plačane %	Dolg koncem leta
1929	674.700.—	26.100.—	15.273.75	648.600.—
1930	159.500.—	8.100.—	56.513.75	800.000.—
1931	—	75.000.—	59.727.—	725.000.—
1932	—	75.200.—	47.126.—	649.800.—
1933	—	53.000.—	41.825.50	596.800.—
1934	—	67.800.—	32.824.—	529.000.—
1935	—	63.500.—	29.095.—	465.500.—
1936	—	81.800.—	25.602.50	383.700.—
1937	—	31.200.—	21.103.50	352.500.—
1938	—	27.550.—	19.387.50	324.950.—

1939 — 30.950.— 21.121.75 294.000.—
 834.200.— 540.200.— 369.600.25

Ves potrební denar je posodila *Hranilnica in posojilnica v Domžalah.*

e) ODKOD DENAR ZA VRAČILA IN OBRESTI?

Ves dolg in vse obresti zanj so se izplačevale edino le s *prostovoljnimi darovi* dobrotnikov in do-
 brotnic.

Prostovoljni darovi za Dobrodelni dom so se nabirali že od leta 1924 dalje.

Od 1924 — 1928 so darovali:

Hranilnica in posojilnica v Domžalah		
1925 : 2.500,	1926 : 5.000	
1927 : 5.000,	1928 : 5.000	Din 17.500.—
Obrtni mojstri v Domžalah od		
svojih predstav	»	7.214.75
Iz New Yorka Domžalci in Dom-		
žalke	»	5.682.—
Drugih darov se je v teh letih		
nabralo	»	7.725.75
		<hr/>
	Din	38.122.50
1929.		
Občina Domžale od čistega pre-		
ostanka ob proglasitvi trga	Din	16.500.—
Domžalci in Domžalke v New		
Yorku	»	8.052.—
Orli in Orlice	»	1.539.50

Dijaško počitniško društvo »Bistrica« . . . . . »	500.—
Razni darovalci in darovalke . . »	48.188.50
Za prodana okna, vrata i. dr. . . »	12.114.50
	<hr/>
Din	86.894.50

1930.

Domžalci in Domžalke v Ameriki (nabrali so: Habjan Roza, New York Din 6.154.— P. Kerubin Begelj, New York Din 4.704.— Stasić rojena Lovše Mary, New York Din 1.000.— Flerin omož. Mezek Jožefa, Čikago Dinarjev 896.— Lenarčič Mimi, New York Din 840.— posamezni Din 12.740.—)	Din	26.334.—
Občinski odbor v Domžalah . . »	5.000.—	
Ljudska posojilnica v Ljubljani . »	2.000.—	
Dvojno darovanje za Dobrodelni dom (v Dobrodelnem domu 4.217.25, v cerkvi 5.429.50) »	9.646.75	
Kat. izobraževalno in podporno društvo v Domžalah . . . »	3.877.05	
Cerkveni koncert . . . . . »	1.727.—	
Pevsko društvo »Domžale« . . »	800.—	
Strojna zadruga v Domžalah . . »	1.000.—	
Razni darovalci in darovalke . . »	74.445.75	
Za prodana okna . . . . . »	2.582.—	
	<hr/>	
Din	127.412.50	

V letih 1924 — 1928 nabrano	»	38.122.50
V letu 1929 nabrano	»	86.894.50
<hr/>		
Nabranega je bilo torej do 31. decembra 1930.	Din	252.429.50
Izposojenega je bilo do 31. decembra 1930.	»	800.000.—
<hr/>		
	Din	1,052.429.50

S tem so bili plačani vsi računi pri Dobrodelnem in Otroškem domu.

1931.

Hranilnica in posojilnica v Domžalah	Din	45.000.—
Banska uprava v Ljubljani	»	5.000.—
Domžalci in Domžalke v Ameriki	»	3.940.—
Cerkveno darovanje za Dobrodelni dom	»	3.338.75
Kat. izobr. in podp. društvo v Domžalah od predstav	»	2.500.—
Cerkveni koncert	»	1.538.—
Strojna zadruga v Domžalah	»	1.000.—
Obrtni mojstri od predstave	»	500.—
Vodstvo osnov. šole od predstave	»	200.—
Čisti preostanek od hišne uprave	»	3.544.45
Posamezni darovalci in darovalke	»	64.405.55
<hr/>		
	Din	130.966.75

1932.

Hranilnica in posojilnica v Domžalah	»	50.000.—
Domžalci in Domžalke v New Yorku	»	2.717.—
Cerkveno darovanje za Dobrodelni dom	»	2.320.25
Bivši domžalski farani stanujoči v Ljubljani	»	1.000.—
Strojna zadruga v Domžalah . .	»	1.000.—
Kat. izobr. in podp. društvo v Domžalah od predstave . .	»	766.—
Vodstvo osnov. šole od predstave	»	200.—
Čisti preostanek od hišne uprave	»	1.470.65
Posamezni darovalci in darovalke	»	67.893.35
		<hr/>
	Din	127.367.25

1933.

Hranilnica in posojilnica v Domžalah	Din	36.000.—
Domžalci in Domžalke v New Yorku (Ovca Vinko nabral 1.500 Din, posamezniki 1.420 Din)	»	2.920.—
Cerkveno darovanje za Dobrodelni dom	»	1.716.75
Kat. izobr. in podp. društvo v Domžalah od predstav . .	»	1.669.—

Otroški vrtec in zavetišče od predstave . . . . . »	934.—
Čisti preostanek od hišne uprave »	3.428.75
Posamezni darovalci in daro- valke . . . . . »	48.157.—
	<hr/>
Din	94.825.50

1934.

Hranilnica in posojilnica v Dom- žalah . . . . . Din	49.000.—
Slovensko društvo »Bled« v New Yorku . . . . . »	7.885.—
Strojna zadruga v Domžalah ob likvidaciji . . . . . »	7.210.—
Domžalci in Domžalke v New Yorku . . . . . »	2.502.—
Otroški vrtec in zavetišče od predstav . . . . . »	2.285.50
Cerkveno darovanje za Dobro- delni dom . . . . . »	1.643.25
Ob razstavi otroškega vrta . . . . . »	313.25
Kat. izobr. in podp. društvo v Domžalah od predstave . . . . . »	259.—
Čisti preostanek hišne uprave . . . . . »	4.208.—
Posamezni darovalci in daro- valke . . . . . »	25.318.—
	<hr/>
Din	100.624.—

1935.

Hranilnica in posojilnica v Domžalah	Din	40.000.—
Strojna zadruga v Domžalah od prodanih strojev ob likvidaciji	»	6.228.—
Domžalci in Domžalke v New Yorku (Pavli Franciška nabrala in poslala v pismu po knezoškofu Dr. Gregoriju Rožmanu 1.500 Din, posamezniki poslali 2.270 Din)	»	3.770.—
Cerkveno darovanje za Dobrodelni dom	»	1.620.—
Otroški vrtec in zavetišče od predstav	»	1.567.—
Polkovnik Kovačević Aleksander po Jerneju Hribarju	»	1.000.—
Kat. izobr. in podp. društvo v Domžalah od predstave	»	352.—
Vodstvo osnov. šole od predstave	»	250.—
Strokovna skupina oblačilnih delavcev od predstave	»	100.—
Preostanek hišne uprave	»	6.893.50
Posamezni darovalci in darovalke	»	30.814.50
	Din	<u>92.595.—</u>

1936.

Hranilnica in posojilnica v Domžalah	Din	35.000.—
Domžalci in Domžalke v New Yorku	»	3.665.—
Cerkveno darovanje za Dobrodelni dom	»	1.526.25
Otroški vrtec in zavetišče od predstav	»	1.478.75
Slovensko pevsko društvo »Dobrovina« v New Yorku	»	1.087.50
Vodstvo osnov. šole od predstave	»	300.—
Čisti preostanek hišne uprave	»	8.254.50
Posamezni darovalci in darovalke (med njimi <i>Brodar Ivana</i> , uslužbenka v Domžalah, Taborska cesta 9 Din 20.000)	»	56.090.50
	Din	<u>107.402.50</u>

1937.

Dr. Korošec Anton, minister notranjih del	Din	5.000.—
Domžalci in Domžalke v Clevelandu po Tereziji Narobe	»	3.917.—
Domžalci in Domžalke v New Yorku (<i>Habjan Marija</i> nabrala Din 1.182.50, posamezniki Din 2.164.50)	»	3.347.—

Cerkveno darovanje za Dobrodelni dom	»	1.517.—
Otroški vrtec in zavetišče od predstav	»	1.462.75
Razstava otroškega vrtca	»	350.25
Vodstvo osnov. šole od predstave	»	250.—
Oblačilna skupina JSZ v Domžalah	»	100.—
Čisti preostanek hišne uprave	»	7.472.50
Posamezni darovalci in darovalke	»	28.887.—
	<hr/>	
Din		52.303.50

1938.

Cerkveno darovanje za Dobrodelni dom	Din	1.835.—
Otroški vrtec in zavetišče od predstav	»	1.092.—
Čisti preostanek hišne uprave radi naprave novega velikega štedilnika, ki je stal 7.750 Din, samo	»	1.164.—
Posamezni darovalci in darovalke (med njimi <i>Vahtar Marija</i> , Depalja vas 25 Din 20.000)	»	42.846.50
	<hr/>	
Din		46.937.50

Hranilnica in posojilnica v Domžalah vsled zaščite kmečkih dolžnikov v letih 1937 in 1938 ni mogla

nič več pripomoči. Še za leto 1936 je bilo treba naknadno popolnoma spremeniti njeno bilanco in vse nanovo urediti, ker je imela več neizterljivih dolžnikov, katere je bilo treba izkazati in postavno uravnati.

2. Kaj je v obeh domovih.

a) DOM ZA ONEMOGLE IN HIRAJOČE.

Glavni namen *Dobrodelnega doma*, obenem vodilna misel pri njegovi napravi je bila ta, da naj bi ne bilo nikogar v fari, ki bi opravičeno imel skrb: »Kaj bo z menoj na starost ali v bolezni? Kdo bo zame skrbel?«

Če nimaš svojega dóma, ali pa nimaš domá nikogar, ki bi zate poskrbel, v Dobrodelnem domu je zate prostor pripravljen.

Če nimaš sam sredstev, da bi plačeval oskrbnino, bo zate poskrbela občina ali blaga srca dobrih ljudi.

Zadovoljnosti ti seveda Dobrodelni dom ne bo dal! To moraš sam seboj prinesiti. Toliko je boš imel, kolikor je boš imel v svojem srcu.

Kjer je več ljudi skupaj, je treba velike potrpežljivosti sam s seboj in z drugimi!

Oskrbovani so bili leta

1930	4 osebe	(2 moška,	2 ženski)
1931	9 »	(3 »	6 »)
1932	7 »	(2 »	5 »)
1933	4 »	(1 »	3 »)
1934	15 »	(6 »	9 »)

1935	21 »	(8 »	13 »)
1936	25 »	(12 »	13 »)
1937	32 »	(10 »	22 »)
1938	39 »	(14 »	25 »)
1939 do 30./6. 35	»	(12 »	23 »)

b) DOM ZA NEPRESKRBLJENE OTROKE.

Otroški dom je namenjen otrokom, ki nimajo staršev ali koga drugega, ki bi zanje skrbel.

Sprejemajo se od 4. leta starosti dalje. So ponedevi in ponoči notri in v popolni oskrbi zavoda.

V učnih dnevnihih urah so v šolskem času od 4.—7. leta starosti v otroškem vrtcu, od 7.—14. leta pa v izvenšolskih urah v dnevnem zavetišču.

Ta oddelek Otroškega doma imenujemo z latinsko besedo »*internat*«.

V »*internatu*« je bilo leta

1930	5 otrok	(2 dečka,	3 deklice)
1931	11 »	(4 »	7 »)
1932	10 »	(2 »	8 »)
1933	11 »	(3 »	8 »)
1934	11 »	(4 »	7 »)
1935	14 »	(5 »	9 »)
1936	11 »	(4 »	7 »)
1937	18 »	(8 »	10 »)
1938	16 »	(8 »	8 »)
1939 do 30./6. 17	»	(9 »	8 »)

c) OTROŠKI VRTEC.

Državno dečje zabavišče.

Nastanjen je v *Otroškem domu*.

Sprejemajo se otroci od 4. — 7. leta in ga obiskujejo v šolski dobi, ki se ravna popolnoma po šolski dobi državnih šol.

Dnevno so v vrtcu od 9. — ½12. ure dopoldne in od 2. — 4. ure pop.

Kosilo imajo doma; če hočejo, pa tudi v vrtcu.

Vrtec je *državen* in je popolnoma pod državnim nadzorstvom, kot druge javne šole.

Obiskovalo ga je v letu

1929/1930	32 otrok	(15 dečkov,	17 deklic)
1930/1931	48 »	(23 »	25 »)
1931/1932	64 »	(26 »	38 »)
1932/1933	65 »	(22 »	43 »)
1933/1934	61 »	(26 »	35 »)
1934/1935	47 »	(24 »	23 »)
1935/1936	66 »	(31 »	35 »)
1936/1937	67 »	(30 »	37 »)
1937/1938	62 »	(28 »	34 »)
1938/1939	57 »	(28 »	29 »)

Voditeljica vrtca je bila skozi vsa leta državno izprašana in državno nastavljena č. s. *Mehtilda Černoga*.

Vrtec je priredil vsako leto skupno z otroci dnevnega zavetišča javne predstave v Društvenem domu, da so starši videli, kaj se otroci učijo v vrtcu in kako se vzgajajo.

Takih predstav z deklamacijami, petjem, rajalnimi nastopi, prizori in igrkami je bilo 26.

Priredili so tudi 2 razstavi svojih otroških izdelkov.

d) DNEVNO ZAVETIŠČE.

Namenjeno je šoloobveznim otrokom za *izvenšolski čas*.

Starši mnogih otrok hodijo v tovarne. Otroci pa, kadar so šole prosti, so često sami sebi prepuščeni, brez nadzorstva, letajo okrog in delajo, kar hočejo.

Zavetišče torej ne jemlje *šoli* otroke in prav nič ne posega v delokrog šole.

Je le *staršem* v pomoč, da izven šole zaposluje, vodi in nadzoruje njihove otroke, kadar starši tega ne morejo.

Ne spada torej v področje prosvetne uprave, ampak v področje socialnega skrbstva.

Je posebno za industrijske kraje, kot so Domžale, velikega pomena.

Delovati je začelo istočasno z otroškim vrtcem.

Ima prav primerne in zračne prostore v prvem nadstropju *Društvenega doma*, zraven pa tudi veliko dvorano in prostoren vrt.

Otroci prihajajo v zavetišče ob času, ko nimajo šole.

Zjutraj ob 8. prihajajo tisti otroci, ki imajo pouk popoldne, in ostanejo do 11. ure. Tisti pa, ki imajo dopoldne pouk, prihajajo popoldne ob 1. in ostanejo do 5. ure.

Najprej narede šolske naloge in se nauče šolske

tvarine, potem delajo vsakovrstna ročna dela, v odmorih pa veselo poskočijo na vrtu, pozimi v dvorani.

Ob primernih dneh gredo v prosto naravo na daljše in krajše sprehode.

Vsa leta vodijo zavetišče čč. šolske sestre, od leta 1937 č. prednica s. *Davorina Kopina*.

Obiskovalo ga je v letu

1929/1930	70 otrok,	(30 dečkov,	40 deklic)
1930/1931	41 »	(19 »	22 »)
1931/1932	53 »	(22 »	31 »)
1932/1933	87 »	(53 »	34 »)
1933/1934	94 »	(43 »	51 »)
1934/1935	52 »	(23 »	29 »)
1935/1936	52 »	(20 »	32 »)
1936/1937	54 »	(16 »	38 »)
1937/1938	48 »	(17 »	31 »)
1938/1939	52 »	(22 »	30 »)

Pri vseh predstavah otroškega vrtca so sodelovali tudi otroci zavetišča in so pri tem vprizorili že več prav lepih in tudi težjih iger.

3. Uprava obeh domov.

Vodilno načelo te uprave je: Uprava se mora sama in popolnoma kriti. Vsi tekoči stroški morajo biti kriti s tekočimi dohodki. Nobeno leto ne sme biti primanjkljaja.

Tudi ne sme noben dinar, ki je vštet med pristoječimi darovi za *poplačilo dolga*, narejenega pri napravi obeh domov, biti porabljen za upravo.

Edino na ta način je uprava zdrava in obstoj obeh domov v izvrševanju njihovih nalog zasiguran.

Dolg za napravo obeh domov je bil napravljen in je v danih razmerah, ko ni bilo denarnih sredstev na razpolago, moral biti napravljen.

A se skrbno plačuje in bo v doglednem času plačan.

Ni se pa še, izvzemši prvi čas, ko še ni bilo dohodkov, naredilo niti pare dolga za tekočo upravo.

Da imata hiši s tako velikim objemom, dnevno okrog 40—50 oseb na popolni prehrani in toliko sob za kurjavo in razsvetljava, veliko stroškov, to je po sebi umevno.

Niso pa tako po sebi umevni tudi *dohodki*.

Naj bodo torej tu navedeni, leto za letom, za čas, odkar stoji uprava na trdnih nogah, to je od leta 1931 naprej!

1931.

Sprejemki:	Din	58.873.85
Izdatki:	Din	55.329.40
		<hr/>
Preostanek:	Din	3.544.45

Sprejemki so bili:

1. Finančna direkcija, plača za voditeljico vrtea . . . . . Din 12.227.35
2. Za oskrbovane bolnike se je prejelo . . . . . » 19.865.—

Plačali so: Elizabetina konferenca v Domžalah . . . . . Din 10.135.—

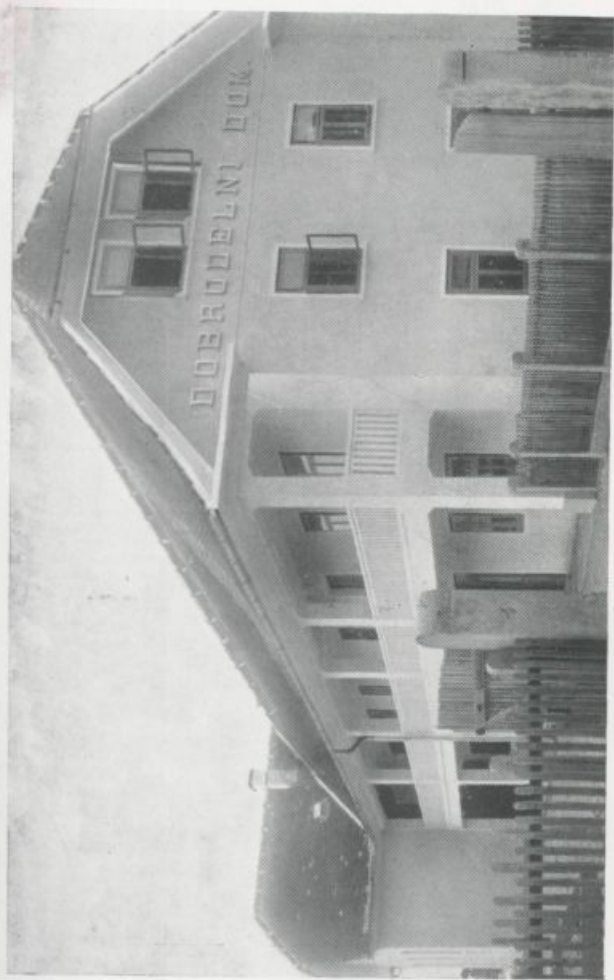
občina Domžale . . . »	1.050.—
bolniki sami . . . »	8.680.—
3. Za oskrbovane otroke . . . . »	11.230.—
Plačali so: Mestni magistrat v Ljubljani . Din	7.200.—
Elizabetina konferenca »	842.—
starši otrok . . . . »	3.188.—
4. Otroški vrtec . . . . . »	3.095.—
5. Dnevno zavetišče . . . . . »	5.538.—
6. Čisti preostanek od predstav . . »	3.099.—
7. Za hrano otrok . . . . . »	1.781.—
8. Za hrano drugih . . . . . »	326.—
9. Za ročno delo . . . . . »	320.—
10. Razno . . . . . »	1.392.50
	<hr/>
	Din 58.873.85

1932.

Sprejemki: Din	61.327.17
Izdatki: Din	59.856.52
	<hr/>
Preostanek: Din	1.470.65

Sprejemki:

1. Finančna direkcija, plača za voditeljico vrtca . . . . . Din 11.030.67
  2. Za oskrbovane bolnike . . . » 18.905.—
- Plačali so: Elizabetina konferenca . . . Din 10.290.—
- občina Domžale . . . » 3.330.—
- bolniki . . . . . » 5.285.—

Dobrodelni dom v Domžalah.

3. Za oskrbovane otroke	Din	24.790.—
Plaćali so: Mestni ma-		
gistrat v Ljubljani	Din	7.200.—
Elizabetina konferenca »		12.174.50
starši otrok . . . . »		5.415.50
4. Otroški vrtec . . . . . »		2.445.—
5. Dnevno zavetišče . . . . . »		2.195.—
6. Hrana otrok . . . . . »		867.—
7. Razno . . . . . »		1.094.50
	Din	<u>61.327.17</u>

1933.

Sprejemki:	Din	54.667.06
Izdatki:	Din	51.238.31
Preostanek:	Din	<u>3.428.75</u>

Sprejemki:

1. Finančna direkcija, plača za		
voditeljico vrtea	Din	10.388.56
2. Za oskrbovane bolnike . . . . »		16.150.—
Plaćali so: Elizabeti-		
na konferenca	Din	10.188.—
občina Domžale . . . »		1.950.—
bolniki . . . . . »		4.012.—
3. Za oskrbovane otroke . . . . »		24.980.—
Plaćali so: Elizabeti-		
na konferenca	Din	10.312.—
starši otrok . . . . . »		8.268.—
mestni magistrat . . . »		6.400.—
4. Razno . . . . . »		3.148.50
	Din	<u>54.667.06</u>

1934.

Sprejemki: Din 61.194.—

Izdatki: Din 56.986.—

Preostanek: Din 4.208.—

Sprejemki:

1. Finančna direkcija, plača za voditeljico vrtca	Din	10.344.75
2. Za oskrbovane bolnike . . . . . »		25.727.—
Plačali so: obč. Dom- žale	Din	14.960.—
bolniki . . . . . »		4.820.—
Elizabetina konferenca »		4.590.—
Kuratorij za tež. bolne »		770.—
Društvo za varstvo de- klet . . . . . »		387.—
občina Jarše . . . . . »		200.—
3. Za oskrbovane otroke . . . . . »		20.174.—
Plačali so: Elizabeti- na konferenca	Din	9.158.—
mestni magistrat . . . . . »		4.800.—
banska uprava . . . . . »		2.800.—
občina Domžale . . . . . »		1.880.—
občina Škofja Loka . . . . . »		800.—
starši otrok . . . . . »		736.—
4. Razno . . . . . »		4.948.25
	Din	61.194.—

1935.

Sprejemki: Din 75.340.50

Izdatki: Din 68.447.—

Preostanek: Din 6.893.50

Sprejemki:

1. Finančna direkcija, plača za voditeljico vrtca	Din	10.207.50
2. Za oskrbovane bolnike	»	37.503.—
Plaćali so: obč. Domžale		
	Din	19.114.—
bolniki	»	9.721.—
občina Homec	»	4.207.—
Elizabetina konferenca »		3.347.—
občina Dolenji Logatec »		1.114.—
3. Za oskrbovane otroke	»	24.923.—
Plaćali so: Elizabetina konferenca		
	Din	9.400.—
mestni magistrat	»	4.800.—
banska uprava	»	3.000.—
občina Škofja Loka	»	2.400.—
občina Domžale	»	2.400.—
občina Trzin	»	2.073.—
starši otrok	»	850.—
4. Razno	»	2.707.—
	Din	<u>75.340.50</u>

1936.

Sprejemki:	Din	76.424.25
Izdatki:	Din	68.169.75
Preostanek:	Din	8.254.50

Sprejemki:

1. Finančna direkcija, plača za voditeljico vrtca	Din	9.761.—
2. Za oskrbovane bolnike	»	36.410.—

Plaćali so: obč. Domžale	Din 18.072.50
bolniki . . . . . »	10.910.—
občina Homec . . . . . »	3.567.—
Elizabetina konferenca »	2.400.—
občina Dolenji Logatec »	847.—
občina Dob . . . . . »	613.50
3. Za oskrbovane otroke	Din 24.816.—
Plaćali so: Elizabetina konferenca	Din 10.196.—
mestni magistrat . . . . . »	4.800.—
občina Domžale . . . . . »	2.400.—
občina Trzin . . . . . »	2.320.—
banska uprava . . . . . »	2.200.—
občina Škofja Loka . . . . . »	2.000.—
starši otrok . . . . . »	900.—
4. Razno . . . . . »	5.437.25
	<u>Din 76.424.25</u>

1937.

Sprejemki: Din	87.036.—
Izdatki: Din	79.563.50
Preostanek: Din	7.472.50

Sprejemki:

1. Finančna direkcija, plača za voditeljico vrtea	Din 9.859.—
2. Za oskrbovane bolnike . . . . . »	44.300.—
Plaćali so: bolniki	Din 13.681.75
občina Domžale . . . . . »	11.646.50
občina Homec . . . . . »	9.887.50
občina Dolenji Logatec »	3.316.—

občina Dob . . . . . »	3.193.25	
Elizabetina konferenca »	2.575.—	
3. Za oskrbovane otroke	Din	23.193.25
Plačali so: Elizabeti-		
na konferenca	Din	7.965.—
mestni magistrat . . . . . »		4.800.—
starši . . . . . »		3.228.25
občina Domžale . . . . . »		2.400.—
občina Trzin . . . . . »		2.400.—
banska uprava . . . . . »		1.200.—
občina Škofja Loka . . . . . »		1.200.—
4. Razno . . . . . »		9.683.75
	Din	87.036.—

1938.

Sprejemki: Din 107.751.—

Izdatki: Din 106.587.—

Preostanek: Din 1.164.—

Sprejemki:

1. Finančna direkcija, plača za voditeljico vrtca . . . . . Din 10.349.—
  2. Za oskrbovane bolnike . . . . . » 57.322.—
- Plačali so: bolniki . Din 25.145.—
občina Homec . . . . . »	13.907.—
občina Domžale . . . . . »	11.716.—
občina Dolenji Logatec »	2.774.—
Elizabetina konferenca »	2.800.—
občina Dob . . . . . »	461.—
občina Preddvor . . . . . »	294.—
občina Črnuče . . . . . »	150.—
občina Cerklje . . . . . »	75.—

3. Za oskrbovane otroke	Din 28.654.—
Plaćali so: starši otrok	Din 10.075.25
Elizabetina konferenca »	9.228.75
mestni magistrat . . . »	3.350.—
občina Domžale . . . »	2.400.—
občina Trzin . . . . »	2.400.—
banska uprava . . . . »	1.200.—
4. Razno	» 11.426.—
	<hr/> Din 107.751.—

4. Oskrba obeh domov.

Od ustanovitve leta 1929 vodijo oskrbo obeh domov *častite šolske sestre iz Maribora*.

Točasno — leta 1939 — vodijo:

S. M. Davorina Kopina, prednica, dnevno zavetišče,

S. M. Mehtilda Černoga, otroški vrtec,

S. M. Venancija Slapnik, kuhinja,

S. M. Priska Rus, gospodinjstvo,

S. M. Kozima Zorko, bolniško strežništvo,

S. Izidora Petan, internat.

S posebno hvaležnostjo pa se spominjamo tudi vseh drugih častitih sester, ki so v teku let tu delovale in jim kličemo, kjerkoli so sedaj: »Božji blagoslov Vas spremljaj vsepovsod!«

5. Elizabetina konferenca v Domžalah.

Ustanovljena je bila leta 1914.

Skrbela je za uboge v fari na ta način, da je po možnosti razdeljevala med nje živila, v posebnih slu-

čajih jim je tudi z majhnimi denarnimi darovi pomagala.

Tako je razdelila v živilih in denarju med uboge v letih

1923 - Din 9440, 1924 - Din 7808, 1925 - Din 1525, 1926 - Din 1465, 1927 - Din 1001.75, 1928 - Din 586.75, 1929 - Din 444.75, 1930 - Din 312, 1931 - Din 122.50.

V letih 1929 — 1931 je bilo treba vsa denarna sredstva nakloniti Dobrodelnemu domu.

Leta 1931 se je pa *konferenca* preuredila in je postala *bistveni in sestavni del dobrodelnosti* v Domžalah, osredotočene v *Dobrodelnem in Otroškem domu*.

Od tedaj darujejo njeni udje vsak mesec po 5 Din, torej letno po 60 Din.

Ta vsota se porabi vsako leto vsa in izključno za *oskrbo ubogih v Dobrodelnem in Otroškem domu*, s tem, da se jim plačuje oziroma doplačuje mesečna oskrbnina, po potrebi tudi hrana drugim potrebnim, ki hodijo na hrano v ta dva doma.

Delavne članice konference pobirajo vsak mesec sproti to mesečnino od udov in jo takoj izroče predsedniku.

Takih delavnih članic je 10. Vse so članice deklishe Marijine družbe v Domžalah. Vsaka ima svoj določeni del fare v oskrbi. Od leta 1931 vrše svojo nalogo, ki gotovo ni lahka, z vzgledno ljubeznijo in požrtvovalnostjo.

V zahvalo in trajni spomin naj bodo tu njihova imena navedena: Šmon Manica, Končan Antonija, Habjan Tončka, Zajc Francka, Cerar Marjanica,

Pavli Ivanka, Škrlep Frančiška, Ložar Mici, Sušnik Jožefa, Rode Rezka.

Leta 1931 je imela konferenca 263 udov, prejemkov Din 11.760, izdatkov Din 10.977. Plačala je za oskrbovane bolnike Din 10.135, za oskrbovane otroke Din 760 in za hrano posebej 82 Din.

Leta 1932 je imela 255 udov, sprejemkov Din 21.681 in preostanka od leta 1931 Din 783, izdatkov Din 22.464.50. Plačala je za oskrbnino bolnikov Din 10.290, za oskrbnino otrok Din 12.174.50.

Leta 1933 je imela 247 udov, sprejemkov Din 20.521.50, izdatkov Din 20.500. Plačala je za oskrbnino bolnikov Din 10.188, za oskrbnino otrok Din 10.312.

Leta 1934 je imela 226 udov, sprejemkov Din 13.726.50 in preostanka od leta 1933 Din 21.50, izdatkov Din 13.748. Plačala je za oskrbnino bolnikov 4.590, za oskrbnino otrok Din 9.158.

Leta 1935 je imela 182 udov, sprejemkov Din 12.747, izdatkov prav toliko. Plačala je za oskrbovane bolnike Din 3.347, za oskrbovane otroke Din 9.400.

Leta 1936 je imela 181 udov, sprejemkov Din 12.596, izdatkov prav toliko. Plačala je za oskrbovane bolnike Din 2.400, za oskrbovane otroke Din 10.196.

Leta 1937 je imela 178 udov, sprejemkov Din 10.540, izdatkov prav toliko. Plačala je za oskrbovane bolnike Din 2.575, za oskrbovane otroke Din 7.965.

Leta 1938 je imela 166 udov, sprejemkov Din 12.110, po dobroti *Vahtar Marije*, Depalja vas 25, ki ji je darovala 2.000 Din; izdatkov Din 12.028.75.

Častite šolske sestre v Domžalah leta 1939.

Plačala je za oskrbovane bolnike Din 2.800, za oskrbovane otroke Din 9.228.75.

Skupno je imela konferenca v letih 1931 — 1938 sprejemkov Din 116.487, izdatkov Din 115.601.25.

Darovala je za oskrbo

bolnikov v Dobrodelnem domu Din 46.325,

otrok v Otroškem domu Din 69.276.25.

In to navzlic težki denarni krizi vseh teh let in navzlic brezposelnosti v tem času.

V.

Versko življenje.

1. Gibanje prebivalstva.

Rojenih je bilo

	dečkov,	deklic,	skupaj otrok	nezakon- skih,	mrtvo- rojenih
1923:	34	30	64	5	3
1924:	25	35	60	2	3
1925:	29	25	54	3	1
1926:	23	25	48	1	2
1927:	23	33	56	—	3
1928:	26	25	51	2	—
1929:	28	21	49	1	—
1930:	31	39	70	1	3
1931:	41	27	68	2	1
1932:	33	35	68	2	—
1933:	21	36	57	4	2
1934:	29	31	60	1	3
1935:	38	28	66	1	—
1936:	23	27	50	2	1
1937:	25	31	56	4	—
1938:	32	29	61	2	—
	461	477	938	33	22

Rojenih je bilo torej dečkov 461, deklic 477, skupaj 938, od teh nezakonskih 33, mrtvorojenih 22.

Povprečno je bilo rojenih na leto: 58 otrok (58.62) nezakonskih 2, mrtvorojenih 1 (1.37).

Dvojčki so bili rojeni devetkrat: 1923 — 1, 1925 — 1, 1930 — 1, 1932 — 1, 1933 — 1, 1935 — 2, 1936 — 1, 1938 — 1, Razen ene so vsi katoliške vere in so bili krščeni.

Nekrščena je ostala ena deklica, ker je starši, ki so izstopili iz kat. Cerkve, niso pustili krstiti. V starosti 3½ let je utonila 1938. Oče, rojen v Trbovljah, je bival več let v Holandiji, od koder je prišel v Domžale.

Umrli so

1923:	20	otrok,	21	odraščениh,	skupaj	41	oseb
1924:	17	»	25	»	»	42	»
1925:	16	»	29	»	»	45	»
1926:	11	»	20	»	»	31	»
1927:	14	»	21	»	»	35	»
1928:	9	»	19	»	»	28	»
1929:	6	»	19	»	»	25	»
1930:	12	»	19	»	»	31	»
1931:	8	»	22	»	»	30	»
1932:	12	»	20	»	»	32	»
1933:	7	»	23	»	»	30	»
1934:	7	»	18	»	»	25	»
1935:	6	»	17	»	»	23	»
1936:	7	»	19	»	»	26	»
1937:	6	»	36	»	»	42	»
1938:	4	»	30	»	»	34	»

---

162 otrok, 358 odraščениh, skupaj 520 oseb.

Umrlo je otrok do 6 let starih 162, odraščениh 358, skupaj 520 oseb. Poleg teh, ki so vsi doma umrli, je umrlo še takih, ki so umrli v ljubljanski bolnici ali drugje, pa so bili prepeljani v Domžale in tu pokopani: 3 otroci in 17 odraščениh.

Skupaj je umrlo 165 otrok in 375 odraščениh, 540 oseb.

V teh letih je bilo v fari 395 več rojenih, kot jih je umrlo.

Povprečno je umrlo na leto 33 oseb (33.75).

Glede na življenjsko dobo je umrlo otrok mrtvorojencev — 21, pod 1 letom starosti — 105, v starosti 1 — 2 let — 19, v starosti 2 — 3 let 6, v starosti 3 — 4 let — 8, v starosti 4 — 5 let — 3, v starosti 5 — 6 let — 3, skupaj 165 otrok.

Odraščениh je umrlo v starosti 6—14 let (šolarji) 5, 14 — 20 let 9, 20 — 30 let 19, 30 — 40 let 23, 40 — 50 let 29, 50 — 60 let 48, 60 — 70 let 82, 70 — 80 let 101, 80 — 90 let 56, 93 let 2, 94 let 1, skupaj 375.

Največ je umrlo starčkov nad 70 let (160), skoraj ena tretjina vseh.

Pač najboljši dokaz, da so Domžale zdrav kraj.

Umrljivost je bila v tem času za 91 oseb manjša, kot v razdobju 1908 — 1922.

Odraščениh je umrlo za jetiko 72, za kapjo 59, za pljučnico 51, za vodenico 41, za rakom 39, za ostarelostjo 23, za naduho 16, za vnetjem mreže 10, za protinom 8, za hripo 7, za živčno oslabelostjo 7,

za poapnenjem žil 6, za grižo 5, za vnetjem slepiča 3, za rano na nogi 3, za krčem 3, za sladkorno 3.

Utonili so 4, vlak je povozil 4, avto 2, cestna železnica 2, na motorju sta se ponesrečila 2, obesila 2, strela je ubila 1, električna visoka napetost 1, od dima se je zadušil 1.

Zelo visoko starost so učkali:

Flere Jožef, Depalja vas 4, star 93 let umrl 17. maja 1924.

Flis Lucija, Spodnje Domžale 1, stara 84 let, umrla 1. avgusta 1925.

Zajc Frančiška, Študa 9, stara 86 let, umrla 13. oktobra 1925.

Loboda Anton, Študa 33, star 87 let, umrl 7. oktobra 1927.

Trdina Marjana, Zg. Domžale 47, stara 88 let, umrla 22. jan. 1929.

Pavovec Jera, Depalja vas 2, stara 85 let, umrla 3. febr. 1929.

Rahne Marija, Študa 8, stara 86 let, umrla 13. aprila 1929.

Kvas Neža, Kolodvorska ul. 16, stara 89 let, umrla 16. marca 1934.

Porent Neža, Krakovska ul. 4, stara 88 let, umrla 26. marca 1934.

Pavovec Marija, Depalja vas 42, stara 87 let, umrla 2. dec. 1934.

Zupanc Frančiška, Ljubljanska c. 37, stara 85 let, umrla 4. nov. 1935.

Močnik Janez, Kolodvorska ul. 19, star 86 let, umrl 2. jan. 1937.

Šme Alojz, Kolodvorska ul. 27, star 85 let, umrl 10. jan. 1937.

Trdina Andrej, Ljubljanska c. 90, star 94 let, umrl 29. apr. 1937.

Valjavec Marija, Ljubljanska c. 37, stara 93 let, umrla 6. avg. 1937.

Pirc Frančiška, Študjanska c. 12, stara 86 let, umrla 26. okt. 1937.

Vahtar Marija, Depalja vas 25, stara 88 let, umrla 14. nov. 1937.

Pavli Lucija, Ljubljanska c. 68, stara 88 let, umrla 9. jan. 1938.

Barle Jur, Ljubljanska c. 72, star 87 let, umrl 20. dec. 1938.

Poročenih je bilo v domžalski cerkvi

1923 — 21 parov, 1924 — 12 parov, 1925 — 18 parov, 1926 — 10 parov, 1927 — 21 parov, 1928 — 18 parov, 1929 — 13 parov, 1930 — 17 parov, 1931 — 18 parov, 1932 — 12 parov, 1933 — 15 parov, 1934 — 13 parov, 1935 — 15 parov, 1936 — 19 parov, 1937 — 16 parov, 1938 — 22 parov, skupaj 260 parov.

Srebrna poroka je bila slovesna ena, leta 1938, ko sta jo 10. novembra dopoldne ob 9. uri obhajala ravnatelj Vzajemne zavarovalnice *Peter Bergant* in njegova soproga, ki sta bila pred 25 leti v prav tej cerkvi na isti dan od istega duhovnika poročena. Obdana sta bila ta dan od lepega srebrnega

venca 8 otrok, od katerih so razen najmlajšega vsi med sv. mašo s starši pristopili k sv. obhajilu.

Zlata poroka je bila ena, a ta edinstvena in zelo ganljiva. 24. nov. 1931 zvečer ob 1/26. je župnik bolnega, 90 let starega nekdanj tako slovečega senioršefa tovarne P. Ladstätter & sinovi *Krizanta Ladstätterja* na domu spovedal, obhajal, dal v sv. olje, nato pa njega in *njegovo soprogo gospo Ano*, ki sta bila poročena 24. nov. 1881, po primernem nagovoru kot zlatoporočenca blagoslovil.

Obhajanih je bilo v domači cerkvi leta

1923 — 19.500 oseb,	1924 — 20.100 oseb,
1925 — 22.200 »	1926 — 22.500 »
1927 — 20.700 »	1928 — 23.000 »
1929 — 19.200 »	1930 — 22.450 »
1931 — 22.500 »	1932 — 23.700 »
1933 — 26.400 »	1934 — 27.600 »
1935 — 27.600 »	1936 — 27.900 »
1937 — 28.200 »	1938 — 27.900 »

Skupaj 381.450 oseb. Povprečno je bilo obhajanih na leto 23.853 in na dan 65 (65.35).

2. Cerkvene pobožnosti.

Nova, zelo prisrčna pobožnost je bila vpeljana leta 1935.

»*Vrtnice*« so se začele obhajati v mesecu juniju v proslavo presv. Srca Jezusovega.

Kakor ves majnik s »šmarnicami« Mariji, tako naj bo ves junij z »vrtnicami« posvečen presv. Srcu Jezusovemu!

Vsak dan v juniju je od takrat zjutraj ob 6. branje vrtnic, sv. maša, ob sklepu se izpostavi sv. Rešnje Telo, se molijo litanije presv. Srca in se da blagoslov z najsvetejšim.

Neverjetno hitro in z ljubeznijo so se farani tudi te pobožnosti oprijeli.

Dasi je prav v tem času veliko poljskega dela, je vendar vsako jutro veliko ljudi pri »vrtnicah.«

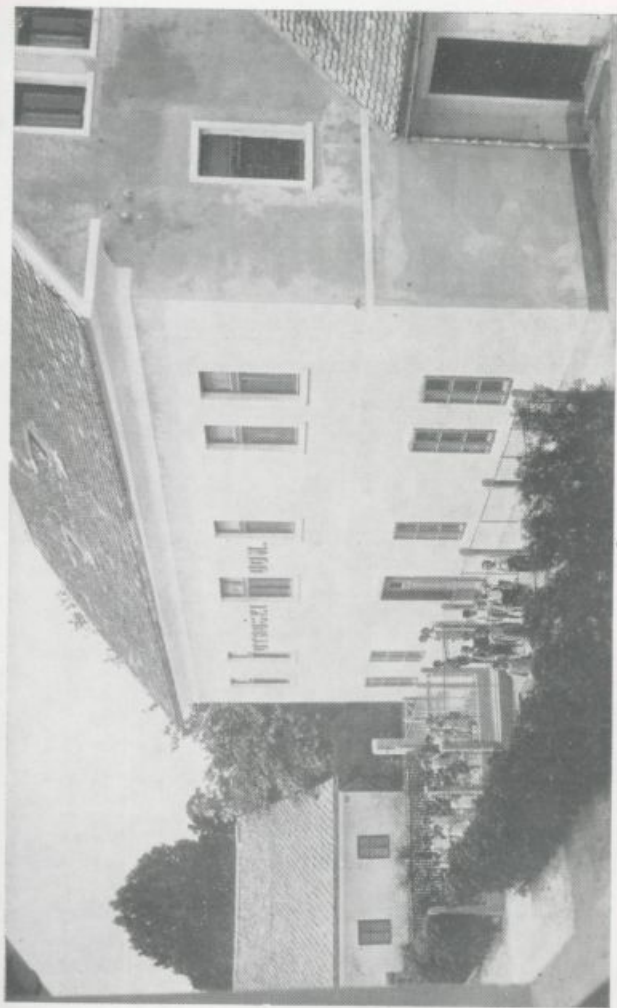
Glede obhajanja nedeljske službe božje je po odredbi škofijstva zelo važna in lepa sprememba, da se odslej *vsako nedeljo*, tudi takrat, kadar sv. maša ni pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom, *ob sklepu sv. maše* podeli *blagoslov z Najsvetejšim*.

Tudi glasna, javna molitev »*zoper bogokletstvo*,« ki je od leta 1938 zaukazana po vsakem blagoslovu z Nasvetejšim, je zelo učinkovita.

Za pete sv. maše je bilo z odlokom škofijstva z dne 20. febr. 1934 razglašeno dovoljenje sv. Stolice, da se od Velike noči 1934 naprej *list in evangelij smeta peti v slovenskem jeziku*, kar je vsa fara s posebno hvaležnostjo vzela na znanje.

Druge cerkvene pobožnosti so ostale iste in se vrše tako, kakor je bilo popisano v prvi knjigi.

Le *dan celodnevnega češčenja*, ki je bil od leta 1905 — 1933 od škofijstva določen 25. avgust, se je leta 1934 prestavil po odredbi škofijstva na *10. julij*.

Otrroški dom v Domžalah.

»*Posvečenje družin presv. Srcu Jezusovemu*« se je s prav lepim uspehom začelo v fari širiti leta 1925.

Tajništvu »posvečenja družin presv. Srcu« v Ljubljani je bilo doslej prijavljenih 207 družin, ki so bile vse vpisane v »Zlate knjige«, odposlane v Paray le Monial na Francoskem in tamkaj poklonjene z drugimi zlatimi knjigami vsega sveta božjemu Srcu.

»*Apostolstvo mož*« se je vpeljalo v fari 22. julija 1923.

Doslej je vpisanih 105 udov, mož in fantov, ki pristopajo redno po šestkrat na leto k skupnemu slovesnemu sv. obhajilu, vselej s primernim kratkim predobhajilnim nagovorom.

3. Cerkevne družbe in bratovščine.

a) DEKLIŠKA MARIJINA DRUŽBA.

(12. V. 1904 — 12. V. 1939)

Ustanovljena je bila 12. maja 1904.

12. maja 1939 je slavila že 35 letnico svojega obstanka.

V vseh teh 35 letih je bilo v družbo sprejetih 584 deklet. — Od drugod je k družbi pristopilo 88 družbenic. — Umrlo jih je 35. — Poročilo se jih je 183. — V Ameriko jih je odšlo 58. — Izstopilo jih je 101. — Izselilo se jih je v druge kraje 125. —

V *samostan* jih je vstopilo 9: Nemeč Frančiška, Zg. Domžale 80, Žankar Ivana, Stob 6, Žankar Marija, Stob 6, Kušar Ivana, Stob 40, Šmon Anica, Zg. Domžale 80, Kvas Marija, Stob 3, Remc Angela, Študa

20, v red usmiljenih sester sv. Vincenca Pavelskega; Svetlin Marija, Študa 11, Cerar Marija, Sp. Domžale 4 v red šolskih sester III. reda sv. Frančiška.

12. maja 1939. je bilo v družbi 162 družbenic. *Shodov* je imela družba 308, med temi 8 skupnih dekanijskih (14. sept. 1908 na Homcu, 1. jun. 1911. v Zgornjem Tuhinju, 5. avg. 1913 na Skaručni, 8. sept. 1915 na Homcu, 13. jul. 1924 v Grobljah, 6. jun. 1927 na Homcu, 9. avg. 1936 v Komendi, 6. jun. 1938 v Kamniku.)

in 15 ob svojih romanjih (8. sept. 1905 na Šmarni gori, 2. jul. 1906 na Brezjah, 17. junija 1907 na Bledu, 15. jul. 1908 na Sv. Višarjah, 5. jul. 1909 na Sveti gori pri Gorici, 12. sept. 1910 pri Sv. Joštu nad Kranjem, 4. sept. 1911 v Crngrobu pri Škofji Loki, 8. jun. 1913 na Trsatu, 22. jun. 1915 v Velesovem, 30. junija 1924 na Brezjah, 27. jul. 1925 v Ljubnem na Gorenjskem, 5. jul. 1926 na Dobrovi, 4. jul. 1927 pri sv. Katarini, 20. avg. 1928 na Šmarni gori in v Dravljah, 9. sept. 1929 na Bledu, 12. avg. 1935 na Brezjah.)

Imela je evharistični, dobrodelni, časopisni, misijonski in treznostni odsek, ki so delovali.

Evharistični je skrbel za razširjenje pogostnega sv. obhajila, za spravno sv. obhajilo, za krašenje cerkve, za širjenje »Glasnika presv. Srca.«

Dobrodelni se je udejstvoval prav marljivo v Elizabetini konferenci in nabiral udnino za Apostolstvo sv. Cirila in Metoda.

Časopisni se je trudil za razširjanje dobrega časopisa v fari.

Misijonski je pridobival ude in nabiral udnino Družbi za razširjenje vere ter razširjal misijonske liste, Koledarje in knjige.

Treznostni je podpiral treznostno delo in v nemal za »Družbo treznosti.«

b) MLADENIŠKA MARIJINA DRUŽBA.

(1904 — 1939)

Ustanovljena je bila 12. maja 1904.

Tudi ta družba je slavila 12. maja 1939 *35 letnico* svojega obstanka, ker je navzlic svetovni vojni in vsakovrstnim težavam vsa leta obstala in redno delovala.

V družbo je bilo v teh letih sprejetih 173 fantov. — Od drugod sprejetih je pristopilo 7 družbenikov. — Umrlo jih je 11. — Poročilo se jih je 20. — Izstopilo jih je 115.

12. maja 1939 je bilo v družbi 34 družbenikov.

Shodov je imela družba 247 (med temi 13. jul. 1924 na dekanijskem evharističnem shodu v Grobljah, 8. sept. 1924 na I. marijanskem kongresu v Ljubljani, 7. avg. 1927 v Grobljah, 9. sept. 1928 na prireditvi »fantovski dan« v Grobljah, 21. maja 1932 na dekanijskem shodu mladeniških družb na Homecu.)

c) MARIJINA DRUŽBA ŽENA.

(1909 — 1939)

Ustanovljena je bila 17. dec. 1909.

17. dec. 1939 poteče torej *30 let* njenega delovanja.

Sprejetih je bilo v teh letih v družbo 328 žená. — Od drugod sprejetih je pristopilo 5 družbenic. — Umrlo jih je 144. — Izsélilo se jih je 28.

V družbi je bilo 30. junija 1929 156 družbenic.

Shodov je imela družba 203.

d) KATOLIŠKA AKCIJA.

8. sept. 1937 je bila članica dekliške Marijine družbe Frančiška Zajc pri duhovnih vajah v Ljubljani.

Vrnila se je vsa navdušena za Katoliško akcijo.

Dobila je 5 mladih deklet članic Marijine družbe in imela z njimi redno vsakih 14 dni sestanke, na katerih so obravnavale tvarino, ki so jo dobivale iz Ljubljane.

Na praznik Kristusa Kralja, 30. okt. 1928, so bile v Ljubljani po dr. Simončiču sprejete kot *delavne članice* katoliške akcije *Zveze mladih katoliških delavk*.

Tako je nastalo v Domžalah prvo *jedro katoliške akcije*.

Za predsednico si je izbralo Frančiško Zajc, za tajnico Ančko Zabret, za blagajničarko Ivanko Korbar.

Vse so tovarniške delavke.

Sestanke imajo od takrat naprej redno vsakih 14 dni.

Njihovo delo je tiho, notranje, *od osebe do osebe*, a zelo navdušeno in učinkovito.

Že so par sodelavk v tovarni pridobile, da so po daljšem času opravile sv. velikonočno dolžnost in se začele zopet udeleževati nedeljske službe božje.

Zdi se, da je to prvi lep cvet katoliške akcije v Domžalski fari po čudovito globoki zamisli Pija XI., ki je vzcvetel na krepko utrjenem drevesu dekliške Marijine družbe in ki obeta obilo trajnih sadov.

»*Molitvena pomoč*« katoliške akcije je v fari vpeljana od leta 1938.

e) DRUGE DRUŽBE IN BRATOVŠČINE.

Tretji red sv. Frančiška. — Podružnica je bila v Domžalah ustanovljena 9. nov. 1914.

Vseh udov je bilo sprejetih v Domžalah 113, drugod 75. Umrlo je 101, iz fare odšlo 11.

Koncem leta 1938 je štela skupščina 76 udov.

Redovno glasilo »Cvetje« je bilo naročeno v 42 izvodih.

Bratovščina Sv. Rešnjega Telesa.

Koncem leta 1938 je štela bratovščina v fari 234 plačujočih udov.

Udnina ni strogo zaukazana, a je zaželjena in potrebna, že radi pregleda, da se vsak hip vidi, koliko je udov, ki se res brigajo za bratovščino in zanjo kaj žrtvujejo, pa tudi radi prelepega namena, da se revnim cerkvam v škofiji pomaga do dostojne mašne obleke.

V letih 1923 — 1939 se je iz Domžal v ta namen poslalo vodstvu bratovščine v Ljubljani udnine 9.700 Din.

Apostolstvo molitve.

Ohranilo se je vsa leta v vseh treh stopinjah.

Za III. stopinjo — za vsakdanje spravno obhajilo

— se vrste udje III. reda, dekliške in ženske Marijine družbe tako, da so vsi dnevi vsakega meseca zasigurani.

Vneti buditelj te pobožnosti, »*Glasnik presv. Srca*« je imel leta 1938 v fari 106 naročnikov.

Bratovščina sv. Družine.

Leta 1938 je štela 186 družin z 982 člani.

Družba treznosti.

Koncem leta 1938 je štela 274 odraščениh udov. 6. maja 1928 se je ta družba, ki je v fari že od leta 1909 vpeljana, obnovila na podlagi novih škofijskih pravil. Ustanovila sta se dva odseka, moški in ženski, in za vsakega izvolil odbor petih članov.

Družba za širjenje vere.

V Domžalah je bila vpeljana leta 1925. —

Vodstvu družbe v Ljubljani je odposlala udnine od svojih udov (po 12 Din letno) v letih: 1925 Din 1920, 1926 Din 2604, 1927 Din 2300, 1928 Din 2340, 1929 Din 2356, 1930 Din 2316, 1931 Din 2226, 1932 Din 2148, 1933 Din 2172, 1934 Din 2.040, 1935 Din 2016, 1936 Din 1922, 1937 Din 2004, 1938 Din 2060, skupaj Din 30.424.

Apostolstvo sv. Cirila in Metoda.

Vpeljano je bilo leta 1924.

Skupno je odposlalo v letih 1924 — 1938 vodstvu v Ljubljani udnine (po 6 Din letno) Din 12.632.

Leta 1938 je imelo udov 138.

Glasilu »*Kraljestvo božje*« je prihajalo v 22 izv.

Družba sv. Petra Klaverja.

Ta je delovala posebno med šolsko mladino z razširjanjem lističa »Zamorček«, ki je prihajal 1938 v 52 izvodih, prejšnja leta še v večjem številu, in »Misijonskega koledarčka.«

Tudi »Klaverjevega koledarja« je šlo precej med odrasčene in med otroke.

»Odmev iz Afrike« je prihajal v 15 izvodih.

Dejanje sv. Detinstva.

Plačujočih udov, po 3 Din letno, je bilo med šolsko mladino redno okrog 70—90.

Vodstvu v Ljubljano se je odposlalo letno 250 — 270 Din.

Družba sv. Mohorja.

Ta odlična prvoboriteljica pravega napredka na katoliški podlagi med Slovenci je imela od njenega početka v Domžalah vsa leta trdno postojanko.

Vsako leto je imela 110 — 140 udov, leta 1939 — 135.

Marijin vrtec za dečke in deklice.

Od 1924 — 1938 je bilo vanj sprejetih 370 dečkov in 386 deklic.

L. 1939 je bilo v njem 158 dečkov in 194 deklic.

Dekanijskega shoda Marijinih vrtcev kamniške dekanije, ki se je ob navzočnosti dekanijskega voditelja kanonika *Mateja Riharja*, več duhovnikov in nad 1000 otrok vršil 2. avg. 1938 pri *sv. Primožu*, se je iz Domžal udeležilo pod vodstvom voditelja in 2 č. šolskih sester 141 udov vrtca.

Dasi vreme ni bilo naklonjeno, ampak se je držalo zelo pusto, celo lilo je, je bil navzlic temu ves številni živžav prav dobre volje.

4. Farna romanja.

V juniju 1935 popoldne ob 3/43 so doživele Domžale prizor, kakršnega še nikdar v preteklosti in ga bržkone tudi v prihodnosti ne bodo več.

Milosti polna podoba Marije Pomagaj z Brezij, ki se je v krasno ozaljšanem avtomobilu peljala v Ljubljano, da ondi na Stadionu prevzame pokroviteljstvo nad *I. evharističnim kongresom za Jugoslavijo*, se je za 10 minut ustavila v Domžalah.

Na velikem prostoru pred pošto je bila zbrana vsa šolska mladina pod vodstvom celokupnega učiteljstva in župnika, deklice v belih oblekah, otroški vrtec v belih oblekah, ogromno ljudstva iz Domžal, Doba, Ihana.

Ves prostor so obkrožali trije slavoloki s primernimi napisy, vsi v vencih, hiše v zelenju, cvetju, zastavah, prav tako tudi vse Domžale, koder se je podoba vozila, razsvetljene s svečami in električno in vse v cvetju in zastavah.

Ko je avto obstal, je vse ljudstvo zapelo »Lepa si roža Marija«, molilo, — v kolikor je sploh moglo moliti, ker je bilo vse do solz ginjeno — »Pozdravljena Kraljica, Mati usmiljenja«, »Zdrava Marija!« in zopet zapelo »O Marija, naša ljuba Mati, sprejmi v milostno srce!«

*Cerkveni pevski zbor v Domžalah leta 1939
(radi vpoklica k vojakom tu niso vsi).*

Učenka Ravnikar Pavlica je podala krasen svež šopek Mariji v avto.

In že se je odpeljala čudodelna podoba naprej proti Ljubljani.

Prizor, tako prisrčen, tako ganljiv, da ga nihče, ki mu je bil priča, ne bo nikdar pozabil!

Mariji, ki je na tak način obiskala domžalsko faro, je seveda morala fara obisk vrniti.

In to se je zgodilo v velikem *farnem romanju* 12. avg. 1935.

Ob ¾7 zjutraj se je izpred Društvenega doma odpeljalo na 4 velikih avtobusih 150 faranov z župnikom. Ob 8. je pri kapelici blizu cerkve vsa družba izstopila in se razvrstila v procesijo ter prepevajoč litanije vseh svetnikov šla v cerkev. Tu je najprej župnik obhajal 134 udeležencev, nato pa raz prižnico v pridigi pojasnil namen tega romanja. Prosil je Kraljico Slovencev, naj nam ohrani Jezusa, presveto Evharistijo, sveto katoliško vero. Nato je v milostni kapelici opravil sv. mašo, med katero je pel domžalski cerkveni zbor.

Ob 11. se je vsa družba zopet zbrala v cerkvi. Župnik je Najsvetejše prenesel v kapelico in tu imel pete lavretanske litanije, pri katerih je skupno ljudsko petje prišlo do veljave.

Prenesel je Najsvetejše nazaj v tabernakelj velikega oltarja, se vrnil v kapelico in tu imel skupni shod za žensko in dekliško Marijino družbo.

Navzočim materam je pred Marijo z Jezusom v naročju slavil sveto materinstvo, čast dobre krščanske

matere, njene žrtve v skrbi za izročene ji neumrjoče duše, junaško moč, ki jo črpa iz sv. Evharistije.

Dekletom pa je kazal pot, ki vodi k svetemu materinstvu, čistost srca, spoštovanje in varstvo telesa kot templja Svetega Duha, pristrčna zveza z Jezusom v pogostnem sv. obhajilu, ljubezen do Marije.

Pokazal je, kako tudi neomožene v *duhovnem materinstvu* silno veliko dobrega lahko store in pomagajo duhovnikom pri reševanju neumrjočih duš.

Po kosilu so se vsi še prav pristrčno ponovno priporočili Mariji, se od Nje poslovili in se ob 2. z avtobusi odpeljali do tam, kjer iz glavne ceste vodi pot v Ljubno.

Odšli so k »*Mariji udarjeni*« v Ljubno.

Ob ½3. so bili pri Njej.

Župnik je v govoru povedal zgodovinski postanek te božje poti ter govoril o drugem udarcu v Marijin obraz, o smrtnem grehu in njega strašni nesreči ter trdnem sklepu vseh navzočih: »Smrtnega greha nikdar!«

Ob asistenci blagega ljubenskega župnika gospoda Franca Juvana je nato imel pete litanije. Vse je pelo.

Ob ½5. se je vsa družba na avtobusih odpeljala proti Domžalam, kamor je ob ¾6. srečno in brez vsake nezgode prišla. Vreme je bilo ves dan krasno, volja vseh kar najboljša, zadovoljnost vesplošna.

Poleg tega izrednega romanja se je vsako leto vršilo tudi običajno zaobljubljeno farno romanje v *Velesovo*.

5. Cerkveno petje.

Dve novi zanimivosti sta v tem času precej poživili domžalsko cerkveno petje.

a) CERKVENI KONCERTI.

Prvi in najpomembnejši je bil že omenjen pri opisu novih orgel.

Vršil se je 18. nov. 1928 pop. ob 3. s sledečim orgelskim in pevskim sporedom: 1. Ebner: Postludij (orgle). 2. A. Foerster: »Gloria« iz »Missa solemnis« op. 25, nato »Credo« iz iste maše. 3. Polleri: »Pastorala« (orgle). 4. a) Dr. F. Kimovec: »Hostija ti najsvetejša«. b) P. H. Sattner: »O Jezus ves moj blagor Ti. 5. Sjögren: »Fantazija« (orgle). 6. St. Premrl: »Le spi, nebeško Dete Ti.« 7. Grosjean: »Andantino« (orgle). 8. a) E. Hochreiter: »Blaženi duhovi rajski«. b) Dr. A. Dolinar: »Prošnja«. 9. Canestrari: »Allegretto festoso« (orgle). 10. a) A. Mav: »Dajte mi zlatih strun«. b) Gruber: »Vladarica v božjih dvorih«. 11. S. Bach: »Toccatà v C- duru« (orgle).

Orgelske točke je izvajal skladatelj *Stanko Premrl*, dirigiral je *dr. Anton Dolinar*.

19. okt. 1930, na misijonsko nedeljo pop. ob 3. je priredil kamniški pevski zbor »*Gorenjci*«, 26 oseb, pod vodstvom akademika *Cererja* koncert, pri katerem je zbor s spremljevanjem orgel zapel 11 pevskih točk, dirigent *Cerer* pa je na orglah zaigral 4 komade.

23. avg. 1931 pop. ob 3. se je vršil tretji koncert.

Sodelovali so: članica kraljeve opere v Ljubljani gospa *Ivanka Ribičeva*, ki je zapela arijo iz P. H. Sattnerjevega oratorija »Marijino Vnebovzetje«, »Preljubi je moj«, Marxovo »Če v sliko tvojo«, Gounodovo »Ave Maria« in Rotino »Salve Regina«,

Blaž Arnič, gojenec dunajske glasbene akademije, ki je igral na orglah Premrlov »Preludij v Es-duru«, Lubrichovo »V božični noči«, Mendelssohnovo V. sonato 1. stavek, S. Bachov preludij in fugo v C-duru ter svojo izvirno skladbo »Koncertni preludij« v 2 stavkih,

in *kamniški oktet*, ki je zapel 4 moške zборе: A. Foersterjev »Večerni ave«, Mihelčičevo »O Gospa moja«, Pregljevo »Zdrava Marija« in Mavovo »Morski zvezdi«.

Vselej je bila cerkev polna občinstva in uspeh vsestransko izvrsten.

b) CERKVENO LJUDSKO PETJE.

31. dec. 1932 je izšla od knezoškofa Dr. Gregorija Rožmana izdana »*Naredba o cerkvenem ljudskem petju*«, s katero se predpisuje, da se uvede s 1. februarjem 1933 v ljubljanski škofiji *obvezno cerkveno ljudsko petje* po vseh župnijskih, ekspoziturnih in ostalih cerkvah oziroma kapelah, v katerih se vrši redna služba božja, in sicer ob sledečih prilikah: 1. pri nedeljski popoldanski službi božji, 2. pri šmarničnih pobožnostih, 3. pri križevem potu, 4. pri raznih posebnih pobožnostih, 5. pri shodih in sestankih Marijinih družb in vrtcev. 6. Skupno naj se poje vedno tudi »Hvala večnemu Bogu« s pripadajočimi odgovori. 7. Pri maši

naj se polagoma uvede ljudsko petje, kakor bo v posameznih cerkvah najbolj primerno.«

V tem oziru se je v Domžalah precej doseglo.

Premnoge v tej knjigi popisane slavnosti zunaj na prostem pri kapelici M. B. na Goričici, kjer se je večtisočglava množica že tolikokrat zlila v en sam moččen slavospev nebeškemu Kralju in brezmadežni Devici, so to najlepše pokazale.

Vsekdar je bila enoglasna sodba: Za velike ljudske množice, zbrane pri službi božji, pri litanijah, pri raznih drugih verskih slovesnostih, ni lepšega, kakor v lepem redu izvajano skupno ljudsko petje.

6. Cerkevne slavnosti.

a) BIRMOVANJE V FARI.

Zadnje birmovanje pod škofom *Dr. Antonom Jegličem* se je vršilo v nedeljo 26. sept. 1926. Zato tako pozno, ker je bil škof poprej dalj časa v Ameriki.

25. sept., v soboto pop. ob 4. je prišel gospod knezoškof, ki je že od 12. sept. podeljeval sv. birmo v kamniški dekaniji, v spremstvu dekana Lavrenčiča in tajnika Štrekelja v Domžale iz Vranje peči, kjer je bila isti dan zjutraj birma.

Ob vstopu v faro pri Rodici so pri slavoloku pozdravili škofa župan Anton Skok, predsednik krajnega šolskega sveta Josip Adamič, predsednik krajevnega odbora SLS Ivan Vrečar in župnik z obema ključarjema. Spredaj so bili 3 Orli na konjih.

Glavni sprejem je bil pri slavlouku pred šolo, kjer je čakala škofa vsa šolska mladina z učiteljstvom in zastavo, Orli, Orlice, Marijine družbenice z zastavo, zastopstvo Kat. izobraž. in podp. društva z zastavo, veliko ljudstva.

Vršili so se pozdravi: učenka Anica Müller, Josip Sicherl v imenu Apostolstva mož, Orel Franc Pavlič, Orlica Ani Končan, vodnica Marijine družbe Manica Šmon.

Po blagoslovu v cerkvi je bilo v šoli spraševanje otrok iz krščanskega nauka. Po vseh razredih so bili prav vsi otroci vprašani, kar je trajalo do $\frac{1}{4}$ 7. zvečer. Zvečer ob $\frac{1}{2}$ 9. sta pevski zbor Kat. izobr. in podp. dr. in Domžalska godba priredila škofu podoknico. Drugi dan je ob 9. dop. spremilo 12 duhovnikov škofa v slovesnem vходу v cerkev.

Sv. opravilo se je izvršilo v običajnem redu. Birmancev je bilo 158. Popoldne ob $\frac{1}{2}$ 3. so bile v škofovi navzočnosti litanije z blagoslovom. Ob $\frac{1}{2}$ 4. je bil med slovesnim pritrkavanjem odhod knezoškofa na birmovanje v Dob.

Vreme je bilo v soboto in nedeljo do 2. popoldne prav lepo, sončno. Ob 2. pa je začelo nalahko deževati, ob 3. je pa že kar lilo in potem ni prenehalo močno deževati kar do četrтка.

7. junija 1931, na nedeljo, se je vršilo *prvo birmovanje pod škofom Dr. Gregorijem Rožmanom*, in sicer tudi kot prvo v kamniški dekaniji sploh.

Gospod knezoškof je prišel z vozom iz Ljubljane v soboto, 6. jun. pop. ob 3.

Slovesen sprejem je bil ob vstopu v Cerkveno ulico med Društvenim domom in hišo Vinkota Müllerja.

Pozdravili so: dekan Matej Rihar, župan Franc Janežič, predsednik krajnega šolskega sveta Josip Adamič, župnik, Marjan Kavka v imenu otroškega vrta, učenka Pavla Ravnikar, Peter Cerar za Apostolstvo mož, Ivan Redenšek za mladeniško Marijino družbo, načelnik Franc Habjan za Gasilska društva, vodnica Manica Šmon za Marijine družbe, Ani Končan za Katoliško izobr. in podp. društvo in deklinški odsek.

Po blagoslovu v cerkvi je bilo v šoli spraševanje iz krščanskega nauka do $\frac{1}{2}$ 6. Prav vsi otroci so bili vprašani.

Potem je bil ogled Dobrodelnega doma v vseh prostorih.

Od 7. do 8. zv. je bila vizitacija župnikove pisarne, farnih matic, registrature, arhiva, cerkvenih računov.

Ob $\frac{3}{4}$ 9. sta priredila pevski zbor Kat. izobr. in podp. društva in domžalska godba škofu podoknico. Vreme je bilo krasno, ljudstva vse polno.

V nedeljo dop. ob 9. je bil škofov slovesen vhod v cerkev ob spremstvu 11 duhovnikov.

Po pontifikalnem blagoslovu in oznanilu odpustkov je bila škofova pridiga, maša, birmovanje. Birmancev je bilo 232 (191 iz domžalske fare, 41 tujih).

Molitve za rajnike so bile le v cerkvi, ker je proti koncu začelo deževati.

Po opravi je bil ogled cerkve, pokopališča.

Ob ½3. pop. so bile pete litanije z blagoslovom in nato odhod knezoškofa v Mengeš skozi Trzin.

9. maja 1937, v nedeljo, je bila zopet *birma v Domžalah*.

V soboto, 8. maja, pop. ob 3. se je z vozom pripeljal knezoškof Dr. Gregorij Rožman v spremstvu dekana Mateja Riharja in tajnika Prešerna z Rov, kjer je bila isti dan birma.

Zopet je bil slovesen sprejem ob vhodu v Cerkevno ulico.

Na čelu celokupnega občinskega odbora je pozdravil škofa župan Ivan Vrečar, župnik, jurist Lado Müller v novem fantovskem kroju in z orlovskim praporom v roki v imenu fantovskega odseka, Franc Ravnikar za mladeniško Marijino družbo, Kristina Cerar v narodni noši za dekliški krožek, tovarn. delavec Ludvik Lacijan za domžalsko oblačilno skupino Jugoslovanske Strokovne zveze, Ivanka Flerin za žensko Marijino družbo, Franja Zajc za dekliško Marij. družbo, Verica Oblak za otroški vrtec, Albina Ogrinc s krasnim šopkom za šolsko mladino.

Po blagoslovu v cerkvi je bilo v šoli spraševanje prav vseh šolskih otrok iz krščanskega nauka od ½4. do 6. Nato vizitacija župne pisarne, cerkvenih računov, farnih knjig, arhiva, cerkve, pokopališča. Ob ¾9. je bila podoknica pevskega zbora Kat. izobraž. in podpornega društva, domžalske godbe in udov gasilskih društev, ki so nosili baklje. Večer je bil divno lep, ljudstva zopet vse polno.

V nedeljo dop. ob 9. je bil slovesen vhod knezoškofa v cerkev ob spremstvu 10 duhovnikov in poleg

Otroški vrtec v Domžalah leta 1938/39

družbene in društvene zastave, kot običajno, prvokrat tudi fantovskega prapora.

V pridigi je gospod knezoškof, ki je prejšnje leto osebno obiskal v Ameriki vse naselbine Slovencev, najprej sporočil prav prisrčne pozdrave Domžalcev in Domžalk v New Yorku s posebno pohvalo, da so naši ljudje tudi v Ameriki prav pridni, dobri in delavni ter v čast domžalski fari!

Birmanih je bilo 342 otrok (288 iz domžalske fare, 54 tujih).

Molitve in opravilo za rajnke je bilo v cerkvi in na pokopališču.

Popoldne po litanijah so malčki otroškega vrtca priredili gospodu knezoškofu v čast deloma v učilnici, deloma na dvorišču Otroškega doma prav srčkano akademijo.

Proti večeru je bil še obisk Misijonišča in častitih misijonarjev v Grobljah.

Odhod v Ihan na birmovanje je bil drugo jutro zj. ob 8, ker je bila prav tedaj ihanska fara še brez novega župnika.

b) SV. MISIJON.

Sv. misijon se je po osmih letih zopet vršil v fari v dnevih od 18. do 25. marca 1928.

Vodili so ga očetje lazaristi *Dr. Nastran, Šavelj in Kerin.*

V Domžale so prišli v soboto dopoldne.

V soboto pop. ob 2. je bil nagovor za otroke in spovedovanje šolske mladine.

V nedeljo zj. ob 6. je bil slovesen začetek sv. misijona z »Veni sancte Spiritus«. Sledil je prvi misijonski govor *g. Kerina* o zveličanju duše in sv. maša. Po sv. maši je imel *g. Nastran* predobhajilni nagovor za otroke, na kar je bilo obhajilo otrok. Ob $\frac{3}{4}$ 10. je bil sv. rožni venec, drugi misijonski govor *g. Šavlja* o človekovem namenu, sv. maša pred izpostavljenim Najsvetejšim. Popoldne ob $\frac{1}{2}$ 3. je bil sv. križev pot, tretji misijonski govor *g. Nastrana* o spovedi, litanije z blagoslovom.

Tako je bilo tudi v ponedeljek, ker je bil praznik sv. Jožefa.

Vse druge dni je bilo zj. ob 6. in ob $\frac{3}{4}$ 10. tako kot v nedeljo, le namesto pop. je bilo opravilo zvečer ob $\frac{1}{2}$ 7., sv. križev pot, misijonski govor in litanije z blagoslovom.

V petek zv. je bila slovesna sprava. Med pridigo *g. Šavlja* so prišli pred oltar z gorečimi svečami: misijonarja Nastran in Kerin, lazarista iz Grobelj Ocepek in Čontala, župnik, trije kleriki. Župnik je izpostavil Najsvetejše. In pred Njim si je vsa fara ob splošnem ginjenju odpustila vsa razžaljenja. V potrdilo tega odpuščenja je dal župnik blagoslov z Najsvetejšim, a čisto tiho, brez orgljanja in petja. Le zvonovi so slovesno pritrkavali, kar je tembolj učinkovalo.

V nedeljo zj. ob 6. je bil slovesni obhajilni nagovor, javno s prižnice in nato ob petju evharističnih pesmi in med ubranim pritrkavanjem slovesno skupno sv. obhajilo za vso faro, najprej mož in fantov, potem žena in deklet. Sledila je sv. maša pred izpostavljenim Najsvetejšim. Ob 10. je bilo opravilo kot vse dni.

Popoldne ob ½3. je imel misijonar *Šavelj* sklepni govor z blagoslovljenjem devocijonalij, sprejemom v čudodelno svetinjo, podelitvijo papeževega blagoslova.

Nato se je navzlic temu, da je bil dan deževen in je še ob začetku popoldanske slovesnosti rosilo, v vedrem vršila veličastna procesija po poti potresne procesije. Vodil jo je kamniški dekan *Ivan Lavrenčič* ob petju lavretanskih in Srca Jezusovega litanij. Ob sklepu je bila zahvalna pesem »Te Deum« in blagoslov z Najsvetejšim po rimskem obredu.

Ob 6. zv. so se misijonarji ob slovesnem pritrkavanju odpeljali, ker jih je že drugje zopet čakalo isto opravilo.

Drugo jutro je župnik opravil ob polni cerkvi ljudstva sv. mašo od praznika Marijinega Oznanjenja, ker ga je cerkev isti dan praznovala — prejšnji dan je bila Tiha nedelja — in nato molitve za rajnke v cerkvi in na pokopališču.

Skupno je bilo vse dni obhajanih 3844 oseb.

Sv. misijon je prav lepo uspel. Vsak dan je bila cerkev zjutraj in zvečer nabito polna, pa tudi ob 10. jih je bilo sorazmerno zelo veliko.

Vršil se je v proslavo *dvajsetletnice ustanovitve fare (leta 1908) in tridesetletnice posvečenja cerkve (leta 1898)*.

c) DUHOVNE VAJE.

Prve so se vršile v dnevih od 22. do 25. marca 1924.

Vodila sta jih lazarist *Dr. Ivan Gnidovec* in frančiškan *P. Benedikt Kraker*.

V soboto, 22. marca, pop. ob 2., se je pričelo spovedovanje žená in deklet, ki so imele potem v nedeljo, 23. marca, zj. ob ½6. slovesno skupno sv. obhajilo s predobhajilnim nagovorom *Dr. Gnidovca*. Obhajanih je bilo 478 žená in deklet.

Ob 6. zj. je bila sv. maša in nato pridiga *Dr. Gnidovca* za može. Ob 10. je bila pridiga *P. Benedikta* za fante o važnosti mladih let. Popoldne ob 2. je bil sv. križev pot in pridiga *Dr. Gnidovca* o sv. spovedi, nato spovedovanje mož.

Drugo jutro, v ponedeljek, 24. marca, ob ½6. so imeli može slovesno skupno sv. obhajilo s predobhajilnim nagovorom *Dr. Gnidovca*. Obhajanih je bilo 173 mož. Sledila je pridiga *Dr. Gnidovca* o pogostnem svetem obhajilu in sv. maša, med katero je bilo obhajanih 211 žená in deklet. Ob 10. je bila pridiga in sv. maša *P. Benedikta*. Popoldne je bilo spovedovanje fantov. Zvečer ob 7. je bil sv. rožni venec, pridiga *P. Benedikta* o gnjusobi nečistosti in litanije z blagoslovom.

V torek, 25. marca, na praznik Oznanjenja M. D., je bilo zj. ob ½6. slovesno skupno sv. obhajilo fantov s predobhajilnim nagovorom *P. Benedikta*. Obhajancev je bilo 305, večinoma fantje, pa tudi nekaj mož od prejšnjega dne. Sledila je pridiga *P. Benedikta* o katoliški Cerкви in sv. maša, med katero je bilo obhajanih 285 žená in deklet. Ob 10. je imel *Dr. Gnidovec* pridigo o Mariji, na kar je sledila peta sv. maša. Popoldne ob 2. je bil sv. križev pot, pridiga *Dr. Gnidovca* o apostolstvu mož in pete litanije z blagoslovom.

Vse te dni je bilo obhajanih 475 moških, 974 žensk.

Leta 1934 so se vršile tridnevne duhovne vaje kar trikrat: od 7. do 10. julija za dekleta, od 6. do 9. sept. za žene, od 6. do 9. decembra za može in fante.

Vse trojne je vodil misijonar *Tomaž Tavčar*.

Pri prvih je bil začetek v soboto, 7. jul. zv. ob 8. s poklicanjem Svetega Duha, litanije in blagoslov z Najsvetejšim in prva pridiga, o namenu duhovnih vaj. Drugi dan, v nedeljo sta bili pridigi duhovnih vaj zj. ob 6. o kesanju in trdnem sklepu in pop. ob 2. o smrti in sodbi; v ponedeljek zj. ob 1/26. o grehih nečistosti in zv. ob 8. o Mariji.

V torek, 10. jul., na dan celodnevnega češčenja, je bilo zjutraj ob 1/26. slovesno skupno sv. obhajilo, pridiga o sv. Evharistiji, in pop. ob 5. pridiga o pripomočkih za stanovitnost, papežev blagoslov, pete litanije, zahvalna pesem in blagoslov z Najsvetejšim.

Obhajanih je bilo 8. jul. 153, 9. jul. 166, 10. julija 305 deklet.

Pri vseh govorih je bila udeležba deklet velika.

Duhovne vaje za žene so se vršile na isti način.

6. sept., v četrtek zv. ob 1/28. je bil prvi govor o spraševanju vesti, 7. sept., na prvi petek v mesecu, je bil zj. ob 1/26. govor o kesanju in trdnem sklepu, ob 1/28. zv. o dolžnostih v zakonu do moža, otrok, poslov, 8. sept. zj. ob 6. o nebesih, po katerih moramo hrepeneti, zanje delati in trpeti, pop. ob 2. o Mariji, kako jo morajo posebno žene in matere ljubiti in za to ljubezen vzgajati vso svojo družino.

9. sept., na nedeljo Marijinega Imena, je bilo zj. ob $\frac{1}{2}6$. slovesno skupno sv. obhajilo in pridiga o presv. Evharistiji, o sv. maši in pogostnem sv. obhajilu, ob 2. pop. pa pridiga o apostolatu žená in mater pri katoliški akciji, o vsestranski skrbi za krščansko življenje v rodbini, papežev blagoslov in slovesen sklep.

Obhajanih je bilo 7. sept. 94, 8. sept. 253, 9. septembra 317 žená.

Prav lepo so uspele.

Duhovne vaje za može in fante so se vršile 6. do 9. decembra.

Prvi govor je bil po slovesnem začetku 6. dec. zv. ob $\frac{1}{2}8$. o dolžnosti, da služimo Bogu, o spraševanju vesti, drugi 7. dec., na prvi petek, zj. ob $\frac{3}{4}6$. o kesanju in odkritosrčni spovedi, zv. ob $\frac{1}{2}8$. stanovski govor za može, o dolžnostih do žená in otrok v dušnem in telesnem oziru.

8. dec., na praznik Brezmadežne, je bil govor zj. ob 6.: moški, vsi k Brezmadežni, proč s smrtnim grehom, molite sv. rožni venec, pop. ob 2. stanovski govor za fante, kako naj odslej spolnujejo božje zapovedi.

9. dec., na nedeljo, je bil pri slovesnem skupnem sv. obhajilu govor, kako naj tudi moški kar največkrat in lepo pripravljene pristopajo k sv. obhajilu. Ob 2. je bil sklepni govor o pripomočkih za sv. stanovitnost, papežev blagoslov in slovesen sklep.

Tudi pri teh duhovnih vajah je bila udeležba pri vseh govorih, in to samih mož in fantov, nepričakovano velika.

Obhajil je bilo 8. dec. 130, 9. dec. pri skupnem obhajilu pa 273 samih mož in fantov.

PAR CVETK NA GROB ŠKOFA DR. GNIDOVCA.

So to čisto priproste *cvetke-spominčice* izza tu pravkar popisanih duhovnih vaj, ki jih je veliki pokojnik vodil v Domžalah v dnevih od 22. do 25. marca 1924, ki pa po svoje pričajo o njegovem silnem samopremagovanju, o goreči molitvi in velikem zaupanju v moč božje besede.

Prva cvetka: »Ne je nič, ne pije nič!«

22. marca je bilo, opoldne, pri prvem skupnem obedu.

Dr. Gnidovcu se ponudi prva jed. Gospod odkloni z roko in z besedo: »Hvala lepa, ne jem!« Ponudi se mu druga jed. Zopet odklonjena z isto besedo, isto gesto. Hoče se mu natočiti vino v kozarec. Že drži roko nad kozarcem: »Hvala lepa, ne pijem!«

Tretji v zvezi, P. Beneš, preplašen gleda, kaj vse se godi.

Ko gospod kmalu vstane od obeda in odide v svojo sobo, reče P. Beneš: »Ti, prijatelj, tukaj pa ne bo za obstati! Ta ne je nič, ne pije nič!«

Župnik pa prime kozarec in nazdravi: »Če ta nič, pa midva toliko več!«

Pri večerji to pove gospodu misijonarju.

Da bi ga bili vi videli, kako od srca se je zasmel! In kar malo »poboljšal« se je!

Druga cvetka: »Zjutraj ob 4. me pokličite!«

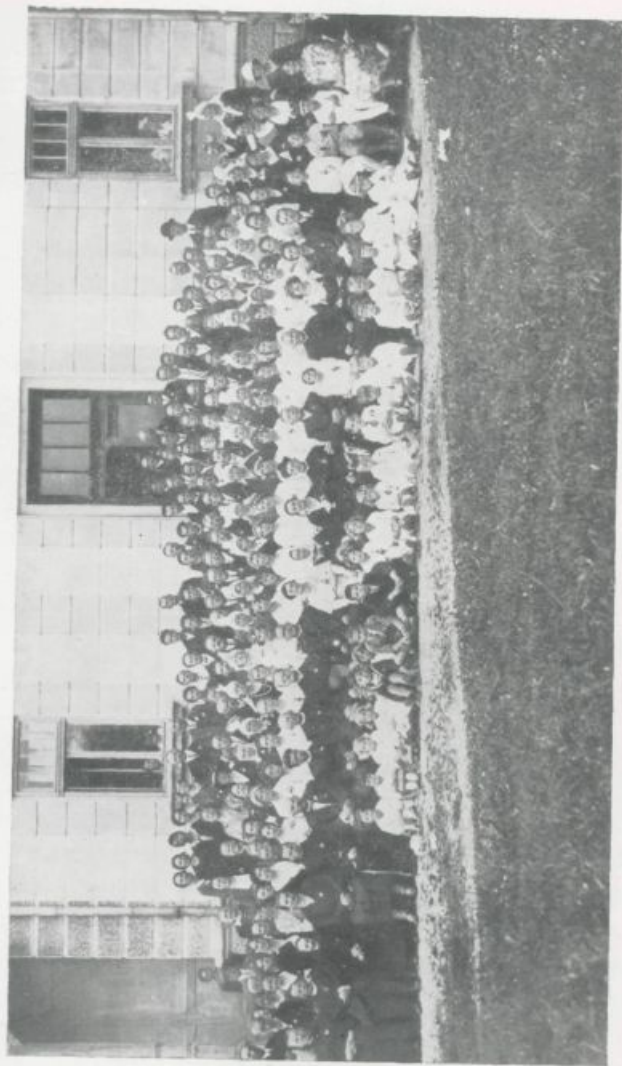
Isti dan pri večerji je bilo. Gospod reče župniku: »Jutri zjutraj me, prosim, ob 4. pokličite!« — »Bom!« In župnik je držal besedo. Točno ob 4. je potrkal na vrata, rekel »Hvaljen Jezus!« in jih odprl. Ostrmel je! Sredi sobe na tleh je zagledal gospoda, popolnoma napravljenega, klečečega, obe roki kot Mojzes na sliki visoko kvišku držečega in vsega zatopljenega v gorečo molitev! Župnik je hitro zaprl vrata, se potrkal na prsa, rekel sam pri sebi: »Bog bodi milostljiv meni ubogemu grešniku!« in odhitel nazaj v — posteljo.

Tretja cvetka: Zaupanje v moč božje besede. Razočaranje nad župnikom!

Bilo je zadnji dan duhovnih vaj opoldne ob koncu obeda. Gospod reče župniku: »Sedaj so pa moški pripravljene za Apostolstvo mož! Kujmo železo, dokler je gorko! Stopite, gospod župnik, sedajle popoldne ob sklepu moje pridige pred oltar in recite: ‚Vsi tisti možje in fantje, ki ste se navdušili za Apostolstvo mož, stopite sedajle javno tu sem pred oltar, da vas jaz sprejemem v Apostolstvo mož!‘«

Župnik strmeč posluša te besede. Misli si: »Leta in leta spreobračam svoje Domžalce! Pa ni nič! Ta pa naj bi mi jih kar v par govorih čisto spremenil! Moški ostanejo moški, pa naj jim govori Peter ali Pavel!« Ne more drugače, kakor da naravnost reče: »Tega jaz ne bom storil!« Iz globine srca v dno duše užaljenega in razočaranega gospoda se zasliši samo en glas: »Oh!« Glas obupa nad — župnikom! Če sam ni gorak, kako naj druge ogreje! Če se nad surovim lesom to godi, kaj šele nad suhim!

Ob novi maši g. Franca Blaža v Domžalah (9. 7. 1933).

Četrta cvetka: »Pridige sem zgubil!«

Par dni po duhovnih vajah je došlo župniku pismo iz Grobelj: »Majhna nesreča se mi je primerila. Ko sem se vračal od duhovnih vaj iz Domžal, so mi iz aktovke padle pridige, cel šop listkov! Prosim, označite, kdor jih je našel, naj jih Vam izroči, ali pa sem v Groblje prinesel!«

V pojasnilo tole! Ali vi veste, kako taki učeni gospodje pridige študirajo? Kjer kaj primernega in uporabnega za kako gotovo pridigarsko snov berejo, si to zapišejo na listek! In tak šop listkov je dobri gospod zgubil, ko je šel iz Domžal.

Toda, mislite si sedaj zadrego župnikovo! Kako naj faranom reče: »Gospod, ki so vam tako lepo pridigali pri duhovnih vajah, so v Domžalah pridige zgubili!« Koliko lažje bi javno rekel, da so jih farani »zgubili«, nanje pozabili!

In ostalo je pri — zgubljenih in ne več najdenih pridigah!

d) DOMŽALSKI NOVOMAŠNIKI.

9. julija 1933 je v Domžalah imel novo sv. mašo g. novomašnik *Franc Blaj*, ki je bil rojen 10. aprila 1909 na Podrečjem št. 2, fara Dob, a je bil od leta 1918 stalno v Domžalah pri svoji materi poročeni Cerar, Ljubljanska c. 92.

Za to izredno slovesnost je bila farna cerkev kar najlepše okrašena. Pred presbiterijem je bila visoko dvignjena vsa v vencih vpodobljena mašna knjiga, nad njo kelih s hostijo in višnjevo štolo, cerkev vsa preple-

tena z venci, oltar ves v cvetlicah! Prav tako slavnostno je bil okrašen ves prostor od cerkve do Društvenega doma, kjer je bilo postavljenih 19 večjih in vmes cela vrsta manjših mlajev, vsi prepreženi z venci, in 8 slavolokov s primernimi napisi. Krasen slavolok, obdan od 11 mlajev je stal tudi pred novomašniškim domom.

Na predvečer sta pevski zbor Kat. izobraž. in podpornega društva in domžalska godba priredila podoknico novomašniku.

Novomašno jutro je takoj na vse zgodaj napovedalo krasen sončni dan in s tem veselo navdušilo vsa srca.

Ob ½10. dopoldne je bil slavnostni vhod v cerkev.

179 je bilo vseh svatov. Na prostoru pri kapelici so bili nagovori. Pozdravili so: Danica Cerar, novomašnikova sestra, ki mu je podala križ, 12 letna Mici Rode, ki mu je podala trnjevo krono, učenec Mirko Kralj, ki mu je podal koretelj s štolo in Justina Cerar. Novomašni govor je imel župnik njegove rojstne fare Dob, bivši od Lahov pregnani dekan v Postojni *Janez Bešter*.

Zanimivo je bilo, da se je to pot list in evangelij prvič pel v slovenskem jeziku.

Na koru je domači pevski zbor pod vodstvom Dr. Antona Dolinarja izvrstno pel Foersterjevo »Missa solemnis« in — prvič slovenski — »Tebe Boga hvalimo« od Gruma in slovenski »V Zakramentu vse sladkosti«.

Slavnostni obed je bil v sijajno prirejani dvorani

Društvenega doma. Udeležilo se ga je 195 oseb. Napitnica se je vrstila za napitnico, pesem za pesmijo.

Pop. ob ¾5. so bile pete litanije, pri katerih je vsa cerkev pela »Novi mašnik bod' pozdravljen!« in druge ljudske pesmi.

Vso slovesnost je prav posebno povzdignila novo-mašnikova teta *Marija Jazbec*, ki je nalašč radi te slavnosti prišla iz New Yorka domov.

Domžalska fara pa ima iz te dobe še dva novo-mašnika, ki pa jih prav malo Domžalcev pozna.

6. julija 1924 je bil v Briksenu na Tirolskem v mašnika posvečen *Friderik Kurzthaler*, ki je bil rojen 27. junija 1901 v *Zgornjih Domžalah št. 101* kot sin predelavca v Kurzthalerjevi tovarni. Oče in mati sta bila s 4 otroci, ki so bili vsi v Domžalah rojeni, do leta 1919 več let v Domžalah. Vsled razmer sta morala nazaj na Tirolsko v St. Veit. Vsa rodbina je bila vzorna, odločno katoliška.

Novo mašo je imel 12. julija 1924 v St. Veit, Defereggen.

30. julija 1933 je v Briksenu na Tirolskem v stolnici imel novo sv. mašo *P. Dominikus Thalhammer* iz družbe Jezusove, ki je bil rojen 15. avgusta 1902 v *Zgornjih Domžalah št. 29*. Oče mu je bil rojen v Kočah na Koroškem in je bil delavec v tovarni Križanta Ladstätter-ja v Domžalah, mati pa, rojena Stemberger, je bila Tirolka iz St. Jakoba, Defereggen. Oba, oče in mati, sta bila odločna, vzorna katoličana. Sin Dominik je obiskoval, kakor tudi *Friderik Kurzthaler*, nemško šolo v Domžalah in je

bil župnik njun katehet. Leta 1936 je bil na univerzi v Feldkirchenu promoviran za doktorja bogoslovja.

e) EVHARISTIČNI KONGRES V DOMŽALAH.

Duhovščina kamniške dekanije je na predlog dekana *Mateja Riharja* na svoji konferenci sklenila, da se v proslavo 1900 letnice našega odrešenja in postavitve zakramenta sv. Rešnjega Telesa vršijo v letu 1933 za kamniško dekanijo trije evharistični kongresi: v *Kamniku*, v *Spodnjem Tuhinju* in v *Domžalah*. V vsakem kraju naj se ga udeleže bližnje župnije.

25. junija 1933 se je vršil kongres v *Domžalah* za župnije Dob, Homec, Ihan, Mengeš, Rova, Vodice in Domžale.

Dan je bil krasen, kot si lepšega ni bilo mogoče želeči, dasi je bilo zvečer poprej, ko se je po Marijinem zvonjenju po vseh teh farah slovesno pritrkavalo, zelo oblačno.

Postavljenih je bilo 8 večjih in več manjših mlajev in 3 slavoloki na gričku in po dva velika mlaja ob vseh vstopih v faro. Prižnica je bila postavljena sredi grička pod zakristijo, vsa z venci bogato okrašena.

Ob ¾9 je bil ves griček in velik del travnika, ki ga je lastnik Vinko Müller dobrotno dal na razpolago, poln ljudstva. A so prihajale še vedno nove množice, kar cele procesije, največja od Rodice sem, kjer je vstopila v sprevod vodiška fara, do 1000 oseb, ki so se z župnikom in kaplanom pripeljali na 30 vozovih in 200 kolesih, vseh v venci in cvetju. Na čelu jim je šla domžalska godba. In tako po vseh cestah, od vseh stra-

ni. Vsaka fara je imela seboj svoja bandera, farna in podružniška, ki so se — 14 — razpostavila na travniku, kjer je napisna tablica kazala prostor za vsako faro. Zastav Marijinih družb je bilo 11. Tik pred 9. uro je prikorakalo nad 300 gasilcev, vsi v uniformah, ki so tudi na travniku zavzeli prostor. Ob kapelici pa so se razvrstile narodne noše, 212, predvsem ženske, a tudi nekaj moških, častite sestre redovnice iz Mengša, Male Loke in Domžal, 33, belooblečene deklice, pevski zbori, mengeška in domžalska godba.

Pogled na te ogromne pestre množice je bil bajno krasen, očarajoč.

Ob 9. je prenesel g. dekan ob obilni asistenci duhovnikov in klerikov (iz Grobelj) — 36 jih je bilo v koretljih — Najsvetejše iz cerkve v kapelico.

G. superijor Misijonišča *Alojzij Pohar* je v slavnostni pridigi proslavljal sv. Evharistijo kot središče in vir vseh milosti, vse resnice, vse človeške sreče.

Sledila je sv. maša, ki jo je opravil g. dekan in pri kateri je vsa ogromna množica v mogočnem ljudskem petju pela evharistične in Marijine pesmi.

Nato je bil evharistični kongres.

Dekan *Matej Rihar* je govoril o pomenu in namenu tega kongresa, ki je: ljudstvu pakazati v zbeganosti sedanjih dni edino rešilno pot, sv. Evharistijo.

Provincijal *P. Dr. Guido Rant* pa je v sijajnem govoru pokazal sv. Evharistijo kot podlago vsega krščanskega življenja.

Vsi govori so bili izredno posrečeni, pa tudi tako krepko govorjeni, da so jih slišali vsi tisoči in tisoči.

Takoj potem pa se je razvrstila procesija z *Najsvejšim*, ki je šla skozi vse Domžale nazaj h kapelici.

Vsaka fara je imela red, kakršnega ima doma na praznik sv. Rešnjega Telesa.

Nad 4000 oseb je korakalo v procesiji. Vsaka fara je imela svoj pevski zbor. Vsi ti zbori so neumorno prepevali umetne evharistične pesmi, obe godbi sta igrali, ljudje pa so glasno molili sv. rožni venec.

Ogromne množice ljudstva, vsaj toliko kot v procesiji, so vsepovsod, po vsej poti gledali, strmeli, občudovali.

Vse hiše so bile v zastavah, v zelenju, cvetju, svečah, pred hišami pa mlaji, veje, cvetice, vse lepše kot kadarkoli doslej.

Za rediteljstvo so vzorno poskrbeli gasilci.

Ob $\frac{3}{4}$ l. je bila procesija zopet pri Mariji na gričku.

Prav iz globin src vse te ogromne množice — nad 8000 ljudi! — je zadonela zahvalna pesem, nato koralni »V zakramentu vse svetosti«, blagoslov z Najsvejšim in pesem »Povsod Boga!«, ki jo je vse ljudstvo pelo ob spremljanju domžalske godbe.

Ta evharistična slavnost je bila pač najveličastnejša, kar jih je kdaj bilo v Domžalah.

f) PROSLAVA DR. KOROŠČEVE 60-LETNICE

Mesec maj leta 1932 je bil politično silno razburkan.

Stal je v znamenju proslave 60 letnice dr. Antona Korošca, oziroma v znamenju »zelenih kravate.«

Pripravljalni odbor za to proslavo je sklenil prirediti celo vrsto veličastnih slovesnosti v ta namen, ki naj bi se izvršile v kar mogoče velikem slogu ob kar najobilnejši udeležbi ljudstva.

Tudi za *Domžale* je bila določena taka proslava.

Zanjo je bil določen dan *15. maja, binškošna nedelja*.

Sklenjeno je bilo, da se ta dan ob 10. uri dopoldne vrši *sv. maša zunaj na prostem* v kapelici M. B. na Goričici.

Po cerkveni slovesnosti bi se imel vršiti shod, ki naj bi pokazal popolno solidarnost ljudstva z voditeljem slovenskega naroda *dr. Korošcem* in manifestacijski sprevod po Domžalah.

V smislu tega sklepa sta prišla dva odlična člana pripravljalnega odbora k domžalskemu župniku s prošnjo, naj bi se ta dan vršila ob 10. služba božja zunaj na prostem, ker je pričakovati velike množice ljudstva in da bi to cerkveno opravilo, pridigo in *sv. mašo* imel župnik.

V Domžalah je bila služba božja ob velikih slovesnostih že večkrat zunaj na prostem.

Je tudi griček Goričica z njegovo kapelico in z velikim travnikom ob njej kot nalašč pripraven za take velike slavnosti.

Župnik je vselej v vsakem slučaju rad ustregel tozadevni želji ljudstva.

Ker je kapelica M. B. na Goričici *prava mašna kapela*, v kateri sme biti maša tudi ob nedeljah brez vsakega višjega dovoljenja vsekdar, kadar župnik spo-

zna za potrebno glede na obilno udeležbo ljudstva, smetorej tozadevno dovoljenje vsekdar dati župnik sam.

Samoumevno je, da je župnik tudi v tem slučaju izraženi želji takoj in z veseljem ustregel, že zato, ker je šlo za proslavo velezaslužnega voditelja slovenskega naroda in ker je bila želja izrečena od odličnih mož, o katerih je župnik vedel, da govore res v imenu ogromne množice ljudstva.

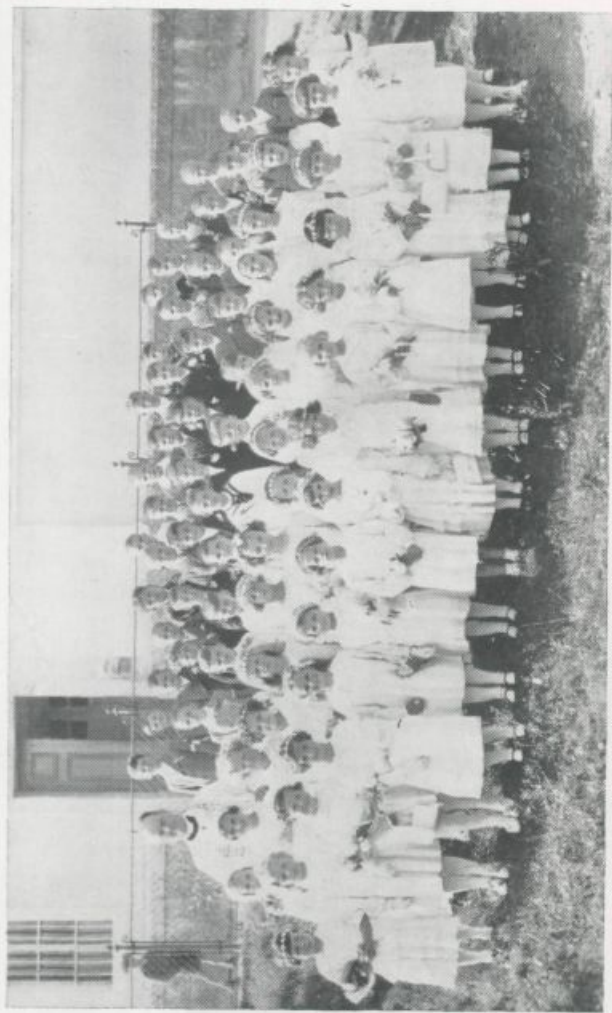
Prišle so pa težave in ovire.

Dr. Koroščevo slavlje 60 letnice je silno podžgalo kri slovenskega ljudstva, ki si je v ogorčeni užaljenosti nad takratnim neznosnim stanjem dalo duška svoji notranji razburjenosti ter ne zmeneč se za vse vladne odločbe in nastope številnega orožništva, dà, po njem šele prav razkačeno, nastopilo tako, da so oblasti kar ostrmele.

8. maja je bila velikanska Koroščeva proslava v Ljubljani v veliki dvorani Uniona. Slavnostni govor je imel pisatelj Franc Finžgar. Pelo je pevsko društvo »Ljubljana« pod vodstvom njenega pevovodje dr. Antona Dolinarja. Navdušenje je bilo velikansko. Dr. Korošča so akademiki ovili v slovensko zastavo in ga nosili tako ovitega po dvorani. Po slavnosti je policija z vso silo razganjala ogromne množice.

Glede na to nedeljsko proslavo v Ljubljani so bile naenkrat vse nadaljnje proslave dr. Koroščeve 60 letnice *prepovedane*.

Z ozirom na to je pripravljali odbor za domžalsko slavnost necerkveni del sporeda, shod in manifestacijski spreved po Domžalah takoj črtal iz programa.

Prvoobhajanci v Domžalah 4. 6. 1939.

Vztrajal pa je na tem, da se *cerkvena proslava* na vsak način vrši, kakor je bilo dogovorjeno.

V dneh pred binkoštno nedeljo je domžalsko orožništvo opetovano osebno posredovalo pri župniku z željo, da naj on mašo na prostem odpove. Izreklo se je, da je ban sam bil pri škofu in od njega dobil zagotovilo, da se maša na prostem ne bo vršila.

Župnik je odgovoril, da je odličnim zastopnikom ljudstva dal besedo, da bo maša na prostem. Dano besedo mora držati in jo bo držal, izvzemši samo slučaj, če zastopniki ljudstva, katerim je dal besedo, sami osebno izjavijo župniku, da naj se maša na prostem ne vrši, ali pa, če mu to škof prepove.

Ker se ne eno ne drugo ni zgodilo, se je služba božja na binkoštno nedeljo vršila zunaj na prostem, kakor je bilo obljubljeno in dogovorjeno.

Ozračje pa je bilo silno soparno, čeprav je bil dan krasen. Ob $\frac{1}{2}10$. še ni bilo skoraj prav nič ljudi na gričku, tako da je bil župnik sam v negotovosti, ali bo maša zunaj ali ne. Vendar se je zadnji hip radi sigurnosti napravila prižnica pri vratih kapelice.

Nekoliko pred $\frac{3}{4}10$ pa — kakšen prizor! Človek, ki ga je doživel, ga ne pozabi nikdar!

Po vseh potih, ki vodijo na Goričico, je bilo nenkrat vse črno ljudi. Kar v osmerostopih in več so korakali strnjeno vsi k enemu cilju — vsi k maši na griček!

V hipu je bil ves griček, ki neverjetno veliko ljudi »požre«, in travnik spodaj poln ljudi!

Točno ob 10. se je *služba božja* zunaj na prostem pričela.

Pridiga je bila o razdejanju današnjih dni, ko sprijeni svet zametuje Boga, z njim pa tudi delo Svetega Duha, pravico in ljubezen.

Pristojna orožniška postaja je o tem govoru poročala na višje mesto: »Župnikov cerkveni govor je bil sicer strogo verskega značaja, o Svetem Duhu, ker je bila baš binkoštna nedelja, vendar je od daleč namigoval na vršeče se dogodke s tem, da je zelo pogosto omenjal Slovence in slovenski narod.« (»Na mejah«, Jesenice 1938, št. 22.)

Med sv. mašo je svirala domžalska godba.

Ker je bila radi binkoštna nedelja sv. maša pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom, katero je župnik prinesel iz cerkve, je takoj po sv. maši Najsvetejše nesel nazaj v cerkev.

Ni torej mogel sam videti dogodkov, ki so se neposredno po maši z bliskovito naglico začeli razvijati.

Zato bodi tu navedeno o njih poročilo očividca takratnega misijonarja v Grobljah g. *Jožefa Godine*, ki ga je priobčil v jeseniškem listu »*Na mejah*« 1938, št. 21.

»Ko je po končani službi božji župnik odnesel sv. Rešnje Telo spet nazaj v cerkev, je za zaključek še godba zasvirala. Ljudje so nekaj trenutkov ostali na svojih mestih ter se pomenkovali. Deloma pa so že začeli odhajati v smeri proti Društvenemu domu. Medtem se je prikazala izza Godbenega doma, ki leži kakih 200 metrov vzhodno od cerkve, četa orožnikov. Korakali so v smeri proti cerkvi. Vodil je četo g. kapetan *Mešterovič*. Ko pridejo do ljudi, se ustavijo. Kapetan Me-

šterović naroči poveljniku domžalske orožniške postaje g. Skoku, naj oznani, da se morajo ljudje raziti. Poveljnik Skok stopi na ograjo blizu kapelice in glasno oznani, da je vsako zbiranje prepovedano in da se naj ljudje mirno razidejo. Ljudje so v glavnem ubogali in množica ljudi se je začela premikati v smeri proti Društvenemu domu. To pa ni moglo iti tako hitro, ker je cesta do doma ozka, množice pa je bilo veliko. Mnogi pa so se tudi ustavljali, da bi videli, čemu so prišli orožniki in kaj bo iz tega.

Med tem se zasliši iz množice vzklik: »živijo dr. Korošec!« Temu vzkliku so sledili še drugi in vsa množica je močno vzklikala našemu voditelju. Kapetan Mešterović ukaže nasaditi bajonete in razporedi orožnike od vrha griča doli v raztegnjeno vrsto. Očitno je bilo, da hoče potisniti množico v smeri proti glavni cesti.

To razporejanje orožnikov je pa vzbudilo med množico še večje zanimanje in so se ustavili še tisti, ki so se že usmerili domov. Vzklikanje se je kar naprej nadaljevalo. Orožniki stopijo za par korakov naprej, tako da je bilo med njimi in med ljudmi nekaj prostora ter se na povelje v teku zaženo proti ljudstvu. Imeli so toliko uspeha, da so se ljudje res začeli odpravljati.

Čez čas so se orožniki umaknili in šli spet na svoje izhodišče. Nekaj ljudi je iz radovednosti še ostalo v posameznih gručah na pobočju grička in na travniku spodaj. Kapetan Mešterović je imel namen z raztegnjeno vrsto orožnikov ves prostor očistiti. Komandiral je nov napad in orožniki so se znova zagnali

proti ljudstvu. Pogled na to je bil kakor na fronti ob času napada.

Zgodilo se je, da se je nekaj fantov upiralo orožnikom. Orožniki so morali seveda nekatere aretirati. Fantje so to aretacijo deloma voljno prenesli, drugi pa so vse skupaj vzeli bolj za šalo in so se začeli izmikati iz rok orožnikov in bežati. Nekateri orožniki so potegnili iz svojih torbic verige ter pričeli v verige kovati fante. Iz šale je postajala zadeva resna in je tako ravnanje razkačilo tudi druge, ki so se začeli glasno zgražati nad orožniki. Nato je kapetan Mešterović prepovedal orožnikom uporabljati verige.

Med tem so se množice že pomikale na široko glavno cesto. Čim bolj so orožniki silili vanje, tem bolj je to dražilo ljudi. Med tem stopi kapetan Mešterović k gospodu Godini in razburjen reče, da bo moral rabiti orožje, ker so začeli kamenje metati. Stvar je postala nevarna! G. Godina je prosil g. kapetana, naj tega nikar ne stori, ampak naj dovoli, da on spregovori ljudem. To se je zgodilo in ljudje so se pomirili. Gruča fantov se je zbrala pred orožniško postajo, kjer so bili zaprti aretiranci. Glasno so zahtevali, da jih izpustijo. Ko se je tudi to doseglo, se je vse mirno razšlo.«

Isti dan popoldne je bila proslava Koroščeve 60-letnice v *Mengšu*, drugi dan, na binkoštni ponedeljek pa v *Komendi*. Tudi na obeh teh krajih je bilo zelo burno.

Čedalje hujše je bilo.

V Šenčurju pa je že prišlo do streljanja.

Kot zunanje znamenje nezadovoljnosti z nasilnim

režimom so mnogi demonstrativno nosili v tistih burnih dneh zelene kravate, tudi zelene klobuke.

Akademik *Franc Lazar* iz Domžal na primer je 30. majnika iz zapora, iz katerega je bil 23. julija izpuščen, šel k izpitu na univerzo z — zeleno kravato.

Cela vrsta ljudi — nad 100 — med njimi tudi več *duhovnikov* in nekaj žensk je bilo v tem kratkem a hudem času zaprtih iz kamniškega, kranjskega in ljubljanskega okraja!

Posebno je v teh dneh v oči bodla — *slovenska zastava!*

19. maja zjutraj so ljudje po Domžalah zastrmeli, ko so vrh 45 m visokega dimnika Ladstätterjeve tovarne zagledali slovensko zastavo. Rekli so: »Ta je pa tič, kdor jo je v nočni temi z nevarnostjo lastnega življenja tako visoko nesel!«

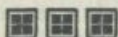
18. junija se je pri sreskem načelstvu v Kamniku vršila razprava proti 4 Domžalcem, ki so bili ovadeni, da so raznašali vabila za proslavo 60 letnice dr. Korosca za dan 15. maja v Domžalah. Obsojeni so bili: *Vrečar Ivan* z zaporom 10 dni in z globo 5000 Din, *Senica Josip*, *Končan Franc* in *Škrabar Alojzij* vsak z globo 2500 Din v prid ubožnega zaklada občine Domžale, vsi radi prestopka § 26 zakona o društvih, shodih in posvetih po § 36 tega zakona. Pozneje je bila kazen znižana. Plačati so morali: *Vrečar* 1500 Din, *Končan* 1000 Din, *Škrabar* 1000 Din, *Senica* je moral plačati neznižano 2500 Din.

Isti dan, 18. junija je bil obsojen *Okoren Jakob* iz Domžal, Nova ul. 1, na 250 Din globe oziroma 5 dni

zapora, ker je 12. junija še bil opažen z zeleno kravato na vratu, katere nošnja je bila takoj po 15. in 16. maju strogo prepovedana.

Vendar hujšega ni bilo!

Iz Domžal radi vseh teh dogodkov nihče ni bil tiran v Beograd, nihče tožen pred beograjskim sodiščem, nihče klican v Beograd kot priča zoper kogarkoli, kakor je bilo toliko drugih, kar je tako pretresljivo opisal kranjski dekan g. *Matija Škrbec* v svoji znameniti knjigi »*Šenčurski dogodki*.«

VI.

Občinska uprava.

1. Ukinitev občine Depalja vas.

11. sept. 1933 je došel županstvu *Depalje vasi* dopis sreskega načelstva v Kamniku — na odloku banske uprave v Ljubljani z dne 9. sept. 1933 o »Komasaciji občin in začasni organizaciji novih občin«, — v katerem se sporoča:

»Veliko občino *Trzin* tvorijo občine *Depalja vas*, *Loka pri Mengšu*, *Rašica* in *Trzin*«.

Depalja vas je vedela in bila pripravljena na to, da bo sedaj, ko se občine preurejajo in majhne občine opuščajo ter združujejo z večjimi, tudi ona kot samostojna občina ukinjena.

Popolnoma nepričakovano pa je prišla vest, da se po novi uredbi *Depalja vas* pridruži — *Trzinu*.

Saj je občinski odbor *Depalje vasi* soglasno sklenil, da hoče pripasti *domžalski* občini in ta sklep pravočasno sporočil merodajni oblasti.

Tudi *domžalski* občinski odbor je to izjavo soglasno potrdil in odobril.

Prav zato je bilo že v javnosti razglašeno, da občina Depalja vas pripade občini Domžale.

Takoj, ko se je ta novi sklep o priključitvi k Trzinu zvedel, je šel depaljski župan Janez Dimc z občinskim svetovalcem Miha Habjanom v Ljubljano k banu dr. Marušiču in senatorju dr. Rožiču in v Kamnik k poslancu Cerarju s prošnjo, da se ta sklep na vsak način spremeni po želji občine.

Poslanec Cerar je takoj brzojavil banu v tem smislu, da ne vztraja pri svojem glasovanju prejšnjega dne za pripadnost Depalje vasi k Trzinu.

Tudi župnik je v ekspresnem pismu prosil bana, naj se *ne trga v tako važni zadevi domžalska fara*, kateri pripada občina Depalja vas, ampak naj se Depalja vas pridruži občini Domžale.

In je uspelo!

13 sept. je razglasila banska uprava v Ljubljani potom časopisja »novo razdelitev slovenskih občin v dravski banovini«, uradno priobčen kot »uredba o spojitvi občin« v »Službenem listu« z dne 12. sept.:

»Občini Domžale je definitivno pridružena občina *Dragomelj* in — *Depalja vas*.«

Občina Depalja vas je bila samostojna občina, odkar se je sploh izvršila razdelitev v občine, vsaj od leta 1830, torej nad 100 let.

Bila je sicer majhna občina, a gospodarsko dobra, brez posebnih dohodkov, a tudi brez posebnih izdatkov.

Samo 230 ljudi je štela ob zadnjem ljudskem štetju leta 1931 in se od takrat to število ni spremenilo.

Po posestvu so bili: 1 poldrugo-zemljak, 6 zemljakov, 1 $\frac{3}{4}$ zemljak, 11 polzemljakov, 2 $\frac{1}{4}$ zemljaka, 9 kajzarjev.

Župan občine je bil od leta 1889 do dneva ukinitve, celih 44 let *Janez Dimc*, posestnik poldrugega grunta, h. št. 5, ki je bil 13 let, od leta 1922 do svoje smrti 22. avg. 1935, tudi *cerkveni ključar* v Domžalah.

Združitev (komasacija) občin Domžale, Depalja vas in Dragomelj v občino Domžale, se je izvršila 12. sept. 1933.

Dragomelj pa je bil leta 1937 zopet odtrgan od občine Domžale in pridružen občini Podgorica.

2. Občinski odbor.

15. junija 1924 so bile občinske volitve.

Kandidatne liste so vložili: Slovenska ljudska stranka (SLS), Jugoslovanska demokratska stranka (JDS) pod imenom »napredni gospodarski blok« in »obratna gospodarska skupina.«

Volilo je iz Zgornjih Domžal 184 (od 222), iz Stoba 77 (od 87) iz Spodnjih Domžal 55 (od 82), iz Štude 46 (od 72), iz Št. Pavla 10 (od 16), skupno 372 volilcev.

Dobili so: Napredni gospodarski blok 214, SLS 112, obrtniki 46 glasov.

Odbornikov so dobili: Napredni gospodarski blok 10, SLS 5, obrtniki 2.

Skupno je štel občinski odbor 17 odbornikov.

Izvoljeni so bili: I. Napredni gospodarski blok: Skok Anton, Janežič Franc, Kovač Andrej, Jezernik Jožef, Bertoncelj Pavel, Slokar Andrej, Kvas Jakob, Kircher Ivan, Gabrič Ivan, Žle Ivan. II. Slovenska ljudska stranka: Cerar Franc, Rahne Franc, Adamič Josip, Cerar Matej, Juvan Gašper. III. Obrtna skupina: Vrečar Ivan, Turk Matej.

19. maja 1927 so bile zopet občinske volitve.

Od 502 upravičenih volilcev se je volitev udeležilo 352.

Slovenska ljudska stranka je dobila 144 glasov in 7 odbornikov: Kuralt Ivan, Adamič Josip, Vrečar Ivan, Juvan Gašper, Končan Franc, Rahne Franc, Müller Anton. — Združena gospodarska stranka je dobila 133 glasov in 6 odbornikov: Janežič Franc, Cerar Ivan, Januš Franc, Habjan Jakob, Cerar Matej, Šlibar Valentin. — Slovenska demokratska stranka pod firmo »napredni blok« je dobila 75 glasov in 4 odbornike: Bertoncelj Pavel, Kovač Andrej, Turk Matej, Kos Jernej.

Z odlokom kraljevske banske uprave z dne 7. jun. 1930 so bili na podstavi čl. 3 zakona z dne 6. jan. 1929 razrešeni: Vrečar Ivan, Končan Franc, Cerar Ivan, Müller Anton, Kovač Andrej, Kuralt Ivan.

Na njih mesto so bili z istim odlokom imenovani: Kavka Anton, Št. Pavel 5, Habjan Franc, Šolska ul. 2, Stražar Matej, Flerin Ivan, Ljubljanska c. 66, Gabrič Ivan in Pavli Valentin. Zapriseženi so bili na seji občinske uprave 17. jun. 1930 po sreskem načelniku dr. Ogrinu.

Spor v občinskem odboru je trajal že dolgo.

V prepričanju, da odbor ni dela zmožen, so zgoraj navedeni razrešeni odborniki odstopili, hoteč s tem izsiliti, da bi bil občinski zastop razpuščen. Da ta korak v takratnih razmerah zanje ni bil posrečen, je pokazal odlok razrešenja.

Tudi leta 1931 so bili razrešeni trije občinski odborniki, ker se niso udeležili novemberskih volitev v narodno predstavništvo: Stražar Matej, Rahne Franc, Ulčar Franc

in so bili na njih mesto imenovani: Bolhar Jernej, Habjan Vincenc, Kvas Jakob.

15. okt. 1933, na žegnansko nedeljo, so bile občinske volitve po novem volilnem zakonu v takratnih razmerah in takratnem težkem ozračju.

V Domžalah je dobila Jugoslovanska napredna stranka (JNS) 324, opozicija pa 311, samo 11 glasov manj. Volilnih upravičencev je bilo 723, volilo je 635 volilcev. Voliti je bilo 18 odbornikov.

Izvoljeni so bili od JNS (15 odbornikov):

Dr. Hočevar Matija kot župan, Juvan Gašper, Šrihar Ivan, Dimc Jernej, Burica Alojz, Habjan Vincenc, Janežič Vinko, Grad Jernej, Flerin Ivan, Habjan Miha, Kos Jernej, Štajner Franc, Banko Ivan, Trojanšek Vinko, Smolnikar Ivan;

od opozicije (3 odborniki) Vrečar Ivan, Senica Josip, Grad Peter.

16. aprila 1936 je kraljevska banska uprava v Ljubljani razpustila celokupen občinski odbor v Domžalah in je bila z odločbo sreskega načelstva v Kamniku

z dne 7. maja 1936. št. I 159/2 postavljena *začasna uprava občine Domžale* in sicer: Vrečar Janez, predsednik začasne uprave, Senica Josip, prvi član začasne uprave, Rahne Franc, Sršen Štefan, Pavlič Franc.

23. avg. 1936 so bile občinske volitve.

Vloženi sta bili dve kandidatni listi: Jugoslovan-ska radikalna zajednica (JRZ) in gospodarska delav-ska stranka.

Volilnih upravičencev je bilo 740. Volilo je 525 volilcev (71%).

Lista JRZ je dobila 339 glasov (64.6%), 16 od-bornikov, lista gospodarske delavske stranke pa 186 glasov (35.4%), 2 odbornika.

Izvoljeni so bili: Vrečar Ivan kot predsednik ob-čine, Senica Josip, Rahne Franc, Grad Peter, Sršen Štefan, Loboda Franc, Cerar Peter, Müller Anton, Habjan Anton, Sršen Ivan, Ravnikar Matija, Dimc Franc, Mali Martin, Urbančič Vinco, Kavka Anton, Dimc Leopold;

od gospodarske delavske stranke: Končan Franc, Janežič Franc.

3. Župani občine Domžale.

Skok Anton, posestnik, rojen 23. marca 1878 v Malem Mengšu, je bil županom izvoljen 17. maja 1921.

Županske posle je vodil do 13. aprila 1927.

Za Domžale je bila doba njegovega poslovanja posebno važna.

V tem času so postale Domžale *trg*.

Vse veliko delo, ki je bilo združeno s tem povzdignjenjem kraja in slovesnosti, ki so se ob tej priliki vršile, spadajo v čas njegovega županovanja.

Janežič Franc, posestnik, rojen 29. sept. 1884 v Zgornjih Domžalah 71, je bil županom izvoljen 4. julija 1927.

Županske posle je vodil do 15. okt. 1933.

V njegovo dobo spada naprava Dobrodelnega in Otroškega doma, otroškega vrtca in dnevnega zavetišča. Pri vseh teh važnih zadevah je občina imela merodajno besedo. Pod županovim vodstvom je vsekdar ustanovitev teh naprav krepko podpirala.

Dr. Hočevar Matija, zdravnik v Domžalah, rojen 18. febr. 1870 v Velikih Laščah, je bil kot predsednik občine izvoljen 15. okt. 1933.

Tragična smrt kralja Aleksandra I. in vse težko delo, ki so ga prav v tem burnem času imele izvrševati občine, označuje dobo njegovega predsedstva. S svojo uvidevnostjo je tudi v takratnih kočljivih časih obvaroval občino na potu medsebojnega osebnega spoštovanja in zaupanja.

Vrečar Ivan, mizarski mojster v Domžalah, rojen 12. dec. 1887 v Moravčah, je bil kot predsednik občine izvoljen 23. avg. 1936.

Z njegovim imenom ostane za vse čase združena ustanovitev *meščanske šole v Domžalah*, za katero se je pred svojim županjevanjem celo vrsto let z vso vne-
mo trudil. Ko pa je prišel na krmilo občine, jo je z izredno energijo kar naenkrat uresničil in otvoril.

Pa tudi regulacija cest in ulic je baš v njegovem času prav posebno in zelo posrečeno napredovala.

VII.

Šolstvo.

1. Meščanska šola.

a) USTANOVITEV.

Za ustanovitev meščanske šole v Domžalah si je pridobila največje zasluge *domžalska občina* pod predstvom župana *Ivana Vrečarja*.

Že leta 1928 se je vršila 30. maja dopoldne v domžalski občinski pisarni seja vseh občinskih odborov kamniškega glavarstva v zadevi ustanovitve meščanske šole v Domžalah, za katero je vložila prošnjo domžalska občina skupno s 36 občinami okraja.

Navzoči so bili: višji šolski nadzornik dr. Capuder, zastopnik velikega župana glavar Narte Velikonja, zastopnik oblastvenega zastopa okrajni glavar dr. Ogrin, okrajni šolski nadzornik Lukežič, župnik Franc Bernik kot član od domžalskega občinskega odbora v ta namen izvoljenega pripravljalnega odbora in nad 100 občinskih zastopnikov, županov in odbornikov.

Sejo je otvoril in vodil dr. Capuder, ki je pojasnil namen in pomen meščanske šole. Nadzornik Lukežič je navedel konkretne številke šol in učencev v okraju.

Glavar dr. Ogrin je razložil, kaj je doslej storil kamniški občinski odbor za ustanovitev meščanske šole v Kamniku in kaj domžalski za ustanovitev iste v Domžalah. Kamniški župan Kratner je izjavil, da Kamnik na noben način ne odneha, ampak hoče imeti to šolo on. Predsednik pripravljalnega odbora in zajedno zastopnik domžalskega občinskega odbora Vrečar pove, da je domžalski občinski odbor sklenil, da sam sezida in opremi za to potrebno šolsko stavbo in ima za to potreben prostor pripravljen. Glavar Velikonja pojasni potrebne formalnosti, ki so za ustanovitev take šole potrebne. Zastopnik oblastnega odbora izjavi, da bo odbor šolo podpiral. Sestavil se je zapisnik in od navzočih podpisal.

Seja se je izvršila mirno in v lepem redu.

A pri tem je tudi ostalo — celih *deset* let.

Leta 1938 pa se je v tem oziru storil odločilen korak.

16. marca 1938 se je po odredbi banske uprave v Ljubljani na predlog občinske uprave v Domžalah z dne 10. febr. 1938 vršila *komisijska obravnava* za ustanovitev državne meščanske šole v Domžalah s pregledom poslopja, v katerem naj bi bila meščanska šola, in določitev potrebne preureditve tega poslopja.

Komisijo je vodil prosvetni inspektor Marko Bajuk.

Navzoči so bili: poročevalec za meščanske šole pri prosvetnem oddelku banske uprave Rudolf Wagner, zastopnik tehničnega oddelka banske uprave, higienskega zavoda v Ljubljani, sreskega načelstva, za-

stopniki upravnih občin Domžale, Lukovica, Krašnja, Dob, Blagovica, Mengeš, Moravče, Vodice, Trzin, Radomlje, Homec, Ihan, domžalski krajevni šolski odbor in upraviteljstvo osnovne šole v Domžalah.

Pregledala se je hiša, Ljubljanska cesta št. 87, katero je kupila domžalska občina od Kreditnega zavoda v Ljubljani za 145.000 Din in namenila za meščansko šolo.

Sklenilo se je, da se na jesen tekočega leta 1938 otvori prvi razred meščanske šole v Domžalah, da pa mora domžalska občina v 5 letih oskrbeti *ново šolsko poslopje* za meščansko šolo.

27. julija 1938 je bilo objavljeno: »Prosvetni minister Magaraševič je na posredovanje slovenskih ministrov podpisal odlok, s katerim se v Domžalah odpre nova meščanska šola.«

2. avg. 1938 je ministrstvo prosvete, odelenje za srednje šole v Beogradu, sporočilo: »Gospod minister prosvete je s svojim odlokom II br. 20.155 od 23. jul. 1938 na prošnjo upravnih občin sreza kamniškega z dne 10. 2. 1938 na predlog kralj. banske uprave v Ljubljani IV. br. 3745/2 od 21. 3. 1938. *odločil*, da se v Domžalah, srez Kamnik, banovina dravska, *otvori* v šolski dobi 1938/39 I. in II. razred mešane meščanske šole, a ostali razredi postopoma. Materijalno vzdrževanje nosijo sorazmerno po številu obiskujočih dijakov občine: Domžale, Lukovica, Krašnja, Dob, Blagovica, Mengeš, Moravče, Vodice, Trzin, Radomlje, Homec, Ihan.«

Sresko načelstvo v Kamniku je z dopisom z dne 20. VIII. 1938 št. 898/13 ta odlok poslalo občini

Domžale v vednost, istočasno izločilo občino iz dose-
danjega šolskega okoliša za meščanske šole ter jo po-
zvalo: »Ukrenite vse potrebno za otvoritev šole!«

To se je tudi v resnici zgodilo.

b) POSLOPJE MEŠČANSKE ŠOLE.

Občinski odbor se je prezidavanja (adaptacije)
tega poslopja lotil z vso vnemo.

V maju 1938 se je pričelo z zidarskim delom pod
vodstvom stavbenega tehnika *Nikolaja Sršena* iz Dom-
žal, ki je oskrbel tudi potrebne načrte.

Takoj pa se je pokazalo, da bo s prezidavanjem
veliko več dela, kakor se je prvotno mislilo.

Podreti je bilo treba vse notranje zidovje in po-
polnoma nanovo sezidati. Ostalo je le nekoliko zuna-
njega zidu.

Z delom se je zelo hitelo.

Za tekoče leto so se popolnoma izgotovile in z
vsem potrebnim opremile tri učne sobe, ena v pritličju
in dve v prvem nadstropju, kjer je tudi zbornica za
učiteljstvo.

Vse te sobe so zračne, dovolj velike in visoke ter
izvrstno razsvetljene. Saj je skoraj ena cela stran v
vsaki sobi okno.

Stranišča so napravljena higiensko po najnovej-
šem sistemu.

Na pročelju nosi stavba napis:

Meščanska šola v Domžalah

Za vero, vedo 1938.

in materno besedo.

c) BLAGOSLOVITEV.

Ker celotna stavba še ni bila dovršena, ampak le najpotrebnejše za pouk v prvem letu 1938/39, se je blagoslovitev šolskega poslopja izvršila brez vsake zunanje slovesnosti.

Izvršil jo je domači župnik v nedeljo, 2. oktobra 1938 ob 11. uri dopoldne.

Navzoči so bili: domžalski občinski odbor, učiteljstvo meščanske šole, župani občin, ki so všolane v to šolo, učiteljstvo osnovne šole, starši in drugo ljudstvo.

Župan *Ivan Vrečar* je pozdravil navzoče, podal poročilo o postanku te šole in podrobneje v prav lepih besedah razložil pomen napisa na poslopju »za vero, vedo in materno besedo.«

Župnik je izrekel trojno prošnjo do Vsemogočnega:

1. da bi bila šola res v srečo občini, fari, staršem, mladini, slovenskemu narodu, državi Jugoslaviji,
2. da bi bila šola in ves pouk v njej vedno v tesni zvezi z Bogom in božjimi zapovedmi;
3. da bi med učiteljstvom te šole vladala vsekdar harmonija in kolegijalnost, med šoloobiskujočo mladino pa resno stremljenje po napredku, disciplina, pokorščina, red.

Nato je blagoslovil sv. razpela za vse sobe in vse prostore stavbe.

Ob sklepu je župan *Vrečar* izročil ključe poslopja ravnateljju te šole.

Novi gospod ravnatelj Anton Gaspari je iz svoje velike skušnje na polju meščanskega šolstva v jedrnatih besedah poudaril, v kako važnih, za celo življenje odločilnih letih prevzame meščanska šola izročeno ji mladino v pouk in vzgojo in kaj je v tem oziru dolžnost učiteljstva in staršev.

d) ZAČETEK POUKA.

Formalno je bil začetek meščanske šole v Domžalah 9. septembra 1938 s sv. mašo ob 8. uri.

Po maši se je vsa mladina zbrala v spodnji sobi osnovne šole, kjer je bila vsled obilnega števila priglasičenih za I. razred porazdeljena v 3 oddelke I. razreda, ki edini se v tekočem šolskem letu otvori.

Nato je bil pouk radi nedovršenosti učnih sob prekinjen do začetka oktobra.

Redni pouk se je pričel 3. oktobra 1938, v ponedeljek po blagoslovitvi šole, zjutraj ob 8. uri, takoj v vseh treh oddelkih.

Vsak oddelek je štel v začetku leta po 42 učencev in učenk.

V prvem oddelku so bili samo dečki, v drugem samo deklice, v tretjem 26 dečkov in 16 deklic.

Naj navedemo tu tudi kraje, iz katerih so vsi ti obiskovalci in obiskovalke I. razreda takoj v začetku prvega šolskega leta nastopili svojo vsakdanjo pot »višje učenosti«, in sicer kar po abecednem redu:

Bišče 1, Brdo 1, Bukovšca 1, Depalja vas 2, Dob 7, Domžale 37, Dragomelj 5, Hudo 1, Ihan 3, Jarše 4, Kamnik 3, Količevo 1, Kolovec 1, Koseze 1, Križ 1,

Krtina 1, Loka 2, Lukovica 3, Mala Loka 1, Mekinje 1, Mengeš 16, Pešata 3, Podgorica 4, Podgorje 1, Podrečje 1, Prelog 1, Prevoje 2, Radomlje 2, Rodica 4, Rova 1, Škrjanče 1, Šmarca 1, Št. Pavel 3, Trzin 4, Utik 1, Vir 3, Želodnik 1.

In če razdelimo ves ta prvi letnik še po posameznih občinah, se pokaže sledeča vrsta: Domžale 42, Mengeš 18, Dob 15, Podgorica 12, Homec 8, Lukovica 7, Ihan 6, Radomlje 6, Kamnik 5, Trzin 4, Vodice 2, Komenda 1.

e) UČITELJSTVO.

Gaspari Anton, rojen 16. jan. 1893 v Sevščku pri Begunjah nad Cerknico.

Služboval je v Babnem polju 6 let, v Globasnici 1 leto, v Velikovcu 1 leto, v Krškem 6 let, na Rakeku 11 let.

Z začetkom šolskega l. 1938/39 je bil nastavljen kot *ravnatelj* novoustanovljene meščanske šole v Domžalah.

Gaspari rojena *Klinar Terezija*, ravnateljeva soproga, roj. 12. okt. 1904 na Dovjem.

Službovala je na Jesenicah 1 mesec, na Koroški Beli 3 mesece, v Čepljah 2 leti, v Tržiču 2 leti, v Gorjah 1 mesec. Nato je obiskovala višjo pedagoško šolo v Zagrebu 2 leti. Kot absolventinja te šole je učila na meščanski šoli na Rakeku 8 let in od 1. okt. 1938 v Domžalah.

Pucelj Angela, rojena 13. aprila 1907 v Goréči vasi pri Ribnici.

Službovala je v Lokah pri Sv. Jurju ob Taboru 4 leta, v Krškem 1½ leto, v Senovem 4 leta. Po dovršeni višji pedagoški šoli v Zagrebu je učila na meščanski šoli v Žalcu 1½ leto in od 1. okt. 1938 v Domžalah.

Bandel Marija, rojena 18. okt. 1901 v Ljubljani.

Službovala je na Vrhniki 1 leto, na Drenovem griču 4 leta, v Brežicah 6 let. V tem času je dovršila višjo pedagoško šolo v Zagrebu. Potem je učila na meščanski šoli v Št. Vidu pri Ljubljani 4 leta, v Ljubljani 1 leto in od 20. febr. 1939 v Domžalah.

Novak Marija, rojena 24. sept. 1900 v Kamniku.

Dovršila je konservatorij v Ljubljani. S šolskim letom 1938/39 je bila nastavljena kot honorarna nameščenska učiteljica glasbe na meščanski šoli v Domžalah.

2. Osnovna šola.

a) RAZVOJ ŠOLE.

Zasilna šola je bila do leta 1864. Učili so beneficijati na Goričici v prostoru nekdanjega »turškega tabora«.

Trivijalna, to je *enorazredna šola*, je bila od 11. nov. 1864 do 6. nov. 1888.

Po načrtu opata Felbingerja, ki ga je leta 1774 potrdila cesarica Marija Terezija, so bile namreč tedanje ljudske šole trojne vrste: *trivijalne*, to je enorazredne, *glavne*, ki so imele 2 ali 3 razrede in *normalne* s 4 razredi.

Učitelj je bil *Franc Pfeifer*, šola v Stobu h. št. 49, ki jo je občina kupila in za šolo prezidala.

Dvorazrednica je bila od 7. nov. 1888 do 27. januarja 1890 v takrat sezidani novi — sedanji — šoli.

Trirazrednica je bila od 27. jan. 1890 do 15. septembra 1910, 20 let.

Štirirazrednica je bila od 15. sept. 1910 do 7. septembra 1920.

Za otvoritev 4razrednice je bil prizidan k šolskemu poslopju novi del s 4 učnimi sobami. S tem prizidkom je bilo poskrbljeno že tudi za nadaljnji razvoj šole v šestrazrednico.

Šestrazrednica je bila od 7. sept. 1920 do 25. februarja 1938.

25. febr. 1938 je došel upraviteljstvu šole v Domžalah dopis banske uprave v Ljubljani z dne 10. februarja 1938 IV št. 17.069/15:

»V smislu določil § 8, 17, 34, 49, 51 in 156 zakona o ljudskih šolah v zvezi s § 39 zakona o banski upravi *odrejam ustanovitev III. oddelka višje ljudske šole* v Domžalah.

Razlogi: V šolskem letu 1937/38 obiskuje šolo 398 otrok, med temi I a oddelek višje ljudske šole (V₁ razred) 40, I b (V₂ razred) pa 31 otrok. Ker sestavlja I b oddelek (V₂ razred) II. razred višje ljudske šole, je ustanovitev III. oddelka višje ljudske šole (VI razred) in ukinitve enega oddelka potrebna in v zakonu utemeljena. Ban Dr. Natlačen.«

Od tega odloka dalje je bila torej v Domžalah v poslopju dotedanje osnovne šole *sedemrazrednica*, ki

pa se je po sedanji uredbi pravilno imenovala *4 razredna osnovna šola* (dotedanji I., II., III., IV. razred) in *3 razredna višja ljudska šola* (dotedanji V₁, V₂ in VI razred).

V šolskem letu tega odloka 1937/38 je imela šola 6 razredov s 5 vzporednicami, 11 učnimi močmi (4 učitelji, 7 učiteljicami), 1 katehetom in 1 učiteljico za ženska ročna dela, skupaj 13 oseb. Otrok je bilo v I a 36, I b 34, II a 41, II b 42, III a 41, III b 42, IV a 34, IV b 33, V₁ 43, V₂ 31, VI. 30, skupaj 407 (198 dečkov, 209 deklic).

Vas *Št. Pavel*, ki spada k občini Domžale, a k fari Št. Jakob ob Savi, je bila 12. febr. 1932 prešolana v Domžale z odlokom ministrstva prosvete z dne 29. oktobra 1931. Všolanje se je izvršilo v začetku leta 1932/33.

Vas *Podrečje*, dasi spada vsa k občini Dob, pošilja iz tistih hiš, ki so bile l. 1926 pridružene fari Domžale, svoje otroke v Domžale v šolo postavno po odločitvi kralj. banske uprave v Ljubljani z dne 5. decembra 1935, v resnici jih je pa že prej pošiljala.

28. jun. 1931 je župnik po kratkem nagovoru spričo vse šolske mladine, učiteljstva, krajevnega šolskega odbora blagoslovil *ново šolsko zastavo*. Šolski upravitelj Ivan Stenovec jo je razvil in podal zastavonoši. Nato je z njo šla šolska mladina v cerkev k sklepni šolski maši.

Zastava je stala 2400 Din. Izdelal jo je državni zavod za pospeševanje ženske obrti v Ljubljani.

Ob sklepu šolskega leta se je posebno zadnja leta redno prirejala v šoli javna razstava izdelkov moških

in ženskih ročnih del ter risarskih izdelkov, ki je bila vselej dobro obiskovana.

Na šoli je že več let vpeljan *Podmladek Rdečega križa*, od 30. okt. 1934 pa tudi *Podmladek jugoslovanske Straže*, ki oba vneto delujeta.

Že prejšnja leta se je prirejala *Božičnica*, pri kateri so bili revnejši šolski otroci po možnosti obdarovani.

Od leta 1935 so se pa te Božičnice še posebno lepo razvile s pomočjo banske uprave v Ljubljani, ki je vsako leto darovala večjo množino blaga za obleke in perilo, tovarnarja Medića, ki je daroval kar po 2400 kg krompirja in drugih krajevnih dobrotnikov, ki so darovali v blagu, živilih in denarju.

Tako je bilo ob božičnem drevescu l. 1935 obdarovanih 95, l. 1936 - 97, l. 1937 - 123 in l. 1938 - 128 siromašnih otrok.

Tudi več prav lepo uspelih predstav s petjem, deklamacijami in igrami je bilo v teh letih prirejenih.

b) KRAJEVNI ŠOLSKI ODBOR.

25. jan. 1926 je bil sledeči: Adamič Josip, predsednik, Juvan Gašper, podpredsednik, odborniki Flerin Karol, Rahne Franc, Dimc Janez, Skok Anton, Bernik Franc, Odlasek Josip. Namestnika: Grčar Jakob, Šinkovec Anton.

L. 1930 je bil na podlagi zakona o narodnih šolah takole sestavljen: predsednik Janežič Franc župan, šolski upravitelj Stenovec Ivan, okrožni zdravnik Dr. Ho-

čevar Matija, blagajnik Adamič Josip, odborniki Dimc Janez, Juvan Gašper, Turk Matej, Stražar Matej.

Stražar Matej je bil 29. 12. 1931 razrešen in na njegovo mesto imenovan Veit Vinko.

14. nov. 1933 je bil sledeči: predsednik Dr. Hočevar Matija kot predsednik občine, šolski upravitelj Stenovec Ivan, blagajnik Janežič Vinko, odborniki: Juvan Gašper, Dimc Janez, Trojanšek Vinko, Kos Jernej.

23. maja 1936 so prišli v odbor naslednji: predsednik Vrečar Janez kot predsednik občine, poslovodja Stenovec Ivan šolski upravitelj, Dr. Hočevar Matija kot banovinski zdravnik, Senica Josip, Rahne Franc, Sršen Štefan, Pavlič Franc.

2. sept. 1936 je občinska uprava mesto Pavlič Franca imenovala v odbor Müller Antona.

c) UPRAVITELJI.

Odlasek Josip (1911—1926).

Rojen je bil 14. aprila 1883 v Braunau na Zgornjem Avstrijskem kot sin železniškega uradnika, ki je bil iz Št. Vida pri Ljubljani za kazen tja prestavljen, ker je pri otvoritvi šentviške Čitalnice imel slavnostni govor.

Služboval je 2 leti v Polšniku, 2 leti v Mokronogu, 4 leta v Dobropoljah.

Kot nadučitelj na 4 razrednici v Domžalah je nastopil službo 1. aprila 1912, kjer je preživel vso težko in razburljivo povojno dobo.

S šolskim letom 1926/27 je nastopil bolezenski dopust. 28. febr. 1932 je bil stalno vpokojen.

Živi v Ljubljani.

Stenovec Ivan (začasni upravitelj 1926—1932, upravitelj 1932—1939).

Rodil se je 10. marca 1892 v Smledniku. Kot učitelj je deloval 2 leti pri Sv. Vidu nad Cerknico, 7 let v Žireh in od 16. sept. 1920 do svoje predčasne smrti 7. jan. 1939 v Domžalah.

Upraviteljem je bil imenovan z odlokom ministrstva prosvete 28. febr. 1932.

Bil je blag človek, v službi vesten in izredno delaven.

Neozdravljiva živčna bolezen mu je nepričakovano končala mlado življenje.

Koman Maks (1939 dalje).

Rojen je bil 29. sept. 1892 v Ljubljani. 6. septembra 1911 je prišel v Domžale na svoje prvo službeno mesto in je tu deloval do 30. okt. 1913. Kot nadučitelj se je preselil iz Domžal v Stranje, kjer je ostal vseh nadaljnjih 25 let. 12. maja 1939 se je kot upravitelj vrnil na kraj svoje prve mladosti, svojega prvega vnetega delovanja.

d) UČITELJSTVO.

V letih 1923—1939 so na domžalski šoli delovali:
Bole Zinka, rojena 14. okt. 1878 na Lazih pri Planini.

Službovala je 4 leta na Vrabčah, 3 leta na Vrhpolju pri Vipavi. Z 28. avg. 1906 je bila nastavljena

v Domžalah in je tu ostala do svoje upokojitve 17. decembra 1935, nad 29 let. Večkrat, posebno ob najtežji šolski dobi — za časa svetovne vojne — je bilo njej poverjeno tudi začasno vodstvo domžalske šole. Živi v Ljubljani.

Tavčar Gizela, rojena 1. maja 1878 v Krškem.

1 leto je bila učiteljica v Št. Jerneju, 2 leti v Metliki. V Domžalah je bila od 16. sept. 1911 do svoje upokojitve 9. febr. 1934, nad 22 let. Živi v Ljubljani.

Jeretina Karol, rojen 21. okt. 1889 v Ljubljani.

3 leta je služboval na tretji mestni šoli v Ljubljani. S šolskim letom 1913/14 je bil nastavljen v Domžalah, a je moral v — vojsko! Od 31. avg. 1914 do 13. febr. 1918 je bil v ujetništvu v Sibiriji in Ukrajini. V Domžalah je deloval do 9. aprila 1938, ko je bil nastavljen kot upravitelj mestne osnovne šole v Škofji Loki.

Šibovc Marija, rojena 7. jul. 1880 na Reki.

Kot suplentinja je bila na Štajerskem, 7 let pri uršulinkah v Ljubljani, 4 leta v Podlipi pri Vrhniku, 4 leta v Kopanju. V Domžalah je učila od 16. septembra 1920 do svoje upokojitve 16. jun. 1937.

Lazar Anica, rojena 4. aprila 1898 v Ljubljani.

Učila je najprej v Lichtenturnovem zavodu v Ljubljani 2½ leta, nato v Domžalah od 16. febr. do 15. julija 1920, na Viču 1 leto, v Podzemlju 2 leti, v Ihanu 1½ leto, v Notranjih Goricah 1 mesec, na Sveti Gori pri Litiji 9 mesecev, v Mengšu 5 mesecev, v Vodica

1½ leto, v Domžalah 4 leta, v Čemšeniku 3 leta, v Mengšu 9 mesecev in v Domžalah zopet od 15. februarja 1936 do sedaj.

Ušeničnik Mara, rojena 29. oktobra 1893 v Domžalah.

Službovala je v Dolskem 1 leto, v Kopanju 1½ leto, v Hrenovicah 3 mesece, v Studenem 3 mesece, v Št. Vidu pri Vipavi ½ leta, v Mengšu 1 leto in v Domžalah od 16. sept. 1919 do sedaj.

Plevelj Olga, rojena 18. marca 1894 v Trbižu.

Službovala je v Stopičah pri Novem mestu 2 meseca, v Čemšeniku 3 leta, v Št. Gotardu 3 leta, v Št. Jakobu na Koroškem 1 leto, v Leskovcu na Dolenjskem 2 leti, v Ribčah pri Litiji 1 leto, v Ljubečni pri Celju 8 let in v Domžalah od 25. nov. 1930 do sedaj.

18. jul. 1937 se je poročila z bivšim šolskim nadzornikom Gustavom Lukežičem.

Merhar Milan, rojen 26. sept. 1910 v Ljubljani.

Služboval je ½ leta v Moravčah. Leta 1931 je bil na študijskem dopustu za telovadbo ½ leta v Mariboru in ½ leta v Ljubljani. Nato je učil 1 mesec na Brdu, 1 mesec v Št. Vidu pri Lukovici. V Domžalah je od 27. febr. 1932 do sedaj.

Ušeničnik Gizela, rojena 8. jun. 1888 v Mengšu.

Službovala je v Mengšu ¼ leta, Ihanu 1½ leto, na Dobrni 2 leti, v Pečah ½ leta, v Tunicah 1 mesec, v Komendi ½ leta, v Stranjah 1½ leto, v Mengšu 21 let in v Domžalah od 9. febr. 1934 do sedaj.

Tutta Herta, rojena 30. marca 1896 v Ljubljani.

Službovala je v Kočevski Reki 3 mesece, na Koroškem 5 let, v Zalogu pri Komendi 13 let in v Domžalah od 15. sept. 1934 do sedaj.

Ložar Marija, rojena 28. jan. 1903 v Ljubljani.

Službo je nastopila 20. sept. 1921 v Žireh, kjer je učila 3 leta, nato v Moravčah 4 leta, na Črnučah 2 leti, v Velikem Gabru 5½ let in v Domžalah od 19. oktobra 1936 do sedaj.

Žitko Marija, rojena 19. maja 1900 v Gorici.

Službovala je v Šmartnem v Tuhinju 3 leta, v Moravčah 15 let in v Domžalah od 15. sept. 1937 do sedaj.

Šušteršič Ernest, rojen 4. jan. 1883 v Ljubljani.

Služboval je v Krški vasi pri Igu 1 leto, v Hrušici 2 leti, v Zagozdacu 2 leti, Dragatušu 1 leto, v Kočevju 5 let, v Jaršah 10 let in v Domžalah od 30. dec. 1937 do sedaj.

Podučevali sta še:

Janežič Barica, srbohrvaščino, od 17. okt. 1921 do 15. sept. 1934.

Hiti poročena (od leta 1924) *Svoljšak Marija*, ženska ročna dela, od 17. sept. 1921 do sedaj.

e) NADOMESTNO UČITELJSTVO.

Seljak Ljudmila, od 16. spet. 1921 do 28. junija 1923.

Bernik Marija, od 4. jan. 1924 do 21. apr. 1926.

Merhar Marija, od 30. jan. 1930 do 17. marca 1930.

Krušič Hilda, od 10. aprila 1930 do 27. novembra 1930.

Novak Stanislava, od 16. marca 1935 do 8. aprila 1935.

Kobal Branko, od 4. aprila 1935 do 31. januarja 1936.

Sotlar Erna, od 22. febr. 1936 do 31. marca 1936.

Divjak Stanislava, od 19. nov. 1938 do 10. aprila 1939.

3. Obrtna nadaljevalna šola.

Ustanovljena je bila z odlokom ministrstva za trgovino in industrijo, oddelek v Ljubljani, z dne 30. novembra 1921.

Pouk se je pričel 4. dec. 1921.

Predsednik pripravljalnega odbora je bil Franc Cerar, člani pa Andrej Slokar, Anton Skok, Josip Adamič in Ivan Stenovec.

Pri prvem vpisovanju se je priglasilo 82 vajencev iz vasi Zgornje Domžale, Spodnje Domžale, Stob, Študa, Depalja vas, Trzin, Vir, Spodnje in Srednje Jarše. Te vasi spadajo vse pod okoliš obrtne šole v Domžalah, ker so oddaljene manj kot 3 km od šolskega poslopja v Domžalah.

Tekom tedna pa se je to število še povečalo, tako, da je takoj prvo šolsko leto 1921/22 posečalo šole 101, v letu 1922/23 že 119, in v letu 1923/24 122, torej takoj v prvih 3 letih 342 vajencev.

Kako je bilo z vzdrževanjem šole? Prvo leto je bilo vseh stroškov Din 6.999.25, drugo Din 12.032.20 in tretje Din 15.813.15.

In kritje? Država je prispevala prvo leto Din 1136.50, drugo Din 3236.66 in tretje Din 6750, trgovska in obrtna zbornica prvo in drugo leto po 1500 Din, tretje 2000 Din, domžalski industrijalci, obrtniki in zasebniki prvo leto Din 3620, drugo Din 2416 in tretje Din 4688.75, ker so domžalski obrtniki to leto ves čisti donos svoje predstave v znesku Din 2693.75 darovali za to šolo. Občine so po sorazmerju števila všolanih vajencev prispevale prvo leto: Din 742.75, drugo Din 4879.54, tretje Din 2374.40.

Na ta način je bilo tudi vsa nadaljnja leta s stroški te šole in z njihovim kritjem.

Pouk se je pričel prvo leto s pripravljalnimi razredom, ker radi pomanjkljive medvojne osnovnošolske izobrazbe ni bilo dovolj vajencev, ki bi bili sposobni za višji razred. Imel pa je ta pripravljalni razred 2 oddelka, v vsakem po 50 vajencev.

Voditelj šole je bil do svoje smrti 7. jan. 1939 šolski upravitelj *Ivan Stenovc*. Poučevala sta še domžalski učitelj *Karol Jeretina* in šolski upravitelj iz Trzina *Anton Arrigler*, od leta 1933 dalje pa mesto njega domžalski učitelj *Milan Merhar*.

V šolskem letu 1938/39 je mesto Karola Jeretine, ki je odšel na novo službeno mesto kot šolski upravitelj v Škofjo Loko, poučeval in od začetka leta 1939 do konca šolskega leta tudi vodil domžalski učitelj *Ernest Šušteršič*, učil pa je po smrti Ivana Stenovca ihanski upravitelj *Gabrijel Lumbar*.

Kakor na drugih obrtno-nadaljevalnih šolah, ki so bile ustanovljene po vojni, se tudi v Domžalah verouk spočetka ni poučeval.

Poučevati se je pričel vsled ukaza banske uprave šele z začetkom šolskega leta 1935/36, kar je od takrat naprej oskrboval župnik *Bernik*.

V prvem razredu se je razpravljala zgodovina sv. Cerkve, v drugem pod geslom »ohrani lepo in veselo mladost!« o lepoti in sreči poštenega življenja, nevarnostih zanje in pripomočkih, da se isto ohrani in zavaruje, posebno o sv. zakramentih, v tretjem pa po geslu »pravični iz vere živi« o tem, kako je treba vse svoje javno in zasebno življenje uravnati, da bo v soglasju z načeli sv. vere.

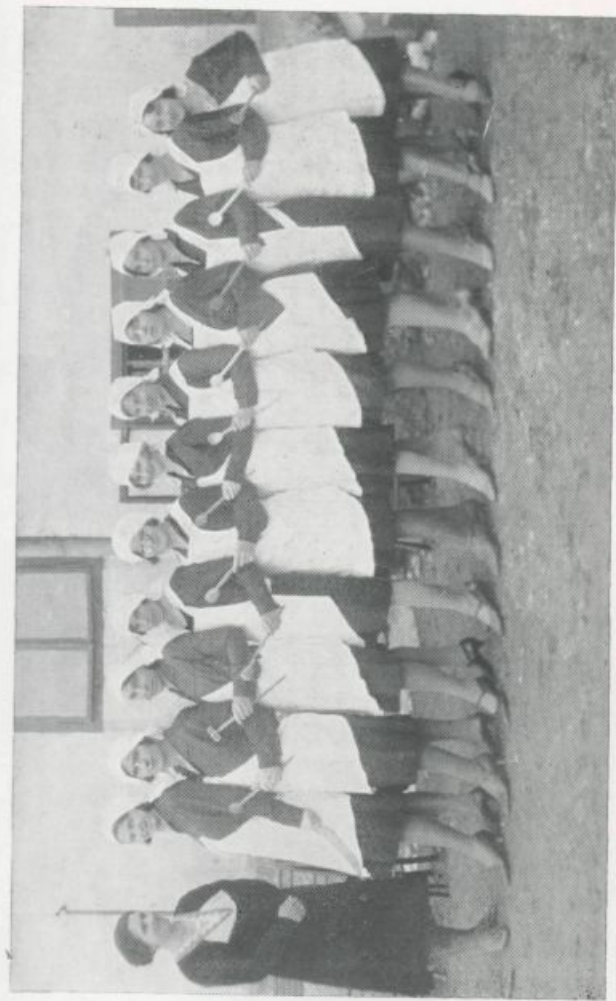
Leta 1938/39 je bilo v začetku v prvem razredu 41 vajencev in 4 vajenke, v drugem 23 vajencev in 3 vajenke, v tretjem 23 vajencev in 8 vajenk, skupno 87 vajencev in 15 vajenk.

4. Gospodinjsko-nadaljevalna šola.

V šolskem letu 1928/29 je učiteljica *Anica Lazar* s podporo oblastnega odbora v Ljubljani in občinskega odbora v Domžalah pričela 4 mesečno gospodinjsko-nadaljevalno šolo v prostorih osnovne šole.

Vršila se je trikrat na teden zvečer od 8. ure dalje.

Učile so: voditeljica v kuhanju, učiteljica *Mara Ušeničnik* v šivanju in gospodinjstvu in po 1 uro na 14 dni zdravnik *dr. Kremžar* o zdravilstvu, župnik *Bernik* o veri.

Gospodinjsko-nadaljevalna šola v Domžalah leta 1931/32.

Pod istim vodstvom se je vršila ta šola v istih prostorih in na isti način tudi v letih 1929/30, 1930/31, 1931/32.

V letih 1929/30 in 1930/31 je poučevala tudi šivanje in gospodinjstvo voditeljica, leta 1931/32 pa ji je v tem pomagala učiteljica *Olga Plevelj*, vrtnarstvo in zelenjadarstvo je poučeval učitelj *Karol Jeretina*.

V letih 1932/33 in 1933/34 je vodila to šolo *Olga Plevelj* tako, da so bila predavanja v prostorih osnovne šole, kuhinja pa je bila v Sokolskem domu.

Zdravstvo je v teh letih poučeval zdravnik *dr. Hočevar*.

Leta 1938/39 je po presledku 4 let otvorila to šolo zopet *Anica Lazar*, a topot s predavanji in kuhinjo v zgornjih prostorih meščanske šole. Šivanje in gospodinjstvo je poučevala učiteljica *Marija Žitko*, zdravstvo *dr. Kremžar*.

Udeleženk je bilo prvo leto 26, druga leta pa okrog 16.

Poučevale so se teoretično in praktično prav v vsem, kar dobra in skrbna gospodinja v kuhinji pri gospodinjstvu in pri vsem svojem poklicnem delu potrebuje, da bo res v srečo svoji družini.

In pomen verouka pri tem?

Bilo je v Domžalah ob uri, ko se je baš imel pričeti pouk. Pred šolskim poslopjem je stalo zunaj na cesti nekaj odličnih moških v živahnem medsebojnem pogovoru. Pa zagledajo, da gre župnik v šolo. Isti hip gre udeleženka te šole mimo moških. In eden izmed navzočih jo radoveden vpraša: »Kaj pa ima župnik

med vami opraviti?« Mladenka pa hitro odgovori: »Gospod župnik nas pripravlja na sveti zakon!«

Če temu odgovoru pristavimo še »in na življenje«, je s tem pomen veroučnih predavanj tudi za to šolo, in prav za to še posebno, dovolj pojasnjen.

5. Kmetijska nadaljevalna šola.

S poukom je pričela ta šola 4. nov. 1928 in je trajala do 31. marca 1929.

Vodja je bil učitelj *Jeretina Karol*.

Poučevalo se je ob delavnikih trikrat na teden.

Učili so učitelji: Jeretina Karol, Stenovec Ivan, Arrigler Anton iz Trzina.

Pouka se je udeleževalo 14 obiskovalcev.

V letu 1929/30 so učili isti učitelji in ob istih dneh kot prejšnje leto.

Pouk je pričel 1. nov. 1929, končal pa 1. febr. 1930.

Udeleževalo se ga je 16 obiskovalcev.

To šolo je vzdrževala kralj. banska uprava.

Ker pa za tovarniško delavstvo v pretežno industrijskih Domžalah ni imela tolikega pomena, sinovi kmečkih posestnikov pa zanj niso pokazali potrebnega umevanja in zadostnega zanimanja, je ta šola po dveh letih obstoja prenehala.

SPOMINSKA PLOŠČA KRALJU ALEKSANDRU I. NA ŠOLI.

Na sprednji zunanji strani *osnovne šole v Domžalah* je vzdana plošča iz belega marmorja, ki nosi v zlatih črkah vklesan napis:

»9. X. 1934 je padel v Marseillu viteški kralj Aleksander I. Zedinitelj mučeniške smrti za svoj narod. Čuvajmo Jugoslavijo!«

Ta plošča je bila slovesno odkrita v nedeljo 10. okt. 1937 dopoldne ob 11. uri.

Vzidala jo je in vso slavnost je pripravila in vodila *Narodna Odbrana*.

Slavnost je imela popolnoma vojaški značaj.

Navzoči so bili: komandant dravske divizije general Tonić, komandant mesta Ljubljane general Dodić, komandant artilerije dravske divizije general Popadić in več drugih visokih častnikov.

Slovesnosti *odkritja* so se udeležila *vsa domžalska društva* z zastavami in prapori, šolska mladina, domača in iz bližnje okolice, z učiteljstvom in obilno ljudstva.

Otvoril jo je v imenu Narodne Odbrane poštni upravnik v Domžalah *Slavko Bizjak*.

Mestni župnik *Janko Barle* od Sv. Jakoba v Ljubljani je odkril ploščo in imel slavnostni govor o življenju in delovanju kralja Aleksandra I.

Upravnik Slavko Bizjak je nato izročil ploščo v varstvo šolskemu upravitelju Ivanu Stenovcu s prošnjo, da vzgaja učiteljstvo mladino v čuvanju jugoslovanskega državnega in narodnega edinstva.

Šolski upravitelj *Ivan Stenovec* je v zahvalnem govoru temu pritrdil.

Vojaki so izstrelili častno salvo.

V imenu Sokolstva se je poklonil pred ploščo domžalski starosta *Anton Skok*.

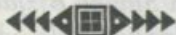
Sledile so 3 deklamacije šolske mladine.

Polnoštevilna vojaška godba iz Ljubljane je zaigrala državno himno, vojno letalo pa je v zraku počastilo kraljev spomin.

Slavnost je zaključila povorka skozi Domžale.

Udeležilo se je je po poročilu »Slovenskega Naroda« z dne 11. okt. 1937: »Častna četa 80 vojakov s polkovno zastavo, 5 sokolskih praporov, 62 Sokolov v kroju in 154 v civilu, 60 gasilcev s praporom, 8 skavtov, 750 domače in okoliške šolske mladine z 2 šolskima zastavama, odbranci, četniki, vojni dobrovoljci ter vojaška in domžalska godba.«

Po defileju pred spomenikom kralja Aleksandra se je pri Sokolskem domu povorka razšla.

VIII.

Društva.

1. Katoliško izobraževalno in podporno društvo.

a) REDNO DRUŠTVENO DELOVANJE.

Ustanovljeno je bilo 21. febr. 1904.

21. febr. 1939 je dovršilo 35. leto svojega delovanja.

V letu 1923 je štelo društvo 85 moških, 198 ženskih, skupaj 283 udov. Od teh je bilo 60 mož, 25 fantov, 95 žená, 103 dekleta.

V letu 1939 pa je štelo 113 moških, 200 ženskih, skupaj 313 udov. Od teh je bilo 72 mož, 43 fantov, 108 žena, 90 deklet.

Vsa leta svojega obstoja je društvo delovalo *izobraževalno in podporno*.

Izobraževalno delo je vršilo s predavanji, predstavami, pevskim poukom, knjižnico, *podporno pa s podporami* bolnim članom, s samopomočjo in z navajanjem k varčevanju potom »Čebelice«.

Od leta 1923 je priredilo društvo 78 *predavanj*, med temi 19 skioptičnih in to o vseh važnih zadevah.

Predavali so (po vrsti njihovih predavanj): dr. Ivo Pirc, učiteljica Fajdiga, medicinec Jože Bohinec, dr. Matija Hočevar, ekonom Marinček, Jože Vombergar, profesor dr. Puntar, učiteljiščnik Štefé, medicinec Janko Osolnik, Ludvik Železnik, dr. Angela Piskernik, Ivan Štrcin, dr. Valentin Rožič, zdravnik dr. Hribar, Martin Humek, Franc Kremžar, dr. Andrej Snoj, profesor Mazovec, dr. Jože Lovrenčič, Vinko Zor, dr. Ferdo Žvokelj, ravnatelj Jeglič, uradnik Peršuh, dr. Maks Kremžar, zdravnik dr. Petrič, misijonar Jožef Kerec, dr. Ivan Ahčin, Janko Mlakar, Mirko Javornik, Anton Pengov, dr. Ignac Lenček, Bernik Franc.

Predstav je imelo v tem času 45, od teh 12 po dvakrat.

S čistim preostankom teh predstav se je doseglo, da je bil 31. dec. 1926 poplačan *ves dolg*, ki ga je bilo treba napraviti ob postavitvi *Društvenega doma*, da je bil torej ta dan Društveni dom brez dolga.

Še več! Tudi za *Dobrodelni dom* v Domžalah je društvo od čistega preostanka svojih predstav veliko-dušno darovalo: l. 1930 — Din 3877.05, 1931 — Din 2500, 1932 — Din 766, 1933 — Din 1669, 1934 — Din 259, 1935 — Din 352, skupaj Din 9.423.05.

Vprizorile so se sledeče igre:

Samo z moškimi vlogami je bila ena (Egiptovski Jožef), samo z ženskimi 3 (Za srečo, Prisegam, V božjem varstvu), vse druge pa z mešanimi vlogami (Krojaček — junaček, Sveta Lucija, Sokratov god, Po dvanajstih letih, Dom, Quo vadis, Oderuštvo in dobrota, Roza Jelodvorska, Kraljičina z mrtvim srcem, Živa za-

kopana, Žarika in Solnčika, Pegica mojega srca, Svet, Kovarstvo in ljubezen, Skopuh, Prababica, Poslednji mož, Devica Orleanska, Lažnji zdravnik, Onemela nevesta, Navadni človek, Dolžnost ljubezni in časti, Zaklad, Narodni poslanec, Na smrt obsojeni, Veleturist, Kralj na Betajnovi, Koroški tihotapci, Beneški trojčki, Henrik gobavi vitez, Pogodba za nevesto, Boštjan iz predmestja, Burka o jezičnem dohtarju, Izgubljena Marta, Revizor, Srenja ter spevoigra Srce in denar.)

Nekaj je bilo ponavljanih iz prejšnjih let, ki so bile že v *prvi knjigi* navedene.

Skupno je priredilo društvo od leta 1904, za časa svojega obstoja, 110 raznih predstav, katerih se je 33 vršilo po dvakrat.

Režijo in vse skušnje zanje so vodili: za predstave 1 — 80, 96, 101 — 107 predsednik, 81, 86, 87, Ivan Redenšek, 82 — 85, 88 — 91 akademik Konrad Stražar, 92 — 95, 97 — 100, 109 — 110, akademik Lado Müller, 108 učiteljica Marija Ložar.

Pri vseh teh predstavah od l. 1904 dalje, razen zadnjih 4, je nastopil tudi *društveni pevski zbor*, redno mešani, pa tudi moški in ženski, pod predsednikovim vodstvom, za kar je imel vaje v zimski dobi po dvakrat na teden, s praktičnim in teoretičnim poukom v petju.

Knjižnica, ki je štela leta 1923 — 356 knjig, se je do leta 1939 pomnožila na 663 knjig.

Prebralo se je leta 1923 — 307, 1924 — 426, 1925 — 518, 1926 — 548, 1927 — 634, 1928 — 493, 1929 — 814, 1930 — 579, 1931 — 522, 1932 — 714,

1933 — 865, 1934 — 924, 1935 — 836, 1937 — 512, 1938 — 315, skupaj 9929 knjig.

Zadnji čas je število nekoliko padlo, ker se je vpe-
ljala izposojnina, po 1 Din od knjige, da bi s tem do-
bila knjižnica svoje dohodke in tako možnost za če-
dalje večji razmah.

Podpore med bolne člane se je navzlic malenkost-
ni udnini mesečno po 50 par razdelilo v tem času
4477 Din.

Samopomoč je v društvu vpeljana od leta 1911.

Pa kako malenkostni so njeni prispevki!

Vsak ud, ki se k njej priglasi, plača za vsak smrtni
slučaj med udi po — 50 par!

In za to nezatno vplačilo dobe svojci umrlega
uda po 130 Din, v letu 1939 celo po 250 Din.

Izplačalo se je v teh letih 7560 Din.

Leta 1939 je štela samopomoč 275 udov.

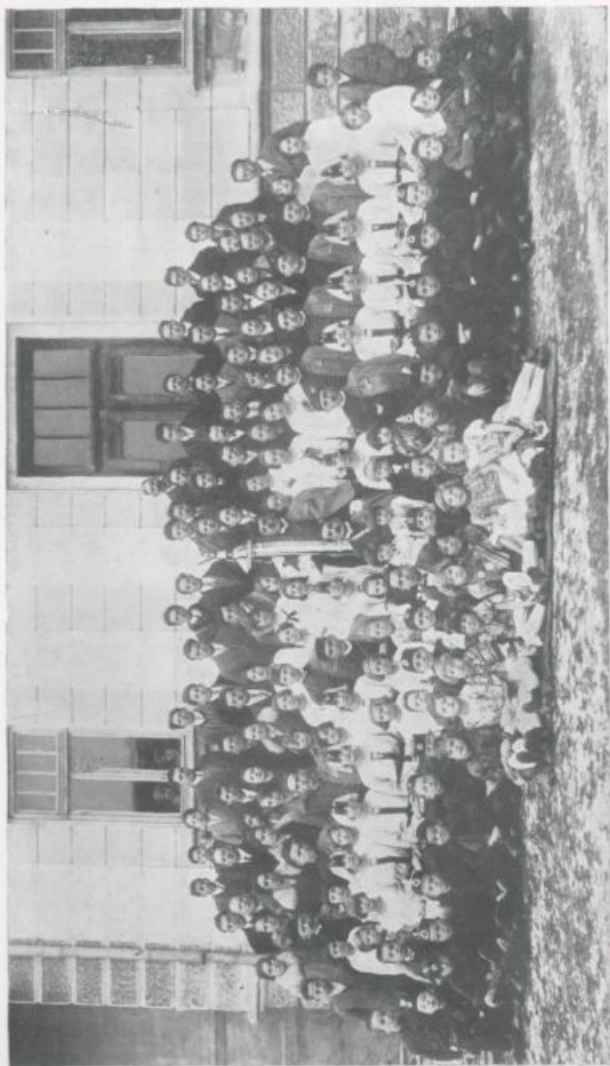
Vsak plača takoj ob začetku vsakega leta za 6
smrtnih slučajev naprej, torej 3 Din.

Ker pa jih je navadno manj umrlo na leto, in ker
pri tem ni prav nobenih režijskih stroškov, je imela
samopomoč 31. 12. 1938 v domžalski hranilnici na-
loženega denarja Din 5224.50.

»*Čebelica*« je v društvu začela delovati že l. 1904.

Veliko let je prav izvrstno uspevala, tudi od l.
1923 naprej.

Po njej so varčevalci prihranili l. 1923 — Din
3671, 1924 — 4741, 1925 — 3846, 1926 — 2591,
1927 — 4110, 1928 — 2910, 1929 — 3680, 1930
— 2980, 1931 pa še samo 322, skupaj Din 28.851.

Organizacija Orlov in Orlic v Domžalah ob razpustu 4. 1. 1930.

Potem je pa revica zamrla! Tudi njo je vzela — kriza!

b) DRUŠTVO — RAZPUŠČENO.

23. febr. 1933, v četrtek pop. ob 1/43 je bil izročen predsedniku društva od županstva v Domžalah sledeči odlok:

»Kraljevska banska uprava dravske banovine II št. 927/1 Ljubljana 17. II. 33. Katoliško izobraževalno in podporno društvo v Domžalah, srez Kamnik.

Prosvetno zvezo v Ljubljani

razpuščam

na podstavi § 11. zakona o društvih, shodih in posvetih, ker se je kot nepolitično društvo udejstvovala po svojih včlanjenih društvih tudi politično in strankarsko — politično ter s tem prekoračila svoj statutarni delokrog, ter ravnala tudi zoper državni red.

Iz istih razlogov se s tem razpuščajo vsa v naslovni Prosvetni zvezi včlanjena in obenem z dekretom obveščena društva, torej tudi naslovno društvo.

Zoper odločbo je dopustna pritožba na ministrstvo notranjih poslov, ki bi jo bilo vložiti pri tej kraljevski banski upravi v 15 dneh, računano od dneva po vročitvi in sicer kolkovano s kolkom 20 Din.

Po § 11. zakona pa pritožba ne zadržuje izvršitve te odločbe.

Oblastveni razpust je torej v zakonu docela utemeljen ter se iz že navedenih razlogov razteza na vsa v Prosvetni zvezi včlanjena društva. Ban dr. Marušič.«

— Takoj nato je šel predsednik v Društveni dom, kjer so že čakali: 2 zastopnika občinskega odbora in 2 orožnika.

Sprejel jih je ne kot predsednik društva, ker je bilo isto razpuščeno, ampak — tako jim je pojasnil — kot župnik in s tem od škofijstva postavljeni in odgovorni varuh premoženja župne cerkve v Domžalah.

Glasom zapisnika občnega zbora kat. izobraževalnega in podpornega društva v Domžalah z dne 5. jan. 1930 je namreč isti soglasno sklenil: »Društveni dom v Domžalah z vsem premičnim in nepremičnim inventarjem daruje tale trenutek kat. izobraževalno in podporno društvo v Domžalah župni cerkvi v Domžalah v popolno, izključno in nepreklicno last.«

Od tistega trenutka naprej torej to društvo ni imelo in nima prav nobene lastnine več.

Povedal je pa tudi, da to društvo ni prav nič zagrešilo, da je torej razpust neopravičen, tembolj, ker to društvo ni navadno izobraževalno društvo, ampak podporno in strokovno, in da se bo zoper razpust takoj pritožil na ministrstvo notranjih poslov.

Navzoči so nato preiskali prostore, ki jih je društvo uporabljalo, dvorano, oder in garderobni sobi.

Ob sklepu se je sestavil in podpisal sledeči »zapisnik o izvršeni hišni preiskavi v prostorih kat. izobraževalnega in podpornega društva v Domžalah po nalogu sreskega načelstva v Kamniku.

Preiskalo se je vse prostore, katere je uporabljalo gori navedeno društvo, a se ni ničesar sumljivega našlo.

Domžale, 23. II. 1933.

Žandarm. narednik Franc Skok l. r.
 žandarm. kaplar Lorenc Stemberger l. r.
 Janez Gabrič, l. r. obč. odbornik
 Valentin Pavli l. r. obč. odbornik
 Franc Bernik l. r. župnik.

Vihar, ki je ta dan s tako grozno silo pridirjal nad to društvo, ni podrl samo njega!

Ne!

Čujte in strmite!

Skupno je bilo razpuščenih v Sloveniji ob tej priliki 593 prosvetnih društev, 132 knjižnic, 50 godb in tamburaških zborov, 111 prosvetnih domov, torej 886 *kulturnih slovenskih organizacij*.

Kot posledica tega razpusta je došel 6. marca 1933 domžalskemu županu Francu Janežiču od sreškega načelstva v Kamniku odlok, s katerim je bil on imenovan »za začasnega upravitelja društvene imovine razpuščenega društva v Domžalah dotlej, dokler odločba ne bo pravomočna in dokler se od strani rednega sodišča za društveno imovino ne imenuje sodni kurator.«

Župnik je glede na ta odlok dal županu pismeno izjavo, da društvo ob razpustu sploh ni imelo nikake imovine in je torej imenovanje »začasnega upravitelja društvene imovine« brezpredmetno. S tem je bila ta zadeva rešena.

Glede na pravkar navedeno preiskavo v Društvenem domu bodi v spomin tu omenjena še druga podobna preiskava, ki se je vršila 13 let poprej, 10. febr.

1920, v torek dopoldne ob 11. uri, dva dni po društveni predstavi.

Predsednik društva gre iz šole. Naproti mu preplašena pride oskrbnica Društvenega doma. Pove mu, da ga v domu čakajo 3 orožniki, vsi »z nasajenimi bajoneti.«

Vstopi. Vrh stopnic v veži se vrši zanimiv dvogovor.

»V nedeljo ste imeli predstavo.« »Da, »Rokovnjače« smo igrali. Vse polno ljudstva je bilo. Igra je izvrstno uspela. Ste bili tudi gospodje navzoči?« Pa gospodje se niso dali nič premotiti. Vztrajali so v svoji »uradni resnosti«. »Pri igri se je streljalo.« »Seveda! Glavni junak je v igri ustreljen. Ali naj v ta namen igralec vzame v roko lesen pihalnik, pa naj reče »puf«. In zato naj mi pobiramo vstopnino?! Igra je življenje!« »Streljalo se je z vojaškimi puškami!« »Tega pa ne vem! Pri nas si vsak igralec sam preskrbi orožje!« »Vi imate tu v domu zalogo vojaškega orožja!« »A tako! Sedaj vas pa že razumem! Gospodje, oprostite! Sedaj bom pa jaz vodil! Manca, prinesi vse ključe hiše! Pojdi naprej in odpiraj! Vi greste za njo in si vse prostore natančno oglejte. Jaz grem zadnji, da kaj ne skrijem; obenem pa za pričo, da ste si res vse prostore ogledali!«

In natančno so si vse ogledali, pa o željno pričakovani »zalogi vojaškega orožja« seveda ni bilo ne sluha ne duha!

Tudi takrat »se ni našlo nič sumljivega!«

c) RAZPUST DRUŠTVA — RAZVELJAVLJEN.

6. marca 1933 je predsedstvo društva vložilo pritožbo zoper razpust društva.

27. marca 1933 je kot odgovor na to pritožbo došel od banske uprave v Ljubljani odlok II/2 št. 1021/312 v Ljubljani 23.III. 1933.

»Katoliško izobraževalno in podporno društvo v Domžalah.

Kr. banska uprava je z odločbo z dne 17. febr. 1933 II št. 927/1 razpustila vsa v navedenih Prosvetnih zvezah včlanjena društva, med njimi naslovno društvo.

Ker pa naknadne provere, izvršene povodom Vaše pritožbe zoper razpust društva, niso dognale, da bi naslovno društvo navzlic formalni povezanosti z društvi, ki so svoj statutarni delokrog prekoračila, zakrivilo enako dejanje,

razveljavljam

na podstavi § 120 odstavek 2 zakona o občnem upravnem postopanju citirano odločbo glede razpusta naslovnega društva. — Ban Marušič.«

2. Orlovska organizacija.

Z mladostnim navdušenjem za svoje vzvišene cilje je ta organizacija vsa leta vneto delovala, v zimskem času večer za večerom pri fantovskih in dekliških večerih z načelno vzgojo in pridobivanjem potrebnega znanja za lastni napredek in pravo ljudsko delo v jav-

nosti, pri telovadnih in gimnastičnih večerih pa za telesno utrjenje po geslu: »Zdrava duša v zdravem telesu.«

V poletnih mesecih pa je v vsakovrstnih javnih nastopih in narodnih slavnostih pokazalo leto za letom sad svojega zimskega dela.

Skoraj ni bilo večje javne prireditve kjerkoli v Sloveniji, ki je bila v smislu in po načelih orlovstva, kjer bi ne bila, v večjem ali manjšem številu, zastopana tudi domžalska orlovska organizacija.

In takih prireditev je bilo v teh letih izredno veliko.

V Domžalah je bila 5. sept. 1926. popoldne javna telovadba kamniškega okrožja Orlov.

18. avg. 1929 je Orlovska družina uprizorila igro »Legionarji«.

Izredna celodnevna orlovska slovesnost je bila 1. sept. 1929 ob blagoslovljenju domžalskega *orlovskega prapora* in proslavi *20 letnice* orlovskega odseka ter *10 letnice* orliškega krožka v Domžalah.

Na predvečer so Orli z domžalsko godbo napravili podoknico kumici prapora gospej *Marjetki Fik*, posestnici v zgornjih Domžalah 78.

Na dan slavnosti se je v Društvenem domu zbralo orlovstvo kamniškega okrožja, ki je v lepem redu z domžalsko godbo prikoralo k cerkvi. Tu pa se mu je na čelo postavil drug spreved, ki je prišel iz župnišča: 2 Orla z meči, prapronoša, 2 Orlici, 2 naraščajnika, 9 Orličic in sicer 1 z venčkom, 2 s trakom, 6 s praporom, kumica, 2 Orla.

V presbiteriju je župnik blagoslovil prapor, kumica mu je privezala venček in trak ter ga izročila prapronoši.

Sledila je pridiga o 5 biserih v križu nad prapor-skim orlom, ki naj bodo vsepovsod vodilo orlovske organizacije: vera v Boga, molitev, prejem sv. zakramentov, viteštvo napram ženstvu, ljubezen do Marije.

Pri sv. maši sta stregla 2 Orla v krojih.

Nato je bil slavnostni obhod na Spodnje, Zgornje Domžale in Stob pred Društveni dom: velika slovenska zastava, 3 trobentači na konjih, 3 v narodnih nošah na konjih, 3 prapori, 2 zastavi, narodne noše, 81 Orlov, 34 Orlic, 92 Orličev, 56 Orličic. Kumica se je vozila v krasno okinčanem vozu s par iskrima vrancema.

Ob 1. pop. je bila skušnja za telovadbo, ob ½3. pete litanije, ob 3. pa javna telovadba in vrtna veselica na Društvenem vrtu.

Okrožni predsednik kamniški odvetnik *dr. Žvokelj* je v navdušenem govoru pozival navzoče starše, ki so bili priča prelepih sadov mladinske orlovske vzgoje, naj se zavedajo, da gre za njihove otroke in naj jih tudi sami vnemajo za orlovsko organizacijo.

Vreme je bilo krasno, uspeh vsestransko velik.

Prapor, izveden po zamisli umetnika Plečnika, je stal 6000 Din.

Izmed mnogih domžalskih orlovskih in orliških akademij bodi tu omenjena samo ena: *poslovilna!*

Diktatorska vlada Pera Živkovića je s posebnim odlokom leta 1929 ustanovila »Sokola kraljevine Jugoslavije« in odločila, da bo vsako telovadno društvo,

ki v določenem roku ne pristopi k »državnemu Sokolu«, razpuščeno.

S tem je vlada zadala tudi domžalski orlovski organizaciji smrtni udarec.

22. decembra 1929 je celokupna orlovska organizacija priredila *v slovo* izvrstno uspelo *akademijo* z 2 v srce segajočima deklamacijama, s prostimi in simboličnimi vajami ter z veliko sklepno skupino.

Občinstva je bila polna dvorana in vsi prostori.

Mnogi prizori so ganili do solz.

Vse je čutilo, kolika je škoda, da mora tudi ta prelepa organizacija postati žrtev razmer in neumevanja!

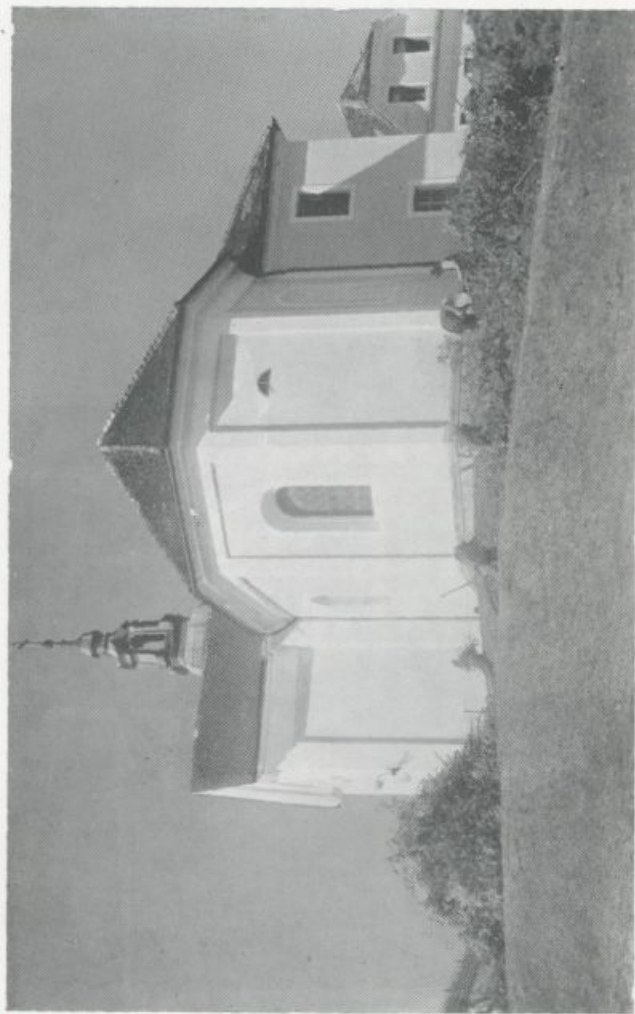
4. jan. 1930. je došel uradni odlok Orlom in Orlicam v Domžalah, kakor tudi vsem drugim:

»Temeljem § 12. zakona z dne 5. 12. 29, št. 35 uradni list, je *nadaljnje delovanje društva ustavljeno*, ako v predpisanem roku ni prijavilo vstop v »Sokola kraljevine Jugoslavije«. Odlok o likvidaciji sledi. Sreški načelnik v Kamniku dne 3. I. 30. — Fr. Ogrin.

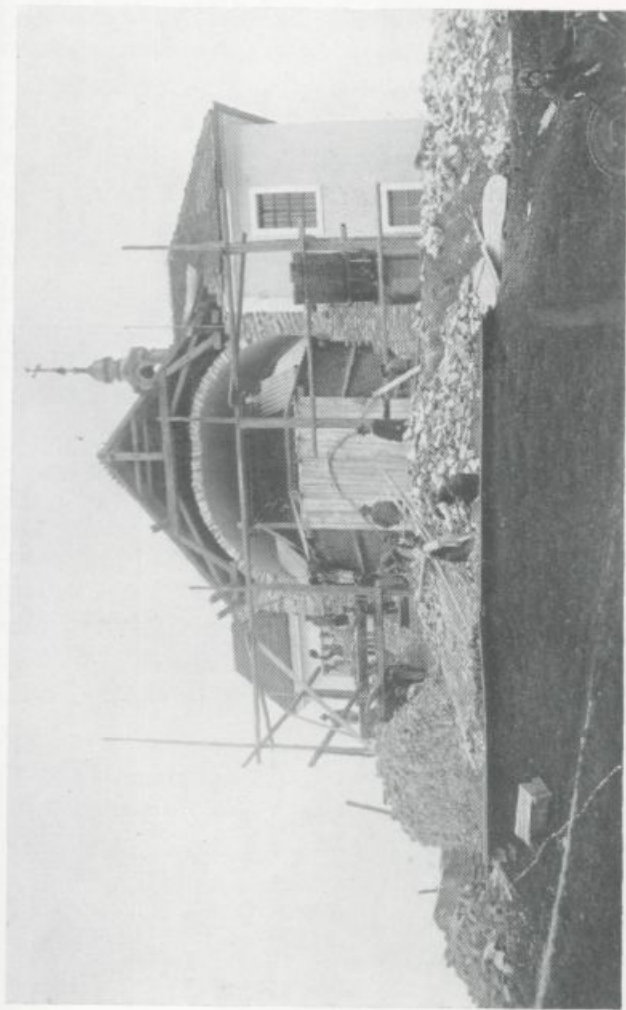
Na dan ustavitve je štela domžalska orlovska organizacija 23 Orlov, 17 mladcev, 28 naraščajnikov, 27 Orlic, 11 mladenk, 35 gojenk.

3. Fantovski odsek.

Odkar je bilo 3. jan. 1930 orlovski organizaciji »nadaljnje delovanje ustavljeno«, so morali popolnoma zginiti kroji Orlov in Orlic, je morala utihniti orlovska himna in orlovski prapori so morali shranjeni v zaprtih omarah čakati zopetnega vstajenja.

*Zunanja stran presbiterija
1. pred prezidavanjem.*

2. Ob prezidavanju.

Da se v tem oziru ni bilo varno zanašati na kako višjo prizanesljivost, samo en zgled!

16. marca 1932 je deželno sodišče v Ljubljani obsodilo kapelnika domžalske godbe Vinkota Riedla, »ker je ista 15. 8. 31 pri slavnosti blagoslovitve Prosvetnega doma v Grobljah na popoldanski veselici, okrog 18. ure pričeli svirati orlovsko himno, kateri so ljudje burno aplavdirali in zahtevali ponovitev in je godba himno sedemkrat ponovila«, zaradi prestopka čl. 4 zakona o zaščiti javne varnosti in reda v državi na 420 Din denarne kazni, eventuelno na 7 dni zapora in v nadaljnjih 80 Din, oziroma še 2 dni zapora, torej skupaj na 500 Din denarne kazni ali 9 dni zapora.

Seveda bivši Orli in Orlice tudi v teh težkih časih niso zgubili poguma in padli v brezdelje.

Kar čez noč so vsepovsod nastali pri prosvetnih društvih »fantovski odseki« in »dekliški krožki«, ki so bili združeni v »zvezo fantovskih odsekov« v Ljubljani in »zvezo dekliških krožkov« istotam, odkoder so dobivali mesečna predavanja in vsa potrebna navodila.

Z občudovanja vredno vnemo so se zbirali teden za tednom fantje pri »fantovskih večerih«, dekleta pa pri »dekliških večerih,« so obdelovali odkazano jim stvarino in se v nemali za svoje vzore.

Nad eno stvarjo so oblasti imele posebno budno oko: da se ja ne bi kje pri takih zbiranjih telovadilo.

V Domžalah si je društvo za Orle nabavilo posebno veliko in težko bradljo, ki je imela svoje stalno mesto v dvorani, tudi po ukinitvi.

17. marca 1930 se je vršil komisijski ogled za dovoljenje Dnevnega zavetišča. V dvorani opazijo bradljo. Z začudenjem pravi eden izmed gospodov s posebnim poudarkom in z očmi uprtimi v navzočega predsednika: »Bradlja?!« Predsednik društva pa hitro odvrne: »Tu se šolski otroci zavetišča telesno utrjujejo, po potrebi tudi na bradlji, če jih to veseli.«

Boljši časi so nastopili šele v juniju 1935, ko je tik pred evharističnim kongresom v Ljubljani nastopila v Beogradu nova vlada in v njej dr. Korošec kot — notranji minister.

Leta 1937 so prišli na dan posebni novi kroji za fantovske odseke in dekliške krožke.

7. marca 1937 je vprizoril fantovski odsek igro »Jurij Kozjak«,

11. aprila 1937 pa dekliški krožek igro »Izgubljena Marta.«

Orlovski prapor, sedaj kot prapor »fantovskega odseka« se je po dolgih letih prvokrat upal v Domžalah na dan 5. maja 1937 pri slovesnem sprejemu knezoškofa dr. Gregorija Rožmana ob prihodu na birmovanje.

16. maja 1937 sta priredila fantovski odsek in dekliški krožek pod pokroviteljstvom bana dr. Natlačena v Društvenem domu akademijo z družabnim večerom. Pozdrav in govor o delu v odseku je imel predsednik odseka akademik *Franc Müller*. Župnik pa je nazdravil banu v tistem, kar je prav takrat bilo banu najbolj pri srcu in kar je bržkone edinstveni slučaj med bani sploh, kot očetu sina, ki ima v kratkem kot *novi-*

mašnik stopiti pred oltar. Izrekel je željo, naj bi sinov novomašniški blagoslov bil nad vsem očetovim obilnim a težkim delom za blagor slovenskega naroda.

30. maja 1937 je odsek z akademijo proslavil 20-letnico majniške deklaracije.

22. sept. 1937 je imel fantovski odsek na podlagi oblastveno potrjenih vabil ustanovni občni zbor *kot novo samostojno društvo* z dosedanjim nazivom »fantovski odsek« pod centralo »Zveza fantovskih odsekov«.

Izvoljen je bil sledeči odbor: Franc Müller predsednik, Franc Cerar blagajnik, Karol Kavka tajnik, Stanko Rihtar načelnik.

Leta 1939 je štelo novo samostojno društvo 30 članov, 13 mladcev, 42 naraščaja.

Dekliški krožek je ostal še nadalje kot *odsek kat. izobraž. in podpornega društva*.

Leta 1939 je štel: 22 članic, 16 mladenk, 35 gojenk.

Imel pa je ves čas, kakor že prej kot »orliški odsek«, v vsem svojem delovanju popolno svobodo in samostojnost in tudi svoj odbor.

Enako tudi fantovski odsek že prej, preden je postal samostojno društvo.

Predsednica krožka je bila do leta 1936 Frančiška Zajc, od takrat naprej pa učiteljica Marija Ložar.

Načelnica je bila do svoje poroke 25. okt. 1936 Ani Končan, ki je bila tudi članica zvezinega odbora v Ljubljani, od takrat naprej pa Kristina Cerar.

Predsednik fantovskega odseka kot društvenega odseka je bil Franc Müller, načelnik pa Stanko Rihtar.

Predsednica krožka in predsednik odseka sta bila vedno tudi člana društvenega odbora, predsednik društva pa zajedno tudi duhovni vodja obeh.

6. febr. 1938 je priredil fantovski odsek skupno z dekliškim krožkom ob spremljanju orkestra domžalske godbe akademijo z družabnim večerom.

6. marca 1938 je vprizoril dekliški krožek igro »Bajtarska princezinja«, 18., 19. in 20. marca — trikrat zapored — pa fantovski odsek igro »Konec poti.«

»Bajtarsko princezinjo«, kakor že prej »Izgubljeno Marto«, je režirala in vse skušnje vodila učiteljica Marija Ložar, »Konec poti« in druge igre fantovskega odseka pa Franc Müller.

5. febr. 1939 sta priredila fantovski odsek in dekliški krožek zopet akademijo z družabnim večerom.

5. marca 1939 se je vršila v Društvenem domu efektivna loterija fantovskega odseka, ki je prav dobro uspela.

ŽIVAHNO KULTURNO DELO V DRUŠTVENEM DOMU.

Naštejmo tu samo nekatere prireditve, ki pričajo, kako je Društveni dom vsa leta bil in je res dom dela za izobrazbo in vsestranski napredek ljudstva.

29. julija 1923. je slavila *kamniška podružnica Slovenske dijaške zveze, katoliško počitniško dijaško društvo »Bistrica«* svojo 10 letnico v Domžalah.

Ob 9. dop. je imelo svojo službo božjo, pri kateri je imel pridigo domači župnik, sv. mašo prefekt

Ivan Ahčin, pel pa je dijaški mešani zbor. Nato je bilo v dvorani Društvenega doma slavnostno zborovanje, katerega so se tudi udje društva prav številno udeležili. Govorili so: predsednik Anton Urbanija, profesor Mazovec, gospica Fajdigova, Jože Bohinec, Franc Lazar.

Popoldne je dijaštvo vprizorilo igro »Revizor«.

Ker je društvo »Bistrica« še večkrat nastopilo, bodi odslej v tem poročilu označeno vselej samo z besedo »Bistrica«.

12. avg. 1923 je priredila godba *Mladinskega doma na Kodeljevem* koncert pod vodstvom svojega kapelnika Franca Dolinarja. S koncertom je bila združena vrtna veselica.

9. marca 1924 je priredila »Bistrica« podučen tečaj o izobraževalnih društvih.

Ob 1/29. dop. je predaval akademik Jože Vombregar o koristih društev, ob 11. profesor dr. Puntar o uspešnem delu v društvih in učiteljiščnik Štefe o dolžnostih društvenih članov. Dvorana je bila ves čas polna udov društva, moških in ženskih, ki so z zanimanjem poslušali vsa predavanja.

27. aprila 1924 je priredil koncert operni pevec Anton Šubelj s sodelovanjem konservatorista Franca Gostiča.

15. avg. 1924 je vprizorila »Bistrica« »Veroniko Deseniško« ob navzočnosti avtorja pesnika Otona Župančiča.

Bila je to sploh prva vprizoritev tega krasnega dela izven Ljubljane.

24. avg. 1924 je priredila *kamniška pevška podzveza* koncert. Nastopili so: 1. Pevski odsek Dob pod

vodstvom kaplana Matija Jager-ja, 2. Pevski odsek Kamnik pod vodstvom nadučitelja Ivana Primožiča, 3. Pevski odsek Nevlje pod vodstvom Slavkota Savinška, 4. Moški zbor »Krivček« iz Kamnika pod vodstvom Ivana Primožiča, 5. Pevski odsek Domžale pod vodstvom Franca Bernika, 6. Združeno vsi ti pevski zbori pod vodstvom podzvezinega pevovodje Ivana Primožiča.

Uspeh je bil izvrsten. Vsi zbori so svojo nalogo po soglasni sodbi obilno navzočega občinstva častno izvršili.

26. okt. 1924 so priredili združeni domžalski *obrtne mojstri* v korist Dobrodelnemu domu predstavo »V 80 dneh okrog zemlje«. Čisti preostanek je znašal 1848 Din.

2. februarja 1925 so priredili združeni domžalski *obrtne mojstri* v isti blagi namen predstavo »Stari Ilija«. Čisti preostanek v korist Dobrodelnemu domu je znašal 2500 Din.

23. avg. 1925 je priredila »*Bistrica*« predstavo »Srenja«.

13. sept. 1925 so priredili domžalski *obrtne mojstri* predstavo »Revček Andrejček« zopet v korist Dobrodelnemu domu s čistim preostankom 1401 Din.

4. okt. 1925 je vprizorilo *Gasilsko društvo Domžale* igro »Moč uniforme«.

11. okt. 1925 je priredila *domžalska podružnica Jugoslovanske Matice* v korist koroškim Slovencem predstavo. Govoril je dr. Ivo Potokar o položaju koroških Slovencev. Nastopilo je pevsko društvo »Dom-

žale« in domžalski orkester. Vprizorili so igro »Valj-kun«.

10. okt. 1926 je vprizorilo društvo »Kamnik« igro »Mrak«.

24. okt. 1926 je *Gasilsko društvo Domžale* vprizorilo igro »Stric v toplicah«.

V dneh od 25. okt. do 6. nov. 1926 se je vršil 14 dnevni tečaj za šivanje in vezenje, ki ga je brezplačno priredilo zastopstvo Singerjevih šivalnih strojev. Udeležilo se ga je 12 deklet domače fare.

21. nov. 1926. je priredila *Jugoslovanska Matica* podružnica Domžale predstavo brez vstopnine s pobiranjem prostovoljnih darov za Primorce v žalni spomin šeste obletnice Rapalla. Nastopilo je pevsko društvo »Domžale«, govoril je dr. Ivo Potokar, vprizorjena je bila igra »Kajn«.

12. dec. 1926 je priredila podružnica Kamnik »*Udruženja vojnih invalidov*« koncert, pri katerem je nastopil kvartet kamniških igralcev na lok.

11. marca 1928 so vprizorili domžalski obrtni *mojstri* igro »Deseti brat«. Čisti dobiček je bil namenjen Godbenemu domu in Dobrodelnemu domu, kateremu so darovali Din 1465.75.

1. aprila 1928 je bil koncert *pevskega društva* »Domžale«.

29. aprila 1928 je nastopilo ljubljansko društvo *kat. rokodelskih pomočnikov* z igro »Številke gospe Rožmarinke«. O početku in razvoju društva je govoril profesor Dr. Joža Lovrenčič.

11. in 12. avg. 1928 se je vršila v Domžalah 15 letnica »Bistrice«.

11. avgusta zv. ob 8. je bil v Društvenem domu komerz pri pogrnenih mizah. Slavnostni govor je imel profesor dr. Rožič. 12. avg. je bila ob 9. dop. božja služba. Govoril je župnik, sv. mašo je opravil Viljko Fajdiga, pel je dijaški zbor. Popoldne ob 4. je bila v Društvenem domu predstava žaloigre »Stanovitni krajljevič«.

23. marca 1930 je priredilo pevsko društvo »Domžale« koncert, čigar čisti preostanek — 800 Din — je društvo darovalo Dobrodelnemu domu. Pod vodstvom Ivana Primožiča je nastopilo 32 pevk in pevcev v umetni in narodni pesmi.

25. maja 1930 je vprizorilo ljubljansko društvo *kat. rokodelskih pomočnikov* igro »Utopljenci«.

14. in 15. jan. 1933 je bila v Društvenem domu v dvorani *misijonska razstava*, ki jo je priredila Misijonska zveza v Ljubljani. 13. jan., v petek zvečer so bili vsi razstavni predmeti z avtobusom pripeljani v Domžale. V soboto dopoldne jih je zastopnica zveze s sodelovanjem domžalskih Marijinih družbenic po dvorani razvrstila, na odru pa, ki je bil ves v oleandrih in cveticah, je postavila kip Brezmadežne, Kraljice misijonov. Ob 1/23. pop. si je razstavo ogledala vsa domžalska šolska mladina in iz lhana. V daljšem skioptičnem predavanju je uradnik Peršuh pojasnil razstavo v soboto za šolsko mladino, v nedeljo popoldne pa za odrasle, katerih je bilo celo nedeljo vse polno. Vsem je bila ta zanimiva razstava v veliko korist.

4. okt. 1935 zvečer ob 6. je priredila »Bistrica« družabni večer pri pogrnenih mizah in ob polni dvorani zelo odličnega občinstva. Večer sta počastila ban Dr. Natlačen, ki je v daljšem govoru opisal delovanje akademske katoliške dijaške zveze kot njen bivši predsednik in minister dr. Krek Miha s soprogo in z vdovo ministra Sušnika. Navzoči so bili Nande Novak, zdravnik dr. Bohinec Jože, več drugih starešin, prof. dr. Fajdiga, več duhovnikov. Minister dr. Krek je v navdušenem govoru v nemal navzoče za vztrajno delo v procvit Jugoslavije. Predsednik »Bistrice«, akademik Škofic je prisrčno pozdravil navzoče, župnik Bernik je v imenu fare in kat. izobr. in podpor. društva nazdravil banu dr. Natlačenu kot pravemu ljudskemu in od ljudstva z največjim veseljem pozdravljenemu banu. Gromovite so bile ovacije, ki so jih navzoči priredili dr. Natlačenu. Sledilo je še več nagovorov in zdravic. Vmes pa sta neumorno zabavala akademski kvintet s krasnim petjem in orkester iz Mengša pod vodstvom konservatorista Liparja.

5. jan. 1933 je »Bistrica« vprizorila Jalenovo dramo »Bratje«.

4. okt. 1936 zvečer ob 6. se je vršil drugi družabni večer »Bistrice«.

Navzoči so bili notranji minister dr. Korošec, ban dr. Natlačen s soprogo, soproga ministra dr. Kreka, vseučiliški profesor dr. Lukman, častni kanonik dekan Rihar, profesor dr. Capuder, sreski načelnik dr. Kosi, narodni zastopnik Štrcin, Nande Novak, dr. Žvokelj, zdravnik dr. Bohinec, dr. Šarec, dr. Zajec, profesor dr. Fajdiga in drugih polna dvorana.

Akademiki so peli slovenske narodne, ruski akademski zbor pa ob spremljevanju kitare ruske narodne. Večer je otvoril akademik Škofic.

Predsednik občine Ivan Vrečar je v imenu občine pozdravil dr. Korošca, bana, dijaštvo »Bistrice«. Župnik Bernik pa je kot predsednik Društvenega doma nazdravil ministru dr. Korošču.

Poudaril je, kako neizmerno ga slovenski narod ljubi kot svojega voditelja, pa kako si je on to ljubezen v polni meri tudi zaslužil z neumornim delom in velikimi žrtvami zanj ter želel vsemu njegovemu delu obilnega božjega blagoslova.

Že med govorom je bil večkrat prekinjen od ovacij slavljencu, ob sklepu po istih kar ni bilo konca, na kar je vsa dvorana stoje zapela »Hej Slovenci!«

24. jan. 1937 popoldne ob ½4 so *Salezijanci z Rakovnika* vprizorili 3 dejansko opereto »Kneževič iz Trebizonde«. Nastopilo je nad 80 oseb salezijanske mladine ob spremljevanju 20 mož številnega orkestra in klavirja pod vodstvom dr. Jerka Gerzinčiča.

4. sept. 1938 je uprizorila »Bistrica« v proslavo svoje 25 letnice Vombergarjevo pretresljivo dramo »Igra življenja«.

Predsednik kat. izobraž. in podpornega društva Franc Bernik je v nagovoru pred uprizoritvijo v imenu društva in fare čestital »Bistrici« k njenemu častnemu jubileju, opisal prelepo zvezo, ki je vsa ta leta družila »Bistrico« z Domžalami ter se ji prisrčno zahvalil za vse veliko kulturno delo, ki ga je prav v prostorih Društvenega doma tako požrtvovalno in navdušeno vršila.

Njegov govor je izzvenel v prisrčno voščilo:

»Naj vsem nam tako ljuba in draga »Bistrica« tudi v prihodnje krepko živi, raste in procvita!«

Poleg tu navedenih predstav se je v Društvenem domu vršilo tudi več predstav osnovne šole oziroma njenega Podmladka Rdečega križa, vse predstave otroškega vrtca in dnevnega zavetišča, vse akademije, predstave in prireditve Orlov in Orlic, fantovskega odseka, dekliškega krožka.

Pa to je šele ena stran kulturnega dela v Društvenem domu.

Tu so se vršile tudi vse seje in zborovanja domžalskega članstva Jugoslovanske strokovne zveze vsa leta, odkar ta organizacija v Domžalah obstoji.

Tudi Zvezi združenih delavcev so ti prostori vedno na razpolago.

19. jan. 1936 pop. ob 3. se je tu vršil prvi shod udov krajevne skupine Jugoslovanske radikalne zajednice, katere predsednik je Vrečar Ivan, podpredsednik Senica Jožef. Nad 250 udov je bilo navzočih, minister n. r. dr. Kulovec je v nad 1½ urnem govoru izčrpno osvetlil politični položaj, nastanek sedanje JRZ in vzroke, zakaj se ji je v celoti pridružila nekdanja Slovenska ljudska stranka. Od tedaj ima Jugoslovanska radikalna zajednica Domžale v tem domu svoje seje, kakor tudi vsa velika zborovanja, občne zборе in politične shode, prav kakor jih je prejšnje čase tu imela Slovenska ljudska stranka.

Kako živahno je življenje v tem Društvenem domu bilo že od nekdanj, samo en zgled iz prejšnjih let, ko

javno življenje še ni bilo tako živo razgibano, kot je danes.

1. maja 1927 je bilo od 7. zjutraj do $\frac{1}{2}$ 10. dopoldne v zgornji sobi zborovanje krajevne Slovenske ljudske stranke in postavitve kandidatov za občinske volitve v Domžalah, od 9. do 10. v dvorani shod krščansko - socialnega delavstva, od 10. do $\frac{1}{2}$ 3. pop. v dvorani in na vrtu telovadna tekma kamniškega orlovskega okrožja, v istem času v zgornjih prostorih in v garderobnih sobah prosvetna tekma.

4. Domžalska godba.

Ustanovljena je bila kot godba »požarne brambek« leta 1884, kot samostojna godba pa leta 1885.

17. avg. 1924 je slavila *40 letnico* svojega obstoja ob navzočnosti 4 tujih godb: kamniške, mengerske, železničarske iz Ljubljane in iz Zidanega mosta.

Ob 10. je bil slovesen vhod v cerkev. Cerkveno opravilo, pridigo in sv. mašo je opravil župnik. Nato so na pokopališču položili po nagovoru Josipa Jezernika med sviranjem žalne koračnice venec na grob ustanovitelja godbe nadučitelja Franca Pfeiferja.

Zunanji del slavnosti se je vršil pred osnovno šolo. Slavnostni govor o pomenu domžalske godbe je imel nadučitelj *Josip Odlasek*. Kapelnik *Vinko Riedl* je po primernem nagovoru razdelil častne diplome članom, ki so bili od ustanovitve pri godbi. Sledil je obhod po Domžalah. Vreme je bilo skrajno neugodno. Od $\frac{1}{2}$ 10. do 3. popoldne je kar lilo. Šele okrog 4. popoldne se

je toliko razvedrilo, da se je mogla vršiti veselica na vrtu tovarnarja Matija Ravnikarja in v kolodvorski restavraciji.

Začetkom avgusta 1926. si je godba začela graditi svoj »*Godbeni dom*«.

12. septembra je položila *ogelni kamen* ob navzočnosti mengeške godbe, domžalskega in stobovskega gasilskega društva in veliko drugega ljudstva.

Župan *Anton Skok* je po kratkem nagovoru vzdal ogelni kamen, cementno ploščo z liro in letnico 1926.

Skladatelj *Emil Adamič* je imel slavnostni govor o pomenu glasbe in doma, ki se ima sedaj kot prvi *Godbeni dom* v celi državi postaviti. Na vrtu Osetove gostilne se je potem vršila veselica v prid *Godbenemu domu*.

4. avgusta 1929 se je vršila *blagoslovitev »Godbenega doma«*.

V ta namen sta izšli 2 reklamni številki »*Domžalca*«.

Na večer se je vršila bakljada godbe po Domžalah, na dan slavnosti zjutraj ob 4. budnica, ob ½9. sprejem gostov na kolodvoru, obhod po Domžalah. Udeležile so se ga 4 godbe, iz Zidanega mostu, Mengša, Viča, Cerkelj in domača, Gasilska društva, Orli, Orlice, skavti, narodne noše.

Cerkveno opravilo je imel domači župnik zunaj na prostem pri kapelici M. B. na Goričici. Poudaril je, kako mora vsem navzočim biti življenjsko vodilo četrtna programna beseda, ki je skozi 44 let obstanka

godbo vzdrževala: navdušenje, vztrajnost, disciplina, harmonija.

Med sv. mašo je godba svirala mašne pesmi.

Nato se je slavnostni sprevod vrnil k Godbenemu domu, kjer je župnik blagoslovil vse prostore doma.

Po blagoslovu je predsednik pripravljalnega odbora *Ivan Vrečar* pozdravil navzoče. Slavnostni govor je imel profesor *Dr. Valentin Rožič* o zgodovini domžalske godbe in Godbenega doma. Kumica Godbenega doma gospa *Minka Senica* je s kratkim nagovorom izročila ključe predsedniku godbe *Ivanu Cerarju*. Nato so sporočili pozdrave in voščila: veliki župan *Dr. Marušič* telefonično, oblastni komisar po *Narteju Velikonji*, sreski glavar po *Dr. Oražmu*, župan *Franc Janežič*, bivši oblastni poslanec *Nande Novak*. Popoldne ob 1/23. se je vršila veselica na vrtu *Avgusta Volka*. Vreme je bilo krasno.

12. avgusta 1934 je slavila godba svojo *50 letnico*.

Na predvečer je priredila godba »beneško noč«: na Šumberku mogočen kres, zažiganje umetnega ognja, streljanje iz topiča, koncert godbe ob kresu, spodaj na *Bistrici* pa tekmovanje okrašenih čolnov, katerih je bilo 20, med njimi najlepši avtoličarja *Martina Mali-ja* iz *Domžal*.

Zjutraj ob 4. je streljanje iz topiča oznanjalo veliko slavnost zlatega jubileja. Začela se je z budnico godbe po trgu, ki je bil ves v zastavah, Godbeni dom pa ves v mlajih in vencih. Ob 1/210. je bil na kolo-dvoru sprejem zastopnika bana *Dr. Marušiča*, ki je bil pokrovitelj slavnosti, inšpektorja *Vrhovnika* in drugih

slavnostnih gostov. Ob 10. so v sprevedu prikorakale na Goričico godbe mengeška, jeseniška cerkvena, železničarska, iz Celja, iz D. M. v Polju, Vič - Glince in domžalska, gasilska društva iz Domžal, Stoba, Štude, dekleta v narodnih nošah, veliko drugega ljudstva, domačega in tujega. V pridigi zunaj na prostem je župnik pojasnil, da je 50 letni jubilej godbe 1.) predvsem jubilej človekove duševnosti, ker le duša je mogla mrtvo materijo oživiti, iz mrtvih instrumentov godbo ustanoviti, jo voditi, skozi 50 let ohraniti, 2.) krepka obsodba današnjega materijalističnega sveta in njegovih zablod, 3.) zato pa prav s tem opomin k pravemu domoljubnemu delu.

Med sv. mašo je svirala domžalska godba.

Tudi topot so po sv. maši najstarejši člani godbe po nagovoru Josipa Jezernika položili venec na grob njenega ustanovitelja, prvega domžalskega učitelja, *Franca Pfeiferja*.

Sledilo je slavnostno zborovanje pred Godbenim domom. Otvoril je zborovanje predsednik pripravljalnega odbora *Ivan Vrečar* s pozdravom navzočih odličnih gostov.

Slavnostni govor o pomenu godbe sploh za napredek naroda in domžalske še posebej je imel senator *Dr. Valentin Rožič*. Govorili so še zastopnik ban. inšpektor Vrhovnik, poslanec Cerar, župan Dr. Hočevnar.

Odposlana je bila vdanostna brzojavka Nj. Vel. kralju Aleksandru I.

Čestitali so še zastopnik pevskega društva »Slavec« s poklonitvijo zlatega venca, celjske železničarske godbe in mengeške godbe s poklonitvijo lepega venca.

Kapelnik Vinko Riedl je nato razdelil častne diplome med še živeče ustanovitelje godbe, ki so bili Josip Jezernik, Jakob Flis, Ivan Flerin, Ivan Kircher, Anton Pavli, Franc Pavli, Franc Zajec.

Tik ob sklepu zborovanja se je vsula silna ploha. Do 2. popoldne je kar naprej lilo. Potem se je razvedrilo. Ob ¼3. se je ob sviranju godb razvil sprevod po Domžalah: narodne noše, peš in na vozovih, gasilci, okrašeni avtomobili in motorna kolesa. Po sprevodu je bila na vrtu veletrgovca Avgusta Volka dobro obiskana vrtna veselica z godbami, petjem, srečolovom.

5. Prostovoljno gasilsko društvo Domžale.

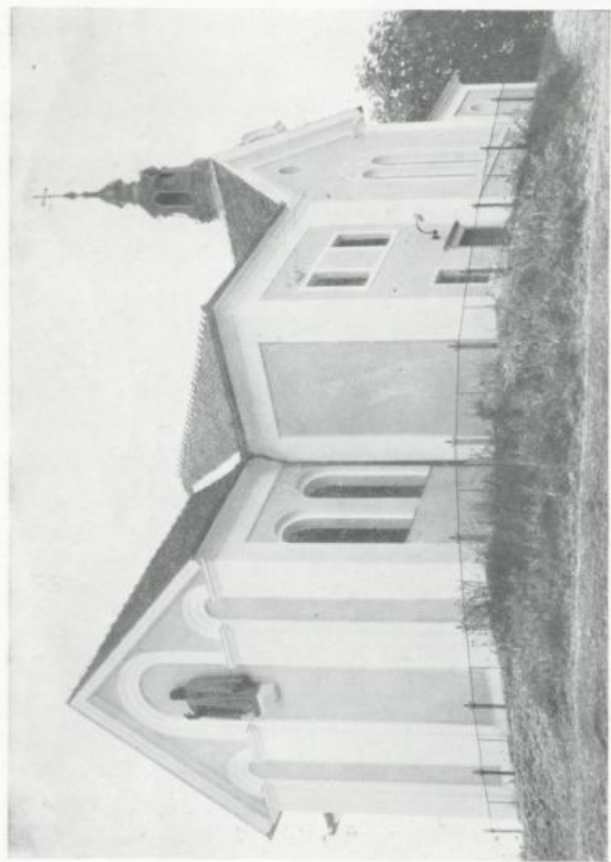
Ustanovljeno je bilo 1. maja 1880.

3. junija 1923 so se dopoldanske službe božje udeležila gasilska društva z domžalsko godbo. Nato so se zbrala pred Gasilskim domom v Domžalah, kjer je župnik po primernem nagovoru blagoslovil novo *motorno brizgalno*. Ob tej priliki so bile izročene častne diplome za 40-letno zvesto članstvo. Ti člani so bili Alojz Šme, Zg. Domžale 12, Jakob Šme, Zg. Domžale 67 in Franc Mazovec, Zg. Domžale 4.

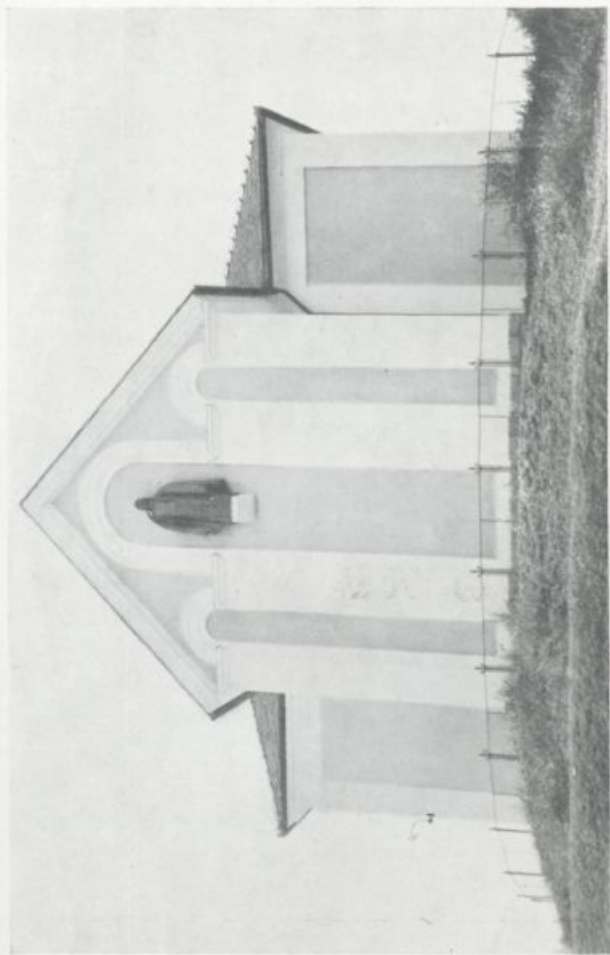
6. julija 1930 je društvo prav slovesno obhajalo svojo *50 letnico*.

Ob ½10 so se udeležila gasilska društva z domžalsko godbo sv. maše.

Po sv. maši je bila slovesnost pred Gasilskim domom. Župnik je v nagovoru pojasnil, kako so društvu-jubilantu vsa dolga leta društvenega obstanka 3

Župna cerkev v Domžalah po prezidavanju.

3. S prizidkom na listni strani po prezidavanju.

zvezde vodnice kazale smernice uspešnega delovanja: ljubezen do bližnjega, volja za napredek, medsebojna prijateljska družabnost.

Nato je blagoslovil nov *motorni agregat*, kateremu je bila kumica ga. *Magdalena Cerar*, Zg. Domžale 37.

Sledili so nagovori načelnika Janeza Gabriča, sreškega načelnika Dr. Ogrina, kamniškega gasilskega načelnika Cerarja, kumice. Z defilacijo je bila dopoldanska slavnost zaključena.

Popoldne ob 2. je bila slavnostna gasilska vaja, pri kateri pa se je žal pripetila nesreča. Rabila se je nova velika gasilska lestev. Raz vrh lestve, 16 m visoke, ki se je kar na dveh krajih prelomila, je padel na tla 26 let stari Franc Grčar, mizarski pomočnik iz Štude 7. Priletel je na žico antene, ki se ni pretrgala, od te pa na žice električne napeljave, ki so se pretrgale in nato na tla, kjer je obležal nezavesten. Ljudje, ki se jih je kar trlo, so ga takoj začeli močiti. Prišel je k zavesti. Bil je takoj obhajan in z vsem previden. In že je prihitel rešilni avto, ki ga je odpeljal v ljubljansko bolnico. Sedaj je čvrst in zdrav in ne čuti nikakih posledic tega silnega padca. Seveda je to veselico, ki se je potem vršila, zelo motilo. Vreme je bilo krasno.

Službeni naziv društva je od leta 1939 po vladni odredbi: »Prostovoljna gasilska četa Domžale«.

6. Prostovoljno gasilsko društvo Stob.

Ustanovljeno je bilo leta 1906.

8. avg. 1926 je slavilo 20 letnico svojega obstoja.

Dopoldne ob 10. se je v spremstvu domžalskega gasilskega društva in domžalske godbe udeležilo službe božje. Po sv. maši so položili venec na grob prvega načelnika Rudolfa Mayerja in drugih umrlih udov, žal med najhujšim nalivom. Popoldne ob 4. je bila pred Gasilskim domom v Stobu kratka spominska slavnost in potem veselica v gostilni Antona Müllerja. Celo to nedeljo je lilo kot iz škafa. Tudi grmelo in treskalo je.

9. junija 1930, na binkoštni ponedeljek popoldne ob 1/23. so se gasilska društva z domžalsko godbo udeležila litanij v cerkvi, na kar jim je župnik pred Gasilskim domom v Stobu po primernem nagovoru blagoslovil novo *motorno brizgalno*. Zbranih je bilo precej gasilcev in drugega občinstva.

5. junija 1938, na binkoštno nedeljo popoldne ob 1/23. so se vsa tri gasilska društva fare udeležila popoldanske službe božje. Nato pa je bila pred Gasilskim domom v Stobu blagoslovitev novega *gasilskega avtomobila*. Župnik je pojasnil pomen in važnost tega vozila za slučaj požarnih nevarnosti in dodal nauk, kako moramo s poštenim čednostnim življenjem poskrbeti za tisti avtomobil, ki nas bo vse sigurno pripeljal v nebesa. Kumica je bila *Pavla Pavovec*, Depalja vas 10. Govoril je še načelnik Jože Jezernik in izrekel toplo zahvalo vsem, ki so kakorkoli sodelovali.

Društvo si je letos, 1939, oskrbelo prav lep prapor, ki ga je župnik 28. maja, na binkoštno nedeljo,

popoldne pred litanijami blagoslovil. Kumica mu je bila Fanika Končan. Stal je 6000 Din.

Od leta 1939 se društvo službeno nazivlje: »Prostovoljna gasilska četa Stob«.

7. Prostovoljno gasilsko društvo Študa.

Ustanovljeno je bilo — kot tretje v domžalski fari — 12. junija 1932.

Takoj ob ustanovitvi so si člani društva oskrbeli že 22 krojev in prav lep nov *Gasilski dom*, ki je bil ti isti dan, 12. junija, blagoslovljen.

Svet zanj je daroval posestnik *Franc Rahne*, ves potreben materijal so brezplačno navozili Študljani sami in tudi v denarju so precej darovali. Največ pa je daroval zanj prvi društveni načelnik tovarnar *ing. Rudolf Willmann*.

Ob 2. pop. so se društva v spremstvu domžalske godbe in številnih narodnih noš udeležila litanij v farni cerkvi.

Po litanijah je bil blagoslov doma. Župnik je v nagovoru pojasnil pomen gasilskih društev in cerkvenega blagoslova zanje, ki bodi vedni opomin, da naj se vse njihovo delo vrši pod božjim varstvom, v soglasju z božjimi zapovedmi in bližnjemu v korist.

Nato je *blagoslovil dom*.

Pozdravili so še: domžalski župan *Franc Janežič*, narodni poslanec *Cerar*, *kumica gospica Willmannova*. Zahvalil se je podnačelnik *Podpac*. Sledila je na vrtu poleg doma obilno obiskana veselica.

Gasilski dom ima tudi *oder* za predstave in je bilo na njem že nekaj iger z lepim uspehom vprizorjenih.

26. junija 1938 je bila slovesno blagoslovljena *motorna brizgalna*.

Vsa tri domžalska društva, katerim so se pridružila tudi sosednja društva, in narodne noše, so se v spremstvu domžalske godbe udeležila farne popoldanske službe božje in nato odkorakala pred Gasilski dom v Študo. Glede na umetno sestavo brizgalne in nujno potrebo, da v slučaju požara znajo gasilci z njo pravilno ravnati, je župnik spomnil na najčudovitejši stroj božjega stvarstva, na človeško telo in sveto dolžnost za vsakega, da zna tudi s tem pravilno ravnati. Kumica je bila gospica *Staša Bahovčeva*. Pozdrav in zahvalo vsem obilno navzočim je izrekel podnačelnik Podpac.

Službeni naziv društva je od leta 1939 »Prostovoljna gasilska četa Študa.«

8. Sokolsko društvo v Domžalah.

Ustanovljeno je bilo 26. dec. 1905.

Kot člani prvega odbora so bili izvoljeni: Slokar Andrej starosta, Polak Bedrih podstarosta, Brecljnik Franjo načelnik, Kuhar Fanc blagajnik, Engelman Kristijan tajnik, in odborniki Kralj Ivan, Zalokar Anton in Rihtar Janez.

Spočetka se je vršilo vse društveno življenje, tudi telovadba, pri Slokarju.

Telovadbo je poučeval načelnik Brecljnik Franjo. Ko pa je ta na spomlad 1906 odšel k železnici, je

hodil poučevat telovadbo Drenik iz Ljubljane. L. 1907 je postal načelnik Majzelj Franc, ki je pet let bil dejanski voditelj društvenega življenja. Pod njim se je vršil 15. avg. 1907 javni telovadni nastop »Slovenske sokolske zveze« na sejmišču v Zgornjih Domžalah.

Leta 1909 se je pričel graditi »Sokolski dom«.

8. avgusta 1911 je bil *slovesno* *otvorjen*.

Stal je 60.000 kron.

Ko pa je 1914 izbruhnila svetovna vojna, so nastopili za društvo in »Sokolski dom« težki časi.

Kot druga sokolska društva, je bilo tudi domžalsko kmalu v začetku vojne razpuščeno.

V domu je bil na jesen 1914 nastanjen kader 97. tržaškega pešpolka, od 31. jul. 1915 do 3. marca 1918 pa vojaška bolnica s 104 posteljami.

Ker za dom v takih razmerah več let niso bile plačane obresti, je bila resna nevarnost, da bo dom vsled velikega dolga in neplačanih obresti na zahtevo upnikov na javni dražbi prodan.

Da se to zabrani, je predlagal Dr. Tavčar Ivan kot pravni zastopnik Mestne hranilnice v Ljubljani sodišču, naj se postavi Sokolski dom pod prisilno upravo, kar se je tudi zgodilo. Gerent Cerar Franc je bil od sodišča imenovan za prisilnega upravnika doma. S tem je bil dom obvarovan prodaje in se je v ugodnejših razmerah že jeseni 1920 rešil dolga.

Leta 1921 so bili ustanovljeni sokolski odseki: 17. julija v Moravčah, 26. julija v Dobu in 14. avgusta na Brdu. Prva dva sta se 1930 razvila v samostojni društvi, odsek na Brdu pa je 1927 prenehal. Leta 1933 se je ustanovila sokolska četa v Krašnji.

7. maja 1924 se je društvo udeležilo *odkritja spomenika Kralja Aleksandra I.*, ki ga je pred svojo hišo v Zgornjih Domžalah postavil starosta Slokar Andrej.

Pri slavnosti so govorili: Slokar, okrajni glavar Dr. Ogrin, župan Skok, Krmpotič iz Vira. Domžalska godba je igrala. Razvil se je sprevod proti Kebru, Ladstätterju, pošti, Gasilskemu domu v Stobu in nazaj. Udeležili so se ga: 5 Sokolov na konjih, do 60 gasilcev, šolska mladina z učiteljstvom, 4 Domžalke v narodnih nošah, 16 Orjunašev v krojih, 6 Sokolic, 49 Sokolov. Potem je bila na Slokarjevem vrtu veselica.

26. dec. 1925 je društvo slovesno proslavilo 20-letnico svojega obstoja.

Za društvo važno je bilo leto 1926, ko se je v njem osnoval kino-odsek z nalogo, da se v Sokolskem domu čimprej otvori kino.

Prvi odborniki kino-odseka so bili: Petrovec Tomo, Šetina Egidij in Seljak Rudolf.

Kino-aparat je stal 40.000 Din in je začel igrati v avgustu 1927.

6. dec. 1929 je izšel zakon o ustanovitvi »*Sokola kraljevine Jugoslavije*.«

To leto je društvo pod starosto Tomo Petrovcem slovesno obhajalo svojo 25-letnico.

9. avg. 1931 se je vršilo slovesno razvitje *prapora*, ki si ga je društvo nabavilo za 5434 Din. Kumica mu je bila *Šetina Blažena*, žena Egidija Šetina, ki je bil po odhodu Tomo Petrovca 5 let starosta.

L. 1932 je ustanovilo društvo sokolsko četo v Blagovici in v Trzinu.

To leto se je posebno razvila javna knjižnica v Sokolskem domu.

L. 1933 si je oskrbelo društvo nov zvočni kino-aparat za 41.500 Din.

V odboru kino-odseka so bili takrat: Šribar Ivan, Bizjak Slavko in Sršen Jože.

Po smrti Egidija Šetina l. 1934 je postal starosta Anton Skok.

L. 1935 je društvo 4. avgusta slovesno obhajalo *30 letnico* svojega obstoja. Pop. ob $\frac{1}{2}$ 4. se je vršil spreved po Ljubljanski, Kolodvorski, Industrijski, Ljubljanski cesti z nastopom konjenice, narodnih noš ter Sokolov, članov, naraščaja, dece. Nato je bil defilé pred spomenikom kralja Aleksandra I., slavnostni govori, zabijanje spominskih žeblicev v drog društvenega prapora in velika javna telovadba ob sviranju domžalske godbe.

V Sokolskem domu je bilo vprizorjenih tudi več iger.

9. Pevsko društvo Domžale.

19. jan. 1924 se je vršil prvi sestanek, na katerem se je izvolil pripravljalni odbor za ustanovitev tega društva.

V ta odbor so bili izvoljeni: Adamič Josip predsednik, Cerar Ivan podpredsednik, Cerar Franjo tajnik, Vrečar Janez blagajnik, Menart Jakob, Sršen Jožef, Jezernik Jožef ml., Pirnat Anton.

Za dan 10. febr. so sklenili prirediti v kolodvorski restavraciji predpustno veselico, s katero bi javnost opozorili na nameravano novo društvo.

Veselica je dobro uspela. Donesla je Din 2203.75 čistega preostanka.

Na sestanku 25. febr. so sprejeli *pravila*.

Namen »Pevskega društva Domžale« je, gojiti in pospeševati slovensko in sploh slovansko petje, po možnosti podpirati slovenske glasbene publikacije ter prirejati gledališke predstave.

Sredstva k temu namenu so koncerti (najmanj dva vsako leto), izleti, pevski večeri in tedenske pevske vaje.

Člani so redni (to so člani pevskega zbora, ki ne plačujejo udnine), podporni, ki plačajo letno 12 Din, ustanovni, ki plačajo enkrat 250 Din in častni.

Z odlokom z dne 17. 3. 1924 št. 5275 je veliki župan ljubljanske oblasti potom okrajnega glavarstva v Kamniku sporočil, da ne ugovarja predloženim pravilom.

Novo društvo je bilo s tem *oblastveno potrjeno* in dovoljeno.

18. maja 1924 se je vršil *ustanovni občni zbor*, ki je soglasno izvolil predsednikom Josipa Adamiča, za pevovodjo pa Ivana Cerarja. Podpredsednik je bil Jože Sršen, blagajnik Ivan Vrečar, tajnik Franjo Cerar, arhivar Anton Pirnat.

Ta dan je imelo društvo 18 rednih in 104 podporne člane.

Krajni šolski svet v Domžalah je dovolil društvu, da sme imeti pevske vaje po dvakrat na teden v šoli.

Leta 1925 si je društvo nabavilo za vaje nov harmonij pri Brezniku v Ljubljani za 15.000 Din.

Predsednik društva je ostal vsa leta do 1935 Josip Adamič.

Nato je bil 3 leta predsednik Slavko Bizjak, pošt-ni upravnik v Domžalah in 1 leto Slavko Cimperšek, tovarniški uradnik v Jaršah.

Tajnik je bil od ustanovitve do 26. marca 1928 Franjo Cerar, nato Franc Grandovec do 25. nov. 1930, potem Karol Durjava, Stanko Smogavec, Slavko Bizjak.

Blagajniki so bili: Ivan Vrečar, za njim Alojz Škrabar, Ferdinand Mavrič, Herman Kleinlercher.

Pevovodja, pri pevskem društvu brez dvoma najvažnejša oseba, je bil od ustanovitve do jeseni 1928 Ivan Cerar, izvrsten prvi tenorist, ki si je za ustanovitev društva stekel največ zaslug.

Za njim je pet mesecev vodil zbor Josip Sicherl, organist v pokoju.

Na občnem zboru 2. febr. 1929 je bil izvoljen za pevovodjo Ciril Petrovec, učitelj v Ljubljani, ki je vodil petje eno leto, do 26. jan. 1930.

Nato je postal pevovodja Ivan Primožič, šolski upravitelj v Mekinjah, do 13. aprila 1931.

Občni zbor z dne 26. aprila 1931 je izvolil za pevovodjo Ferdinanda Mavriča.

Pa še isto leto 4. nov. 1931 je prevzel pevovodstvo Franc Plevel, organist v Radomljah, za njim pa leta 1932 orglarski mojster Ivan Kacin, poprej stanujoč v Gorici, a sedaj v Domžalah, in potem Slavko Cimperšek, uradnik v jarški tovarni.

Že to številno in hitro menjavanje pevovodij priča, da tudi temu društvu niso bile prihranjene težave, ki so redni delež društev sploh, pevskih pa še posebno.

18. sept. 1932 je društvo na predlog Slavkota Bizjaka priznalo vokalni kvintet, ki je že 2 leti obstojal in so ga tvorili sami člani društva, kot »društveni vokalni kvintet.«

Spočetka je imelo društvo samo moški zbor, pozneje pa tudi mešani.

Leta 1930 je štel zbor prvič poleg 16 pevcev tudi 15 pevk, leta 1933 pa 21 pevcev in 13 pevk.

Preko tega števila tudi v poznejših letih ni prišel.

Društvo je častno nastopalo v javnosti in doseglo večkrat *prav lepe uspehe*.

Leta 1931 je ob priliki zvezinega koncerta Hubadove pevske župe v veliki dvorani »Uniona« v Ljubljani zapisal kritik v »Slovenskem Narodu«: »Prijetno nas je iznenadil nastop pevskega društva »Domžale« s svojim malim a korajžnim zborom. Njegov prvi nastop se mu je popolnoma posrečil.«

In ob nastopu 12. marca 1933 pri koncertu Hubadove župe v Ljubljani: »Prav ljubezniv mešani zbor imajo Domžalci. Okoli 30 je pevcev, pa zaležejo skoro dvojno. Radi bi jih slišali še večkrat.«

10. Steg skavtov Domžale.

Ustanovljen je bil leta 1926 kot četa Domžale podružnica gamsovega stega v Kamniku.

Leta 1928 se je ta četa odcepila od Kamnika in

se osamosvojila kot samostojna četa podrejena dravski skavtski župi v Ljubljani.

Ko so bile leta 1934 samostojne čete ukinjene, se je v Domžalah ustanovil samostojni *steg Domžale*.

Namen mu je kot vsemu skavtskemu gibanju, vzgajati mladino v koristne člane človeške družbe in dobre državljanke.

Ima redne člane in podporne.

Člani od 6.—12. leta starosti so volčiči. Vodi jih volk »Akata«. Od 12.—18. leta starosti so izvidniki, ki se dele v vode po 8 članov. Na čelu voda je vodič.

Najmanj 2 voda skupaj tvorita četo, ki ji načeljuje četovodja.

Od 18. leta dalje so oldskavti.

Več čet v enem kraju tvori steg.

Vse edinice v Sloveniji skupaj tvorijo dravsko skavtsko župo.

Posebno važnost polagajo skavti na *taborenje*, katero imajo po možnosti vsako leto v počitniški dobi dalje časa po strogo določenem redu.

Leta 1934 je imel domžalski steg svoj prvi lastni stegov tabor v Krtini. Udeležilo se ga je 28 članov. Manj kot 25 članov sploh biti ne sme na taboru.

Leta 1935 se je steg udeležil propagandnega tabora v Kamniku, prirejenega za več stegov skupaj.

Leta 1936 je bil lastni stegov tabor v Študi.

Leta 1937 se je steg udeležil župnega tabora v Mednem, 1938 pa je priredil svoj tabor v Dolenjem Kronogu pri Novem mestu.

Prva odbornika sta bila leta 1926 Franc Bolhar in Stane Kovač.

Leta 1928 so bili v odboru Deutschmann Herbert, Ladstätter Gabrijel in Hein Slavko.

Ob ustanovitvi samostojnega stega so bili leta 1934 izvoljeni in so še sedaj v odboru: Kleinlercher Friderik starešina, Milan Flerin stegovodja, Mišič Viljem blagajnik, Gašperin Karol Franc tajnik, Podgoršek Franc gospodar.

Leta 1939 je imel steg 42 rednih in 22 podpomih članov.

11. Športni klub „Disk“

12. Športni klub „Domžale“.

13. „Tenis“ klub Domžale.

Leta 1921 je bil, posebno po prizadevanju Stanokota Skoka, v Domžalah ustanovljen *športni klub »Disk«*. (SK Disk).

Namen mu je bil po vzgledu drugih podobnih društev: »skrbeti za telesno in duhovno vzgojo udov«.

Ime »Disk« je bilo ustanoviteljem kratica in je pomenilo »Domžalski internacionalni sportni klub«, v katerem naj bi imeli prostor vsi, ki jim je bilo gojenje zdravega športa pri srcu.

V Hudljah blizu sedanje »Radio-postaje« je bilo prvo igrišče »Diska«.

Zatem se je »Disk« preselil na Tonhovčev travnik ob Bistrici, odtam pa na sejmišče v Zgornjih Domžalah.

Gojila se je samo ena panoga športa — nogomet. Žoga je navdušila in razvnela mladino.

Vendar bolj izven organizacije, kakor v organizaciji sami.

Kamorkoli si pogledal, vsepovsod si videl, s kakšnim ognjem mladina »brca« žogo.

Šolarji so gredoč iz šole kar tam na javni cesti ob kraj pometali svoje šolske torbice in često v najhujšem nalivu pozabili na vse drugo, samo da so metali žogo.

V »Disku« samem pa do takega ognja kar ni moglo priti.

Začel je, pa je zopet prenehal.

Saj niti prijavljen ni bil oblasti in ne podsavezu v Ljubljani.

Prišla pa je »diktatorska« doba.

»Orel« je bil ukinjen.

Gojenje telovadbe je bilo omejeno.

In tu so se pridružili »Disku«: Ivan Vrečar, Josip Senica, Martin Mali, Franc Končan, Alojz Škrabar.

Sklenili so vzbuditi »Disk« k novemu življenju, pomnožiti članstvo in vse storiti za njegov napredek.

Sedaj je pa šlo s polno paro.

Klub je bil prijavljen oblasti in podsavezu.

Leta 1931 se je slavila desetletnica »Diska«.

Vršile so se lahkoatletske in kolesarske tekme.

Nedeljo za nedeljo so bile tekme.

Klub je dobil novo zelo prikladno igrišče na Polževem travniku.

Pa je že prišlo do razdora.

Ideološke razlike so ga povzročile.

Leta 1931 je en del članstva odstopil in si, zopet s Stankotom Skokom, ustanovil nov *športni klub »Domžale«* (SK Domžale).

Igrišče je imel na sejmišču.

In tako sta bila od leta 1931 naprej v Domžalah dva športna kluba, Disk in Domžale, ki sta značila dve politični stranki, Slovensko ljudsko stranko in Narodno napredno stranko.

Oba sta si bila često zelo ostra tekmeča.

Imela sta približno enako število, 45 — 50 aktivnih članov in tudi vsak po nad 100 podpornih članov.

Publika pa je bila po večini na strani Diska, kar se je posebno pri tekmah zelo čutilo.

Klub »Domžale« je vpeljal v svojih vrstah tudi *sekcijo za tenis*.

Ta sekcija pa se je leta 1935 osamosvojila in si ustanovila lastni *»Tenis klub Domžale«*.

Do leta 1937 je imel tenis klub svoje igrišče na prostoru za Ladstätterjevo centralo.

Leta 1937 si je pa Tenis-klub postavil novo igrišče na prostoru za Bertonceljevem mlinom.

Stalo je nad 40.000 Din. Brez dvoma spada med najboljše urejena Tenis-igrišča.

K njegovi postavitvi so pripomogli s svojimi darovi posebno direktor »Induplati« Böhlm, Joško Senica in drugi.

Članov je imel ta klub redno okrog 15.

Ker radi razcepljenosti obeh športnih klubov SK Disk in SK Domžale ne pri enem ne pri drugem ni bilo prave vztrajnosti in napredka, pač pa veliko nasprotovanja, so za pravi šport navdušeni mladi fantje leta 1938 sklenili, da se oba kluba zopet združita.

In tako deluje od leta 1938 kakor od začetka ustanovitve zopet skupni SK Disk.

Predsednik mu je Anton Müller, tajnik Milan Flerin, blagajnik Alojzij Pichler.

Igrišče si je že leta 1937 priredil SK Disk v Šolski ulici na travniku, katerega polovica je last občine, polovica pa Marije Marinko.

Preureditev tega prostora in njega visoka ograditev ga je stala 15.000 Din.

Po združitvi se je SK Disk leta 1939 kvalificiral po vsesplošni sodbi med najsposobnejše športne klube v Sloveniji.

14. Še druga društva.

Kajne, koliko društev smo že tukaj našeli in opisali!

Toda s tem vrsta še ni izčrpana.

V fari delujejo še razna društva, ki so namenjena procvitu in napredku posameznih stanov.

»Sadjarsko in vrtnarsko društvo, podružnica Domžale«, si je pred leti kupilo travnik pod cerkvijo, na katerem je napravilo »drevesnico« za nazoren pouk posebno mladine, kako se pravilno goji, cepi in obrezuje mlado drevje.

Na vrtu Jakoba Flisa, Savska c. 16 je pa leta 1937 postavilo vzorno »sušilnico« za sadje, ki prav dobro deluje.

»Kmetijska družba« je med svoje ude vsa leta razdelila veliko umetnih gnojil in raznih drugih kmetijskih potrebščin.

»Kmečka zveza« z uspehom vzgaja stanovsko zavest in z resnim delom zboljšuje težak položaj kmečkega stanu.

Obrtniki so postavno združeni v »obrtne zadruge«, ki ima za bližnjo okolico svoj sedež v Domžalah.

Imajo pa v Domžalah še kar dvoje »obrtnih društev«, v katerih udje razpravljajo o svojih stanovskih zadevah.

Tovarniško delavstvo je po veliki večini združeno že več let v »Jugoslovanski strokovni zvezi«, potom katere so že opetovano z uspehom nastopili za svoje pravice.

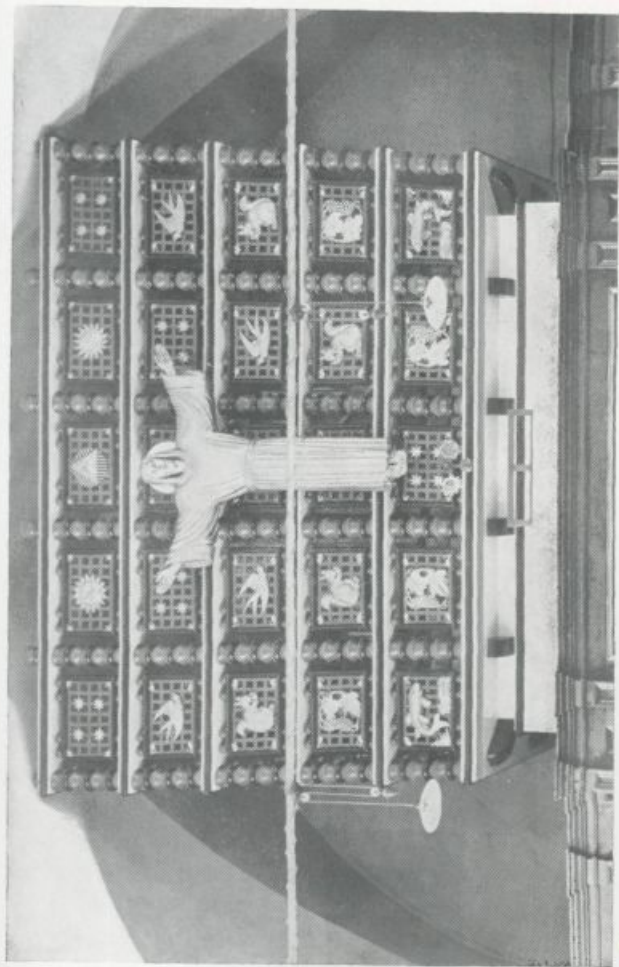
Pa tudi »Zveza združenih delavcev« si z uspehom utira pot in pridobiva na številu članstva.

»Jugoslovanska Matica, podružnica Domžale« je že večkrat z raznimi prireditvami nastopila za naše koroške in primorske brate in sestre, nabirala zanje prostovoljne darove in jim skušala tako v dejanju pokazati svojo ljubezen.

Prav tako tudi »Jadranska Straža, podružnica Domžale.«

»Krajevna protituberkulozna liga Domžale, katere udje plačujejo letno udnino 12 Din, je z vsakoletnimi predavanji in vesplošnim poukom, pa tudi s pošilja-

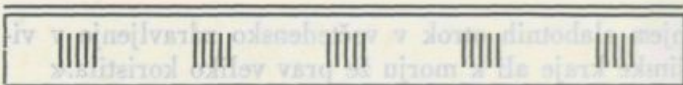
*Prospekt novih orgel v Domžalah;
sv. Frančišek poje svojo sončno pesem.*

njem slabotnih otrok v večtedensko zdravljenje v višinske kraje ali k morju že prav veliko koristila.«

Narodna odbrana, krajevni odbor Domžale je bila omenjena že pri vzidanju spominske plošče kralju Aleksandru I. na domžalski šoli.

»*Streljačka družina Domžale*« ima svoje strelišče ob Bistrici, kjer se udje vadijo v streljanju.

IX.

Zadruge.

1. Hranilnica in posojilnica v Domžalah registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Leto 1939 je že 42. *upravno leto* njenega poslovanja.

Od leta 1923 so se izvršile v njenem načelstvu sledeče spremembe:

Na mesto Ivana Sicherla, ki je l. 1925 odstopil, je prišel njegov brat Josip Sicherl, organist v pokoju, ki je bil odbornik do smrti 7. jul. 1935.

Za njim je prišel 1935 v odbor Ludvik Flerin, posestnik in mesar, Ljubljanska c. 44.

L. 1938 je vsled bolezni odstopil Jakob Grčar in je bil izvoljen Jakob Habjan, posestnik, Savska c. 9.

Računski pregledovalec Janez Dimc je umrl 22. avgusta 1935.

Na njegovo mesto je prišel Jakob Habjan in potem, ko je bil ta 1938 izvoljen za odbornika, Jakob Okoren, posestnik, Nova ul. 1.

Leta 1939 je bil sledeči odbor: Franc Bernik, načelnik, Franc Končan tajnik, Gašper Juvan, blagaj-

nik, Karol Zajc, Ludvik Flerin, Jakob Habjan, odbor-
niki.

Računska pregledovalca sta bila: Karol Hrovat
in Jakob Okoren.

Dočim je bilo poslovanje hranilnice v letih 1923
— 1931 v redu in se je prav ugodno razvijalo, je pa
bilo od septembra 1931 dalje prav zelo otežkočeno
vsled hude in dolgotrajne *denarne krize*.

Vendar je pa bilo velikega pomena, da je tudi v
teh težkih letih mogla hranilnica vsaj v omejenem ob-
segu vse uradne ure poslovati in vsem vlagateljem brez
izjeme določeno vsoto izplačevati.

*Niti enega vlagatelja ni bilo v vseh teh letih, ki
ne bi bil redno vsakih 14 dni prejel določene vsote.*

In kolikokrat je bilo teh vzdigovateljev v eni
uradni uri po 80 in še več!

Tudi je hranilnica od leta 1931 skozi vsa leta
vsem svojim vlagateljem dajala obresti po 4%!

Kakšne velike vsote je s tem svojim vlagateljem
prihranila!

Vse to radi tega, *ker ni bila prisiljena iti pod
zaščito!*

Pokažimo to čisto nazorno v številkah!

Leta 1931 je hranilnica izplačala vlagateljem
obresti na ta način, da jih je 31. 12. 1931 *pripisala k*
vloženi vsoti (h kapitalu), to se pravi, da jih je kapi-
talizirala — Din 230.820.10, 1932 — Din 189.838.92,
1933 — Din 180.761.49, 1934 — Din 142.186.89,
1935 — Din 136.826.08, 1936 — Din 132.175.50,

1937 — Din 124.483.17, 1938 — Din 122.851.86, skupaj — Din 1,259.944.01.

Toliko so torej imeli vlagatelji v teh letih *več naloženega denarja*.

Če bi bile obresti po 2%, bi bila izplačala le polovico te vsote, torej *629.972 Din manj!*

Kakšen ogromen razloček!

Poslovanje hranilnice v teh letih se najboljše spozna iz posameznih *letnih zaključkov*, ki so bili vsi po nadzorni oblasti Zadružni zvezi v Ljubljani natančno pregledani in od občnih zborov potrjeni.

Naj jih torej tu navedemo za posamezna leta od 1923 do 1935, kakor so bili v prvi knjigi navedeni za vsa leta od ustanovitve hranilnice leta 1898 do 1922.

Za leta 1936, 1937 in 1938 jih še ne moremo navesti, ker prav v ta leta sega *zaščita kmečkih dolgov*, ki pa še do sedaj pri Privileg. agrarni banki ni bila za vse zaščitene kmete *konečno rešena* (str. 230, 231).

Domžalska hranilnica je skupno vposlala Privilegovani agrarni banki obračune za *50 kmetskih dolžnikov*, o katerih je bilo verjetno, da izpolnjujejo pogoje uredbe o likvidaciji kmečkih dolgov od 25. sept. 1936.

Znesek njihovega neznižanega dolga na dan 26. 9. 1936 je znašal Din 513.825.—.

Vsled nesebičnega in požrtvovalnega dela njenega načelstva je hranilnica v letih njenega obstoja tudi sicer prav veliko dobrega storila.

Za Dobrodelni dom v Domžalah je darovala 372.500 Din, kar je na drugem mestu te knjige leto za letom posebej izkazano.

Pač najboljši dokaz, kako ogromnega pomena je združništvo nasplošno in hranilnice še posebej za naš slovenski narod.

2. Strojna zadruga v Domžalah

registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Delovala je od leta 1910 do 1934, celih 25 let. Do leta 1934 je dobro uspevala.

Vsako upravno leto je zaključila s čistim dobičkom, ki ga je prištela rezervnemu zakladu.

Tako si je nabrala rezervnega zaklada Din 9951.47, v hranilnici je imela naloženega denarja Din 5430.80 in v strojih po bilanci izkazane vrednosti Din 4149.97.

Z letom 1932 pa se je obrnilo na slabše.

Dočim je leta 1930 prejela za delo s stroji Din 9634.— in leta 1931 še Din 7335.—, je prejela leta 1932 še samo Din 4407.50.

Leta 1934, ko je prejela za delo s stroji samo Din 4099.75, je morala v bilanci že izkazati zgubo Din 1513.18, ki jih je morala odpisati od rezervnega zaklada.

Kaj je bilo vzrok slabemu uspevanju zadruga?

Predvsem izrabljenost gonilne sile, bencin — motorja, radi 25 letne uporabe.

Jasno je bilo, da s tem motorjem zadruga ne more več delati.

Če hoče še uspevati, si mora na vsak način oskrbeti nov motor.

Leto	Članov	Sprejemkov	Izdatkov	Prometa	Hranilne vloge	
					Vloženo	Vzdignjeno
					Din	Din
1923	465	775.861·31	736.475·96	1,512.337·27	518.803·65	295.986·55
1924	488	900.830·64	847.805·75	1,748.636·39	678.094·56	290.004·46
1925	527	1,507.149·—	1,461.829·38	2,968.978·38	1,140.372·99	444.981·81
1926	533	2,060.636·66	2,027.474·40	4,088.111·06	1,224.721·89	606.110·82
1927	477	2,570.609·95	2,536.258·04	5,106.867·99	1,257.629·69	765.798·63
1928	492	2,962.006·62	2,882.414·87	5,844.412·49	1,577.389·35	882.426·97
1929	524	3,458.347·26	3,411.110·22	6,869.457·48	1,395.994·76	1,332.148·41
1930	565	3,268.697·—	3,199.990·32	6,468.687·32	1,412.162·27	1,330.368·33
1931	595	3,041.091·98	2,972·345·87	6,013.437·85	1,474.456·29	1,266.717·75
1932	596	1,951.288·69	1,929.707·23	3,880.990·92	776.144·79	1,028.324·72
1933	397	896.507·24	859.460·45	1,755.967·69	373.478·28	494.652·04
1934	397	681.928·53	641.988·02	1,323.916·55	271.233·58	379.208·84
1935	397	755.455·22	738.252·60	1,493.707·82	338.766·39	444.364·08

— Toda, na kakšen pogon? Na bencin, ali na električno?

Za Domžale vsekako na električno. Kaj pa za zunanje kraje, kjer nimajo elektrike in kjer je imela zadruga precej dela? Na bencin?

Posojila		Stanje hr. vlog s kap. obrestmi	Stanje posojil	Rezervni zaklad
Dana	Vrnjena			
Din	Din	Din	Din	Din
250.606·30 116.573·20	150.946·35 42.521·35	862.807·55	436.865·85 371.359·40	9.061·63
408.259·25 57.376·74	58.798·20 32.410·45	1.250.897·65	786.326·90 396.325·69	10.863·55
499.654·55 359.626·95	125.014·80 40.860·50	1.946.288·83	1.160.966·65 715.092·14	17.206·87
539.488·70 706.827·93	218.330·65 414.234·09	2.564.899·90	1.428.124·70 1.007.685·98	29.200·37
829.987·14 702·797·56	339.529·73 629.479·48	3.056.730·96	1.972.582·11 1.082.004·06	44.558·14
715.336·— 1.050.132·51	561.651·67 533.710·30	3.751.693·34	2.101.266·44 1.597.426·27	92.230·91
1.388.231·— 454.598·68	454.412·15 1.263.310·04	3.815.539·69	3.035.075·29 746.471·47	98.034·35
916.510·— 700.775·—	409.057·69 1.099.719·81	3.897.333·63	3.542.527·60 287.526·66	99.083·70
627.598·50 699.816·13	523.209·90 576.115·43	4.105.072·17	3.587.420·01 404.873·06	100.023·55
131.888·— 215.336·20	418.318·68 150.012·81	3.852.892·24	3.250.989·33 470.196·45	105.609·03
23.010·— 40.499·71	231.908·58 21.269·77	3.731.718·48	3.006.090·75 619.501·31	107.145·64
20.000·— 26.840·14	143.552·88 26.742·60	3.623.743·22	2.833.537·87 618.202·61	103.807·99
45.138·— 32.345·62	153.689·22 6.435·05	3.518.145·53	2.684.986·65 642.826·43	100.332·41

Manjše številke pomenijo tekoči račun s člani.

In rentabilnost? Tu pa je bila velika težava — konkurenca!

Kar več mlatilnic je naenkrat začelo poslovati v Domžalah in bližnji okolici, ki so ob času mlatve kar tekmovalé, katera bo večim posestnikom omlatila.

Ob mlatvi pa ni nihče čakal na zadrugo, ampak je dal delo tistemu, ki mu je bil najprej na razpolago.

Pa ne le motor, tudi shramba zanj in za druge stroje je postala popolnoma nerabna.

In ker je stala na vrtu poleg Društvenega doma tik ob glavni cesti, je bila zahteva umevna, da se podere.

Naj se torej v danih razmerah napravi nova?

In zadruga tudi strojnika ni imela. Njen prejšnji strojnik si je sam oskrbel mlatilnico in cirkularno žago na naftin in pozneje na električen pogon, ker ga je zadruga mogla le malo časa zaposliti.

K vsemu temu so pa še zahteve okrožnega urada za zavarovanje delavstva bile čedalje večje.

Zadrugi torej ni kazalo drugega kakor delati naprej z vedno večjo zgubo in tako preč vreči vse, kar si je v teku let s težavo pridobila ali pa — likvidirati.

Občni zbor je 20. jan. 1935 soglasno sklenil likvidacijo, vse premoženje zadruga v denarju, strojih in uporabnem materijalu shrambe pa je daroval Dobrodelnemu domu v Domžalah.

3. Kitarско društvo v Domžalah

registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Po svetovni vojni zadruga ni mogla več uspešno delovati.

Ličje (bast) je naročala iz sudetskih krajev Češkoslovaške, izgotovljene kite pa je prodajala največ svetovni tvrdki Stäber-ju v Dresden, pa tudi v Prostějov na Češkoslovaško, na Dunaj, v Domžalah le malo.

Imela je torej opraviti po večini s *tujimi* državami.

Velika carina, valutne razlike, težave pri dobavi surovin, vse to jo je delalo nesposobno za konkurenco z inozemskim blagom, ki so ga uvažali od drugod in jo silili k previdnosti.

Čakala je na boljše čase!

Pa jih ni bilo!

Saj je tudi slamnikarska obrt čedalje bolj propadala.

Zato je načelnik zadruga 11. marca 1926 predlagal občnemu zboru po natančnem pojasnilu stanja zadruga nje — likvidacijo.

Predlog je bil soglasno sprejet.

Zadruga ni imela nobenega dolga, pač pa v hranilnici naloženega denarja Din 1597.94, dasi vsa povojna leta ni skoraj nič delovala, pa je še vedno morala plačevati davke, najemnino in drugo.

Zaključila je torej svoje *šestnajstletno uspešno delo* s častjo, prisiljena zgolj po takratnih težkih vesplošnih razmerah.

Tudi ta zadruga je ves čisti preostanek ob svoji likvidaciji darovala Dobrodelnemu domu v Domžalah.

4. Konsumno društvo v Domžalah

registrovana zadruga z omejeno zavezo.

Kot samostojna zadruga je začelo poslovati 1. okt. 1925 v Društvenem domu.

Prej je bila v istem prostoru podružnica I. ljubljanskega delavskega konsumnega društva.

Posluje torej že 14. leto.

Poleg odbora in nadzorstva ga oskrbuje poslovodkinja in ena prodajalka.

Ima 177 članov. Delež znaša 25 Din.

Kakor pa se ima vsa trgovina v sedanjem času boriti s težavami, tako tudi konsumu ni poslano z rožicami.

Trgovske cene so v Domžalah — tako je zatrjevala že prejšnja ljubljanska podružnica — radi velike in hude konkurence nizke.

Trgovci sploh tožijo, da težko shajajo.

Nekaj jih je že moralo prenehati prostovoljno ali prisiljeno.

Če se hoče kaj oddati, mora se često skoraj v lastno zgubo.

Pa še nekaj je! Ker je pomanjkanje denarja tako občutno, bi se pač precej lahko oddalo »na upanje«.

Kako pa se tako »upanje« često obnese, ve brez dvoma vsak trgovec iz lastne skušnje.

Eno kot drugo, prodajanje v zgubo in »na upanje« bi bilo konsumu v škodo.

Svoj namen je konsum vsaj doslej dosegel že s tem, ker je zadržal ustanovitev še kakega drugega konsuma v kraju.

Proti realnemu trgovstvu itak nikdar ni imel namena nastopati.

Vsakdo gre kupit tja, kjer dobi boljše in cenejše blago!

Velika korist konsuma pa je tudi v razširjanju listov, časopisov in knjig, kar vsa leta z uspehom vrši.

X.

Politične razmere.

1. Ustavne spremembe.

Za umevanje političnih razmer v posameznih krajih, torej tudi v domžalski fari so ustavne spremembe v državi brez dvoma največjega pomena.

In prav v dobi, ki jo v tej knjigi obravnavamo, so se v naši državi izvršile dalekosežne spremembe.

6. januar 1929 — diktatura.

Kralj Aleksander I. je tega dne izdal proglas na narod, s katerim je ukinil veljavnost obstoječe ustave države Srbov, Hrvatov in Slovencev in je imenoval sam novo vlado.

Razpuščene so bile vse politične stranke v državi, tudi Slovenska ljudska stranka, prepovedani so bili vsi politični shodi. Tisku je bil prepovedan vsak komentar k imenovanju nove vlade in premembi vladovine. Razpuščeni so bili vsi občinski odbori po državi in na njih mesto so bili imenovani komisarji, v Sloveniji dosedanji župani.

3. oktobra 1929 — banovine.

Kralj Aleksander I. je izdal ukaz, da se država Srbov, Hrvatov in Slovencev poslej imenuje Jugosla-

vija in se mesto dosedanjih 33 oblasti razdeli v 9 banovin.

Ljubljanska in mariborska oblast sta od tedaj tvorili dravsko banovino.

To je bila združena Slovenija, a brez Bele Krajine, brez črnomeljskega sreza, ki je po tej razdelitvi pripadal savski, to je zagrebški banovini.

Za bana dravske banovine — prvega — je imenoval kralj bivšega ministra in vseučiliškega profesorja Dušana Serneca.

3. sept. 1931. — ustava.

Dana je bila zopet ustava.

Kakšna je bila ta ustava, je pokazal razpis volitev v narodno skupščino.

V vsej državi je bila priznana in dovoljena samo volilna lista predsednika vlade Pera Živkovića. Vse druge kandidature v celi državi so bile vezane na Živkovićevo listo.

9. oktobra 1934. — smrt kralja Aleksandra I.

Kralj Aleksander I. je bil pop. ob 4. v Marseille-u na Francoskem ustreljen.

Pripeljal se je s sijajnim spremstvom na jugoslovanskem rušilcu »Dubrovnik« v to pristanišče, da napravi uraden obisk svoji zvesti zaveznici Franciji, ki mu je pripravila triumfalen sprejem.

Nasproti mu je prišla vsa francoska sredozemska mornarica, ki mu je v častni pozdrav oddala 101 topovski strel.

Po medsebojnih pozdravih so visoki gostje sedli v automobile. Pri kralju je sedel francoski zunanji minister Barthou, spredaj pa general Georges.

Ko so avtomobili prispeli na trg pred borzo, je iz velikanske množice skočil Vladimir Georgijev, član teroristične organizacije VMRO, se zagnal na pločnik kraljevega avtomobila in z bliskovito naglico oddal na kralja 6 do 8 strellov. Kralja so zadele tri kroglice, ostale so zadele ministra Barthou-a in tudi generala Georgesa težko ranile.

Za kralja ni bilo nobene pomoči. V 15 minutah je bil že mrtev. Pa tudi minister Barthou je kmalu potem podlegel ranam.

Truplo blagopokojnega kralja je bilo prepeljano na Oplenac in ondi 18. okt. med največjimi žalnimi slovesnostmi ob udeležbi skoraj vseh evropskih držav položeno k počitku.

Kraljevo namestništvo.

Kralj Jugoslavije je s tem postal njegov 11 let stari sin *Peter*, vladarsko oblast pa so v smislu kraljeve oporoke do Petrove polnoletnosti imeli vršiti kot kraljevo namestništvo: knez Pavle, Dr. Radenko Stanković in Dr. Ivo Perović.

Ustava je ostala nespremenjena.

Vendar pa so se razmere zelo spremenile, ko je 24. junija 1935 odstopila vlada Dr. Jevtića in je sestavil novo vlado Dr. Stojadinović Milan.

Notranji minister je v tej vladi postal Dr. Korošec Anton, ki se je pravkar vrnil iz internacije.

2. Volitve v javne zastope.

Kratice pomenijo:

SLS = Slovenska ljudska stranka.

JDS = Jugoslovanska demokratska stranka.

SKS = Samostojna kmečka stranka.

SRS = Slovenska republikanska stranka.

NSS = Narodna socialistična stranka.

HSS = Hrvatska seljačka stranka.

JRZ = Jugoslovanska radikalna zajednica.

8. febr. 1925, na nedeljo, so bile po vsej državi volitve v *narodno predstavništvo*.

V Domžalah je bilo v imeniku vseh volivcev 584. Volile so občine: Domžale, Depalja vas, Dragomelj. Volitev se je udeležilo 454 volivcev. Bilo je 9 skrinjic.

Dobile so: SLS 320, SDS 71, SKS 41, SRS (Prepeluh) 9, Komunisti (Makuc) 5, Muren republikanec 2, NSS (Deržič) 3, Socialdemokrati (Čobal) 2, Pastorek 1 krogeljico. Volitev je bila mirna, nereda nobenega.

V Ljubljani je bil izvoljen Dr. Korošec z večino 365 glasov. Na Kranjskem so bili izvoljeni: 8 poslancev SLS, Žerjav in Pucelj, na Štajerskem 11 poslancev SLS, Dr. Pivko in 3 Radičevci. V celi Jugoslaviji je dobil vladni blok 162 poslancev, namreč radikali 140 in Pribičevci 22, opozicijski blok pa 153, med temi Radić 68.

Terorizem vlade pri teh volitvah je bil silen. Na Kranjskem je vlada ustavila »Domoljuba«, na Štajerskem pa »Stražo« in »Slovenskega Gospodarja«, zgolj liste SLS. Cela vrsta županov, na Viču, Ježici in dr.

je bilo tik pred volitvami odstavljenih. V Ljubljani so Orjunaši onemogočili 1. febr. shod Dr. Korošca v »Unionu«. Pa so dosegli baš nasprotno, kot so nameravali, zmago — Dr. Korošca.

23. jan. 1927 so bile po vsej državi volitve v *oblastne skupščine*.

V Sloveniji je dosegla SLS velik uspeh. V ljubljanski oblasti so dobile: SLS 40 poslancev, SKS 4, SDS 6, Socialdemokrati 1, Nemci 1, HSS 1.

V Domžalah je bilo vseh volivcev vpisanih 580. Volilo jih je 389. SLS je dobila 273, SDS 81, SKS 25, Socialdemokrati 10 kroglic. Kandidati SLS so bili: profesor Mazovec, neveljski župan Nande Novak in Poznič. Kandidata SDS sta bila župana kamniški Karba in domžalski Anton Skok.

11. sept. 1927, na nedeljo, so se vršile volitve v *narodno predstavništvo* in sicer predčasno, ker je bila zbornica razpuščena, češ da ne more delati.

Udeležba je bila splošno slaba.

V Domžalah je od 604 vpisanih volivcev iz občin Domžale, Depalja vas, Dragomelj prišlo volit 311. Dobile so: prva škrinjica SKS 27, druga SLS 226, tretja SDS 53, četrta Soc. 1, peta komunisti 4 kroglice. V Sloveniji so dobili: SLS 107.240 glasov, 20 poslancev (8 v ljubljanski, 12 v mariborski oblasti), SDS 26.289 glasov, 4 poslance (2 v ljubljanski, 2 v mariborski), SKS 14.472 glasov 1 poslanca (v ljubljanski), socialisti, komunisti, Nemci, radikali i. dr. 28.965 glasov 1 poslanca, socialista (v mariborski oblasti). V Ljubljani je zmagal Dr. Kramer nad Dr. Korošcem z 22 glasovi večine.

8. nov. 1931 so se po daljšem času diktature v naši državi, potem ko je bila 3. sept. istega leta dana ustava, vršile volitve *v narodno skupščino*.

Za vso državo je bila priznana samo lista Pera Živkovića. Vse druge kandidature v celi državi so bile vezane na Živkovićevo listo.

Ker kandidatov ni proglasilo ljudstvo, ampak general Živković, so proglasili abstinenco, obvezno neudeležitev pri teh volitvah: za Slovence Dr. Korošec, za Hrvate Dr. Maček in Svetozar Pribičević, za Srbe Aca Stanojević, Ljuba Davidović in Jovan Jovanović.

Kdor je bil kakorkoli odvisen, je bil prisiljen voliti.

Oblastni odbor Narodne odbrane v Ljubljani je poslal duhovnikom grozilno pismo: »Po 8. novembru nastopi nepremostljiv prepad med fronto onih, ki znajo podrediti svoje osebne interese in nagone interesom nacije in države ter bodo šli na volišče ter med fronto onih, ki bodo s svojo abstinenco od volitev dokazali, da nimajo smisla za narod in državo.«

Navzlic vsemu terorju je bil uspeh klavern. V dravski banovini niso niti 50% spravili na volišče. V kamniškem srežu je volilo samo 43%.

V Domžalah je od 524 volilcev volilo 372. Dobil je Anton Cerar 171, Dr. Potokar 120, Dr. Rožič 81 glasov. V Depalji vasi je od 65 volilcev volilo 46. Dobil je Cerar 26, Dr. Potokar 4, Dr. Rožič 16 glasov.

5. maja 1935 so bile po dolgih letih diktature zopet volitve *v narodno predstavništvo*.

Vlada predsednika Dr. Jevtića je storila vse, da bi zmagala. Njen pritisk je bil silen, neverjeten. Celo-

*Župnikovi sošolci v Domžalah 30. 7. 1934
ob slovesnosti 40 letnice mašništva in 44 letnice mature.*

kupno učiteljstvo je moralo velikonočne počitnice, od 18. aprila do 7. maja ostati na svojih službenih mestih. Banska uprava je z vso močjo pritisnila na volilce, da bi se volitve udeležili, ker je Dr. Korošec proglasil, da se bivša SLS volitev ne udeleži.

Tudi topot vladna agitacija ni uspela. V celi državi je volilo 72½%, v dravski banovini 47.67%, v Domžalah celo samo 39%, od 719 upravičenih volilcev le 281.

Vladna Dr. Jevtičeva lista je dobila 1,746.982, opozicijska Dr. Mačkova pa 1,076.345 glasov.

V Domžalah je dobil dotedanji poslanec Anton Cerar 192, Anton Kersnik 75, Dr. Maček 10, Ljotić 4 glasove. V kamniškem okraju je dobil Kersnik 2570, Cerar 2556, Dr. Maček 209 glasov, ob neudeležbi 5344 volilcev. Izvoljen je bil Anton Kersnik s 14 glasovi večine.

11. dec. 1938, na 3. adventno nedeljo, so se po vsej Jugoslaviji vršile volitve *v narodno predstavništvo*.

Ozračje je bilo soparno. Na eni strani je bila stranka JRZ predsednika Dr. Milana Stojedinovića, na drugi strani pa opozicijska stranka Dr. Mačka Vladimirja, ki je na svojo listo sprejel vse vladne nasprotnike, ki so se mu hoteli pridružiti. Neverjetno mešana družba!

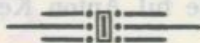
V Domžalah je od 744 volilnih upravičencev volilo 474. Volili so JRZ Štrcin 390, Dr. Maček 84, JNS Cerar 59, delavska Marinček 25, Ljotić — Kanc 17 glasov.

V Ljubljani je dobila JRZ Dr. Korošec 13.176, Dr. Kramer JNS 2791. V Sloveniji je dobila JRZ

170.252, opozicija 45.123, v celi državi pa JRZ 1,636.519, opozicija 1,336.833 glasov.

Hrvati so strnjeno glasovali za Dr. Mačka.

Vsled prečudnega volilnega zakona, ki so ga liberalci napravili v ta namen, da bi si za vedno zasigurali večino v zbornici, je JRZ po teh volitvah dobila 304 poslancev, vsa opozicija skupaj pa navzlic temu, da je pri volitvah dobila le 299.686 glasov manj, samo — 64 poslancev!

1. dec. 1938, na 3. adventno nedeljo, so se po vsej Jugoslaviji vršile volitve v narodno predstavništvo. Orazje je bilo soparno. Na eni strani je bila stranka JRZ predsednika Dr. Milana Stojedimovića, na drugi strani pa opozicijska stranka Dr. Mačka. Vladni mitja, ki je na svojo listo sprejel vse vladne napornike, ki so se mu hoteli pridružiti. Neverjetno mešana družba!

V Domžalah je od 744 volilnih upravičencev volilo 474. Volili so JRZ štrin 390, Dr. Maček 84, NSZ Cesar 59, delavska Mariborč 25, Ljotić — Kanc 17 glasov.

V Ljubljani je dobila JRZ Dr. Korošec 13.176, Dr. Kratmer NSZ 2791. V Sloveniji je dobila JRZ

XI.

Vremenske posebnosti.

1. Veliki nalivi.

Leta 1923 je koncem novembra obilni sneg hitro skopnel. Nstala je povodenj, ki je po Sloveniji napravila ogromno škode. V Domžalah skoraj ni bilo kleti, kamor bi ne bila voda udrla. Celo v Društvenem domu, kjer je še nikdar ni bilo, so bile vse kleti 10 cm visoko v vodi. Veliko so trpeli ljudje, da so krompir in drugo kuho spravili iz vode.

Leta 1926 je bilo 29. oktobra okrog 10. ure ponoči neverjetno gorko, kar vroče. Vse pa je bilo v črnih oblakih, v katerih je kar naprej bobnelo s pošastno silo. Bliskalo se je brez presledka. Nastal je grozen piš. Okrog 1. ponoči je bil tako silen, kakor bi se vsak hip imel cerkveni zvonik podreti. Cela vrsta močnih kozolcev, Čebulov, Tinčkov, Žmajdov, Skokov, je bilo podrtih. Veliko opeke je bilo pometane raz streh. A drugod je bilo še vse hujše.

Drugi dan, 30 oktobra v soboto popoldne se je v Domžalah primeril slučaj, kakor bržkone še zlepa ne kje. Med hudim nalivom je bil pogreb. Vse je bilo

namočeno. Ko so pogrebci hoteli spustiti krsto v jamo, jim je zdrsnila iz rok, se v jami postavila pokoncu, se odprla in mrlič — bila je ženska — je padel iz nje. Dva moža skočita v jamo, da spravita mrliča v krsto. V tem hipu grozno trešči, vlije se silna ploha in med najhujšim viharjem začne padati — toča. Vsi ljudje, ki so bili pri pogrebu so prestrašeni zbežali v cerkev. Le en pogravec, Franc Žendar iz Štude, oba strežnika in župnik so vztrajali do konca na pokopališču.

Treščilo je takrat v cerkev v Grobljah, ko sta baš dva gospoda misijonarja spovedovala. Strela je v nogo oplazila ženo Katarino Rode iz Zgornjih Domžal, ljudi pa spravila v tak strah, da so vsi, ki so bili v cerkvi, zbežali ven v bližnji hlev.

Leta 1933 pa je bilo najhujše.

20. sept. je prišel po izjavi vremenskih poročil od tržaškega zaliva mokrotni val, ki je prinašal strašno nesrečo. Nad Sv. Vidom pri Cerknici se je utrgal oblak. Po tem zlomu so se oblaki razdelili. En del je vzel smer proti Ribnici, drugi proti Ljubljani.

Deževno ozemlje se je razširilo po vsej Gorenjski do Jesenic, po vsej *kamniški okolici*, Gornjem gradu, Savinjski dolini do celjske okolice, proti Sevnici in v ribniško in dobrepoljsko ravan do Kolpe. Dve noči in dva dni je kar naprej lilo.

23. sept. ob $\frac{3}{4}$ 11 dopoldne je v Domžalah začela tuliti tovarniška sirena, opomin, da je treba takoj vse ukreniti za odvrnitev velike nesreče.

Bistrica je silno narastla in udrila čez polja in travnike prav do Škrabarjeve tovarne. Pri mostu na Ihan je na domžalski strani razdejala močan jez, ob

katerem je Bistrica izpeljana na Krizantovo centralo in mlin Pavla Bertoncelja, katerih obrat je bil s tem ustavljen.

Bertonceljev mlin je bil — pretresljiv pogled! — ves z vodo preplavljen in v kar največji nevarnosti.

Ni čuda! Saj je ob istem času bilo porušenih v Sloveniji 22 banovinskih mostov, kaj šele drugih! In je v Strugah na Dolenjskem izmed 965 prebivalcev vsled strašne povodnji bilo 800 ljudi brez strehe!

2. Zgodnje in hude zime.

1924. — Od 28. decembra 1923 do 22. marca 1924 je kar naprej držal hud in občuten mraz, večkrat do 20° C. Sneg kar ni hotel zginiti, ampak je še 8. marca zopet prav močno snežilo. Sneg je ležal do 24. marca. Ljudje niso imeli ne drv ne listja, ker na tako dolgotrajno zimo ni bil nihče pripravljen. 13. marca je bilo še vse zmrzlo, vse v ledu.

1926. — 26. okt. zjutraj ob ½7. je po Domžalah med hudim klanjem vetrov in celonočnim nalivom začelo snežiti. Tudi mraz je pritisnil. 28. okt. je bila blagoslovljena voda pri domžalski cerkvi zmrznjena. Sneg pa je kmalu zginil.

1927. — 25. aprila, v ponedeljek po Beli nedelji, je po hudem nočnem nalivu zapadel sneg. Zjutraj ga je bilo za ped na debelo. Markova procesija, ki je bila ta dan, se je vršila v pravi zimi. Do večera pa je sneg že zginil.

11. nov. 1927 je zapadel prvi sneg. Takoj za njim je nastopil hud mraz, do — 14° C. Po 20. nov.

je sneg zginil. Od 16.—22. dec. pa je pritisnil zopet izredno oster mraz, do — 23°. 19. in 20. dec. je bila taka poledica, da so ljudje kar padali.

1929. — Takoj 1. jan. je začelo prav pošteno snežiti in še drugi dan kar naprej. Do takrat še ni bilo kar nič zime. Samo enkrat, 24. nov., se je pokazal sneg, a je takoj skopnel. Ves advent je bil brez snega. Je pa s 1. jan. zima tem huje zastavila. Ta sneg je na drevju ostal cel januar. Nastal je hud mraz. In to 14 dni, od 8.—23. jan. kar naprej. Vse dni je bilo v Domžalah okrog — 20°, večkrat tudi — 22°. 25. jan. je začelo znova snežiti tako, da ga je bilo naenkrat do 1 m visoko. V nedeljo, 27. jan. je prav malo ljudi moglo do cerkve.

Nato pa je zastavil nov še veliko hujši mraz, posebno, ker je še burja razhladila. Najbolj mrzli dan veliko let nazaj je bil pač 3. febr., nedelja, ko je tudi v Domžalah kazal toplomer — 28° C, pri radio-postaji celo — 32°.

Stare ljudi je ta mraz hudo prijel. V Domžalah jih je v kratkem 7 umrlo za hripo. 4. febr. je na vrtu Mateja Flis-a, Taborska c. 11, šest lepih močnih dves od silnega mraza popokalo v deblu od spodaj navzgor. In je mraz še vedno naraščal. 10. febr. je bil v domžalski cerkvi tak mraz, da se je *na oltarju od povzdigovanja do zavživanja sv. Rešnja kri v kelihu že — zgoščevala* in jo je bilo mogoče le s težavo in polagoma zaužiti. Premnogim je v Domžalah zmrznila vsa kuha. 13. februarja je bil vsled obilnega snega, ki je nanovo zapadel, dočim je še prvi ves ob-

ležal in vsled hudega mraza šolski pouk za en teden ustavljen. Vsak dan je bilo nad 20° mraza. Ljudje so bili kar iz sebe.

19. febr. so bile tudi Domžale priča izrednega naravnega pojava na nebu. Dopoldne od 9. dalje so se čisto jasno videla na nebu v isti ravni črti tri sonca, tako močna, da ni bilo mogoče vanja gledati, dve nekoliko slabejši pa ob strani. V obližju treh sonc je bila krasna, izredno živa mavrica in iz nje izhajajoča druga tudi precej močna. Ta prizor, ki ga je vse z izrednim zanimanjem in strmenjem opazovalo, je bil do dve uri viden.

1932. — 9. febr., na pustni torek, je začelo močno snežiti. Na Pepelnico vsled obilnega snega ni bilo skoraj nič ljudi v cerkvi. S snegom je pritisnil neverjetno hud mraz. V nedeljo, 14. febr. ga je bilo pri cerkvi 28° . 18. febr. je ta hudi mraz nekoliko odnehal. 7. marca je začelo zopet kar na debelo snežiti, dasi še sneg od 9. febr. ni prav nič skopnel. Ta sneg je obležal čez velikonočne praznike do 4. aprila.

Procesija Vstajenja, 26. marca, se je vršila v prav velikem snegu in brozgi. Vse je bilo v zimskih oblekah. 8. aprila je dopoldne močno deževalo, opoldne je začelo grmeti, nato je začela padati sodra, ob 3. popoldne pa je zopet snežilo s tako silo, da je bilo takoj vse belo. V par dneh je ta sneg zginil.

1933. — 4. nov. je zapadel sneg, 11. dec. je nastopil občuten mraz, do 16° . 13. dec. je po hudi burji ves dan snežilo kot za stavo. 2. febr. 1934, na Sveč-

nico, je bil prostor okrog cerkve in k cerkvi ves v ledu in zmrzlem snegu.

1935. — 22. nov. zvečer je začelo snežiti. V adventu je bilo precej snega in zelo mrzlo. V noči od 23. do 24. decembra pa je prišel gorak val in v malo urah vzela ves sneg. Vse božične praznike je bila sama brozga vsepovsod. Ves januar 1936 je bil pomladno topel, v obilnem dežju, celo v hudih povodnjih. 10. febr. je to leto prvič zapadel sneg in nastopil mraz — 11°.

1936. — 6. okt. je začelo snežiti in še 7., 8., 10. oktobra. Obenem je bila tako huda slana, da je vse zamorila. Moker in težak sneg je pri drevju napravil veliko škodo. Advent pa je bil brez snega in ne premrzel. 15. jan. 1937 je padlo veliko snega na zmrzlo zemljo, ki je obležal.

Na veliko soboto, 27. marca, je ves dan deževalo. Bolj ko je šlo proti večeru, bolj je lilo.

Prvikrat v vseh letih od 1903 ni mogla iti ven procesija Vstajenja.

V noči na Velikonočni ponedeljek je padlo toliko snega, da so ga drugo jutro tudi pri cerkvi morali orati. To je bil tisti nesrečni dan, ko je pod Storžcem pri Tržiču 9 fantov plaz podsul.

1938. — 11. nov. 1937, v noči sv. Martina, je padlo veliko snega, ki je bil zelo voden in zato težak. Dasi je bila zemlja od obilnega prej padlega dežja čisto razmočena, je sneg vendar obležal in 13. novembra celo pomrznil. Ta dan je bila blagoslovljena voda pri cerkvi led. Advent je bil le v začetku snežen, potem deževen, božični prazniki mrzli, a skoraj brez sne-

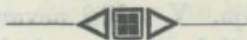
ga. Novo leto 1938 pa se je pričelo z izredno hudim mrazom. 4. jan. 1938 je bilo pri cerkvi — 21° C. Voda je kar sproti zmrzovala. Bila je silna poledica. Snega ni bilo veliko, a led se je krčevito držal kar naprej.

Od 21. dec. 1937 do 16. marca 1938 v tej zimi led ni zginil na Goričici. Še 16. marca je bilo navzlic precej toplemu ozračju pred in za župniščem precej ledu. Ob svojem času pa je bil v tej zimi ves griček v ledu. Ljudje so le z veliko težavo prihajali v cerkev. Še april je bil ves zelo mrzel. Slana je napravila veliko škodo. Štirikrat je v aprilu snežilo.

1939. — 6. dec. 1938 dop. je Miklavž prinesel toliko snega, da ga je sipal kar v copatah. Pa se je hitro premislil. Drugi dan ga že ni bilo nič. 16. dec. je začelo drugič snežiti, a je še isti dan prenehalo. 17. dec. je prišel k nam izredno hud mrzel val, dočim je bilo prej toplo. 20. dec. je nekoliko odleglo, 21. dec. je močno snežilo, 22. dec. je bila že prav huda zima, vsa v snegu in mrazu.

Na Sveti večer, kakor tudi vse božične praznike 1938 je bilo snega in mraza okrog — 18°.

Potem pa ni bilo sile. Pač je še 27. marca 1939 sneg zjutraj precej močno zastavil do 10. ure dop. Zvečer pa o njem v Domžalah že ni bilo nič sledu.

XII.

Nesreče.

1. Požari.

20. nov. 1924 ponoči ob $\frac{3}{4}1$ je pogorel Lesjakov mlin, Študa 27, last Alojzija Mentonija, ki je kupil mlin 24. dec. 1923 od Josipa Kuralta. Vse je pogorelo, le zid je ostal.

17. dec. 1925 ponoči ob 11. je pogorela lesena baraka tik ob železniški progi zraven hiše trgovca Jakoba Menarta. Brivec Delbello je imel v njej brivnico.

22. febr. 1926. pop. ob $\frac{1}{4}5$ je plat velikega zvona in trobenta naznanila ogenj v Domžalah. Gorelo je v podstrešju hiše Sp. Domžale 27, tik pod župniščem. Že je švigal dim visoko izpod strehe. K sreči je bila takoj na mestu stobovska požarna bramba s svojo brizgalno, da je pravočasno v kali zamorila ogenj. Pet minut pozneje bi bilo že prepozno.

14. marca 1926, v nedeljo zvečer ob $\frac{3}{4}10$ je s silnim plamenom gorelo v Depalji vasi 35, pri Jurju. Zemljaku Francu Sršenu je pogorela hiša, hlev, šupa, ves živež, vsa klaja. V veliki nevarnosti so bile vse bližnje hiše, ki so deloma lesene in krite s slamo, kakor je bila Jurjeva. K sreči ni bilo vetra. Tudi so bile hitro na mestu požarne brambe iz Stoba, Trzina, Vira.

20. julija 1928 zvečer ob 8. je po hudi dnevni vročini naenkrat nastala huda nevihta. Kar naprej se je bliskalo, treskalo in grmelo. Dvakrat zaporedoma je strašno udarilo. Pri prvem tresku je bila v hipu tema po celem župnišču. Vse varovalke so bile uničene, ker je strela udarila v električno žico pri župnišču. Drugič je pa treščilo v Vavtarjev kozolec v Študi 9, ki ima 12 štantov in so bili vsi polni. 10 štantov pšenice so isti dan obložili. Naenkrat je zagorelo z močnim plamenom. Takoj so bili ljudje na mestu. Pogorela sta 2 štanta rži in 1 štant pšenice. Vse drugo so rešili.

7. marca 1929 zvečer ob $\frac{1}{2}$ 8. je v Depalji vasi 41, pri Jerneju, pogorelo ostrešje pri hiši in hlevu in vsa krma. Na smrt bolna hišna gospodinja, ki je bila pred kratkim za smrt prevedena, je morala vsa prestrašena v silnem mrazu in snegu v tujo hišo, k Bramorju.

26. junija 1929 zjutraj ob $\frac{1}{2}$ 3., na sv. Ane dan, je gorelo na žagi Antona Skoka, Zg. Domžale 3. Ogenj pa je domžalska motorna brizgalna, ki je bila takoj na mestu, hitro pogasila.

5. aprila 1931 zjutraj ob $\frac{1}{2}$ 7., na Veliko nedeljo, med jutranjo službo božjo je v cerkvi naenkrat nastalo veliko vznemirjenje. Zvedelo se je, da gori pri Peršetu v Spodnjih Domžalah 3. Takoj je odhitela stobovska požarna bramba na kraj nesreče. Do tal je pogorel Peršetov plajš, dvojnik, z vso krmo.

6. aprila 1931, na Velikonočni ponedeljek, zvečer ob 9. je z velikim zvonom in takoj nato z vsemi začelo biti plat zvona. Gorelo je v Stobu 3, pri Mišja-

ku. V hipu so bile na mestu požarne brambe Stob, Domžale, Trzin. Pogorela je hiša hlev, svisli, in pri Matevžaku, Stob 2, pod, šupa, svisli, 2 voza. Nevarnost je bila radi vetra tudi za sosednje hiše kar največja. Iskre in ogorke je neslo celo do Žendarja, Stob 16.

5. avgusta 1932 ob $\frac{1}{2}$ 1. pop. je v Domžalah, Taborška c. 10, pri Poznetu v najhujši poletni vročini začelo goreti. Od vseh strani so prihiteli ljudje. Pa ni bilo kaj rešiti. Pogorela je hiša. Le golo zidovje je ostalo. Na smrt bolno hišno gospodinjjo je sin takoj ob začetku ognja prinesel ven iz hiše, od koder so jo na nosilnici prenesli v Dobrodelni dom.

9. aprila 1934 zjutraj ob $\frac{1}{4}$ 3 je v Domžalah, Ljubljanska c. 90 pogorela slamnata streha in podstrešje z mrvo nad 300 let stare lesene hiše. Domžalski in virski gasilci pa so bili tako hitro na mestu, da so še spodnji leseni del hiše rešili. Zunaj na cesti pa je 90 let stari gospodarjev oče, ki so ga zadnji hip spečega rešili iz goreče hiše, gledal ogenj, nanj kazal in pel: »Glej zvezdice božje migljajo lepo!«

26. febr. 1935 zvečer ob $\frac{1}{2}$ 6. je na žagi Antona Skoka, Mlinska ul. 4 pogorela sušilnica lesa. Domžalski gasilci, ki so bili takoj na mestu, so zabranili večjo nesrečo.

2. maja 1935 pop. ob $\frac{1}{2}$ 3 je pri Habjanu v Stobu, Ljubljanska c. 32 pogorel velik zidan hlev, 30 m dolg, 10 m širok, šupa, svisli, vsa krma, stelja, gospodarsko orodje. Kot velikansk ognjen steber se je dvigal ogenj naravnost kvišku, ker k sreči ni bilo prav nič vetra.

Brizgalni iz Stoba in Domžal sta bili takoj na mestu, voda pri rokah, ljudi pa vse polno. Živino so pravočasno rešili.

24. aprila 1936 zjutraj ob $\frac{1}{2}$ 2. je na Taborski cesti 5, tik pod cerkvijo pogorel lesen hlevček, ki ga je ob zidani hiši postavil gostač za svojega konja. Ker ni bilo vetra, je bilo hitro vse pogašeno.

8. junija 1936 zjutraj ob 2. je pogorel v Domžalah, Industrijska c. 17 Ivanu Kuraltu kozolec z 12 štanti, stoječ na travniku ob Bistrici.

10. julija 1937 ponoči ob $\frac{3}{4}$ 12. je v Domžalah, Ljubljanska c. 82 pri Kadivcu pogorel kozolec dvojniki z vso mrvo. Domači so spali, sin Tone na kozolcu. Zadnji hip se je zbudil in skočil raz goreči kozolec. K sreči je prav takrat hudo deževalo. Tudi sta bili domažalska in virska požarna bramba takoj na mestu.

31. oktobra 1937 zjutraj ob $\frac{3}{4}$ 7, na nedeljo, je med sv. mašo po povzdigovanju začelo biti plat zvona. Nastalo je razburjenje med ljudmi, katerih je bila polna cerkev. Prestrašeni so hiteli ven. Bila pa je nenavadno gosta megla, da se ni moglo razločiti kje gori. Pri Mihaču v Stobu, Ljubljanska c. 15 je pogorel hlev, pod, šupa, svinjak. Živino so rešili. K sreči ni bilo vetra in je bila takoj na mestu stobovska brizgalna, ki je vsaj hišo rešila.

27. maja 1938 dopoldne ob $\frac{1}{4}$ 9 je Karolu Flisu, Taborska c. 11, pogorel del velikega čebelnjaka s 13 panji. K sreči je takoj prihitel domov gospodar, ki je bil na bližnji njivi in je s pomočjo sosedov ogenj hitro pogasil. Sicer bi bila nesreča zelo velika.

2. Strela.

11. avgusta 1928, v soboto zvečer, se je po hudi dnevni soparni vročini naenkrat začelo pripravljati k nevihti. Kar naprej je grmelo in se bliskalo. Ob ¼7 je zaporedoma dvakrat treščilo. Strela je udarila v hišo Jožefa Dimca v Depalji vasi 14, pri Katrežu. Vžgala je v podstrešju, kjer je bilo spravljenih veliko oteпов, nato pa v veži ubila 16-letno hčer Minko, tako, da je bila na mestu mrtva. Niti rok ni premaknila, ampak jih je držala sklenjene k molitvi, ker so baš takrat glasno molili v veži za odvrnjenje hude ure.

Malo prej je bila še z materjo na travniku. Ker pa se je pripravljala huda ura, jim je rekel oče, naj gredo domov, da se kaj ne pripeti. V veži so skupno molili angelsko češčenje. Minka je bila blizu vrat, kjer sta bili dve jekleni žagi, mati s starejšo hčerko in tremi mlajšimi fantki pa čisto blizu nje. In vsi ti so ostali popolnoma nepoškodovani.

Ker je hiša gorela, je bilo takoj polno ljudi na mestu. Poskušali so z oživljenjem. Zastonj! Saj je bila vsa ožgana. Kmalu je prihitel tudi župnik. Dal ji je pogojno odvezo in jo dejal v sv. olje.

Pokopana je bila 13. avgusta. Kot dobro Marijino družbenico jo je spremila družbena zastava in veliko družbenic. Ob odprtem grobu je župnik glede na nepričakovano, a lepo smrt, ker je bila smrt v molitvi angelskega češčjenja, spomnil družbenice, kako jih pokojna Minka sama opominja, naj bo vsaka vedno pripravljena.

3. Toča.

15. junija 1931, v ponedeljek popoldne ob 4. je nastal hud vihar. Kar lilo je. Kmalu pa je začela padati toča. Dasi je padala med dežjem, je vendar povzročila veliko škodo, ker je bila neverjetno debela, marsikatera kot kurje jajce! Padala je ponovno. Do 5. ure je razsajala nevihta, ki je napravila ogromno škode po Gorenjskem in Štajerskem in v naši bližnji okolici v Ihanu, Dragomlju, Št. Pavlu, Biščah, Dolu.

V naši fari je bila posebno prizadeta Študa, pa tudi Depalja vas, Stob in Spodnje Domžale.

21. junija 1931, na nedeljo, je zjutraj vreme krasno pokazalo. Predpoldnem pa se je nebo naenkrat pooblačilo. In že je začel padati dež, takoj nato pa — toča, debela kot oreh.

Kar ni uničila 15. junija, je uničila sedaj po Študi, Depalji vasi, Stobu, Spodnjih Domžalah. Ječmen so mnogi morali kar pokositi, tudi pšenico. Fižol, krompir, koruza je bila uničena. Tudi sadje je zelo trpelo. Zopet je toča segla daleč naokrog. V Kamniku je pa ob tem strela ubila 25 letnega fanta ženina in 22 letno dekle nevesto, ko sta šla na kolodvor čakati nevestino mater!

4. Dve smrtni nesreči na motorju.

15. okt. 1926., v petek dop. ob 9. se je pripeljal 22 let stari *Joško Adamič*, Zgornje Domžale 25, h ključavničarskemu mojstru Francu Končanu, Spodnje Domžale 69 in ga vprašal, kakšno železje se še rabi za

lepo novo hišo Adamičevo, ki so jo tisto leto sezidali in je imela pravkar biti dodelana. Končan mu napiše na listek. Adamič bere, pa hitro reče Končanu: »Veš kaj, kar ti pojdi z menoj! Ti boš najbolje kupil! Bova takoj nazaj. So mi mama rekli, da moram ob 11. še v Kamnik radi hiše.«

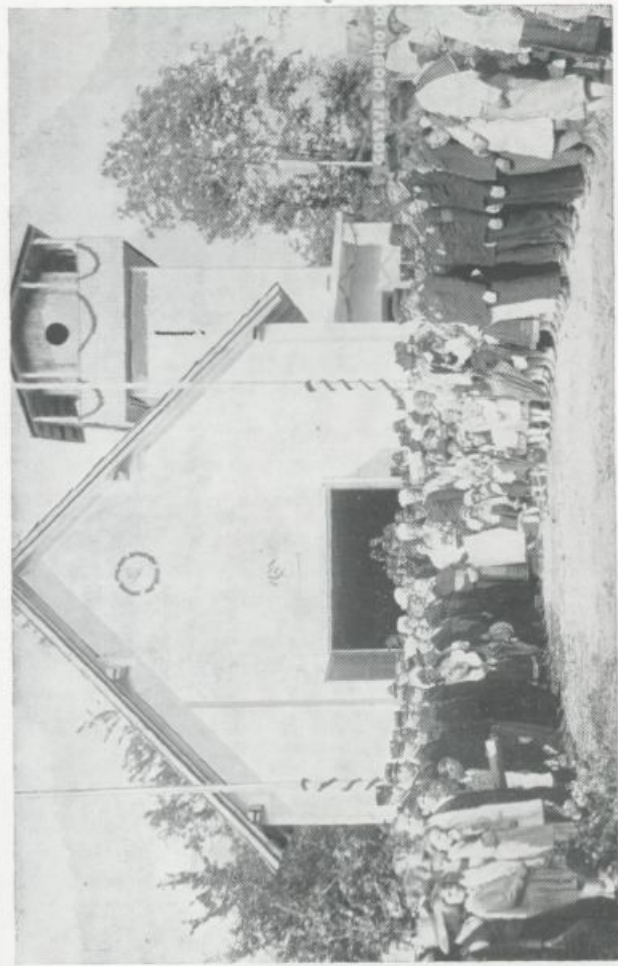
Končan mu ustreže in sede k njemu na motor. Skupno sta sedela na istem sedežu. Adamič spredaj, je vozil, Končan za njim, se ga je držal.

Na Dobravi tik pod klancem dohitita voznika s težkim vozom, ki je peljal opeko skoraj po sredi ceste. Voznik se za signal ni zmenil. Hočeta se mu izogniti.

V tem hipu pa jima na ovinku po klancu doli nasproti pribrzi avto. »Joško, kaj bo pa zdaj?« zakliče Končan.

In že se je zgodila strahovita nesreča.

Adamič je s tako silo zadel s čelom v desko, ki je bila na vozu opeke počez položena, da se je deska odlomila in je z glavo zadel še v avto. Gotovo je s tako silo zavrl. Ob balanci si je raztrgal jetra, ledvice. V hipu sta oba ležala na tleh. Adamič je bil ves v krvi. Imel je na čelu prebito lobanjo. Končan pa je imel levo nogo strto v členku pri stopalu, desno pa vso odrgnjeno. Vendar je vzdignil Adamiča in ga dal na avto gospodične Novakove, ki je kmalu potem mimo pripeljala na poti v Kamnik. Spremil ga je v ljubljansko bolnico. Sam se je vrnil domov, a je moral že drugi dan nazaj v bolnico, kjer so z Röntgenovimi žarki dognali, da je noga strta in so mu jo dali v gips. Pozdravil se je.

Ob blagoslovitvi novega Gasilskega doma v Študi (12. 6. 1932).

Adamič je bil v bolnici takoj z vsem previden. Silno je trpel. Do zadnjega je bil pri zavesti. 17. okt., na žegnansko nedeljo, pop. ob ½1. je umrl.

V torek, 19. okt. so ga z avto pripeljali v Domžale, kjer je bil isti dan ob ¼4 ob veliki udeležbi ljudi od blizu in daleč pokopan. Domžalski pevci so mu zapeli žalostinke, ob odprtem grobu pa sta se od njega poslovila dijak Franc Ambrožič v imenu športnega kluba »Disk« katerega član je bil, in v imenu sošolcev akademik ljubljanske univerze.

Joško Adamič je dovršil gimnazijo v škofijskem zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu, potem je eno leto študiral *pravo na ljubljanski univerzi*, nato pa z vso vnemo pomagal doma očetu, vrvarskemu mojstru kot njega edini sin in zato samoumevno njegov bodoči naslednik v obrti. Bil je vzoren mladenič, poln najlepših upov za prihodnost.

26. avg. 1930 zj. ob 7 se je *Janko Sršen*, 19 let stari sin stavbenika Ivana Sršena, Ljubljanska cesta 94, *absolvent gradbeno-tehnične šole* v Ljubljani, peljal po službenih opravkih na motorju.

V Dragomlju mu je konj, katerega voznik je bil baš pri kovaču, tako nesrečno zastavil pot, da je z vso silo zadel v štango, ki se je kar prelomila. Zadobil je prav hude poškodbe v trebuhu.

Vendar je imel še toliko moči, da se je sam na motorju pripeljal domov.

Ob 10. dopoldne so ga že morali peljati v bolnico. Bil pa je šele zvečer operiran.

V bolnici je že padel v nezavest.

V soboto, 30. avg. so ga pripeljali domov. Osve-
stil se je, tako, da ga je župnik mogel še obhajati.

Popoldne ob 1/22. je umrl v hudih mukah vsled
notranje krvavitve.

Bil je blag mladenič, priden in za svojo stroko
zelo nadarjen.

Pravkar je dovršil študije in bi bil svojemu očetu
izvrstna pomoč! Pa je tako nenadoma umrl!

Leško Adamič je dovršil gimnazijo v škofiškem
zavodu sv. Stanislava v št. Vidu, potem je eno leto
študiral pravo na ljubljanski univerzi, nato pa z vso
vrstno pomočjo doma očetu, vvriskannu mojstru kot
trpeča edini sin in zato samoumevno njegov bodoči na-
slednik v obrti. Bil je Adamič, poim nazajpših
upov za prihodnost.

26. avg. 1930 zj. ob 7 se je Janko Štšen, 19 let
stari sin stavbenika Ivana Štšena, Ljubljanska cesta
94, odločno gradbeno-tehnične šole v Ljubljani, pe-
ljal po službenih opravkih na motorju.

V Dragomlju mu je konj, katerega voznik je bil
paš pri kovaču, tako neopretno zastavil pot, da je z vso
silo zadel v stanko, ki se je kar prelomila. Zadel je
prav hude poškodbe v trebuhu.

Vendar je imel še toliko moči, da se je sam na
motorju pripeljal domov.

Ob 10. dopoldne so ga še morali peljati v bolnico.
Bil pa je šele zvečer operiran.

V bolnici je še padel v nezavest.

XIII.

Radiofonska oddajna postaja Domžale.

Do izredne veljave in časti so prišle Domžale z otvoritvijo *radio-fonske postaje* v njihovi sredi, na domžalskem svetu.

Kako je prišlo do te postaje?

Po svetovni vojni je morala Nemčija plačati ogromne vsote kot vojno odškodnino za škodo, ki jo je vojna povzročila.

S to odškodnino naj bi se posamezne države zopet opomogle in si uničeno gospodarstvo obnovile, reparirale.

Zato se te odškodnine imenujejo *vojne reparacije*. Denarja Nemčija ni imela.

Pač pa je imela še ogromne vrednosti v strojih.

Ker je tudi Jugoslaviji bila priznana pravica do teh reparacij, je ista na njih račun naročila leta 1922 iz Nemčije med drugim tudi *osem radijskih oddajnih postaj*.

Eno teh postaj je po prizadevanju *Prosvetne zveze* v Ljubljani dobila Ljubljana.

A kje naj ta postaja stoji?

Merodajni krogi so vsestransko presodili, kje bi bil najprimernejši prostor zanjo.

In odločili so se za — *Domžale!*

V takoimenovanih Hudljah daleč proč od vsake hiše, v polni samoti in svetem miru — tam se je imel postaviti ta čudež človeške iznajdbe in moderne tehnike, ki naj našo slovensko besedo po zračnih valcvih prenaša po vsej slovenski zemlji in izven nje daleč naokrog v širni svet!

Kakor blodnje sanje se je zdela prve čase ta novica vsem!

Kako tudi ne! Kdo naj ti je verjel, ko si mu pripovedoval: »V Ljubljani ti bo govoril. Tisti hip bo ta njegov glas že, v Domžalah pojačen z ogromno silo, pohitel na vse strani domovine in izven nje! In to na čisto določenem zračnem valu! In neštete množice ga bodo slišale v domači hiši prav tako natančno in še bolj, kakor bi ga, ko bi pred seboj imele njega, ki govori!«

In — uresničilo se je!

Leta 1923 je bil kupljen svet. Takoj so začeli delati iz Spodnjih Domžal na ta kraj močno cesto, sposobno tudi za večji avtomobilski promet.

Potem pa je zopet vse utihnilo.

Reparacijske dobave so bile začasno ustavljene.

Leta 1926 so naročene postaje končno vendarle prišle. Sedaj je pa šlo zares.

5. avgusta 1927 so začeli v Hudljah kopati in graditi močne betonske temelje, ki so bili razširjeni

v podstavek, zvišan za pol metra od tal, da je bila odstranjena nevarnost kake poplave.

Na ta podstavek so postavili lično leseno stavbo, *oddajno postajo*, 30 m dolgo, 10 m široko, ki je dospela že popolnoma narejena iz Nemčije.

Poleg te lesene zgradbe so postavili v medsebojni razdalji 200 m, na močnih betoniranih podstavkih, dva po 100 m visoka *stebra*, sestavljena iz železnega predalčja, izolirana od tal.

Sestavili so ta stebra pozimi 1927 in dovršili na Sveti večer v izredno hudem mrazu in ostri burji.

Vse se je čudilo, kako so mogli ti monterji v takem mrazu tako visoko vztrajati.

Na ta dva stebra so napeli močno žico, takoimenovano *anteno*, prenašalko glasu v zračne valove, natančno v smeri magnetnega meridijana.

V leseno zgradbo so postavili stroje, predvsem velik Dieslov motor za 50 konjskih sil in močne električne generatorje za proizvodnjo električne energije, da je bila postaja takoj popolnoma neodvisna od drugih elektraren.

Tu so v posameznih oddelkih in prostorih postavili ojačevalne naprave in vse druge aparate, ki so bili potrebni za oddajo.

V tem pa so že v *Ljubljani postavili* in z vsem potrebnim opremili takoimenovani »studio«, prostore za napovedovalca, govornike, pevce, pevske zборе, godbo.

V »studio« so postavili *mikrofone*, aparate, ki sprejemajo glasove tistih, ki pred njimi govore, pojejo, igrajo.

Že v Ljubljani dobivajo ti glasovi potrebno ojačenje, nakar se prenesejo *po posebnem vodu* k oddajni postaji v Domžale.

Ta vod obstoji v Ljubljani in pri dohodu v Domžalah iz kablja, položenega v zemljo, na vsej vmesni poti pa iz prostega voda, ki gre naravnost preko travnikov do postaje.

Na postaji se potem glas še ojači in po anteni odda zračnim valovom, ki ga poneso na vse strani.

To so bili ljudje radovedni, to, kaj bo iz vsega tega »ven prišlo«!

In zastrmeli so! »Ven« je prišel, na njihovo uho je udaril glas, še več, vsak dih tistega, ki je pred mikrofonom govoril.

In to tisti hip, ko je v Ljubljani bil izgovorjen, brez najmanjše zamude.

Piscu teh vrstic, ki poprej še nikdar ni slišal radia, se je godilo tisti trenutek, kot papežu Piju X., ko je visoko gori v zraku nad Vatikanom prvič zagledal mogočen zrakoplov, s katerim se je njegov iznajditelj Zeppelin pripeljal v Rim.

Ves zadivljen je občudoval moč človeškega uma, ki je tako velike reči mogel iznajti.

Postaja je bila *otvorjena 1. sept. 1928 pod vodstvom Prosvetne zveze v Ljubljani.*

Ob ½10. dop. je prenašala otvoritev ljubljanskega velesejma, govore, godbo.

Ob 4. pop. pa je bil slovesen začetek poslovanja Radio - Ljubljana.

Pisatelj *Franc Finžgar* je govoril o slovenski besedi, pesnik *Oton Župančič* je recitiral odlomke iz svoje pesnitve »Duma.«

Sledil je I. Radio-koncert vojaške godbe Dravske divizije.

Zvečer ob 8. je bil prenos opere »Prodana nevesta« iz opernega gledališča.

Od tega dne naprej pa deluje postaja dan za dnem, večer za večerom pozno v noč z občudovanja vrednimi uspehi, že — *enajsto leto!*

Oddajna jakost postaje je bila že ob otvoritvi leta 1928 za takratne čase in razmere izredno velika. Imela je 2½ kw energije v anteni.

Leta 1932 je bila oddajna jakost povečana na 5 kw.

Tehnični vodja postaje vseučiliški profesor inž. *Marijo Osana* je bil vsa leta neumorno na delu, da se je postaja sorazmerno z velikim napredkom radijske tehnike vedno bolj izpopolnjevala.

In to je bilo potrebno, ker so mednarodni predpisi za obratovanje radio-postaj bili vedno bolj strogi.

Posebno glede *valovne dolžine*.

Vsaka radio-postaja, kar jih sploh obstoja, ima *svoj zračni val*, na katerem sme prenašati.

Leta 1932 je bilo določeno, da sme posamezna radio-postaja prekoračiti določeno valovno dolžino največ za 50 nihljajev, kar pomeni za valovno dolžino naše radio-postaje v odstotkih $1/100\%$.

Taka stroga določitev je potrebna, ker bi sicer ena radio-postaja prenašala na zračnem valu druge ra-

dio-postaje in bi bilo s tem vsako točno prenašanje onemogočeno.

Radi velikega napredka radijske tehnike je leta 1938 izdelalo tehnično vodstvo ljubljanskega radia načrte za *popolno prenovitev domžalske radio-postaje*.

S tem prenovljenjem postaje se je pričelo v juliju 1938 in dovršilo za Veliko noč 1939.

Vse nove tehnične naprave in izboljšanje postaje je izvršilo tehnično osebje radijske postaje same pod vodstvom vseučiliškega profesorja inž. Marija Osane.

V čem je bilo to izboljšanje postaje?

V ustalitvi valovne dolžine potom kremenskega kristala, ki opravlja svoje delo tako natančno, da se v enem mesecu menja valovna dolžina največ za en nihljaj.

Radi pogona s kremenjakom so začeli po svetu graditi nove oddajne postaje z mnogimi stopnjami z uporabo oddajnih pentodnih cevi.

O tem izboljšanju domžalske radio-postaje je poročal »Slovenec« z dne 14. 5. 1939 št. 110. sledeče:

»Dosedanja domžalska postaja je imela samo dve stopnji: eno za 2 kw, drugo za največ 20 kw pri srednje-oddajnem učinku približno 5 kw.

Prenovljena postaja pa je dobila pet stopenj:

I. stopnja ima oddajni učinek 1 vata, II. ima oddajni učinek 10 vatov, III. ima oddajni učinek 100 vatov, IV. ima oddajni učinek 1000 vatov.

Pri vseh teh je pogon kremenjak.

V. stopnja bo imela 2 pentodi po 15 kilowatov pri srednje-oddajnem učinku $7\frac{1}{2}$ kw.

JANI DOLINAR v Preseni

Prvi novomašnik v domžalski župni cerkvi
Dr. Anton Dolinar (17. 6. 1917)
kot glasbeni referent rádia predava v studio.

Za sedaj je bila postavljena ena pentoda s 15 kw, ki pa je bila *v celi Evropi prva 15 kw pentoda*, ki se hladi z vodo in je namenjena javnemu obratu.

Anodna napetost znaša za to pentodo 12.000 V.«

Redne oddaje s to novo postajo so se pričele 15. maja 1939, kar je pomenilo važen mejnik v razvoju slovenske radiofonije.

Radi visoke napetosti je pri vsem poslovanju v postajnem poslopju med obratovanjem treba seveda kar največje previdnosti.

Prvi obratovodja domžalske postaje 47 letni tehnik *Viktor Povše*, ki je 9 let bil zaposlen pri njej, je 20. jan. 1936 zvečer ob 6. hotel pri modulaciji nekaj popraviti. Pri tem pa je prišel v stik z 10.000 voltov visoko napetostjo, sesedel se je in v hipu je bil mrtev.

XIV.

Domžalci in Domžalke v Ameriki.

»*Ave Maria Koledar*« za leto 1928, ki je izšel v Čikagi, je na str. 189 priobčil te-le za Domžale izredno častne besede:

»*New York — ameriške Domžale*, s tem je vse povedano. Domžalsko življenje, domžalsko celo in domžalski ljudje, polni vere in gorečnosti za cerkev božjo, polni lepe medsebojnosti in zastopnosti.

Po večini se ukvarjajo s slamninarsko obrtjo. Stanujejo po visokih hišah, v majhnih stanovanjih, ki pa niso brez okusa in ameriškega komforta. Blagostanje ni majhno, slamninarice še primeroma največ zaslužijo v Ameriki.

Letošnje leto sem bil sam v New Yorku. Vesel sem bil, ker sem spoznal domžalske ljudi v Ameriki. Tako lepo se drže cerkve in svoje Slovenije.

Morda je ni naselbine, ki bi bila ohranila še toliko slovenske barve in krvi v tujini, kakor jo je ravno ta!

Čast ji!

Boš prišel v druge naselbine, otroci te ne bodo pozdravili slovensko. Našel boš celo veliko otrok, ki sploh ne znajo slovensko.

V New Yorku te bo pa vsak otrok razumel in tudi govoril s teboj v materinščini.

Vodi jih v duhovnem oziru *Rev. Kerubin Begelj*, ki se jako zavzema zanje in jim je na roko v vseh rečeh. Hvala Bogu!«

Dà, zares hvala Bogu!

Dasi je v teku let že precej naših faranov v Ameriki zakrila tuja zemlja, nadomestila zanje pa v sedanjih razmerah iz domovine ni bilo, je vendar še danes Domžalcev in Domžalk iz Zgornjih Domžal v Ameriki 169, iz Spodnjih Domžal 71, iz Stoba 62, iz Štude 17, iz Depalje vasi 16, iz Podrečja 4, torej iz *cele fare* 339.

Pri tem so všteti seveda samo tisti, ki so se iz Domžal izselili v Ameriko.

Niso pa všteti »Domžalčki«, ki so se v Ameriki rodili.

Brez dvoma je tudi takih precej.

Po večini so v *New Yorku*, nekoliko tudi v *Čikagi* in v *Clevelandu*.

Povsod skrbe zanje slovenski duhovniki.

V New Yorku se zanje žrtvuje goreči v Ameriki rojeni Slovenec *Rev. Edvard Gabrenja*, ki je pred 3 leti prišel v Slovenijo in tu obiskal dom svojih staršev in tudi kraje svojih faranov.

Tudi v Domžale je prišel.

Prehvaliti ni mogel lepote naših slovenskih krajev, vernosti našega slovenskega ljudstva.

Pa tudi svoje domžalske farane v New Yorku je prav zelo pohvalil in rekel, da se navzlic obilnim ve-

likim nevarnostim svetovnega velemesta versko, npravno in tudi gospodarsko nasplošno prav dobro drže.

Več si jih je že svoje hiše kupilo, posebno v Brooklynu.

Naj vsem tudi ta knjiga prinaša prav tople pri-srčne pozdrave s prošnjo do njih in do Vsemogočnega, da ostanejo vsi *stanovitni v veri, v čednostnem življenju in v medsebojni ljubezni!*

Zdravstvo.

Leta 1911 je bilo ustanovljeno *zdravstveno okrožje Domžale*.

12. dec. 1911 je razpisal deželni odbor službo okrožnega zdravnika v Domžalah.

12. febr. 1912 je bil na predlog zdravstvenega zastopa od deželnega odbora v Ljubljani imenovan okrožnim zdravnikom v Domžalah *Dr. Matija Hočevar*, ki je kot *prvi domžalski zdravnik* nastopil službo 1. marca 1912 in jo uspešno vrši kot *banovinski zdravnik* še danes.

Rojen je bil 18. febr. 1870 v Velikih Laščah.

Doktor zdravilstva je postal 5. decembra 1898 v Gradcu.

Kot praktični zdravnik je služboval prej 1 leto v Kostanjevici, 7 let pa kot okrožni zdravnik v Mokronogu.

V decembru 1927 je začel v Domžalah kot privatni zdravnik ordinirati *Dr. Viktor Valič* iz Šturja pri Ajdovščini.

Stanoval je v Zgornjih Domžalah 84 pri Francu Kuharju.

A ni vztrajal dolgo. Čez mesec dni je že odšel.

23. okt. 1929 pa je začel v Domžalah zdraviti kot privatni zdravnik *Dr. Maks Kremžar*.

Nastanil se je v hiši trgovca Jakoba Menarta, Ljubljanska c. 57, pozneje pa v hiši trgovca Avgusta Volka, Ljubljanska c. 55.

Pridobil si je zaupanje ljudstva. In še danes uspešno deluje.

Rojen je bil 31. jan. 1901 v Spodnji Šiški.

Zdravilstvo je študiral v Ljubljani, na Dunaju, v Gradcu in v Zagrebu.

Oba zdravnika sta posebno pri predavanjih v gospodinjsko-nadaljevalni šoli, v protituberkuloznih tednih, pri predavanjih v izobraževalnem društvu, šoli in sicer veliko storila za izboljšanje zdravstva v kraju.

Lekarne do leta 1927 ni bilo v Domžalah.

Zdravila in vse zdravniške potrebščine je imel zdravnik Dr. Hočevar.

15. okt. 1927 pa je otvoril v hiši Zgornje Domžale 164, sedaj Kolodvorska ul. 3, *lekarno* kapetan III. razreda in šef lekarne pri vojaški bolnici v Ljubljani magister pharmaciae *Drago Milić*.

Kot prvi zobozdravnik je otvoril svoj atelje leta 1926 v Zgornjih Domžalah 100 *Valter Stuzzi*.

Po par letih je odšel iz Domžal in se je preselil v Kamnik.

Na njegovo mesto je prišel kot zobozdravnik *Maks Golob*.

25. febr. 1936 se je nastanil poleg njega še kot drugi zobozdravnik v Domžalah, Ljubljanska cesta 56, dentist *Adolf Kobler* iz Ljubljane.

Tudi za zdravstvo je v Domžalah dobro poskrbljeno.

0-0

XVI.

Prometna sredstva.

1. Pošta, telegraf, telefon.

a) *Prevedba v IV. red državnih pošt.*

Domžalska pošta obhaja letos 60 letnico svojega obstoja.

Ustanovljena je bila leta 1880.

V sedanjih prostorih, Ljubljanska cesta 58, deluje od leta 1906.

Vsa prizadevanja za nove, kraju, času in velikemu prometu primerne prostore so bila doslej brezuspešna.

Vse je ostalo kot »nekdanje dni«.

Majhno zboljšanje se je naklonilo leta 1925, ko se je domžalska pošta prevedla v IV. red državnih pošt in izenačila z erarnimi.

Dotični odlok se glasi:

»Direkcija pošte in telegrafa v Ljubljani.

Št. 7515/IV. 25. Ljubljana dne 9. III. 25.

Pošti Domžale.

Z rešenjem gospoda ministra pošte in telegrafa br. 6005 od 14. febr. 1925 je tamošnja pošta na osnovi čl. 26 uredbe o organizaciji ministra pošte in telegrafa in p. t. t. stroke prevedena v IV. red državnih pošt.

Z ozirom na to se pošta glede oskrbovanja z uradnimi potrebščinami, kurjavo, razsvetljava in glede plačevanja najemnine izenači z erarnimi poštami.«

Telefonskih naročnikov je bilo leta 1939 — 22.

b) Upravniki pošte.

Ferdo Gašpari (1921—1927).

Rojen je bil 27. maja 1891 v Opatiji.

Služboval je v Lovrani, v Trstu, v Kastvi, v Rovinju, v Matuljah, v Št. Petru na Krasu, v Štanjelu, v Ljubljani, v Borovljah, v Logatcu in v Domžalah od 27. nov. 1921 do 20. marca 1927.

Slavko Bizjak (1927 do sedaj).

Rodil se je 21. maja 1896 v Kontovelju pri Trstu.

Službena mesta je imel na Grosupljem, na Jesenicah, v plebiscitni dobi na Koroškem, v Prekmurju, v Sarajevu, v Beogradu 4 leta in v Domžalah od 21. marca 1927 do sedaj.

c) Poštne odpravnice.

Agata Januš (inspektor V) od leta 1908 do sedaj.
Vida Ušeničnik (kontrolor VII) od leta 1920 do sedaj.

Maksa Deutschmann (odpravnica) od 1. V. 1939.

2. Železnica.

Prav veliko izboljšanje se je doseglo leta 1932, ko se je izredno pospešila hitrost vlakov.

Od takrat je morala utihniti dotedanja krilatica o počasnosti kamniškega vlaka.

Od leta 1923 so bili načelniki železniške postaje v Domžalah:

Hlebec Anton od 15. maja 1923 do 9. junija 1925.

Grošelj Alojz od 10. junija 1925 do 12. maja 1929.

Deutschmann Maks od 13. maja 1929 do 11. julija 1938.

Šircelj Franc od 12. julija 1938 do sedaj.

3. Druga prometna sredstva.

Domžale so v dnevni *avtobusni* zvezi z Ljubljano, Celjem, Kamnikom, Moravčami.

Na treh postajališčih v trgu ostane vsak avtobus.

Zasebnih *avtomobilov* je bilo v Domžalah leta 1939: za osebni promet 10, za tovorni 8.

Motorjev je bilo 10.

Izredno pa se je priljubila in udomačila vožnja na *kolesih (biciklih)* tako med moškimi kakor tudi med ženskami, pa tudi med otroci.

Še preden hodi v šolo, se ti že vozi na kolesu s sigurnostjo, da se kar čudiš.

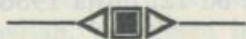
V fari je bilo leta 1939 v vsakdanji vprabi nad 1200 bicikljev.

»*Kočija*« z vpreženimi par iskrimi konji, ki je bila pravkar še najveljavnejše in najbolj postavno vozilo, je pa kar naenkrat skoraj popolnoma izginila. Skoraj vsi lastniki so jo prodali.

Prehudo so jo obdavčili.

V celi domžalski fari je bila leta 1939 še samo 1.

Zato se je pa »*zapravljivček*«, ki je že od nekdanj v Domžalah veliko prevozil, a prej več po dveh kot po štirih, sedaj tem mogočneje razbohotil.

3. Druga prometna sredstva.

Domžale so v davčni tabeli zvezni z 1. majem, Goljica, kaminikom, Maribor, 12. 1. 1939. Na vseh postajališčih v tujih ostane zasek avtobus. Zvezni avtobus je bilo v Domžalah leta 1939 za vsaki promet 10, za tovorni 8. Maribor je bilo 10.

XVII.

Varnostni organi.

1. Orožništvo.

Orožniška postaja je bila v Domžalah ustanovljena 1. jan. 1882 s staležem 1 poveljnik (postajevodja) in 2 moža (orožnika).

Leta 1939 je bil stalež 1 narednik in 4 možje.

Nastanjena je bila v Zgornjih Domžalah 103, od 2. julija 1928 pa v Domžalah, Ljubljanska cesta 56.

Poveljniki postaje so bili:

narednik *Ivan Lazar* od 1. febr. 1919 do 4. febr. 1924.

» *Peter Zule* od 5. febr. 1924 do 1. jun. 1924.

» *Ivan Lazar* od 2. jun. 1924 do 12. maja 1925.

» *Josip Sušnik* od 13. maja 1925 do 6. avgusta 1925.

» *Peter Zule* od 7. avg. 1925 do 31. maja 1927.

» *Franc Skok* od 1. junija 1927 do sedaj.

2. Oddelek finančne kontrole.

Ustanovljen je bil v Domžalah 20. dec. 1931.

V poslovanje mu je bilo odločenih 18 občin.

Nastanjen je bil v Kolodvorski ul. 12, potem na Savski c. 7 in sedaj na Ljubljanski c. 55.

Starešine so bili:

preglednik *Matija Božič* od 20. 12. 1921 do 22. 5. 1925.

» *Franjo Fugger* od 23. 5. 1925 do 4. 7. 1931.

» *Alojz Mikuluž* od 5. 7. 1931 do 20. 3. 1933.

» *Franc Štancer* od 21. 3. 1933 do 8. 5. 1936.

poverjenik *Alojz Müller* od 19. 5. 1936 do sedaj.

2. Oddelek finančne kontrole

Ustanovljen je bil v Domšalah 20. dec. 1931. V prvotni mu je bilo odločenih 18 občin.

XVIII.

Gospodarski položaj fare v letu 1939.

Glede *zemlje in pridelkov zemlje* se razmere v tej kratki dobi od leta 1923 bistveno niso spremenile.

Le posestniki zemlje so se marsikje menjali, kar je bilo že na drugem kraju natančneje obrazloženo.

Pač pa so se razmere v vseh drugih panogah in vrstah gospodarstva prav zelo spremenile.

Nastale so *nove tovarne*, ki so že v kratkem času pokazale veliko življenjske sile.

Tudi *obrt in trgovina* sta se — marsikje s povse novimi močmi — navzlic vsem težavam že krepko razmahnila.

1. Tovarne.

Leta 1939 so bile v obratu:

a) *Slamnikarske in klobučarske.*

Ravnikar Matija, Kolodvorska ul. 9.

Škrabar Alojz, Krakovska ul. 16.

Universale, Industrijska c. 19.

b) Razne.

Medić-Zankl: »Tovarna laka in barv«, Industrij-
ska c. 6.

Medic & drug: »Tovarna škroba in dekstrina«,
Industrijska c. 6.

Zorn Franc: »Tovarna usnjenih izdelkov«, Kolo-
dvorska ul. 30.

2. Mlini (valjčni).

Bahovec Josip, Študljanska c. 10.

Bertoncelj Pavel, Krakovska ul. 8.

Kuralt Ivan, Industrijska c. 17.

Volk Avgust, Študljanska c. 3.

3. Žage.

Gabrič Janez, Ljubljanska c. 91.

Skok Anton, Mlinska ul. 9.

4. Trgovine.

a) Z vinom.

Müller Anton, Ljubljanska c. 42.

Müller Vinko, Ljubljanska c. 49.

Pavovec Franc, Depalja vas 10.

b) S konji.

Habjan Anton, Savska c. 10.

Habjan Vincenc, Industrijska c. 12.

Osolin Mihael, Ljubljanska c. 68.

Prislan Franc, Savska c. 15.

c) S kolesi, motorji.

- Cerar Alojz, Ljubljanska c. 92.
 Drašček Drago, Savska c. 34.
 Praprotnik Alojz, Ljubljanska c. 108.

d) Z lesom.

- Kajfež Jože, Ljubljanska c. 60.
 Rus Josip, Nova ul. 2.
 Skok Demeter, Mlinska ul. 9.

e) S slaščicami.

- Albreht Frančiška, Šolska ul. 1.
 Čelan Helena, Taborska c. 2.
 Dolar Marija, Rojska c. 6.
 Lenček Janko, Ljubljanska c. 117.

f) Z živili.

- Golob Franc, Kolodvorska ul. 12.
 Vavpetič Ljudmila, Kolodvorska ul. 13.

g) Z južnim sadjem.

- Peršolja Franc, Nova ul. 5.

h) S čevlji.

- Bata, Ljubljanska c. 108.
 Cerar Janez, Ljubljanska c. 59.

i) Z manufakturnim blagom.

- Repanšek Ivana, Nova ul. 4.

j) S kemičnim peskom.

Osolin Mihael, Ljubljanska c. 68.

k) Z električnim in inštalaterskim materijalom.

Grilj Anton, Kolodvorska ul. 13.

l) Z žganjem.

Koprivnik Karolina, Industrijska c. 21.

Senica Josip, Ljubljanska c. 69.

Vidmar Franc, Podrečje 36.

m) Z žitom, moko, mlevskimi izdelki.

Osolin Mihael, Ljubljanska c. 68.

Ovca Franc, Savska c. 11.

n) S čevljarskimi potrebščinami.

Stražar Matej, Kolodvorska ul. 18.

o) Z deželnimi pridelki.

Šmon Franc, Mlinska ul. 5.

p) S pogrebnimi potrebščinami.

Šlibar Valentin, Ljubljanska c. 19.

Urbanija Alojz, Šolska ul. 3.

r) S harmoniji in klavirji.

Kacin Ivan, Ljubljanska c. 61.

s) *S klobasami in prekajenim mesom.*

Chalupnik Jan, Kamniška ul. 3.

Štajner Franc, Ljubljanska c. 16.

s) *Z delikatesami.*

Kleinlercher Zofi, Ljubljanska c. 67.

5. Obrti.

Avtoličarska: Mali Martin, Ljubljanska c. 70.

Brivska, frizerska, lasničarska: Breskvar Ivan, Kolodvorska ul. 10.

Del Bello Avgust, Kolodvorska ul. 8.

Frigidi Avgust, Ljubljanska c. 45.

Hodalič Martin, Ljubljanska c. 89.

Petković Mila, Kolodvorska ul. 12.

Schneider Rozalija, Kolodvorska ul. 2.

Cementna: Zajc Karol, Kolodvorska ul. 23.

Čevljarska: Cerar Janez, Ljubljanska c. 59.

Košak Jože, Krakovska ul. 9.

Kurent Franc, Depalja vas 40.

Loboda Alojz, Ljubljanska c. 104.

Močnik Lovro, Industrijska c. 14.

Smole Franc, Taborska c. 33.

Stražar Matej, Kolodvorska ul. 18.

Weit Vinko, Bistriška ul. 9.

Dežnikarska: Tajč Anton, Ljubljanska c. 60.

Dimnikarska: Deisinger Stanko, Rojska c. 29.

- Fotografska:* Klemen Franc, Kolodvorska ul. 10.
- Kiparska:* Hrovat Karol, Šolska ul. 11.
- Kleparska:* Bradeško Ivan, Ljubljanska c. 115.
Gašperin Jože, Ljubljanska c. 71.
- Klobučarska:* Flerin Franjo, Ljubljanska c. 66.
- Ključavničarska:* Cerar Alojz, Ljubljanska c. 92.
Končan Franc, Cerkvena ul. 7.
Sedovnik Franc, Savska c. 5.
Varšek Anton, Taborska c. 25.
- Kolarska:* Cotman Alojz, Rojska c. 10.
Leskovec Franc, Savska c. 23.
Nemec Valentin, Bistriška ul. 10.
- Kovaška:* Gabrič Janez, Ljubljanska c. 91.
Kožar Franc, Ljubljanska c. 81.
Vidmar Franc, Ljubljanska c. 50.
- Krovska:* Nemec Jernej, Ljubljanska c. 12.
- Krojaška:* Ahčin Franc, Cerkvena ul. 4.
Flis Rudolf, Taborska c. 10.
Grintal Jakob, Ljubljanska c. 95.
Kralj Franc, Kolodvorska ul. 1.
Lenarčič Štefan, Kolodvorska ul. 6.
Pogačar Ivan, Industrijska c. 30.
Trojanšek Vinko, Ljubljanska c. 47.
- Krznarska:* Kleinlercher Viktor, Kolodvorska ul. 13.
- Mehaniška:* Drašček Drago, Savska c. 34.

- Mesarska:* Flerin Ludvik, Ljubljanska c. 44.
 Janežič Jože, Kolodvorska ul. 15.
 Kovač Stanko, Ljubljanska c. 88.
 Štajner Franc, Ljubljanska c. 117.
- Mizarska:* Breceljnik Ivan, Mlinska ul. 4.
 Flis Jože, Ljubljanska c. 61.
 Gabrič Matija, Šolska ul. 14.
 Juvan Peter, Ljubljanska c. 18.
 Petek Ivan, Rojska c. 3.
 Rebula Anton, Bistriška ul. 12.
 Sitar Jože, Šolska ul. 15.
 Šlibar Valentin, Ljubljanska c. 19.
 Urbanija Alojz, Šolska ul. 3.
 Vrečar Ivan, Kolodvorska ul. 11.
 Zajc Janko, Kolodvorska ul. 32.
- Pletiljska:* Bregar Alojzija, Ljubljanska c. 40.
 Končan Marija, Stobovska c. 15.
 Loboda Helena, Ljubljanska c. 104.
 Veider Berta, Ljubljanska c. 61.
 Zupančič Greta, Kamniška ul. 8.
- Pekovska:* Blatnik Franc, Ljubljanska c. 53.
 Jarc Anton, Savska c. 2.
 Stiplovšek Albert, Ljubljanska c. 81.
- Pleskarska, soboslikarska:* Jezernik Ivan,
 Stobovska c. 12.
 Vojska Franc, Industrijska c. 10.
- Sedlarska in tapetniška:*
 Mali Martin, Ljubljanska c. 70.
 Orehek Avgust, Ljubljanska c. 85.

Osolin Mihael, Ljubljanska c. 68.

Osredkar Mihael, Ljubljanska c. 97.

Slamnikarska: Košir Karol, Stobovska c. 3.

Košir Marija, Stobovska c. 5.

Oberwalder Krizant, Študljanska c. 31.

Oberwalder Marta, Ljubljanska c. 61.

Oberwalder Rajmund, Savska c. 4.

Oberwalder Tomaž, Industrijska c. 16.

Sodavičarska: Kircher Ivan, Ljubljanska c. 99.

Kuralt Valentina, Ljubljanska c. 61.

Šiviljska: Flis Marija, Taborska c. 11.

Korenjak Zorka, Ljubljanska c. 55.

Kosič Terezija, Rojska c. 25.

Kurent Franja, Taborska c. 34.

Mavko Marija, Ljubljanska c. 92.

Mazovec Ana, Stobovska c. 21.

Tekstilna: »Coton«, Industrijska c. 25.

Kousalik Bohumil, Ljubljanska c. 92.

Rustia Vladimir, Rojska c. 2.

Šimek & Nyvelt, Ljubljanska c. 61.

Tesarska: Čad Jakob, Študljanska c. 17.

Pavlič Jakob, Krakovska ul. 5.

Urarska: Žlebnik Ivan, Ljubljanska c. 60.

Usnjarska: Bolhar Jernej, Mlinska ul. 10.

Pollak Karleto, Industrijska c. 25.

Sršen Karol, Savska c. 37.

Vrtnarska: Sicherl Ivan, Ljubljanska c. 77.

Vrvarska: Adamič Josip, Ljubljanska c. 80.

Zidarska in gradbeno-podjetniška:

Sršen Ivan, Ljubljanska c. 94.

6. Avtotaksi in prevoznništvo.

Žlebnik Ivan, Ljubljanska c. 60, avtotaksi.

Habjan Vincenc, Industrijska c. 12, prevoznništvo.

7. Prodajalne.

Dimnik Anton, Ljubljanska c. 103.

Fele Franc, Industrijska c. 22.

Flis Vinko, Taborska c. 21.

Konsumno društvo, Ljubljanska c. 51.

Lavrič Štefan, Ljubljanska c. 85.

Ložar Romana, Savska c. 1.

Orehek Josipina, Ljubljanska c. 78.

Pavovec Franc, Depalja vas 10.

Senica Josip, Ljubljanska c. 69.

Turšič Jože, Ljubljanska c. 57.

Vidali Franc, Ljubljanska c. 9.

8. Gostilne.

Habjan Franja, Industrijska c. 12.

Habjan Vinko, Ljubljanska c. 89.

Janežič Peter, Taborska c. 23.

Januš Franc, Ljubljanska c. 71.

Kovač Andrej, Ljubljanska c. 88.

Kralj Karla, Ljubljanska c. 97.

Loboda Marija, Študljanska c. 15.

- Müller Anton, Ljubljanska c. 41.
 Orehek Josipina, Ljubljanska c. 85.
 Oset Franc, Ljubljanska c. 58.
 Pavovec Franc, Depalja vas 10.
 Praprotnik Julka, Ljubljanska c. 108.
 Prislán Franc, Savska c. 15.
 Ravnikar Antonija, Kololdvorska ul. 9.
 Slapnik Elizabeta, Študljanska c. 31.
 Slokar Milka, Ljubljanska c. 76.
 Tomelj Ivan, Depalja vas 4.
 Turk Matej, Kamniška ul. 1.
 Vidali Franc, Ljubljanska c. 9.

9. Buffet.

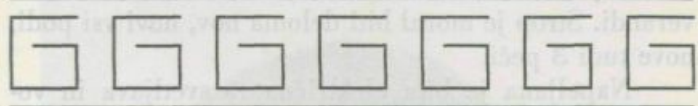
- Ravnikar Antonija, Kolodvorska ul. 9.

10. Trafike.

- Blatnik Helena, Ljubljanska c. 53.
 Dimnik Anton, Ljubljanska c. 105.
 Fele Franc, Industrijska c. 21.
 Japelj Franca, Ljubljanska c. 65.
 Loboda Marija, Študljanska ul. 15.
 Vavpetič Ljudmila, Kolodvorska ul. 13.
 Vidali Franc, Ljubljanska c. 9.

11. Javne tehtnice.

- Kajfež Jože, Ljubljanska c. 60.
 Müller Anton, Ljubljanska c. 41.

XIX.

Prvi domžalski kaplan.

1. Prezidanje kaplanije.

Kaplanijsko poslopje, sezidano kot enonadstropna hiša pred 50 leti, še nikdar ni bilo popravljeno več, kakor za silo, kar je bilo nujno potrebno pri strehi in drugod, da so sploh mogle stranke notri stanovati.

Umevno! Cerkev, v katere lasti je bilo od l. 1907, je vedno odkladala vsako večje popraviljanje, zavedajoč se, da, kadar se bo poslopje imelo izročiti svojemu pravemu namenu, bo itak treba celo poslopje temu namenu primerno temeljito preurediti.

In to se je sedaj tudi izvršilo.

17. julija se je pričelo z delom.

Vsa okna, med temi 15 z nadsvetlobo, so morala biti napravljena nova, prav tako 10 vrat. Dozidana je bila ob strani nova zunanja stena, ki krije dohod na dve stranišči. Napravljena je bila zidana drvarnica, ki se drži, glede na lego hiše, ki je vidna od vseh strani, poslopja samega. Prav radi tega, da drvarnica ne pokvari zunanjega lica stavbe, je bila pokrita z betonsko ploščo, ki kot nalašč tvori tla prav primerni

verandi. Strop je moral biti deloma nov, novi vsi podi, nove tudi 3 peči.

Napeljana je bila električna razsvetljava in vodovod.

Vse sobe so bile poslikane, vsa okna in vrata prepleškana, streha prekrita.

Kaplanija ima sedaj v pritličju 1 sobo, kuhinjo in jedilno shrambo, v prvem nadstropju 2 sobi.

19. avg. je bilo vse to delo po večini dovršeno.

20. avg., v nedeljo po zjutranji božji službi je župnik kaplanijo blagoslovil.

Povabil je farane, da si tekom te nedelje osebno ogledajo poslopje in se prepričajo, kaj in kako se je naredilo.

Enoglasna sodba je bila: »To je pa čisto novo poslopje!«

Stroški seveda niso bili majhni.

2. „Novi mašnik bod' pozdravljen!“

Z dopisom z dne 20. julija 1939 je škofijski ordinariat v Ljubljani naznanil župnemu uradu v Domžalah, da je za kaplana v Domžalah nameščen *novomašnik Stojan Novak*.

15. avg. je gospod nastopil svoje službeno mesto.

Ker pa kaplanijsko poslopje še ni bilo dovršeno, mu je dal župnik še deset dni dopusta.

25. avg., na sv. Ludvika dan, ko je prejšnja leta v Domžalah bila slovesnost celodnevnega češčenja, je ob ½9. dopoldne slovesno pritrkavanje oznanjalo

*Prvi domžalski kaplan
Stojan Novak.*

domžalski fari, da se je z vlakom pripeljal v njeno sredo *njen prvi kaplan*.

Vedno lepa, pristrčno ganljiva Riharjeva pesem »*Novi mašnik, bod' pozdravljen*« pa je drugo jutro, v soboto pri sv. maši spominjala obilno zbrane farane, da njih prvi kaplan nastopa svojo službo med njimi še v ognju in gorečnosti svojega novomašniškega posvečenja in je tem pristrčneje prosilo božjega blagoslova zanj in za vse njegovo delo vsepovsod, posebno pa v Domžalah.

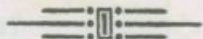
Rojen je bil 30. okt. 1911 v Ljubljani.

Dovršil je klasično gimnazijo z višjim tečajnim izpitom v Ljubljani in teološko fakulteto na univerzi kralja Aleksandra I. v Ljubljani.

V mašnika je bil posvečen 2. julija 1939.

Slovesno novo mašo je opravil v župni cerkvi sv. Cirila in Metoda 5. julija.

Ker je lansko leto, 1938, dovršil šestmesečno vojaško službo, je mogel letos, s samo šestimi drugimi tovariši, takoj nastopiti dušnopastirsko službo, dočim je enajst njegovih tovarišev moralo vstopiti k vojakom.

VSEBINA.

	Stran
Pojasnilo	3
<i>I. Domžale.</i>	
1. Krajevne spremembe	5
2. Gospodarske spremembe.	
a) Propad veleindustrije	23
b) Propad drugih podjetij	29
c) Denarna kriza	31
d) Rubež	33
<i>II. Fara.</i>	
1. Razširjenje	34
2. Smrt za faro zaslužnih mož	35
3. Cerkveni ključarji	39
<i>III. Cerkvene zadeve.</i>	
1. Prezbitarij.	
a) Prezidavanje.	
Potrebno delo	41
Izvršitev	42
b) Poslikanje.	
Slikarsko delo	45
Opis slik	48
c) Stroški	50
d) In denar?	53
e) Blagoslovitvena slovesnost	55
2. Nove orgle	57
a) Opis orgel	58
b) Orgelski prospekt	59
c) Postavitev orgel	60

d) Blagoslovitev	61
e) Kolavdacija	62
3. Kaplanija	62
4. Mežnarija	64
5. Pokopališče	66

IV. Dobrodelni in Otroški dom.

1. Naprava obeh domov.	
a) Lep začetek	68
b) Težke preizkušnje	75
c) Stroški pri napravi obeh domov	79
d) Dolg za napravo obeh domov	81
e) Odkod denar za vračila in obresti	82
2. Kaj je v obeh domovih.	
a) Dom za onemogle in hirajoče	90
b) Dom za nepreskrbljene otroke	91
c) Otroški vrtec	92
d) Dnevno zavetišče	93
3. Uprava obeh domov	94
4. Oskrba obeh domov	102
5. Elizabetina konferenca v Domžalah	102

V. Versko življenje.

1. Gibanje prebivalstva	106
2. Cerkvene pobožnosti	111
3. Cerkvene družbe in bratovščine.	
a) Dekliška Marijina družba	113
b) Mladeniška Marijina družba	115
c) Marijina družba žená	115
d) Katoliška akcija	116
e) Druge družbe in bratovščine.	
Tretji red sv. Frančiška	117
Bratovščina sv. Rešnjega Telesa	117
Apostolstvo molitve	117
Bratovščina sv. Družine	118
Družba treznosti	118

Družba za širjenje vere	118
Apostolstvo sv. Cirila in Metoda	118
Družba sv. Petra Klaverja	119
Dejanje sv. Detinstva	119
Družba sv. Mohorja	119
Marijin vrtec za dečke in deklice	119
4. Farna romanja	120
5. Cerkveno petje.	
a) Cerkveni koncerti	123
b) Cerkveno ljudsko petje	124
6. Cerkvene slovesnosti.	
a) Birmovanje v fari	125
b) Sv. misijon	129
c) Duhovne vaje	131
Par cvetk na grob škofa dr. Gnidovca	135
d) Domžalski novomašniki	137
e) Evharistični kongres v Domžalah	140
7. Proslava dr. Koroščeve 60 letnice	142

VI. Občinska uprava.

1. Ukinitve občine Depalja vas	151
2. Občinski odbor	153
3. Župani občine Domžale	156

VII. Šolstvo.

1. Meščanska šola.	
a) Ustanovitev	158
b) Poslopje meščanske šole	161
c) Blagoslovitev	162
d) Začetek pouka	163
e) Učiteljstvo	164
2. Osnovna šola.	
a) Razvoj šole	165
b) Krajevni šolski odbor	168
c) Upravitelji	169
d) Učiteljstvo	170
e) Nadomestno učiteljstvo	173

3. Obrtno - nadaljevalna šola	174
4. Gospodinjsko - nadaljevalna šola	176
5. Kmetijska - nadaljevalna šola	178
Spominska plošča kralju Aleksandru I. na šoli	179

VII. Društva.

1. Katoliško izobraževalno in podporno društvo.	
a) Redno društveno delovanje	181
b) Društvo — razpuščeno	185
c) Razpust društva — razveljavljen	189
2. Orlovska organizacija	189
3. Fantovski odsek	192
Živahno kulturno delo v Društvenem domu	196
4. Domžalska godba	204
5. Prostovoljno gasilsko društvo Domžale	208
6. Prostovoljno gasilsko društvo Stob	210
7. Prostovoljno gasilsko društvo Študa	211
8. Sokolsko društvo v Domžalah	212
9. Pevsko društvo Domžale	215
10. Steg skavtov Domžale	218
11. Športni klub »Disk«	220
12. Športni klub »Domžale«	222
13. »Tenis« klub Domžale	222

IX. Zadruge.

1. Hranilnica in posojilnica v Domžalah	226
2. Strojna zadruga v Domžalah	229
3. Kitarsko društvo v Domžalah	232
4. Konsumno društvo v Domžalah	233

X. Politične razmere.

1. Ustavne spremembe	235
2. Volitve v javne zastope	238

XI. Vremenske posebnosti.

1. Veliki nalivi	243
2. Zgodnje in hude zime	245

XII. Nesreče.

1. Požari	250
2. Strela	254
3. Toča	255
4. Dve smrtni nesreči na motorju	255

XIII. Radiofonska oddajna postaja Domžale . . . . .

259

XIV. Domžalci in Domžalke v Ameriki . . . . .

266

XV. Zdravstvo . . . . .

269

XVI. Prometna sredstva.

1. Pošta, telegraf, telefon	271
2. Železnica	273
3. Druga prometna sredstva	273

XVII. Varnostni organi.

1. Orožništvo	275
2. Oddelek finančne kontrole	275

XVIII. Gospodarski položaj fare v letu 1939.

1. Tovarne.	
a) Slamnikarske in klobučarske	277
b) Razne	278
2. Mlini, valjčni	278
3. Žage	278
4. Trgovine	278
5. Obrti	281
6. Avtotaksi in prevoznništvo	285
7. Prodajalne	285
8. Gostilne	285
9. Buffet	286
10. Trafike	286
11. Javne tehtnice	286

XIX. Prvi domžalski kaplan.

1. Prezidanje kaplanije	287
2. »Novi mašnik, bod' pozdravljen!«	288

KAZALO SLIK.

1. Glavni oltar župne cerkve v Domžalah s sliko Marijinega Vnebovzetja pred 1. str.
- 2.— 7. Fresco slike v 6 vdolbinah presbiterija:
  1. Zdrava Marija . . . . . » 17. »
  2. Marija pri Elizabeti . . . . . » 17. »
  3. Jezusovo rojstvo . . . . . » 17. »
  4. Marija daruje Jezusa . . . . . » 33. »
  5. 12-letni Jezus v templju . . . . . » 33. »
  6. Marijina smrt . . . . . » 33. »
  8. P. Žiga Ahčin († 13. 8. 1935) in njegov brat dr. Ivan kot novomašnika (17. 7. 1921) . . . . . » 41. »
- 9.—14. Velika fresco-slika na stropu in oboku:
  1. Marijino kronanje v nebesih . . . » 49. »
  2. Očaki, Mozes in del angelov . . . » 49. »
  3. Apostoli, spoznavalci in del angelov » 49. »
  4. Preroki in del angelov . . . . . » 65. »
  5. Mučenci, device in del angelov . . » 65. »
  6. Del angelov . . . . . » 65. »
15. Knezoškof Dr. Gregorij Rožman pridiga v Domžalah na prostem ob slavnosti blagoslovljenja slik 16. oktobra 1938 . . . . . » 73. »
16. Nadškof Dr. Anton Bonaventura Jeglič († 2. 7. 1937) — Kanonik de-

- kan Ivan Lavrenčič († 3. 2. 1930) ob slovesnosti dekanove 70 letnice . . . » 81. »
17. Dobrodelni dom v Domžalah . . . » 97. »
18. Častite šolske sestre v Domžalah leta 1939 . . . » 105. »
19. Otroški dom v Domžalah . . . » 113. »
20. Cerkveni pevski zbor v Domžalah leta 1939 . . . » 121. »
(radi vpoklicanja k vojakom tu niso vsi)
21. Otroški vrtec v Domžalah l. 1938/39 » 129. »
22. Ob novi maši gospoda Franca Blaja v Domžalah (9. 7. 1933) . . . » 137. »
23. Prvoobhajanci v Domžalah 4. junija l. 1939 . . . » 145. »
24. Gospodinjsko - nadaljevalna šola v Domžalah leta 1931/32 . . . » 177. »
25. Organizacija Orlov in Orlic v Domžalah ob razpustu 4. I. 1930 . . . » 185. »
- 26.—28. Zunanja stran prezbitarija:
1. pred prezidavanjem . . . » 193. »
2. ob prezidavanju . . . » 193. »
3. po prezidavanju s prizidkom na listni strani . . . » 209. »
29. Župna cerkev v Domžalah po prezidanju . . . » 209. »
30. Prospekt novih orgel v Domžalah Sv. Francišek poje svojo sončno pesem . . . » 225. »
31. Župnikovi sošolci v Domžalah ob slovesnosti 40 letnice mašništva in 44 letnice mature 30. VII. 1934 . . » 241. »
32. Ob blagoslovitvi novega Gasilskega doma v Študi (12. VI. 1932) . . » 257. »
33. Prvi novomašnik v domžalski župni cerkvi Dr. Anton Dolinar (17. VI.

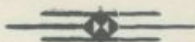
- 1917) kot glasbeni referent radia
 predava v studio . . . . . » 265. »
34. Prvi domžalski kaplan Stojan No-
 vak . . . . . » 289. »

Vse fotografske posnetke — tudi frescoslike — je
 napravil Franc Klemen, fotograf v Domžalah.

Vse klišeje je izdelala klišarna
 Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani.

UDJA NAJ SE:

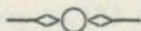

POPRAVI NAJ SE:

Na strani	8 v 8. vrsti	zeznamu v seznamu
» »	8 » 10.	» Redemšek v Redenšek
» »	17 » 3.	» Stegner v Stegnar
» »	21 » 4.	» Tršan v Trškan
» »	49 » 13.	» Dva v Štirje
» »	50 » 20.	» Din v din (in to povsod v knjigi).
» »	52 » 23.	» 3 nebeščani v 4 nebeščani
» »	80 » 1.	» Materijal v Material (in to povsod v knjigi).
» »	202 » 14.	» po v pa
» »	226 » 4.	» omejeno v neomejeno
» »	233 » 6.	» silili v sililo
» »	241 » 21.	» Stojedinovića v Stojadinovića
» »	243 » 5.	» Nstala v Nastala
» »	249 » 22.	» snega v veliko snega
» »	264 » 8.	» in v za

DODA NAJ SE:

v I. knjigi na strani 27 za 4. odstavkom: Stranski oltar na evangelijski strani je bil posvečen sv. Katarini. V njem je bila podoba sv. Katarine, slikana na platno. Ob strani sta bila lesena kipa sv. Barbare in sv. Uršule.

OBČINA

218/69

DOMLAVE

KNJIŽNICA

Domžale

Odmz-V 908(Domžale)

BERNIK F.

Zgodovina/2

27:262.2

0080690218

COBISS ●

KNJIZNICA DOMŽALE